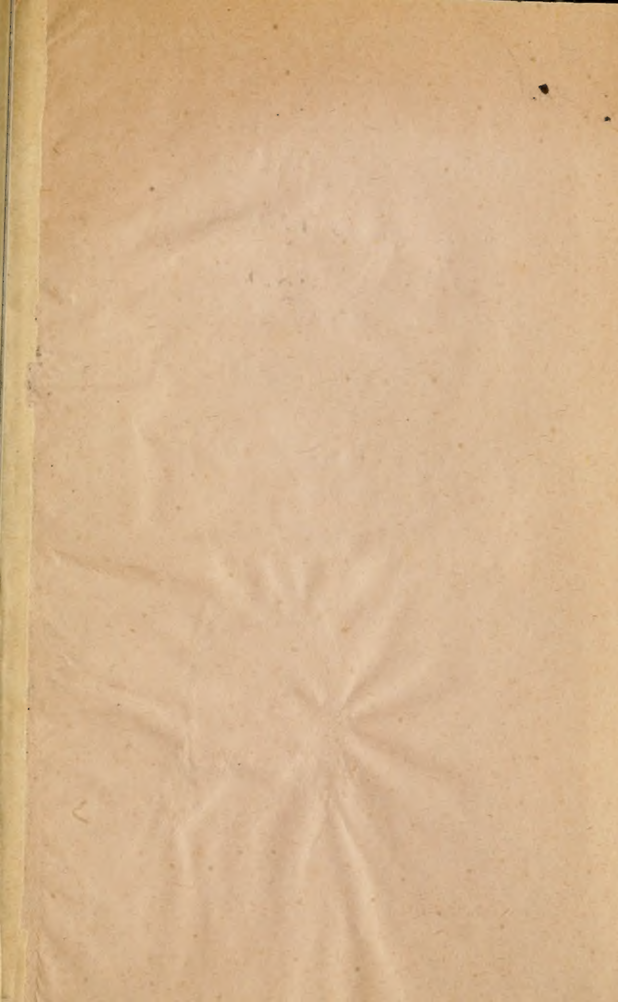

کریمه

کتابخانهٔ ابو الضیا

حسن و عشق

Şeyh Galib
Hüsn-ü 'aşk

اثر

غالب دده

تمثیل جدید

قسطنطینیه

۱۳۰٤

مطبعهٔ ابو الضیا

حسن وعشق

حمد آنکه که قیلدی خلقه رحمت
تحمیدده عجزه ویردی رخصت
عجز اولمسه حال اولوردی مشکل
پای کج کالك اولوردی دزکل
کرحمدینه یوقسه حدو احصا
شکر ایتکه زبان عجز گویا
حمد ایله که ویردی شرع معنی
تحمید خداده عجزه فتوی
بخش ایلدی اهل عجزه ادراك
فحوای شریف ما عرفناك
آخرینه عجز اولوردی حاصل
امّا اولەمزدی کمسه واصل

نقصانمزه حمایت ایتدی
تعجیز دکل عنایت ایتدی
اصلحه آکا واجب اولمشدر
احساننی موجب اولمشدر
محض کرمیله ایتدی تصویر
عدل اوزره نظام خاقی تقدیر
عجز اولمسه بینوا قالوردق
هپ ابکم وکج ادا قالوردق
مشکلدی ادای شکره تحمید
قندهلب ذره قنده خورشید
اماکه زبان عجز مزوار
وصفنده بیان عجز مزوار
انصاف ایله گر اولورسه دقت
تعمیمی دگلدر عجزه رخصت
هر نعمتك ثناسی لازم
بو بخشده شکر اولور ملازم

جوندن دخی عجز مز هویدا
عفو ایتدی ینه جناب مولا

بیحد اگر ایاسك تخیّل
زنجیر سخن بولور تسلسل

موج اورمغله محیط فکرت
جوش ایلدی حیرت ایچره حیرت

من بعد دل اولدی مست ومدهوش
عقل ایلدی بحر نطق خاموش

در نعت شریف نبوی واوصاف لطیف مصطفوی
صلی الله تعالی علیه

ارواحکه تحفهٔ خدادر
خاك ره شاه انبیادر

اول شاهکه تختی لامکاندر
جاروبکشی گرّ وبیاندر

اول شاهکه ماه چون ستاره

پا بوسنه اولدی پاره پاره

جبریل نوالنه خبرجی

میکائیل آنك وکیلخرجی

لولاك ایله ذات پاکی موصوف

قرآنه صفاتی ظرف و مظروف

دروازهٔ طاقی قاب قوسین

فرش قدمی علوم کونین

شاه ملکوت عرشپایه

ماه جبروت فرش سایه

بردر دیدی آشنای وحدت

موج احدیت احمدیت

چون اول ماخلقدر اول نور

ثانیٔ خداد لسمده معذور

آدمکه جناب بو البشردر

باغ نبویده بر شجردر

گریان اولوب اولدی نوح نوّاح
دریای ملاحتنده ملاح

جوش آور اولنجه نیل قبضی
موسایه خضر یتشدی فیضی

شرعیله ایدنجه تیغزنلك
ابراهیمه دوشدی بت شکنلك

معراج کمال ذاتن ادریس
سکان سمایه قیلدی تدریس

بر رتبه که حسن بی بهاسی
یوسف دخی عبد مشتراسی

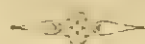
تبشیر ایچون قدومن عیسا
تامنبر چرخه چیقدی گویا

ایجادی وجود گونه باعث
امتلری سرّ علمه وارث

آیینهٔ وحدت الهی
مرآت وجودیدر کماهی

ایمان حقیقی یه اول آگاه
بسدر سکا برنبی بر الله
ارواح عطاشی رایگاندر
اعجازی مشار بالبناندر
مشکین سواد شام اسرا
منشور نبوتنـده طغرا
سوز اولسه‌ده منبع کرامت
قرآنه نظیره اولمز البت
قرآن او رسولی قیلدی توصیف
اخلاق عظیمن ایتدی تعریف

ای خامـه زبانن ایله کوتاه
لوح اوزره قلمله یازمش الله

در منقبت معراج شریف نبوی و معجزهٔ
باهرهٔ مصطفوی

برشبکه سرای امهانی
اولمشدی اوماهك آسمانی

اما که نه شب امین رحمت
شیخ الحرم حریم حضرت
مانند بلال صاحب عرفان
نورسیه ایچره نور ایمان
گویا او شب شرف مآثر
ویس القرن ایدی نور ظاهر
یوز سورمکه گلدی خاکپایه
دعوتلی بولندیلر علایه
اول لیله ایچون سپهر گردان
ایتدی نیچه بیك صباحی قربان
چون آب حیات اوشام انور
زنکی سیه ایدی موجی اخضر
ابرآور اولوب بهار ناسوت
جوش ایلدی سبزه زار لاهوت
سرچشمهٔ اخضر اولوب هویدا
ارواح بقایه اولدی ارو ا

ظلمات چکوب سرادق غیب
سرسویلدی ماهه مهر لاریب

تا مهر ایده ماهه عرض دیدار
ظلمات خفایه گیردی انوار

جوش ایلدی صانکه نیل حیرت
احیا اوله تا که مصر وصلت

بسط ایلدی نقطهٔ سویدا
سر اولدی ایچنده شام اسرا

انوار ایله کائنات طولدی
اشته بو گیجه صباح اولدی

شوق ایلدی مهری پاره پاره
شنلندی مشاعل ستاره

بر خرمن نور اولوب نه افلاك
خورشیدی قپاتدی پرتوخاك

بر فیض ایرشدی بو زمینه
کیم اولدی سرای آبگینه

گر ایتمسه مهرومه تقدّم
شبنم یرینه یاغردی انجم
انوار بور یدی کائناتی
روشن گورر اولدیلر حیاتی
برق اوردی اوشب چراخ نایاب
محو اولدی هب آفتاب ومهتاب
بُرخرمن ایدی نجوم پرتاب
خورشید ومه آنده گرم شبتاب
آینهٔ نور اولوب شب تار
یار ایلدی یاره عرض دیدار
گوندردی خدا ایدوب مشیت
جبریل امینی پیك دعوت
هر گه که اینردی آسماندن
صان عرشه چیقاردی خاکداندن
تبشیر قیلوب سروش اعظم
دیدیکه : « ایا رسول اکرم

« آدین قودیلر براق یکتا
« گلدی آیاغیکه عرش اعلا
« ایله کذر عرش وآسمانی
« محزون بیورمه لا مکانی »
اول مقصد کن فکان ایجاد
فرمان خدایه اولدی منقاد
هرشی اولور اصلنه شتابان
چیقدی ینه آسمانه قرآن
چون باصدی رکابه پای همت
زین خانه‌سی ایدی بیت وحدت
نه قالدی زمین ونه زمانه
محو اولدی بوطرفه آشیانه
جوش ایلدی چون محیط وحدت
معنایه مبدّل اولدی صورت
هم صورته گیردی سرّ وحدت
معنای قدیم بولدی صورت

تا كه كوزينوب حريم اقصا
عبديتك اولدى سرّى پيدا
اول ساجد اولوب حق اولدى مسجود
ديندى بومقامه غيب مشهود
ارواح رسل جماعت اولدى
الله بيلور نه حالت اولدى !
اى خامه اورتبه اولمه چالاك
اسرار نبوّت اولماز ادراك
دريا سوزى شبنمه نه لايق
تكرى اشى آدمه نه لايق
كل عادت شاعرانه كيت سن
صوفيه سوزين فراغت ايت سن
چون باصدى سپهر اوّله پا
اولدى ايكى پاره بدر رعنا .
تا خاتمه عيان اوله مجرد
كيم دور قمرى دور احمد

معراجده چون زمان یوقدر
اوّل دیمگه توان یوقدر

ماه اولسی معجزیله منشق
اثبات ایدی شرح صدری الحق

اول بیدله التیام قیلدی
گوکلینی آلوب خرام قیلدی

چاوشلق ایتدیلر سرو شان
الله معکله دمخر وشان

عزم ایلدی وحی وارد اوزره
واردی فلك عطارد اوزره

چون گلدی او شاعر فلکجاه
اول شاهدن اولدی معذر تخواه

عفو ایلدی نامهٔ سیاهك
حسانه باغشلدی گناهك

مبعوثنه رهبر اولدی باعث
آچلدی در سپهر ثالث

زهراسن ایدوب شفیع زهره
عفوندن او شاهك اولدی بهره
چارم فلکی قلنجه سیران
فخر ایتدی دوبار چار ارکان
فیض آلدی ملیحدن مسیحا
تکراردن اولدی صانکه احیا
برق اوردی او شبچراغ جاوید
شرمیله زمینه گیردی خورشید
چون طارم خامس اولدی منزل
مریخه ایرشدی خدشهٔ دل
قان آغلیوب ایتدی عذره آهنك
دامان سپهری قیلدی گلرنگك
عفو ایتدی او شاه آسمان رخش
عزرائله قیلدی جرمنی بخش
چون شش جهت اولدی کام خواهی
چرخ ششمه ارشدی راهی

تا ایده او شاه هفت اقلیم
قاضیٔ سپهره شرعی تعلیم
تبلیغ قیلوب جناب حقدن
نهی ایلدی حکم ماسبقدن
منع اولدی کهانت ایله تنجیم
ظاهرله مظاهر اولدی تنظیم
چون ایردی سپهر هفتمینه
بخش ایتدی سعادت عالمینه
کیوان شفیع ایدوب بلالی
بو یله دیوب ایتدی رو یمالی
بسدر بکا بوشب عذر خواهی
بالاتر رنك قیل سیاهی

چون حضرت پادشاه لولاك
تکمیل ایله قیلدی سیر افلاك

اتمادخی بخشش الهی
معراجنی بولدی کماهی

کرسی یه باصنجه پای رفتار
شوق ایلدی ثابتات وسیار
تشریفی ایچون بیوردی زیرا
اولمش فلکك البروج برجا
باصتغله قدم وجود پاکی
افلاکه چقاردی ثور خاکی
لطف ایدوب اوپادشاه یکتا
قوز یکجی باشیسی اولدی جوزا
در یوزه الن آچنجه میزان
درهم یرینه درایتدی ریزان
حوت ایلدی زیرخاکه آهنك
گرداب خفایه گیردی چرچنك
قیلدی اسد ابن عمنی یاد
تخلیصنه آندن اولدی امداد
زیرا حمل ایلیوب شکایت
ایتمشدی جلادتن حکایت

دلو آغلیوب اولدی حالی درهم
بر رشحه دیوب بچاه زمزم
بر فیض ایله شاد اولوب اوگندی
دولاب محمدی یه دوندی
پرو یناله جدی اولنجه تزیین
سبطینه تحفه قیلدی تعیین
چون ساعت چرخه لازم عقرب
وقتا اوده قیلدی عرض مطلب
بولدی شرف قبوله امکان
فوت اولمدی بر دقیقه احسان
قوسینه باقنجه زال دهرك
یك ضعفنی گوردی حال دهرك
اول شاهسوار قاب قوسین
قیلدی سفرین ورای کونین
جبریل امینه اولدی همپا
تا عرش خدایی قیدی مأوی

لوح وقلم هزار اسرار
هم اولدی گر وبیان بدیدار
شوقندن او رتبه اولدی مدهوش
عرش ایلدی صاحبن فراموش
عرشی براغوب مثال سایه
ذوالعرش دیدی او عرش پایه
اول سیرده ماورا گورندی
تا سدرهٔ منتها گورندی
آچلدی درحریم وحدت
قربت گیرو قالدی گلدی وصلت
جبریلده عجز اولوب هویدا
الفاظی براقدی انده معنا

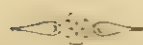
اول نه ایدی نه اولدی بتلم
لبریز ایدی اول نه طولدی بیلم

ای رحمتی رایگان رحمان
لطفکله بو بندهڭ ایله شادان
خواهشگر دولت مؤبد
یعنی که فقیر غالب اسعد

مجرمدر اگرچه امتکدر
امیدی سنك عنایتکدر

اولمزسه شفاعتکدن احسان
چوق زاهدك اوله حالی حرمان

چون اهل کبائرم سیهکار
هر مقصدمه بشارتم وار

در وصف شریف جناب حضرت
خداوندکار قدس سره

ختم ایتدی چو انبیای الله
کلدی بزه اولیای آگاه

شهدر او گروهه منلا خنکار
بسدر بو جهانه بر جهاندار

سلطان سریر ملك عرفان
سجاده نشین شیر یزدان

اندیشه‌سی رهنمای تحقیق
مانندهسیدر وکیل صدیق

خورشید سپهر صاب حیدر
زر سلسله رهرو غضنفر

نی پارهٔ کلکی قیلدی مشهود
بیلدك نیمش نوای داؤد

اولدی علمای دینه فایق
پیغمبر روم دینلسه لایق

معنای کلامی روح بخشا
مهدی گبی شرعی ایلر احیا

اسم اولمدی بر کتابه الآن
سیر ایت شرفنکه مغز قرآن

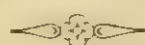
ملك سخن سواد اعظم
بر بقعه‌سی تخت ابن ادهم

ابراهیم گلشنی گبی مرد
اولمشدر او باغه بلبل فرد

ابدال فلك هلاك عشقی
مهر و مهی سینه چاك عشقی

ابیات شریفی آیت آیت
اسرار شریعت وحقیقت
روشن سخنی چراغ معنی
هر نقطه‌سی شبچراغ معنی
سرتاج گروه اولیانك
شاه وچاپی‌سی اصفیانك
ایتمشدر احاطه غرب وشرقی
امواج محیط غرق وفرقی
اقطار جهانه حکمی جاری
اجزای زمانه فیضی ساری

عالم طولی فیض همتندن
بحث ایتمه عبث کرامتندن

درذکر پیشوای خود

بولماغه ختام بو مباحث
بر ذات ستوده اولدی باعث
افتادهٔ راه سربلندی
یعنی پدرم رشید افندی

دل زاویه‌سنده منزویدر
سرباز محب مولویدر
حقدر بوکه دنك ولال ایدم بن
نطق ایتمکه بیمجال ایدم بن
قالمشدی زبان خامه خاموش
قیلمشدی هزار موج غم جوش
گالمشدی کلال گفتگودن
کچمشدی خیال رنگ وبودن

تا گفته قانوب مقام معراج
قالمشدی بو حسن وعشق بیتاج

سویله دیوب ایتدی نطقه اقدام
فیض نفسیله اولدی اتمام
بوکمرهك اولدی دستگیری
اوگرتدی سخنده طرز پیری
طولدردی بنم اومرد میدان
همتله درونم آب حیوان

چون اولدی جهان عشقه رهبر
اولمزمی ابوّتی مکرر
هر نسنه که سویلرم ثنادن
آسوده در آفت ریادن
نی گبی بنی او ذات والا
فیض نفسیله قیلدی گویا
هم اولدی سبب هم ایتدی همت
قیلدم نیجه اهل حاله خدمت
آثار کرملریله حقا
انکاری کفردر اولدم احیا
آنلرده دیمز بوکه عنایت
هم بندخی ایلم قناعت
بحر کرمك وراسی یوقدر
اول بحرده درّ فیض چوقدر

انشاء الله رحیم و رحمان
اسرار شهود اولور نمایان

در بیان سبب تألیف

بر مجلس انسه محرم اولدم
اول جنت ایچنده آدم اولدم
مجلس ولی گلشن محبّت
بلبللری یکسر اهل الفت
هر بریسی شاعر سخن سنج
گنجینه‌لر الده جمله‌سی گنج
الفتلری شعر و فضل وعرفان
صحبتلری نظم ونثر والحان
بن مست صبوح نکته دانی
وقت ایسه صباح نوجوانی
کاهی اوقنوردی [خیرآباد]
[نابی] اولنوردی خیر ایله یاد
حقّا که عجیب بر اثر در
اربابی یاننده معتبر در
هنگام هرمده سویلمشدر
پیر اولدیغی دمده سویلمشدر

اول نظمك ایدوب بر اهل معنا
مدحنده مبالغه‌یله اطرا
بزم اهلی سراسر ایتدی اقرار
بوقولی موافقتله تکرار
برغایته ایردیکم مآلی
تنظیرینك اولمز احتمالی
اول رطلی بکا گران گورندی
برصورت امتحان گورندی
تعریضانه ایدوب خطابی
ویردم اوگروهه بوجوابی :
کیم نابی‌یه هیچ دوشرمی اوفق
شیخك سوزینه کلام قاتمق !
ای قصّه‌دن اولمیان خبردار !
ناقصمی براقدی شیخ عطّار ؟
اشته اوقدردر اول حکایت
باقیسی دروغ بی نهایت

منظومهٔ فارسی وش ابیات
بالجمله تتابع اضافات
انشایه ویرر اگرچه زینت
ترکی سوز ایچنده عین ثقالت
آز اولسه اگر دگلدی مانع
دیردك آ گا باکه‌ده صنایع
هم بردخی وارکه اول سخنساز
اغراقده مرغ پست پرواز
اوصاف براق فخر عالم
رخشیهٔ [نفعی] آندن اقدم !
لازمی براقی مدح وتوصیف
بوکاری آ گا کیم ایتدی تکلیف ؟
عفو ایلیه‌لم که بلکه بیلمز
برسورچن آتن باشی کسلمز
هم برده بوکیم او پیر فانی
آلمش نیچه دورلو نام وشانی

بش دانه شهنشه ملکزاد
طبعینه کرمله ایتمش امداد
بازار جهانده کاملک آلمش
میدان سخنده نامك آلمش
بو یله یکن ایدوب بنه تکاسل
قیلمش نیچه معنیدن تغافل
بولمغله بر ایکی خوشچه تعبیر
ارلکمیدر ازدواجی تصویر !

درسنکه نظامیٔ کرامی
ایتمش اودخی بو التزامی
اول طرز عجمدر اولمز اعجاب
رندان عجم گوزتمز آداب
هر طوریله اقتفا نه لازم
جائزسه‌ده احترانه لازم
هم بردخی بوکیم اول سخن سنج
ویرمش قلمنه رنج بی کنج

بردز دبرهنه پایی گویا
منصوره دیلرکه ایده همپا

معراج خیاله ایلیوب ساز
استرکه مسیحه اولسون انباز

مبنای بنای خیر آباد
بر خیر سزك کمالن ایراد

الحق چاوب آمد قصددر اوت
خرسزلره خیلی حصددر اول

پیرانه تکلف ایتمش الحق
ویرمش هاله کار دزده رونق

نصح ایتسه اگر بودر مذاقی :
دنیا فانی آخرت باقی !

اولسه نه‌قدر خراب و مغشوش
بوقدر بونی بر ایشتمامش گوش !

مرد آگه دینورکه آچه نوراه
ارباب وقوفی ایده آگاه

اولمایه سوزی بدیهیٔ تمام
ایده نیجه تجربه‌یله اتمام

امّا کیمه ایده‌یم بونی فاش
بنداخی بایدم اولقدر کاش

افواهه سوزم اولیدی دمساز
لازمی ایدی فلکده پرواز

ودوه بونه شکوه ایتدم اظهار
صد توبه وصد هزار انکار

بر اهل سخن که ایده تحسین
بیك چرخ دگر او بیت رنگین

دائم بونی دیرکه الده خامه
آفت بکا اعتبار عامه

چون کاری حمایت ایلمکدر
افهامه رعایت ایلمکدر

البته اولوب فسرده خاطر
معنادن اولور زبانی قاطر

لکن ينه بلمیدر طبیعت
میدانده‌در آلديغك وديعت

چالاك ضمير ومرد آگاه
ایتمز هله دزدی همسر شاه

اولسه نه‌قدر شکسته پرواز
اويمز ينه کوف وقازه شهباز

قالمديمی نشئهٔ محبت
پایانه‌می ایردی اول حکایت ؟

هيچ عشقدن اوزکه شی روامی
صرف ایتمکه گوهر کلامی

ديرسك که هزار اولندی تکرار
صهبای بقادن اولمه بیزار

عالم همه درد عشق الفت
باقی کدر والم نحوست

بو راهدن اولدك ايسه آگاه
چیقماز يولك اوزره دزد گمراه

بو دزد سخندر اولمز اظهار
تعبیر ایده‌مم دخی نلر وار !

گنجور جواهر صنایع
اول صنعتی یوق که ذوقه راجع

حتی دیدی بر مسیح خوشدم
هم سویلیه‌مده هم بکنم

ایتدم نیچه درلو اعتراضات
هم هر بریسنده ایتدم اثبات

بو نغمه‌یه کم بن ایتدم آهنك
اوّل بنی قیلدی زار ودلتنك

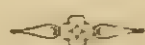
طوتدی بنی اول سوزیله یاران
دعوایه گرك کل ایمدی برهان

نابی آ کا کیم گوجیله ایرمش
الله سکا کنجلگکده ویرمش

آلدم او هوساله کلکی دسته
بو نظمی دیدم شکسته بسته

نقصانمه واردر اعترافم
بیهوده دگل ولیك لافم
بدرنك ایسه‌ده قماش اورن
قالمز ینه کالهٔ حلبدن

آنکس که زشهر آشنایست
داند که متاع ماکجایست

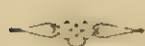

آغاز داستان بنی محبت

دل زندهٔ فیض شمس تبریز
نی پارهٔ خامهٔ شکرریز
بررسمه قویوب بیان عشقی
سویلر بکا داستان عشقی
کیم واردی عربده برقبیله
مستجمع خصلت جمیله
سرلوحهٔ دفتر فتوّت
سرخیل عرب بنی محبت

اتمانه قبیله قبیلهٔ درد
باجمله سیاه بخت ورو زرد
گیدکلری آفتاب تمّوز
ایچدکلری شعلهٔ جهانسوز
وادیلری ریك وشیشهٔ غم
قوملر صاییسنجه حزن و ماتم
خرگهلری دود آه خرمان
صحبتلری نی کبی هب افغان
هر بریسی برنگاره اورغون
شمشیر کبی دهانی پرخون
ارزاقلری بلای ناگاه
آتش یاغر اوستلرینه هر گاه
اکدکلری دانهٔ شراره
بچدکلری قلب پاره پاره
آنلرکه کلامه جان ویررلر
مجنون او قبیلهدندی دیرلر

هر کمکه بلایه مرتکبدر
البت او اوجاغه منتسبدر
صاتدقلری هپ متاع جاندر
آلدقلری سوزش نهاندر

صفت بزم ایشان

قصد ایلسه بونلر عیش ونوشه
طوفان بلا گلوردی جوشه
ساغرلری گرز کوه پیکر
صهبالری مرك دهشت آور
مجلسلری رزمگاه آشوب
مطربلری های هوی دلکوب
پنبالی پیاله ظن ایدرلر
پرکاله‌یی کاله ظن ایدرلر
عزرائل اوقومه ساقیء خاص
مرّیخ بزملرنده رقّاص

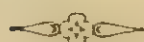
قانون ونقاره صوت شیون
تبلر زهٔ جانگداز دفزن
عشرت آراسنده نقل بادام
چشم بد خلق وزهر آلام
مینادهکی پنبه پنبهٔ داغ
داغ ایچره شراب شعله ارماغ
فریاد وشکنجه یأس وحسرت
اسباب صفا دخی نه حاجت

صفت شکار ایشان

عزم ایلسهلر شکاره بونلر
کتمز گلهجك دیاره بونلر
تیهولری سوسمار اولور هپ
درّاجلری پرنده عقرب
شهبازلری نگاه حسرت
طوتدقلری جغدو بوم دهشت
پرتابه خالقهلنسه اژدر
خوش گلدی صف کلنك دیرلر

آهولری دود آه سرکش
اندامی سیاه شاخی آتش
صیّادلری شکاره اورغون
طوشان اوگروهه تللی قورشون
استر او قی گتمیه بیانه
کندی چکنور زه کمانه
اوردقلری افعیٔ منقّش
اوق ییلانی تیر ورروی ترکش

صفت بهار ایشان

اول سمته کلنجه نوبهاران
صحرایه اولور دیلر گریزان
پیوند ایدوب آه وداغی داغه
چون برق کیدرلر ایدی باغه
مقصودلری همان آقر صو
یکسان لب شرحه ولب جو

شبّوی گورر کیمی صانور شب
کیسیده سنبله دیر عقرب

داغ غمی گلفشان صانورلر
قان ارماغن ارغوان صانورلر

هر بری گزر کنار باغی
دوشوردیگی لاله کندی داغی

بیلمز بری ذوق بوستانی
آلمش آنی درد دلستانی

بیلمزکه ندر نهال گلنار
آتشمی بتوردی یوخسه گلزار

گاهی کولر ارغوانی آغلر
اطفال نهال قانمی آغلر

بلبلده می، گلده می بو افغان
سنبلی اولان عجب پریشان

جو باره نیچون اورلدی زنجیر
طورمز ینه کیمدن اولدی دلگیر

کیمدر دوشیرن هوایه سروی
آلمز قناد آلتینه تذروی
دردی نه‌که نرگس اولدی بیمار
باقمزمی یوزینه یوخسه دلدار
آتشمی یاغر هوا یوزندن
گلمی بتر اشتکا یوزندن
بیلمز بری خاك وآسمانی
سچمز گوزی نجم گلستانی
مجنون گبی هر بری گزرلر
اما قتی سر سری گزرلر
هر فصلی بهارینه قیاس ایت
سوداتمه خزانلرین هراس ایت

§

واقعهٔ غریبه

بوطائفه‌نك ایچنده برشب
برحال گوردی غایت اغرب

بر بر ینه گیردیلر فلکلر
آغلر کیمسی گولر ملکلر
بر ولوله سقف و آسمانده
بر زلزله سطح خاکدانده
بیك شوق و طرب هزار قورقو
ناقوس و نقاره بانك یاهو
گه ظلمت اولوردی توی بر توی
گه نور یاغردی سوی بر سوی
هب سجده‌یه واردی برك اشجار
حیرتله اریدی آقدی انهار
گه ظاهر اولوب هزار تهدید
گه موج اورردی بیم و امید
انجم آراسنده اقترانات
باران فرح تکرك آفات
ظلمتله مخوف چوق صدالر
آواز بلند آشنالر

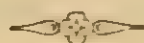
گم گم اوتر آسمان صدادن
گمگشته زمین بوماجرادن
هرکسده بواضطراب ساری
دلشادلق امر اعتباری
دهشتله طولوب هوا واجرام
طوغدی اوشب ایچره بیك سرانجام

§

ولادت حسن عشق

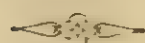
اولدی بو سرایه پانهاده
اول گیجه ایکی کبار زاده
فی الحال آچلدی صبح امّید
هم ماه طوغدی همده خورشید
اول حاله سبب بو ایکی شهمش
هر بری سواد مهرو مهمش
امّا بری دختر سمنبر
بری پسر مسیح منظر

فهم ایتدی قبیله ماجرایی
هپ طویدی بو ایکی مبتلایی
حسن ایلدیلر او دختره آد
فرزند گزینه عشق ناشاد
حسنه دیدی صکره کیمی لیـلا
شیرین دیدی کیمی کیمی عذرا
مجنون قودی کیمی عشق ایچون آد
وامق دیدی کیمی کیمی فرهاد
صکره اولغت اولوب دگرگون
لیـلا دیدی عشقه حسنه مجنون
هرآن بوزوب قضا طلسمی
برگونه دگشدیردی رسمی
بونلر دخی طفل بی سرانجام
گردون طولاشورکه ایده گمنام
گمناملق ایله بوله شهرت
گمگشته‌لك اوله صکره عادت

نامزد شدن حسن با عشق

بر بزم لطیف ایدوب مرتب
سادات قبیله گلدیلر هب
رأی ایلدیلر که بو ایکی ماه
بر بیرینك اوله خواه وناخواه
ارضا ایدەلر بابالرینی
بو یله ایدەلر دعالرینی
بو رأیی اولوب قضا مؤسس
بی غائله ختم اولندی مجلس

آسودن عشق در مهد

بدأ ایلدی عشق پیچتابە
بند اولدی قماط اضطرابە
یاپدردی سپهر پر فلاکت
تابوتدن آکا مهد راحت
تا دیدەسی اوله خوابە معتاد
بو شعری ایدردی دایە انشاد :

❁ طرديه ❁

ای ماه اویی اویی که بو شب
گوشکده یر ایده بانك یارب
معلوم دگل اگرچه مطلب
اویله گورینورکه حکم کوکب

سیخ ستمه کباب اولورسن

ای غنچه اویی بو آز زماندر
چرخك سکا مقصدی یماندر
زیرا قتی تندوبی اماندر
لطف ایتمسیده ولی گماندر

خوفم بو که پك خراب اولورسن

ای نرگس عشق خواب ناز ایت
دامان قضایه دوش نیاز ایت
بیك خوفله چشم جانی باز ایت
انجام بلادن احتراز ایت

بازیچهٔ انقلاب اولورسن

گل مهد صفاده راحت ايله
بر قاچ گیجه جك فراغت ايله
فكر ايله صوكن عنايت ايله
سود يرينه قانه عادت ايله

پيانه كش عتاب اولورسن

مهد ايچره اويى كه اى ستمبر
قالمز بو روشده چرخ چنبر
بر حال ايله گردش ايتمز اختر
سير ايت سكا آز وقتده نيلر

سيل غمه آسياب اولورسن

بيدارلق ايله ايتمه معتاد
اويخودن اولور اولورسه امداد
بر زهر صونوب بو چرخ جلاد
غالب گبى كارك اوله فرياد

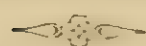
بزم المه رباب اولورسن

تتمهٔ کلام

مهد ایچره او آفت سمنبر
ماه نو ایچنده مهر انور
جنبیده اولنجه مهدی هر آن
سیماب گبی اولوردی لرزان
لرزشده ایدی او نجم امید
آینه ایچنده صانکه خورشید
چاه ایچره مثال ماه نخشب
یا مهره پر اولدی برج عقرب
گهوارده چون اولوردی دلگیر
دترردی غلاف ایچنده ششیر
مهد ایچره او یوردی چون او آفت
جسم ایچره بولوردی روح قوت
نورنگه ایدی صان او آهو
اولمشدی مقامی کنج ابرو
عیسی ایدی یا او طفل گویا
محراب ایدی آکه مهد علیا

امّا بنه غمدن ایدی بیزار
راحت دوشگنده صانکه بیمار
برحال ایله ایلمزدی آرام
دترردی مثال شعله اندام
گاهیجه که بك خراب اولوردی
دیرلردیکه مست خواب اولوردی
والحاصل او آتش گل اندام
بوجنبش ایله گچوردی ایّام

آسوده شدن حسن در مهد

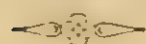
اولوردی قضای نابسامان
حسنه دخی گاهواره جنبان
قیلدی آنیده سپهر بیداد
برجنبش واژگونه معتاد
محزونلق ایچره ذوق شادی
دلشادلق ایچره نامرادی
صورتده چوق احترام ایدری
خوابی گوزینه حرام ایدردی

چون فتنه ایدی اوشوخ غدّار
استردی قضا که ایده بیدار
تفصیلدن ایدهلم فراغت
تا اولمیه موجب ملالت
شایسته دگل که اوله یاران
اوّل نظرنده دنك وحیران

ظهور مقدمات

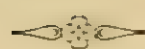
چون کچدی بوحال ایله مه وسال
وقت اولدیکه ایتمیه غم اهمال
سادات قبیله اولدیلر جمع
بورأی رزینه یاقدیلر شمع :
کیم اوله بو ایکی شوخ عاقل
تحصیل هنرله بدر کامل
سرمایهٔ آرزو هنردر
باش اگمه کشی‌به تاج زردر
چون قیلدی قمرله آشنایی
هرکس ایشیدر بیلور سهایی

سبقداش شدن ایشان درمکتب ادب

برقشره گیروب دو مغز بادام
برمکتبه واردیلر ادب نام
بر بیت اولوب ایکی طفل مصرع
معنای لطیفه اولدی مطلع
افسون اوقور ایکی چشم جادو
پیش نگهنده رحله ابرو
خامه گبی دوزبان ویکدل
بر بحثی اولورلر ایدی ناقل
یك نور اولوب ایکی شمع کافور
قیلدی اوراسن سرای بللور
مکتب اولوب آراده هیولا
برصورته گیردی ایکی معنا
برشاخده ایکی غنچهٔ گل
بر برلرینه اولوردی بلبل
بری برینه اولاشدی بونلر
اول باغچه‌ده قان یالاشدی بونلر

آیینه ایدرلریدی کاهی
ارسال مثلده مهر وماهی
بر پرده اولوب ایکیسی جالس
آیینه‌یه گیردی عکس وعاکس
مکتب اوخرمسرای وحدت
جمع اولدیلر آنده هجر ووصلت
بر برینه چشمداش حرمان
فردوس ایچنده حور وغلمان
اولسون مه ومهر چرخ مأنوس
پروانه وشعله جوفانوس
ماببنده تار و پود وصلت
حیران حیران نگاه دقت
هب درسلری رضا وتسلیم
منلای جنون پیر تعلیم

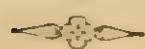

در وصف منلای جنون

امّا نه جنون شیخ کامل
مفتیء مدبران عاقل

تنهازو وادیٔ محالات
وارستهٔ قید احتمالات
جهلك گیجه‌سن صباح قیلمش
منهیلری هب مباح قیلمش
چیقمز نه اموری شاخ فکره
دوشمز یولی سنگلاخ فکره
افعالی چرا وچوندن دور
هم دینده هم کفرده معذور
یاننده شه وگدا مساوی
عقلك سوزی تره ومساوی
یك باشنه پادشاه قادر
حکمنجه گیدر بتون مشاعر
یوقدی سرکاری ظن وشکده
هیچ شبهه‌سی قالمامش فلکده
اللهه بله اولورسه سرکش
خوف ایلمز آنی یاقمز آتش

باشلی باشینه بر اوزکه سلطان
عسکرلری وار سراسر عریان
وار حجتنه گوره اوصولی
چسبیده قباسنه فصولی
بحث ایتسه ایدر جهانی الزام
برسوزله ایدر فخامی إفحام
ابن ملکی قویوب زمینه
بیك ننك بولوردی فخردینه
سیر ایدوب عمامه‌سین عمادین
شاغم خوجه طاقمش ایدی آدین
بزمنده قبوزجی میرزاجان
برجر جنا خرجی فخر جرجان
احسانگه کور دلنجی ابلیس
قشمر باشیسی ارسطالیس
اقلیم بلاده شیخ الاسلام
قولینه ترتب ایتمز احکام

عاشق سندن حسن با عشق

برحکم قضای نامواقف
حسن اولدی جمال عشقه عاشق
بیك جانله حسن عالم آرا
چون اولدی او یوسفه زلیخا
معشوق اوله جقکن اولدی عاشق
عذرا اوله جقکن اولدی وامق
ایتدی رح حسنی نستر ینزار
رخسارهٔ عشق وعشق رخسار
الف اوقوسه قدّین ایلیوب یاد
تا عرشه چقاردی آه وفریاد
جیم اوقوسه زلفه ایلیوب دال
برنقطه‌دن آکلریدی بیك حال
خنجر گبی رادن ایدی بیمی
صاقلردی لبنده حرف میمی
دندانهٔ سین ارّه سیما
ایلردی نهال عمرین افنا

سیپاره‌سی الده بدر تابان
مانند کلف خطی پریشان
اطفال ایدریدی درسه دقت
بونلر بری بیرینه مودّت

در چگونگی ازمحبت ایشان

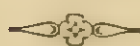
وار ایله او گاشنی تخیّل
پروانه‌سی گل چراغی بابل
خونگرم ایدی عشقه لعل نوشین
فرهادنه جان ویردی شیرین
طوطی گورینوردی اول شکر لب
معشوق ایدی عاشقانه مشرب
لیلی‌سی خیال قیسه مجنون
پروانیه شمعی زارو دلخون
گه کاکلنی دوگردی دلدار
گه بوسه‌یه داغ اچاردی رخسار
گه لعلی آچوب اوگونه صحبت
بزلک گاه اولوردی چاک حسرت

عصمت قومی اولمغه دهنباز
پیدا ایدی لیك گوهر راز
حسنك سوزی الفت ومحبت
عشقك ایشی حیرت ایچره حیرت
صورتده جناب عشق خاموش
گرداب گبی محیط ایدر نوش
سوزمی سورمی کیمسه بیلمز
اول رتبه‌ده بیخبر دینلمز
خاموش نه آه ایدر نه افغان
مدهوش نه یول بیلور نه ارکان
آیینه گبی همان اول آفت
بی جان وزبان براوزکه صورت
باقدقچه آلور جناب حسنی
جذب ایلر او آفتاب حسنی
خورشید گبی اوماه نخشب
یکپاره نظر نه گوش ونه لب

آتش گبی حسن اولور فروزان
الله بیلور کیم اوله سوزان
اشکی گبی حسن اولوردی بیتاب
هرآه باشینه طوق گرداب
مینا گبی عشقه سرفروده
بوشیشه‌ده صانکه اول سبوده
دلخون ایدوگی بو آشکاره
ظاهرده اول ایسه سنکپاره
حسنك طلبی ورای امکان
عشقك غرضی ضمیر پنهان
آهو گبی خوش خرام وبدخو
هیچ کمسیه ایلمز تکاپو
حسن اولمده اول فسونکاره
مانندهٔ دام پاره پاره
گاهیجه که عشق گوز سوزردی
خیرتله بوشوخ جان اوزردی

دست نگهنده تیغ دقت
اندیشه‌یه داغ آچاردی حیرت
دیردیکه : « عجب بوچرخ آشوب
« بن خاکنی ایلزمی مطلوب
« بس باللوکه غیری یار گوزلر
« ایانه شکل شکار گوزلر
« بدر ایسه مرادی بن شب اولسم
« گردونی سورسه کوکب اولسم
« قنغی بت ایچون ایدر تخیل
« زنار اوله‌مزمی با کّه کاکل
« اولسم او بنی گوروب برهمن
« محبوبنه خدمت ایلسم بن »
کاهیده تفکر ایدوب اول ماه
دیردی : « نه بوسوز نعوذ بالله !
« هیچ وارمی فلکده بویله کوکب
« کیم مهر ایده‌ماهه عرض مطلب

« بن ماهه که ایتمیه اورغبت
« ایلرمی سمایه صرف دقت »
لکن بنه حسن عالم آرا
ایتمزدی بوماجرایی افشا
کتم ایلر ایدی بوگفتگویی
انجتمز ایدی اوماه رویی
اسمی بلی حسن بی بهانه
امّا نه ایدی اوبی بهانه !

در وصف حسن

برلاله رخ سیاه کاکل
سنبللر ایچنده غنچهٔ گل
آیینهٔ سینه بحر سیماب
عقد گهر اولمش آنده گرداب
دندان ودهانی ایدی لاریب
پردر وگهر خزینهٔ غیب
اعجازده اول دهانه مقصور
بر نقطه وشرحه آیت نور

لب تشنهٔ حیرته زنخدان
پیمانهٔ سیم آب حیوان

حیرتده جان او چشم شهباز
آهوی فسون کبوتر انداز

بازوی لطیفی شاخ سیمین
گویا که خمیری برك نسرین

انگشت سفیدی شمع کافور
کابرك حناسی غنچهٔ نور

بالای بلندی محشر ایجاد
قدّیله بلای آسمان شاد

جنبشلری فتنهٔ قیامت
گیسوسی او فتنه‌یه علامت

لب تشنهٔ حرفی لعل و انجو
یاقوت لبی ولی سخنگو

زلفه چکوب ابروانی شمشیر
ایکی طرفه بولندی زنجیر

بیمار نگاهی دشمن جان
گیسوی سیاهی خصم ایمان

گردن لب جوده سرو سیماب
گویا که بوغاز ایچنده مهتاب

انوار صباح وش بنا گوش
خورشید آکا شبچراغ منگوش

زهگیر مجوهرینه اول دست
سرپنجهٔ مهری قیلدی اشکست

رخساری صباح عید امید
گلگونه‌سی خون چشم خورشید

بازولری کوثر مخلّد
انگشتری جوهر مجرّد

پروین فلك وسائر اختر
گردانه بسته عقد گوهر

گیسولری کنج عنبر خام
خال رخی آکا هندوی تام

پستانی ترنج باغ جنت
چشمی اوزنجه مست حیرت
کعبن ابدوب اول پری محنا
دوشدی آیاغه آیاغ صهبا
لعل لبی گوهر شکر ریز
شمع رخی ماهتاب کابیز
ابرولری خیره ساز افهام
مژگانلری نیزه باز اوهام
زلف رخی پایه انجرد یاقوت
معنای دهانی حرف مسکوت
روح لبی جوهر تکلم
گل رخلری جنت تبسم
شمشیر بکف و چشم ساحر
گنجینهٔ ملك نازه ناظر
گنج دهننده خنی گویا
بر مغربیدرکه گنج جویا

اول سینهٔ صاف اوگردن نور
آینه‌یه قرشو شمع کافور

رخسارینه سایه صالسه مژگان
باشدن آیاغه اولوردی لرزان

بو بیتله صان نظامیٔ پیر
مژگاناه زلفن ایتدی تعبیر

« زلفش ره بوسه خواه میرفت »
« مژگانکش خدا دهاد میگفت »

لعل لبی شعلهٔ شکر نوش
گلرخلری نو بهار گلپوش

گنجینهٔ سینه گنج نیرنك
آینه ایچنده نقش ارژنك

شیرین لبی همچو غنچهٔ نور
پروانه‌سی هم صفیر زنبور

تیر نگهی شهاب ثاقب
سهم ستمی قضای صائب

سیراب خیالی فیض ماهم
بی تاب مقالی سرّ مبهم
گلگون قباسی خون طاوس
نازنده هزار رنك محسوس
بیزار جفاسی ملك افغان
گلزار اداسی شکرستان
چین ستمی بلای امّید
مهر کرمی صفای جاوید
چشمندن ایرمیدی خضره درمان
ظلمت گوریوردی آب حیوان
ایلر دله زلفی وعد پیوند
تفریقه ایدر نگاهی سوکند
اونمشدی او طرّهٔ پریشان
طغرا کش قتل درد مندان
آلوب شه ملك نازدن باج
اقلیم نیازی قیلدی تاراج

دشمن قوفمه‌سن اوروب او گیسو
هر تارینه دیزدی قرص و تنزو
کاکللری آفت دل ودین
فرمنه بسته چین وماچین
چشمان سیهله نقش ابرو
محراب نجنده چفته یاهو
خال سیهی بلای سامان
شورشده زنگبار وسودان
آهورمه وش هزار لیلی
مجنون خیالینك طفیلی
زلفنده هزار رشتهٔ جان
پیوستهٔ تار وپود نسیان
گل رویینه نیجه جان آگنده
گلبانك کشان بارك الله
یکپاره نزاکت ولطافت
همواره ملاحت وصباحت

ای خامهٔ هنر ز بارك الله
اولدڭ جذبات حسنه آگاه
یاد ایلدڭ اول مهڭ شناسن
وصف ایلدڭ تمام اداسن
چون نظمڭ مقصدڭ اثردر
عشقی دخی سوئلمك هنردر

. . . . . .

در وصف عشق

بر ماه رخ سیاه چرده
چون آب بنفشه وای پرده
خط جوهر سبز آب شمشیر
مهتاب سیه بهار کشمیر
گلزار غمنده خضر معنا
زهر به خور حیات دنیا
مغرور نگاهنه نه قابل
جبریل اوله مرغ نیم بسمل

عزرائل غمزه آفت جان
فتنه آگه چشمی باغلو قربان

خط رخی دود نار نمرود
لعل لبی کوثر می آلود

سرحلهٔ هلاک اولوردی آفاق
خط اولمسه مار زلفه تریاق

چشمنده نهفته نطق عیسا
برسوزله قضایی ایلر احیا

سرمست نگاهی تیغ بران
صهبای سرشك چشم حوران

زیر کلهنده تار پرچم
ماه ایچره نوشته اسم اعظم

الده قلیچ آفتاب خونبار
ایلر شهدایی غرق انوار

زلفی که ایدر فسونی آگاه
غمزه اوقور العیاذ بالله !

ایلر نگهی ایدرسه بیداد
عیسایی عروس مرگه داماد
خط کرد لبنده نور تنزیل
عیسا گبی نازل اولمش انجیل
جلاد نگاهك ایت تماشا
عزرائیلی گورکه روح بخشا
برخسته بوکیم نعوذ بالله !
عزرائیل اوکنده الامانخواه

برلبکه ایده حرف مهرین ایراد
قان اچمه شفق وش آکه معتاد
مژگانیکه نیم جنبش ایلر
بیك جند بلا نمایش ایلر
روح سخنیکه جانفزادر
عشاقنه اصلی یوق بلادر
انوار جمالی اولمز ادراك
خورشید یانده برآوج خاك

معنای دهنی سرّ لاهوت
هر وعده‌سی سرابگاه ناسوت

برزخده در تجلّی ناز
اوبز آغزی آینه گوشی همراز

عاشقلری خصم دید وادید
مژگانلری پنجه باز خورشید

اول پنجهٔ خون چشم یعقوب
گلگونهٔ نوعروس مطلوب

هنگامه‌سی هوسگرانی
بزمنده ترانهٔ آن آنی

فتراکنه بسته مرغ ایمان
زنّار گسسته رشتهٔ جان

خطّ لبی خون عشقه فتوی
قربان نگاهی جان تقوی

نعل لب تیغ نازه استاد
انجازنده وعده‌سی گبی بیداد

شمشیر بهشت خون طاوس
ششتری کنشت دینه ناقوس

شبدیز سپهره مهری خسرو
زین خانه‌سی خانهٔ مه نو

بو یت ایله نشأت سخنساز
اجمال جمالك ایتدی ایجاز

« شمع رخنه سپهر فانوس »
« پروانه دلی ولیك مأیوس »

یکباره بوچرخ اولیدی خورشید
قاشینه هلال ایدردی تقلید

بکزردی جمال خطنه کر
طلعتده طوغیدی مهر انور

بدر ایچره اولیدی زهره دمساز
خال رخنه اولوردی انباز

نورسیه اولسه پاره پاره
ایتم بن او زلفه استعاره

نوش ایلسه آب خضر عیسا
خطّ لب عشق بشقه معنا
گر یوسف اولیدی حمل مریم
اولوردی جمال عشقه توأم
ذی روح اولیدی غنچهٔ نور
نوش لبنه اولوردی زنبور
بر صورته گیرسه کفر و ایمان
اول خطّی ایدرلر ایدی برهان
فیض آلسه مسیحدن هلاگو
اولوردی او غمزه یه دعاگو
رخسارهسنه خط معنبر
فردوس برین ایچنده کافر
یوق یوق او عذار پاکه کاکل
خرمنگه آتش ایچره سنبل
اول ساحر غمزه بیمحابا
جبریل چه و کدام عیسا

ایمز غمی آرزوی بیداد
یوخسه نوله‌جق بو هفت بنیاد
ویرمز نکهینه ازن ایما
چوقدن یقلوردی دین ودنیا
طوفان غمه چو نیت ایلر
اطفال سرشکه رحمت ایلر
نوع غمی اولسه [لاتذر] خوان
فرعونی ایدردی غرق ایمان
هاروت نگاهی ایتسه ایما
افتادهٔ چاه اولور زلیخا
کفر اولسه خراب دینه مأمور
چشم سیهی ویرردی دستور
بر دلده که یاقدی شمع مطلوب
پروانه‌در آنده گرم ایوب
بازار محبتنده یوسف
آلوده بخون صد تأسف

دریوزه‌گران ایدر سراپا
جم مهرینی زیب دست بیضا

رخساره‌سی آفتاب تابان
آتشلر ایچنده مهر رخشان

خطاب ساقی

ساقی کرم ایله بیدماغم
پابستهٔ رشتهٔ فراغم

می ویرکه بو درد چاره‌سزدر
دریای سخن کناره‌سزدر

بی جوش قاله‌می بو قلزم صاف
بن سویلیم سن ایله انصاف

می نورینی چون دریغ ایدرسن
ماه‌دلی زیر میغ ایدرسن

وهم ایت دل پاره پاره‌مزدن
دیب کی صقین شراره‌مزدن

باشمدهکی قلزم هوسدر
سوزدن نه چقاركه بر نفسدر
ساقی مددایت که مستمندم
بازار بلاده غم پسندم
لازم بکا نجه نقد گفتار
تا جنس غمه اولهم خریدار
گفتار وایك مستلکدن
افتادهلك وشکستهلکدن
می ویرکه سخن ختامه ایردی
سرمایهٔ غم تمامه ایردی
مشکل بو هنوز اولورکن آغاز
دیباجهٔ راز قالدی ناساز
می ویر بکا ای گل لطافت
هم صورکه نه ایلرم حکایت !

آمدن حسن گاه‌گاه بخلوتگاه عشق

ساقیٔ شراب بزم معنا
بو نشئهدن اولدی روح بخشا

کیم حسن ایدوب اشتیاقی افزون
گوندن گونه مهوش اولدی دلخون

درد دلن ایتدی عشق مزداد
بیك فکر و خیاله اولدی معتاد

آرتردی جمالن اضطرابی
نوع دگر اولدی آب و تابی

اندامنه لرزه ویردی بو تاب
آینه ایدی ولیك سیماب

جام مل شعله یه قناردی
رخساری پارل پارل یناردی

گاگونه سی خون اشك حرمان
اسفیدی بیاض چشم گریان

بختی قره زلف پرخمندن
خوانی طاغنقدی پرچمندن

گه زلفنی فرش راه ایدردی
گه همچو صبا گلور گیدردی

آرام و سکون کاری دشوار
آوازه‌لك اختیاری دشوار
بر گونه قووردی لعبت و باز
شطرنج غمه بولوردی آچماز
ناهید کبی اولوب شب آهنك
قالمزدی صباحه نغمهٔ چنك
هر شب ره عمرینی دورردی
خلوتگه عشقه یوز سورردی
هر کیجه مثال کرم شبتاب
باغ المه اولوردی رهیاب
اویخوده کورنجه چشم یاری
پروانه‌دن اوکرنوردی زاری
یعنی که او بلبل خوش الحان
خاموش خاموش ایدردی افغان

بر رتبه ایدردی نرم رفتار
اولمزدی خلیده پاینه خار

چون کوکب ثابته کیدردی
کویا که فلکه سیر ایدردی

غمدن نفس آلمیوب او بیجان
مانند حباب اولوردی لرزان
خفّاش وش اول همای دولت
شبر واگی ایلمشدی عادت
ظلمتده گزردی بی محابا
معنا ایدی حرف ایچنده گویا
مهتابه اولوردی سایه گستر
تا اولمیه نوری بار دلبر

ایتمزدی اباغ اوزره رفتار
سایه‌م دوشه یاری ایده بیدار
مهتابه اولنجه سایه پیرا
ایلر ایدی ابر آهی بالا
بختن دخی استمزدی بیدار
شاید ویره خواب یاره آزار
بیصیت وصدا گلور گیدردی
گویا که گوگلده سیرایدردی

طی ایلر ایدی دل فکاری
آیینه ایچنده ژنگباری
برآهله قالدیروب نقابن
ظلمتده گورردی آفتابن
مقصد بوکه ایده سیردیدار
آ . گاه نگاهی اولمیه یار
بیدار بولنجه دلنوازین
آچمازدی صحیفهٔ نیازین
سوز غمله ایدوب مواسا
خندان گورینوردی شعله آسا
شیرین شیرین دیوب فسانه
شکر خوابه ایدوب بهانه
استردیکه یاری ایده درخواب
سویلردی مثالده کاخ سنجاب
زلفیله ایدوب سرشکی پنهان
جوی چمنی اولوردی گویان

ایلاردی جنون ترانه‌سندن
لیلیء مجنون حکایه‌سندن
آخر او یودقده اول ستمنرو
اول باغه ایدردی چشمن آهو
مجنون وش اولوردی اول خردمند
برساده نظاره ایله خرسند
وار بونده بر آشکاره معنا
کیم حسن ایدی عشقه عاشق اما
سیرینه کیجه ایدردی رغبت
ایتمشدی نیازه نازی سبقت

در وصف بهار

رضوان بهشت آفرینش
انسان‌العین اهل بینش
یعنی قلم سیاه خامه
بوطرز ایله بدأ ایدر کلامه :
بردمکه بهار عالم افروز
بخش ایتدی جهانه جام نوروز

اول مادن اولوب زمانه سرمست
نیرنك طلسمن ایتدی اشکست

دنیا طولی نشئهٔ طربدن
محشر یری نقش بوالعجبدن

جنت گبی سبزه جوش برجوش
ایلر گل ولاله نوش درنوش

هر کوچه‌ده برصباح فیروز
هر غنچه‌ده برقبای نوروز

بیلم نه‌شراب ایچردی خورشید
اطفال چمن هپ اولدی جمشید

باران یرینه یاغوب می ناب
دوندی چمنك باشینه گرداب

آهو کبی ابر نودمیده
بسلاندی هوای سنبلیده

بر رتبه هوا رطوبت افزا
کیم اولدی نسیم سیله همپا

فیض آلدی سفالدن قرنفل
بوی کل ایله صولاندی سنبل

جوش ایلدی چشمهٔ زمرد
عکس ایلدی طارم زبرجد

برق ایتدی اوگونه برشکر خند
کیم ماه ایدز اولدی آگه سوگند

مدّ ایلدی جوی شیری مهتاب
چالقندی کمش صوییله سیماب

انسانی رطوبت ایتدی مخمور
اولدی مژه شهد خوابه زنبور

برفیض و یروب هوای کلبیز
باغ ایتدی شرنکی گل شکرریز

برنشئه و یروب بهار پرشور
قلدی زلك ابری تارطنبور

چون قیلدی هوار طوبتن ساز
گوسترمدی مرغ شعله پرواز

پرنم بوهوای عبهریده
رنك گل اولورمی هیچ پریده
گوستردی هوا چوسینهٔباز
کیمدر ویره مرغ خوابه پرواز
صهبای جنون آلوب دماغن
باغلاندی آیاغ جویه باغن
نوروز ایدیجك هوایی نمناك
طوطی پری اولدی سبزهٔ خاك
نسر فلك ایتدی آشیانه
گاغنچه همایه اولدی لانه
تانامیه اویله بولدی قوّت
ارواح جگر نهاله حسرت
هرتاك، كه مهد طاقه‌یاتدی
پستان سحابه ال اوزاتدی
هردركه سحابدن دوكولدی
اطفال چمن سوندی گولدی

ابر ایلدی باغی توشه گنجور
شکرده اوچاردی طوطی زنبور
مشك ایدی نسیمی بوستانك
دگمزدی رعافی ارغوانك
زنجیر جنون ایدوب تسلسل
جوبارده قارشدی موجهٔ گل
جوش ایتدی اورتبه سیل نیسان
سنك وخذف اولدی درّ غلطان
مجمر گبی گوز گوز اولدی دنیا
هر چشمه گلابدان زیبا
چرخ ایتدی دماغنی معطّر
برق ایلدی عطسه‌یی مکرر
برنشوونما دوشوب زمینه
تا ایردی سپهر چارمینه
هر تودهٔ خاك اولوب بدخشان
لعل ارماغی اولدی باغه جوشان

اول فیضله اولدی خاره وسنك
هم شعشعهٔ حریر گلرنك
هر غنچه‌که چقدی گلستاندن
راز آچدی زمین وآسماندن
شاخ گله دوندی شاخ آهو
مشك نافه‌سی ویردی سرو دلجو
جنت خبرین گتوردی گلزار
طوبایه نظیره خار دیوار
اسرافیل اولوب نسیم زیبا
بو حشر زمینی قیلدی احیا
بلبل گبی گلدی شوق بالی
آچدی گله غنچه قیل وقالی
سوسن بویانوردی یاسمندن
قان طمللر ایدی رخ سمندن
گیزلی اوپشوب گل وقرنفل
ترکسلره ال صالاردی سنبل

کاشنده فسلدی اولدی پیدا
ایتدیلر آنی نسیمه افشا

هر جایی بنفشه ایلیوب جوش
هم خامه هم اولدی نامه خاموش

نرکس سوز آچوب شراب ونیدن
در صاچدی پیام تاج کیدن

قالدردی الن چنار سرکش
بر سوز دیدی وار ایچنده آتش

یاقدی او خبرله لاله داغی
آشفته‌لنوب گلك چراغی

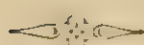
طولدی یر وکوك فغان وزاره
اولمادی او صحبت آشکاره

بیرون رفتن هریك برای تماشای نزهتگاه معنا

تأثیر هوادن عشق ذیشان
اولمشدی عیون شوقی جوشان

حسنه دخی گلدی بشقه حالت
ایکیسیده قلدی قصد نزهت
قلدی او ایکی چراغ روشن
نزهتگه معنایی نشیمن

در وصف آن نزهتگاه

نزهتگه معنی اویله برير
کیم آبی بنفشه خاکی عنبر
اول باغ بهشت اوخاك خرّم
خاك ایدی ولیك خاك آدم
سدره‌یدی نهال اوباغه یکسر
برخام ارك آنده چرخ اخضر
سرسبز گیاهی عمر جاوید
شبنملری نجم وغنچه خورشید
بر قلزم نور سرخ گلزاز
لؤلؤی خوشابی لعل شهوار
هر توده‌سی طور صد تجلی
یوق آنده کلام [لن ترانی]

زخشنده چراغی نور تنزیل
فرش چمن آنده بال جبریل

شبّولری شبچراغ ایمان
گلبرك خزانی جوهر جان

زرّینلری بحروکانه قیمت
نرکسلری یادگار جنت

خورشید درخت نور اصباح
یاپمش آکه لانه مرغ ارواح

شهپرّ سروش برك اشجار
مانند گل انار گلنار

اول گلچمنه نه دون تعبیر
اشکوفه‌لی سبز شال کشمیر

مرّیخ ایدی پاسبان بوستان
آی چیچکی آنده بدر تابان

مرجان وعقیق گنج در گنج
اشجار ثمار سیب و نارنج

اخترله دوشمنه صحنی هامون
الماس چقل طاشندن افزون
هر ریزهٔ خشك سنكپاره
بارانه دلیل اولان ستاره
خدمتده اوكاشنه دمادم
عیسا كلیدر بخور مریم
نوخط نیچه دلفریبه مأوا
هرجایی بنفشه دشت وصحرا
هم حالت كلشن تخیّل
كاغنچه‌لر آل قنادلی بلبل
مانند درخت پسته، چوق خوب
مژكانی قیلش آنده جاروب
قندیل كل اولیجق فروزان
صهبا ایدی روغن درخشان
زلفن طاغتنجه بید مجنون
لیلی‌یه دوشردی قید هامون

سرو ایتدیگی دمده عرض قامت
پاپینه دوشر گلوب قیامت
سرمست جنون شقیق نعمان
مستهزیٔ ساغر درخشان
نورسته نهال ارغوانی
بار آور آتش جوانی
چوکانی مجوهر ایلیوب تاك
سرهنگ ایدی آنده روی برخاك
انکور سیاهی هندوی بام
اتما یری چار طاق اجرام
شفتالوی گل بیاضی معلوم
دلبر یناغی دیمکله موسوم
امرودکه آبد ار وخوشدر
دستیله او باغه آ بکشدر
سرسبز صفا درخت آلو
هر میوه‌سی طوطیٔ شکر گو

قیصیلری رنك لعل لیلا
مجنون خیالی جام صهبا
هر وشنه‌سی گوشوار یاقوت
نظّارهٔ چشم عاشقه قوت
هر سبزه‌سی نو بهار کشمیر
بی صیف وشتا چولوح تصویر
بی‌حد وقیاس چشم جادو
اولمش او بنفشه زاره آهو
آلوی سیاهی آب حیوان
یا گوهر بی نظیر سیلان
سنبل رخ نسترنده کاکل
ایلر آکا شانه‌لك قرنفل
اول باغده لاله‌لر سراسر
بوستانیٔ خاص سرخ افسر
شهبازی دگل شکاره مأنوس
صید ایلر ایدی تذروی طاوس

هدهدلری سرده جم گبی تاج
پری چریسیدی کبك ودراج
تفسیده دلان فشنك مهتاب
روشنگهران چوکرم شبتاب
اولمشدی او باغ شعله هامون
مستغنیٔ مهر وماه گردون

در حوض فیض

برحوض مبارك اول مقامی
سیراب ایدردی فیض نامی
ایتمش مگر اول ریاضی مولا
یکپاره گمش صو ییله اروا
مرآت جمال شاهد غیب
اول حوض جلی ایدی بلاریب
پنهان ایدی گونه گونه حالات
دریای صفات گوهر ذات
هر بر صدفی دفینهٔ نور
چون پیالهٔ چشم روشن حور

آینهٔ سیم حوضه هردم
تصویر اولنوردی بشقه عالم

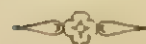
اول حوضه فلك غریق ومبهوت
مهر ومهی همچو یونس وحوت

دریوزه ایدردی گورسه صوین
تسنیم دوکردی آب روین

وارمش اوصویه شراب بیغش
کیم رشکله اولمش عین آتش

خضرایی باصوب اوجای پاکی
سبز ایلمش اول شریف خاکی

القصه اوکلشن فرحناك
ماندهٔ طبع شاعران پاك

در منقبت سخن که خوانسالاران نزهتکاهست

بر پیر جوان ضمیر عیّار
اولمشدی اوپرده میهماندار

نامی سخن وعزیز ذاتی
مسبوق ایدی چرخدن حیاتی

ماهیت حسن وعشقه عارف
خاصیت گرم وسرده واقف
اندیشه‌سی شچراغ عرفان
سرداش ضمیر جان وجانان
هم مسئله، هم کتاب منزل
هم معجزه، هم نبیّ مرسل
اضلال وهداده مثلی نادر
هروجهله قبض وبسطه قادر
قصد ایلسه بی سلاح وجوشن
ایلر ایدی صلحی جنگه رهزن
ایلردی ایدنجه لطف واحسان
مرکیله حیاتی جان وجانان
گه دیو اولوردی گاه پری
گه بحری الوردی گاه بری
گمرهلره خضر راه اولوردی
بیکسلره پادشاه اولوردی

گه عالم اولوردی گاه شاعر
گه زاهد اولوردی گاه ساحر

فرماننه یأس وشوق محکوم
امیدو رجا یاننده مظلوم

امریله اولور روان دمادم
گه اشك سرور وگاه ماتم

مسرور ایدردی سوکواری
مخمور ایدردی هوشیاری

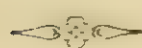
اوصاف ذکاسی سویلنلمز
معنالری وارکه کمسه بیلمز

محتاج آکا جمله خلق عالم
آنکله بولور حیاتی آدم

روشنگر حسن ماه رویان
خاکستر چشم کا مجویان

دلشادلره انیس وخوشدم
بیمارلره لباس ماتم

افکاره گوره ویرر تسلی
مرآته گوره ایدر تجلی
قصد ایلمجك ایدر نه منّت
برآنده ضدّی ضدّه علّت
گاه اولمش اسیر چاه محنت
گاه اولمش عزیز مصر دولت
شان سخنه بو پایه دوندر
اوصاف دروغدن فزوندر

مباحث دیکر

ای طالب شچراغ معنا
انصافله قیل کلامم اصغا
بومعنیده بر ایکی مباحث
تطویل کلامه اولدی باعث
عاقل قالغنده بعض مجنون
بوقدر دیه دوشدی تازه مضمون
گویا که سخنوارن پیشین
هپ سویلیه‌لر زمان پیشین

هیچ کمسه‌ده قالمیوب لیاقت
شاعرلرك اوله کاری سرقت

بو کرچه دکل جوابه لایق
صرف کهر خطابه لایق

اتماکه برازده یاوه سنجان
بسمانده‌ٔ قوم جان بن جان

زعمنجه سخنور زمانه
سجّاده نشین قهوه خانه

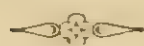
تریاکیٔ هرزه خواب منحوس
آتشلر ایچنده پیر ققنوس

بر برینه ایلیوب تکاپو
دیرلرکه افندی بو یله‌در بو

وارمی هله سویلنلمدك سوز
قالمشمی مکر دینلمدك سوز

شمدی قنی اول سخنور روم
نرمی اوطه باشی پیری مرحوم

یا محنتیٔ بلا کشیده
عینی چابی اونور دیده
اشعاری آلوب کتوردیلر حیف
قالدق هله بز بقیة السیف
قیمتلریمز بیلانسون احباب
ارباب طبیعت اولدی نایاب
بر بیرینه صاتمق ایچون اشعار
مضمون نوی ایدرلر انکار
مجموعه جك الده حقه بلده
دکان وصوقاقده هر محلده
باشن صاله رق تجبانه
دیرکه قوجه ثابت یگانه
کندولره اولمامغله مقدور
استر ایده صبح نظمی دیجور

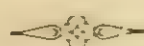

زمرهٔ آخر

دیگر متشاعران کتّاب
کیم اکثری خواجگان کتّاب

کرّا که صوف پر مباهات
موج آور بحر اصطلاحات
عندنده معظم مطالب
از برلنه منشات راغب
صکره برایکی گوزلجه اوغلان
طنبورو شراب بعض دیوان
ایش گورمده طبعه گلسه نفرت
بونلرله ایمش مدار قوّت
مغلم دمه بودیمك دگلمی
شاعرلگی بیلمك دگلمی
اولمز هله سوختوات شاعر
ایتمم اوگروهی بحثه دائر
تلخیص شواهد ایله منلا
دعو ایده نظمی زور دعوا
شهریلریمزده بعض یاران
سمت هنره اولور شتابان
تحصیلی اشق طور انید ندر
نقلی اشیدر روانید ندر

مانند مگس براز اراجیف
استر ایده شهد نظمی تزییف
یعنی که کلام تازه مضمون
نایاب اوله همچو طبع موزون

بحث اول در وجود سخن

ای خرده شناس معنیٔ پاك
گوش ایتکه نه دیر بوکلك چالاك
خارجده اولورسه فرض واحصا
توأم گیدر مظاهر اسما
احیا واماته دن مقدّم
محییدی ینه خدای اکرم
اسماکه بری برینه لاحق
مخلوق ایله خلق نام خالق
اسما همه دم ایدوب تبدّل
دور فلکه گلور تحوّل
ضدیتی صانعه ذاتندر
آثار بتون صفاتندر

خاشا عبث اوله نظم وتغییر
وار هر صفت خداده تأثیر

بی نقص وفنا قدیمدر حق
بی لحن وصدا کلیمدر حق

مقدوردکه مقتدر گرکدر
سویلنمکه سویلدر گرکدر

فیّاض سخن جناب حقدر
انسان بو عطایه مستحقدر

بلدکسه کلیم لایزالی
ترك ایله ضلال واعتزالی

اوصاف خدایه غایت اولمز
فیض سخنه نهایت اولمز

تدقیق نظرله ایله انصاف
اول فیضی دوکتدیلرمی اسلاف

بی غایه و بی قیاس وتخمین
سویلنمده نوبنو مضامین

سن قدرت فهمی ایله پیدا
بن سویلیه‌یم سن ایله اصغا
ازجمله تجدّد وحوادث
مضمون نوه دکلی باعث

بحث ثانی درلزوم سخن

طوتمشدی زمان جاهلیت
عالملری دعوئ فصاحت
بازار عکاظ اولوردی تنظیم [١]
اشعارین ایدردی خلق تقدیم

[١] عکاظ عینك ضمیله غراب وزننده‌در . نخله ایله طائف آره‌سنده‌کی صحراده قورپلور بین‌العرب مشهور بر بازار ایدی . هرسنه ذی‌القعده غره‌سندن بدأ ایله ٢٠ کون دوام ایدر واقطار و آفاقدن برچوق فصحا تجمع ایده‌رك بربرلریله تعاکظ یعنی مشاعره وبوصورتله مباهات ومفاخره ایدرلردی . وجه تسمیه‌سی دخی بودر . للطابع

تیغ ایله زبان ایدردی دعوا
همپا ایدی ارتجاله غوغا

وقتا که خدای حیّ وذیشان
قرآنی جهانه قیلدی احسان

اعجاز ایله جمع اولوب فصاحت
ویردی فصحای قومه دهشت

عاجز قاله تا او قوم گمراه
تکلیف نظیره ایتدی الله

الآن ینه قایم بجادر
اعجاز کلام حی وقادر

گر قالمسه شمدی فرق وتمییز
بی فائده‌در اوامر تعجیز

گر شعر وفصاحت اولسه نایاب
قرآنك اولور بو فضلی کمیاب

گر قالمسه شاعر سخندان
برهان خدا بولوردی نقصان

تعجیز ایچون ایتدی گرچه مأمور
بی قدرت اولورمی صرف مقدور
برهانله خصمم ایتدم اسکات
قرآنله طبعم ایتدم اثبات

بحث ثالث در عموم لزوم

سردار ائمّهٔ اعاظم
قیلمادی صلاته نظمی لازم
اعجازین عموم ایتدی تصویب
معنایه لزومن ایتدی تصویب
بو بحثی بیانده دیدی حتی
رجعتلریدر اگرچه اقوی
مرد عجمی‌یه اولدی تفویض
کندی لغتیله ایده تعریض
هر دورده بر ایکی سخنساز
البت ایدر بیان اعجاز
صرف ایتمکله خیال صافن
عرض ایلر اداتی اعترافن

در بيان ماهيت شاعرى

شاعر ديمه اهل دل ديمكدر
خوش مشرب ومعتدل ديمكدر
يوخسه برالاى اراذل ناس
بستانده خورنوال وسواس
پيمانه كش ادا اولورمى
وحى دله آشنا اولورمى
شاعرلكه سوز ودردلازم
اندوه وبلا اولور ملازم
روى وليه ايتميوب تنزل
آچسون چمنى گورلمدك گل
هر راهده ايليوب تكاپو
شاهين خيالى آله آهو
گردكده گريوۀ خياله
چارپليه ديو قيل وقاله
آچلسه مباحث معارف
كلكى اوله حسبحاله واقف

دریای شراب فکره طالسون
آنی گوزدیمکه گوهر آلسون

گوهر دیدیکم دکلدر اول سوز
کیم بر یره گلمش اوله قاش گوز

ماندهٔ ماکیان غرّا
یکبیضه هزار فخرو دعوا

باق باق نه گوزل ادای شیرین
گلبوسه یانده لعل نوشین

جمعیته قیل شو سوزده دقت
گیسوی سیاه شام غربت

خنجر بوراده زهی نزاکت
ابروسنه ایلمش اشارت

گرچه بوده خیلیجه هنردر
امّا که سخن بنه دگردر

برشاعر رند پاك مشرب
دیدی بوسوزی مقامه انسب

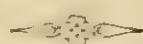
« خایده ادایه صونمه کیم ال »
« بزکرّه دخی دیمشلر اوّل »
چون شیوهٔ نازه مائلز بز
برتازه ادایه قائلز بز
یوخسه نه نزاکت ونه مضمون
دعوای فضیلت ایله مشحون
نظم ایچره اولورمی علمله لاف
یا سویله میمی ایله انصاف ؟

تتمهٔ کلام

بولمش سخن بلند نامی
فردوسی وخسرو ونظامی
آیین نوایده فضولی
بولمش سخنه ره وصولی
استانبولمزده نوعی زاده
ایتمش تك وپوی پیاده
اولسونمی نظامی یه هم آهنك
قرأنه اویارمی نغمهٔ چنك

اولمز بلی لطف طبعی انکار
آنك گبی داخی نیچه‌لر وار
هر بیریسنه هزار تحسین
حاسدلرینه هزار نفرین
« تاکه سخن از سخن زبایم »
« ما بر سر قصهٔ خود آییم »

میانجی کشتن سخن در میان ایشان

گوردکده بو ایکی نو بلایی
فهم ایتدی مآل ماجرایی
گاه ایلدی روی حسنه دقت
گاه ایلدی عشقه صرف همت
مانندهٔ سیب ایکیسی یکتا
صورتلری سرخ وزرد سیما
بوحال آکا عجنمون گوروندی
بازیچهٔ بازگون گوروندی

رحم ایلیوب اول ایکی جوانه
بو اولدی میانجیء میانه
بروجهله ایلزدی باور
کیم حسن اوله روی عشقه چاکر
مهتابدن اول اولوزمی امّید
کیم اوله کتانی صبح جاوید
اولدی ره فکرتی معطّل
پروانه ایچون یناری مشعل
آثار محبت آشکاره
موجوده نه حاجت استخاره
امّا آنی ایتمدیکه تحقیق
کیمدن کیمه‌در بوسوز تشویق
بو ایدی قبیله ایچره عادت
کیم ایده جوان نگاره رغبت
اویله ایدی رسمی بودیارڭ
هیچ یوقدی وقوعی بویله کارڭ

ایکیسیده گرچه کیم نظر باز
اّما بری کبك و بیری شهباز

حسنڭ دل زلفی گبی پامال
عشق ایلمز آ که هیچ اقبال

گوردیکه سخن بو ایکی بیداد
بر بشقه یول ایلشلر ایجاد

حسنه آجیبوب حمایت ایتدی
تنهایه چاغردی صحبت ایتدی

دیدیکه : « نمله اول قفادار
« کل قیله بوکار سهلی دشوار

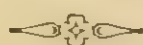
« کیم بو یله قورلدی تابو دیوان
« محتاج ایدی هدهده سلیمان

« توفیقه رفیقی ایله پیرو
« شاپوری بول اول جهانه خسرو

« یار ایله اولور وصول دلدار
« ظن ایلمه یاری یاره اغیار

« بونکته‌یی رهروان مقرّدر
« همراه ایله راه ایکیسی بردر
« بوراهه شتاب ایدن دل آگاه
« همراهی بولوب بولندی همراه
« تنهارو اولان گر اولسه خورشید
« خون ایچره اولور مقامی جاوید
« یار ایله اولور وصول محبوب
« هم یار درا کلدکسه مطلوب »
فی‌الواقع ایدوب او پیر همت
گوندن گونه تازه‌لندی الفت
ناز ایله نیاز اولوب مکرّر
صحبتلر اولوردی شیر وشکّر
اولدی همه دم بوفق دلخواه
بر بیرینه مشتری ایکی ماه
چوق سورمدی نیایم بو بازار
چوق گوردی بوذوقی چرخ غدّار

بیلم که نه روزگار اسدی !
کل صولدی هزار صوتی کسدی !.

خطاب ساقی

ساقی طوره جق زمانمیدر بو !
طورمق نوله امتحانمیدر بو ؟
ساقی کرم ایت شراب یاغدر
ابر اول ولی لعل ناب یاغدر
بو بیع وشرادر ایتمه آوخ
ویر غنچه وآل هزار دوزخ
داغ دله برشراره قوی سن
ویرژاله وآل هزار گلشن
ساقی بر ایچم شراب یوقمی
قان آغلیورم کباب یوقمی
ساقی گتور آب ارغوانی
یاقدی بنی آتش جوانی
غم خسته سیم اسیر هجران
نبضه گوره شربت ایله احسان

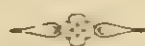
پاینده میدر سپهر بیداد
دور ایله درنکه اولمه معتاد
چون عمر ایدهیور شتابه همت
بر ایکی آیاغله ایله سبقت
گرم ایله هوای اشتیاقی
شرح ایلیه‌لم غم فراقی

پیداشدن حیرت ومنع ایشان ازمصاحبت

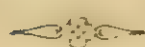
مجنون سیه لباس حرمان
یعنی قلم گسسته سامان
لیلای خیاله کشف ایدوب راز
بوگونه ایدر کلامه آغاز
کیم واردی قبیله ایچره برمرد
حیرت اری کندی شیربی درد
حاکمدی سراسر اول دیاره
ضابط کچنور بوایکی یاره
جاسوس قضادن اولدی آگاه
کیم حسنله عشقدر هوا خواه

گردون گبی جوره قلدی همت
چکدی آره پرده سد فرقت
امر ایلدیکم بوایکی سرباز
بر بیرینه اولمسون نظر باز
امرینه تخالف امر دشوار
آیرلدی اول ایکی ماه ناچار
سیر ایتکه سپهر بیوفایی
راحت قومز ایکی آشنایی
جای اولدی جمال حسنه چادر
برماه ایدی اولدی سرنجادر
هم حضرت عشق او مهر رخشان
خوناب شفقله اولدی غلطان

خیال بستن حسن

حسن اویله خیال قوردی گویا
تنها ایده حیرت ایله غوغا
یعنی که چکه بر آه جانسوز
اول دشمنه اوله خانمانسوز

پند دارن سخن

فی الحال گلوب سخن یتشدی
اما بوزوق دوزن یتشدی
حسنه نجه نصحه ایتدی آغاز
کیم حیرته اولمه ناوك انداز
اول مردانه دوشمز انکسارك
آیینه‌سیدر جمال یارك
آه دلك ایتمه زنکیٔ مست
آیینهٔ عشقی ایتمه اشکست
برهانلری سردایدوب تمامی
بواولدیکه زبدهٔ کلامی
« یقمق بو بنایی نار وادر
« کیم بر یوزی یاردن یکادر
« سن نامه یاز ایلیم بن ایصال
« بردم دخی بویله خوش کچر حال
« حیرتله صو اشمه کج کچندن
« خوشنود اوله تا که عشق سندن »

ناچار قالوب همان اول آفت
مکتوب ایله ایلدی قناعت
سوزچوقدی اگرچه خامه‌سنده
قان آغلیه یازدی نامه‌سنده
اول نصحه جوامتثال قیلدی
بوطرز ایله عرضحال قیلدی :

نامهٔ حسن باغشق

سرنامهٔ نامه نام یزدان
قیّوم وقدیم وحیّ ورحمان
یردن گوگی ایلین سرافراز
گوکدن یره رحمت ایدن افراز
ویران ایدن آرزو سراین
اشکسته ایدن امید پاین
کام آورایدن هوسگرانی
نام آورایدن سخنورانی

نیك وبدی یوقدن ایدن ایجاد
منصوبه کشای زهد وزهّاد
ایثار اوله بعد زین تحیّت
اول ذاته کاودر شفیع امّت
اصحاب گزین وآل واولاد
برجملهٔ شان سلامهاباد
بونامه اویار جانه کتسون
برآهدر آستانه گتسون
کرچه غم دل بیان اولنمز
آتش گیبدر نهان اولنمز
بونامه‌که برفقیردندر
گوکلی گبی کاغدی شکنندر
برظالمه‌دکه پادشهدر
نامه‌م نظرنده خاك رهدر
ای بنده‌سنه انیس اولان شاه !
شمدی نه‌سبدن ایتدك اکراه ؟

منظورك اولان شكسته بندم
شمدی کیمه بسته‌سن افندم
گرچه بیلورم جدا دگلسن
اول رتبه‌ده بیوفا دگلسن
هب بیلدیکمی تو کتدی هجران
بیمار اولان ایلزمی هزیان
برداهیه‌درکه دوشدی ناگاه
انجامنی وصلت ایده الله
دوشدمسه نیازه نازنینم
الدن نه گلور قفس نشینم
زن هر نه‌قدرکه تیغ زندر
ساز املی بوزوق دوزندر
اولدمکه سنکله همنفسدم
سرمست پیالهٔ هوسدم
معلوم ایدی کیم نه گونه‌در حال
گرمردایسك ایتمه سنده اهمال

اول حال کیم اولدی بی مجالم
آواره ایدم شکسته بالم
بو شهره غم فراق گلدی
وصلت گیدوب اشتیاق گلدی
حیرت بکا وصله اولدی مانع
بر نامه‌یه سنده اولمه قانع
مقبول طوتمی شرع همت
ناچار ایشین ایده اهل قدرت
فرض ایلیلم که خاکسارم
یوق شبهه که خاکپای یارم
خورشید که شاه آسماندر
گر ذره‌یی صایمیه یماندر
ای حالمه رحمی اولمیان یار
فکر ایله که روز آخرت وار
یللرجه گل بهارك اولدم
آخر که خزان ایرشدی صولدم

ایتدم سکا جان وسرله رغبت
هم قدرتم اولدقجه خدمت
الآن که حالم اولدی مشکل
ترك ایتمه بوزاری مرحمت قیل
بندن سکا غیری اولمز اقبال
وصل واجلدن ایتمه اهمال
یا وصل ایله سندن آلورم کام
یا مرك ایله زنده ایلرم نام
حیرت بنی قیلدی زار ومضطر
غیرت سکا دوشدی ای دلاور
گر وار ایسه سنده با که رغبت
وار آه فغانه ایله عادت
البته قبیله گوش ایدرلر
وصلله سنی خوش ایدرلر
آزرده ایسك بوماجرادن
جور ایله خوف قیل خدادن

بن ایلدم بودردی ایجاد
سندن بڭا اولدی بونجه بیداد

« ای اخترمی سیاه ایدن ماه »
« وهم ایله که منتقمدر الله »

بر آفته سنده دوش اولورسن
آهم گبی شعله پوش اولورسن

حسرتده قومه بو خاکساری
بر سوزله تسلی ایله باری

شکر ایله خدایه ای سمن تن
یا سن بن اولیدڭ آه بن سن

رسوا ایلغم ایدرسڭ اکراه
گوستر بڭا طوغریسڭ ندر آه

عاشقده حیا قرار ایدرمی
مقدارینی شی گذار ایدرمی

سنده بیلورم بو درد یوقدر
چرخڭ بلی روزگاری چوقدر

معلوم دگل ورای پرده
چوق بیلمین اوغرادی بودرده
بالی که قبیله ایچره عادت
سندن بکادر همیشه رغبت
ارکیم ایده نامزددن اکراه
دختر قالور اوده خواه ناخواه
هیچ آه وانینی چاره ویرمز
طوفان غمی کناره ویرمز
بندن غم ودرد وسوز تقریر
سندن بیتر ایش سن ایله تدبیر
سوز ایردی ختامه اشته ای ماه
خیر ایده نتیجه‌سینی الله

آوردن سخن نامه رابر عشق

اولدمکه کلام ایروب ختامه
دست سخنه ویرلدی نامه

آلدی سخن عزم راه قیلدی
هدهد گبی قصد شاه قیلدی
بولدی گلوب عشقی لال وخاموش
آیین قدیمی اوزره مدهوش
نه دوزخ غم، نه ذوق دیدار
گویا که نه یار وار، نه اغیار
دیدیکه سخن یتر بو احوال
بو نامه‌یی آچده گور نه‌در حال
هم باقکه جناب حسن یکتا
سندن نیجه ایلمش تبرّا
بیك یاسله ایلیوب شکایت
فرقت سوزین ایلمش حکایت
عشق اول سوزی گوش ایدوب آیلدی
تکرار دوشوب ینه بایلدی
بر نیجه زمان کچوب اوزندن
گلدی سوزه قان گلوب گوزندن

صوردیکه نه گونه نامه‌در اول
گوستر نه سیاه جامه‌در اول
چون آلدی نگاه ایدوب سراپا
فهم ایتدی نه‌در مآل دعوا
اول آن آلوب الینه خامه
یازدی اوده بر جواب نامه :

صورت نامهٔ عشق

سرنامهٔ نامه نام سبّوح
پیدا کن عقل و خالق روح
معمور ایدن عالم بلایی
مهجور ایدن ایکی آشنایی
حسنی ایدن آفتاب رخشان
عشقی ایدن آتش ایچره بریان
مأیوسه ویرن امید وصلت
مأنوسی ایدن اسیر حسرت
نیچه صلوات اوله رسوله
شاهنشه اعظم بتوله

هم نیجه سلام اوله حواله
اولاد کرام و جمله آله

بو نامه که بر سیه شرردر
خاکستر شعلهٔ جگردر

بر جنته‌درکه رهگذاری
دوز خدر آنك گل و بهاری

سوز گرچه که حال زندگاندر
که مرده‌یی سویلدر جهاندر

ای بنده‌سن اولدیغی خنکار !
تدبیر ندر المده نم وار ؟

نامه‌ك دل زاره واصل اولدی
اوق دکدی و یاره حاصل اولدی

بیلم نه فسوندی اول فسانه
دوزخ خبرین گتوردی جانه

دوزخ دیدیکم نه جانه منت
بر سوز وار ایچنده آدی فرقت

بر نیچه زمانکه لال ایدم بن
اول خوفله پرملال ایدم بن
صاندك بنی گورمیوب اویانق
معشوق بنمده، سن سین عاشق
بن ایسه بو وقتی ایلیوب یاد
حیرانلغه دل ایدردی معتاد
بر چاره سزم نه‌در بو جبرك
بالله نه تیز دوکندی صبرك
ای کندو یی بنده عد ایدن شاه
یوسفدر اولان فتادهٔ چاه
خون صانمه گوروب النده حنا
بی بهره‌در عشقدن زلیخا
ای گل دیمه پاره پاره خونم
ظن ایتمه که بلبل زبونم
گلگونه‌در اولسه خون دگلدر
بلبل سوزی گلفسون دگلدر

ظن ایتمه که غم خرابی سن سن
روشن گونك آفتابی سن سن
شوریده بنم که بیك غمم وار
هر غمده ینه بیك عالمم وار
گوردك بو تحمل ایچره حالم
وار صاندك اوله فراغ بالم
بلبلده گورب فغان هیهات
پروانه یه تهمت ایتدك اثبات
بو یولده اگرچه کار چوقدر
دریای غمه کنار یوقدر
امّا بوکه حکم ایدرکه یاران
پنهان گرك اوله درد پنهان
چون ایتدك اوله آشکاره
آسان گورینور فغانه چاره
غوغای محبت ایسه مقصود
اشته فلك اشته آه پر دود
من بعد من و صنم پرستی
هیهات هیهات زهد وهستی

چون سن دیه‌سنکه ایله افغان
طوفانی صایرمی چشم گریان
غم دفترینك رسیدی یوقدی
سندن یکجا گام امیدی یوقدی
اول داعیه برظرفدی اوّل
شمدی بوکه چقدی ایش محصل
فرمان سنك حصولی بندن
جان ویرمه بنم قبولی سندن
سیر ایت نیجه اولور فغان وزاری
دعوا نه شکل ویرر قراری
بد عهدلك اومزم اوزمدن
گر حشر اوله دونمزم سوزمدن
تدبیر بودرکه ایدرم بن
ای گوزلری خسته خوشدل اول سن
سادات قبیله این وآندر
چکسونلر الی که باش وجاندر

بو يولده كيم اوله سدّ راهم
جان زادرهم خدا گواهم
صبر ايله براز سن اتمه افغان
نيلر باقه‌لم خدای ذيشان
بو نامه‌يى صاقله حرز جان ايت
اول عهدى كه ايلدڭ امان ايت

صفت عصمت كه دايهٔ حسن بود

چون اولدى جمال عشقدن دور
حسن اولدى او فكرتيله رنجور
اتمشيدى او شمعى زيب زانو
عصمت ديه‌رك بر آتشين خو
پروردهٔ شير ايدوب مقدّم
ويرمش اوكله عرقله شبنم
قلمش آنى موسم صباده
جوبار حيادن آب داده
تنهاده فغانن ايليوب گوش
طويدى غم حسنى اولدى بيهوش

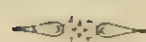
چون پردەدن آشدی ساز فرقت
گوش ایتدی اصولی ایله عصمت
حس ایلدیگم اوماه پاره
بر مهره دیلرکا ولەستاره
یازدی ندر بو گونه دردی
قنی گل انجوندر آه سردی
هر کیجه یاقوب او دلنوازه
گوگلنده یاقردی داغ تازه
اول داغ یاقنجه حسرتیله
بو زلفن ایدردی هپ فتیله
آه ایلیجك او سرو قامت
باشینه قوپار بونك قیامت
اول اشکن ایدنجه سیل دریا
بیچاره اولوردی سر بصحرا
حسن ایتمده ایدی دمبدم آه
بر عشق بیلوردی برده الله

آگاه کشتن عصمت از غم حسن

عصمت بوکه صوردی سوز دردی
گوش ایتدی جواب آه سردی
حسن ایلدی ماجرایی تقریر
رؤیاسنی ایتدی بویله تعبیر
« کیم خستهٔ عشقه صورمه دردین
دیرته او بیکسك نبردین
گلدی باشمه بو رقصادر
الله بیلور نه ماجرادر
بی درده اولورمی درد تقریر
از جمله اوله ورای تعبیر
پروانه یه صورمه خواهشندن
سوداسنی آگاه سوز شندن
باشمکه ندر بو سوز وغوغا
ایتمزدم اثاث صبری یغما
اول آتش غمکه دوشدی جانه
لطف ایله که دوشمسون زبانه

چرخ ایتدی بنی اسیر هجران
بو تشنه‌یی قیلدی سیر هجران
تنها ایدر ایکن آه و فریاد
گوش ایلیوب ایتمه‌سنده بیداد
یازق سکا کیم تباه اولورسن
آزردهٔ تیر آه اولورسن
سن دکلمك ایله مد آهی
رسوا ایلغك گورندی راهی
شمدنگرو شهرهٔ دیارم
گوندن گونه غمله بی قرارم
آتشکه سینه‌م اولدی برباد
یاندم بو هواده اشته فریاد
غم کعبه‌سنك بودر هواسی
افغاندر او معبدك دعاسی
امیدی طبیبدن سقمدر
مطلبلری ازدیاد غمدر

هر کیم که بو راهه ایتدی رغبت
رهزندر او رهروه سلامت
همرهلگم ایله ایتمه اکراه
رسوایلغه بیلور مسین راه
چون یاردن اولدی یار مهجور
رسوای اوله خواه مستور
جانانکه فدا ایده بوجانی
تیمزمی بلای زندگانی »

چاره اندیشیدن عصمت

عصمت ایشدنجه بوجوابی
افکارینی آشدی اضطرابی
سویلندیگنه اولوب پشیمان
گوش ولبه اوردی مشت خسران
دیدیکه : « نه دردە دوشدم ایواه
کندم آره‌دمده اولدم آگاه

یاقدم بو شرر له خانمانی
ای کاش ایشتمسیدم آنی
کوزه کر اولیدی چشم وگوشم
زهر اولمز ایدی بو عیش و نوشم
شمدی بو بلاکه چاره مشکل
بیمار ضعیف و درد قاتل
بسبللوکه درد عشقدر بو
برراهنورد عشقدر بو
یادینه کلنجه اولدی خاموش
عشق اودینی ایلمش فراموش
برنسنه‌می وارکه اوله مبهم
عشق اولمسه هیچ اولورمی بو غم
لیکن بوکه تسلیت کرکدر
بوغنچه‌یه تربیت کرکدر »
زغنجه اولوب فسانه پرداز
سرنامهٔ نصحه ایتدی آغاز

⸺

مناظرهٔ عصمت باحسن

دیدیکه : « ایا گل مرادم
نورستهٔ گلشن فؤادم
هر دردکه وار دواسی واردر
هر خستهکه وار شفاسی واردر
افسانهٔ یأسه اولمه معتاد
دوشدکسهده عشقه اتمه فریاد
غایت حذر ایتکه ای گل اندام
بو نطقکی طویمسون لب وکام
افغانکی ایلمه زیاده
ناموس خیالی ویرمه باده
بر حرفکه لبدن ایده پرواز
بیك گوشده اولمز آشیانساز
اول سریکه خوشجه طوتمدك سن
بر سینهده ایلمز نشیمن
سر شاهدر آکه اهتمام ایت
قوغمه او ایچندن احترام ایت

هم صکره سپاه اولوب خبردار
هم سن، هم اوك اولور نگونسار
سوز طوت کرم وعنایت ایله
اسراری دیمه حمایت ایله
هر رنگه بویانده رنك ویرمه
مرأت صفایه ژنك ویرمه
سوز در دل وجانه برق خرمن
آیرلمسون اول شراره سندن
هم کندی نشان اولور هوایه
هم دوشدیگی یرگیدر هبایه
حرف آتدیغیچون کمان جهانده
خمیازه‌دن اوله‌مز امانده
اسرارینی خلقه فاش ایدرسن
خوفم بوکه سن تلاش ایدرسن »

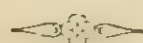

پاسخ دادن حسن باعصمت

حسن اول سوزی گوش ایدوب اوزلدی
زهر آغلدی آجی آجی گلدی

دیدیکه : « عجب یوله گیدرسن
سیلابه قرار حکم ایدرسن
ممکنمی که عشقی ایدم انکار ؟
سن اگلدیغك دگل بو اسرار !
بیلمزسن علاج باری صورمه
بیماری تکرلمیله یورمه !
صاندمکه کلام عشق سویلر
بن زاره پیام عشق سویلر
سن خود براقوب او بحثی درکار
مرأت دیدك گهی، گه اسرار
تنك اولدی دیرم باشیمه گردون
شمدی نه گرك خم فلاطون !
ناموس نه شی حیانه سوزدر ؟
پروانه یه مومیانه سوزدر !
بن ایشته ایلرم تکاپو
دیرسنکه یول اوزره وار قورقو

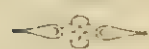
گه شاه سپاهه ایتدك آهنك
گه ویرمه دیدك صفایه هیچ ژنك
بن سرخوشی اولدیغم نه میدر ؟
سن نهی بیوردیغك نه شیدر ؟
لازمسه اگر سکا فسانه
سن دکله بن ایلیم ترانه! »
دریا گبی بردن ایلیوب جوش
ای عشق ! دیدی وَ اولدی خاموش

بهانهٔ دیکر انکیختن عصمت

حالن گوروب عصمت یگانه
بولدی ینه بشقه بر بهانه
دیدیکه : « جناب عشق یکتا
بر مرددر اولکه بی محابا
مکتبده سنکله هم سبقدر
بو سوزه قبیله یك نسقدر

البته سن آ که نامزدسن
کام آور وصلت ابدسن
کلز آ گاده بوکار محبوب
سن طالب اولوب اول اوله مطلوب
برکرّه بوسوز اولورسه مشهور
رسوایانغی طوترمی معذور
خواهشکر اینسکده بی زبان اول
قزسن کرم ایله‌سن کران اول
خوشکه طویارسه حضرت عشق
ایلرسنی تیغ غیرته مشق »

چیزی دیکر اندیشیدن حسن

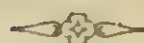
حسن ایتدی بونقطه ذهنی صرف
چون عشق دیمشدی حرف برحرف
دیدیکه : « اولم نه‌جاندر ای جان
فوت اولمسه گر رضای جانان

بن خوف ایدرم ملول اولور یار
سن خوفده سنکه ایدر آزار
اولمشدی بوخسته خال مدهوش
بو هجتی ایلمش فراموش
سن بلمیه‌رکدن ایتدك آكاه
سن آه دیدك بن آ كلدم ماه
دلتنك اوله‌یم وَمهر برلب
طارلمیه تك او غنچه مشرب
قان یوطه‌یم ایتمیم آنی فاش
ایل یارده‌مه اولمسون نمكپاش
یانسون غمینه بوجان بی باك
تك غمزه‌سی اولمسون زهرناك
من بعد اوله یم سکوته معتاد
اولسم دخی نامن ایتمیم یاد
هی بونه ستمدر الله الله !
هم آتشه یان هم ایتمه ایواه ! »

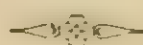
تأكيد عصمت

عصمت ديدى « يوق بوكاره چاره
انصاف ويره خدا اوياره
اغضاب اوليور فغاندن اول ماه
چشمى قراروگر ايلسك آه
دير كيم اوفغان بكا گركدر
محبوبه همين وفا گركدر »

سكون يافتن حسن

گوش ايتدى بوقولى خواه، ناخواه
ناز ايله قصدين ايتدى اول ماه
كانون گبى اولدى جانى گوشه
صورتده چگلدى عيش ونوشه

آگاهى دادن سخن بر عشق

بومجثى ايتمك ايچون اذعان
اولمشدى سخنده آنده پنهان

گوش ایتدی تمام ماجرایی
دکلردی مگر بو مدّعایی

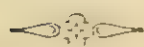
چون اولدی سخن بو سرّه واقف
ایتدی گلوب عشقی داخی عارف

«کیم حسن سنکچون اولدی دلسوز
انصاف قیل ایمدی ای دل افروز

لایقمیکه حسن ایدوب فغانی
سن قلمیه‌سن فدا بو جانی

بالله بومی رسم عشقبازی
دلدار ایده شیوهٔ نیازی !

شمدنگرو خواهشك زیاد ایت
اندوه فراقه اعتیاد ایت »

حال عشق

اوّل ایسه عشق بی سرانجام
اول شیر نهاد وخسته اندام

تنها یاقوب آه سینه سوزین
برقاچ کیجه خوش کچوردی روزین
کافوری صاقنوب شرردن
نور آلدی فتیلهٔ سحردن
یعنی که خیال روی جانان
ایلردی شبن صباحه مهمان
افکار غم ایاسه تسلسل
کیسوسن ایدردی هپ تخیل
قیلدقچه شراب شوقی سرخوش
لعل نمکین ایدردی خاموش
اولدقچه محیط غمده گمنام
حسن آدین آکوب بولوردی آرام
ایتمشدی فریب وعد کمّون
باغ المن ریاض لیمون
الحاصل اولوردی عشق چالاك
امید وصال ایله فرحناك

برکشتن کار ومجنون شدن عشق درهوای حسن

وقتاکه طویلدی کار فرقت
کوکلنده قیرلدی خار فرقت
اول جسم لطیف نور پیکر
کوزمردمی کبی اولدی لاغر
بیلزدیکه چرخ کارناساز
فرقتده ویره قرار ناساز
وصلت کونی خوش خوش ایلیوب عیش
اخشامنی ایلزدی درپیش
دلدارینی کندویه کوروب یار
صانوردیکه چرخ ایچون بقاوار
دکمزمی مکر دکلمی لایق
ذوق دوجهانه ناز عاشق
معشوق نیازی قلسه عادت
دوزخده وار عاشقه سعادت
اول دولتی هضم اولورمی ممکن
برآنی دکر جهان ملکن

فرقت بونك اوستنه بلادر
آز عاشق اودرده مبتلادر
دوشمز اولور اولماز عشقبازه
كيم دوندره نازینی نیازه
كيم اوغرددی بوغم الیمه
فردوسدن آتیلوب جحیمه
یار اولمشیدی بوكّا هوسناك
بیچاره یه اژدر اولدی تریاك
صیادكه بیك فسون اوقوردی
بیك تبت وآژكون اوقوردی
چون آهویی ایلدی گرفتار
بی غائله چكدی تیغ آزار
غم شرحی خلاصه مجمل اولمز
تفصیل اولنوب محصل اولمز
گلسونمی او آهار بیانه
برنبذه سی صغمز آسمانه

چون پشّه اولوب ضعیف و ناکام
نمرود سپهری قیلدی سرسام
بر رتبه ضعیف ایدیکه اول ماه
گاهیجه اولوردی آهه همراه
امّا که کمال هیبتندن
عرش دترر ایدی مهابتندن
تك حسن ایچون عشق آه قیاسون
دنیا ییقلورسه ها ییقلسون
بر سینه‌که غمدن اوله درهم
گوکلندهمیدر خراب عالم
خوشدر ییقلورسه چرخ غدّار
خشنود اوله تك جناب دلدار
چقمشدی آرادن عشق چالاك
گریانسه نه غم زمین و افلاك
گاهیجه که غمدن اوله برباد
ایلردی بو شعر پاکی انشاد

طرديه

شاهه اسير اولدى كيم دل
بندهسى قهرمان قاتل
زهيله سخنده لعلى يكدل
انه نگاهى قانه مائل

تير غمى جانه آشنادر

ان قضاسى ظلم بنياد
ندهٔ بيم جانى جلاد
كوشهده بانك داد و بيداد
غاى قيامت آه وفرياد

محشرمى ياخود بو كر بلادر

لبى عمر نوح معنى
عنده نهفته روح معنى
دوكديكى قان صبوح معنى
سخنى فتوح معنى

هر نطقی حیاتدر بقادر

زلفن طاغدوب ایدرسه تالان
کفره صغنور سیاه ایمان
بو خوفله کاکلی پریشان
دعواسنه تیغ قتلی برهان

وه بو نعجیب مدعادر

بیچاره گوکل غمیله یانسون
تك اول بت آتشین اینانسون
خونابهٔ اهجره جان بویانسون
مخمور گوزی شرابه قانسون

هر قهر ینه بیك کرم فدادر

غالب گبی صدهزار مفتون
صحرای محبتنده مجنون
اولمز ینه کمسه زار ودلخون
هر جورینه اهل درد ممنون

اماکه نه‌چاره بیوفادر

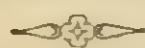

در صفت غیرت که لالای عشق بود

وارایدی یاننده بر بلاکش
غیرت آدی هرپیامی آتش
لالاسی ایدی او بی مجالك
ابرایدی او گوهر خیالك
ایتمشدی اوشمع سینه سوزی
بزم الملك حرم فروزی
چون طفل شرر اودلفکاری
بسلردیکه یاقه هردیاری
بیلدن بیله تخم لاله آسا
صاقلردیکه داغن ایده پیدا
چون ایلدی پنبه‌لرده پنهان
تاداغ وش ایده طوپطلوقان
چون طفل سرشك اودلنوازی
گرد غمك ایتدی خاکبازی
تا کیم بیودکده اوله اول ماه
چون سنك مزار روی بر راه

توبیخ کردن غیرت باعشق

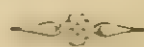
چون عشقده گوردی دردحسرت
فرصت بولوب اڭا صوردی غیرت :
« کای غنچهٔ شعله‌زار دوزخ
نولدیکه ایدرسك او یاه آوخ ؟
باعث نه‌بورتبه آشرده
نقصانمی ایرشدی یوخسه ورده ؟
دردڭ نه صاقڭ دوامی بولدڭ؟
یوناله ندر شفامی بولدڭ ؟
گردرد ایچون ایلدکسه فریاد
افسوس بڭا هزار بیداد !
چون همملی مرد گلدی دردڭ
درد اولملیدر شعاری مردڭ »

پاسخ دادن عشق

عشق آچی آچی باقوب اومرده
زهر اکدی نگهله داغ درده

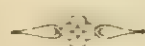
دیدی : « بوکا باخبرمیسین سن
حسن آدینی گوش ایدرمیسین سن
وار گیتکه سوزم سکا دگلدر
صوص صوص بواو ماجرا دگلدر
یارانه یتشمکه قیل اقدام
دونکم گیرو قالدی صبر وآرام
آهماه بو روزگار طولسون
سن گیتده نه اولملیسه اولسون
دلشادلغم زمان نیچه اولدك
سوز سویلیه جك زمانی بولدك
بن بونده یوغمم گل ایتمه آرام
کیم بحث ایدوب ایده شمدی الزام »

پاسخ دادن غیرت

غیرت دیدیکم : « بو یارلقدر
مقصد سکا غمکسارلقدر

حاشا سکا طعن اوله بوگفتار
دلدار قدیمه ایتمه آزار
لکن غم و آه چاره ویرمز
بوقلزم خون کناره ویرمز
ترکایله بورتبه هوی هایی
بوش بوشنه گودوش صدای
برزحم ایله کندک ایله غیب
فریادی براقکه عیبدر عیب
یوخسه بونی سن قولایمی صاندک؛
غم لشکرینی آلایمی صاندک؟ »

پامچی دادن عشق

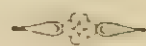
عشق آکا باقوب دیدی : « ندر رأی ؛
یارب نه بلایه اوغرددق وای !
سوز آ کلمدیمی قالدی غیرت
یاباکه می عارض اولدی لکنت

لازمی هرآه حسرت اولمق
هرگریه همان شکایت اولمق
معذورطوت ای رفیق معذور
مأموردر عشق آهه مأمور

پاسخ دادن غیرت

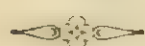
غیرت دیدی : « آهلر گوزلدر
امّا که نه سود بی محلدر
بودشتلرڭ وراسی یوقدر
حسنڭده بوڭا رضاسی یوقدر »

پاسخ دادن عشق

عشق آگه دیدی که : « بی خردسن
درماندۀ فهم نیك وبدسن
حسن اولسه اگر بوآهه خوشنود
برآنده اولوردی چرخ نابود

سن آهی بخار سرمی صاندڭ ؟
فریادیمی بی اثرمی صاندڭ ؟
یار اویخوسنه فسانه‌در هپ
بزمنده آنك ترانه‌در هپ
لیلایه کلنج اولور محصل
نومیدیٔ قیس وسعی نوفل »

بهانهٔ دیکر انکیختن

غیرت چکوب آه سینه سوزی
دیجوره مبدّل ایتدی روزی
دیدیکه : « هزار بارك الله !
آگاه ایمش عشق اولدم آگاه
امّا سکا برهوا کرکدر
معشوقنی ادّعا کرکدر
وار اشته قبیله ایچره یارڭ
شهبازسڭ آل همان شکارڭ

افغانی قو ایله عزم دلدار
بیلك رأیه اولور نتیجه بركار
بنداخی سنكله همسوارم
كهسار بلاده یار غارم
اول شرطله كیم سن ایله همت
تاكشتهٔ قهرك اوله عصمت
یاباكه ویر اول خصوصه دستور
تا عصمتی قهرم ایده مقهور
طوت بوسوزمی كه خیر درخیر
غیرت آره یرده استمز غیر
عصمت سبب اولدی اولدی حیرت
یكدللره رهنمای فرقت
بووقعه‌یه سنده آشناسن
بیلم نه خیاله مبتلاسن
چاك اولمیجق صدف نه قابل
اولمق گهر مراد حاصل »

آزردن عشق

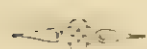
عشق آغایه‌رق دیدیکه خاموش :
« بر بول سخنک سوزینی قیل گوش
هیچ تیر آتیلورمی یاره طوغری
طوغرلمه‌سن اول دیاره طوغری
گر وار ایسه سنده بر مروّت
همراهم اول ایله باکه خدمت
نه خوف سر ونه فکر جان ایت
بازاریمه اویده برزیان ایت
دیوانه یه راه اولورمی تعریف
اثنای تجته‌سیدر بوخام تکلیف
هیچ تیغه اولورمی عرض دیدار
آیینه میدر یاهر گهردار
گل یانمه ال ویررسه بویله
بوخسه ایو گوردیگنی سویله
گلمش بکا شرط وعهد سویلر
زن کیبی نوای مهد سویلر

گر شو يله اولورسه بو يله اولسون
يا بو يله اولورسه شو يله اولسون
بر مدرسه بحثی ايلمش درج
استر بکا ايده جمله‌سن خرج »

مواففت غيرت باعشق

غيرت ديدی : عهدم اولسون ای يار
بی سر اوله‌يم سکا ققادار
برداخی دهانم ايتميم باز
قالسون بوقفسده طوطیٔ راز
گر چرخ مخالفت ايدرسه
باشم ويرديم قيلك گيدرسه
صانمه ره راحته گيدردم
بن شوقنی اختيار ايدردم
يان چزدی صانوب بو پرملالی
کفتاريله ايتمه انفعالی »
بو يله قليج آتلينجه غيرت
عشق ايلدی قاش ايله اشارت :

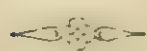
« گل یانمه اولالم روانه
کچدی کچن ایله بهانه »
بونیتّه فاتحه دیوب عشق
آغاز وصاله ایلدی مشق

طالب شدن عشق عقد حسن را

غیرتله جناب عشق چالاك
مقصودده‌که اولدیلر هوسناك
منلای جنون ویردی فتوا
کیم حسن ایچون اولدی فرض غوغا
قصد ایتدیکه اوله عشق غمخوار
احوال قبیله‌دن خبردار
هر بیری آراردی وصله چاره
عاشق کچنوردی اول نکاره
بورسته گرك بلای دشوار
یك باشینه عشق عالم اغیار
جمع ایلدیلر قبیله‌یی هب
عشق ایلدی آنده عرض مطلب :

« کیم گوهر حسنه طالبم بن
غوغای طلبده غالبم بن
اول درّ ایسه دل آگاه صدفدر
جانان ایله جان خلف سلفدر
گر حسن ایسه آفتاب روشن
گردونی اونورك اولمشم بن
غوغایه اگر دوشرسه تدبیر
اشته قلم اشته تیغ وشمشیر
هر خصمی که تیغم ایتدی برباد
بن مرثیه‌سنی ایتدم انشاد »

استهزاء قبیله که زهی کنج بی رنج

سادات قبیلهٔ محبت
بر برینه ایتدیلر اشارت :
« کیم یاودیه باشلمش بو بیدل
مجنونه ندر دوای عاقل

هر بری طاقلدی حسب طاقه
بیچاره یی آلدیلر مذاقه

کیمی دیدی : « تیغك ایله تیز
افیونه بغایت ایله پرهیز

کیمی دیدی : خوابا بلادر
ایواه بودرد بی دوادر

کیمی دیدی : شعره ایتمه رغبت
زیراکه ویرر خیاله صورت

کیمی دیدی : تختکز مبارك
شاهم اوله بختکز مبارك

کیمی دیدی : خیلی طرفه مجذوب
اکلنه دکلمی یوخسه مطلوب

کیمی دیدی : اشته درد حمّا
قصد ایلمنجه بویلدر ها

کیمی دیدی : وار الندده شمشیر
مجنونك اولور دواسی زنجیر

کیمی دیدی : سویلنور یاظاهر
زیرا تلف ایتدی مال وافر »

هر بابدن آچیلوب قپولر
گفتاره بوشاندی یاوه گولر

سررشته بولوب برایکی مکثار
درس غلطاتی ایتدی تکرار

« باش اغریدیرم اگرچه احباب
زکامه نقیلیدر بو کلاب

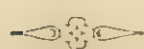
بر وقت زمان حمامه کیتدم
بیلم که نه ایلدم نه ایتدم

حمام دیدیگزده گلدی یاده
بر مادّه جملهدن زیاده

اوّل آنی ایلیم حکایت
بر شیخدن ایلدم نیابت »

گر سویلدیگی هپ اولسه اعلام
بولمز بو رسالهمز صوڭ انجام

والحاصل اومردك چپ انداز
بیك خلط کلامه ایتدی آغاز
سرد ایتدی حدیث ذوشجونی
نقل ایلدی موجب جنونی
قالدی آره یرده عشق غیرت
ذوقلاندی بتون بنی محبت
مبهوت قالوب اومرده چالاك
عرض ایلدی حسنه سینهٔ چاك
حسن اویله ویردیکم پیامن
گوش ایله قبیله‌نك کلامن
آنلر نه که رأی ایدرسه اظهار
رأیم بنم اولدر اولمه بیزار

تضرع کردن عشق باقبیله

ناچار قالوب اومرد حیران
اعداله اولدی عبد فرمان

صوردی « سبی ندر بو بیداد
کیم ایتدی قبیله آنی ایجاد
موجب نه که سخره اولدی حاتم
حمل اولدی فضاحته مقالم
نصح ایتمکزه نه اولدی حائل
معقوله دکلمی‌یم یا قائل
گر طالب حسن اولورسه مجنون
تیمارخانه اولور بو گردون
زجرك سببن بیان بیورك
جرمم وارایسه عیان بیورك »

جواب شنفی دادن قبیله

سادات قبیله جملةً هب
قیلدیلر آگاه بیان مطلب
« کای طالب حسن اولان خردمند
گوشکده طورورسه گوهر پند

فکر ایله که جمله آشنایز
هب شور وهوایه مبتلایز
بر سوزله کیم اولدی یاره واصل
بر غنچه ایله بهاره واصل
هیچ ممکن اولورمی زحمتسز گنج
چوق کمسیه ایردی گنجسز رنج
ذوقلنمهمزه دگلمی بادی
بردن بره وصل حسنی دعوی
هیچ سوزله اولورمی وصل دلدار
لطف ایت بو کلامی ایتمه تکرار
دعوامزی صانمه حیلهمزدن
وارقیسهده صور قبیلهمزدن
بی محنت وغم وصول دلدار
آیا کیمه اولدی بوسزاوار
هیچ کیمسه بوراهه گتمشدر
برفرد بونی هیچ اشتمشدر

میدانده‌کی باش ایچوندر افسر
سرویر کاوله‌سن بو یولده سرور »

قبول کردن عشق بلا شارا

عشق آ کلدیکم ندر سرانجام
غوغای مقاله ویردی آرام

دیدی : « بیوزك نه اوله خدمت
من بعدمن و بلای محنت

سادات قبیله ایتدی تدبیر :
« کیم مهرینه ایله نقدی توفیر

حسن عقدینه چوق بها کرکدر
اوّل سکا کیمیا کرکدر

طورمه سفرایت دیارقابه
جان باش قوزهکذار قابه

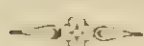
اول شهرده کیمیا اولورمش
یولده بلی چوق بلا اولورمش

بیك باشلی برازدر منقش
مومدن کمی آلتی بحر آتش

بیك یللق یول خرابهٔ غم
آنك اوته‌سی سرای ماتم
مشهور اویولك باشنده جادو
هرمویی ییلان، یلان دگل بو
بردشت ایچنده دیو و پرّی
ارسلان، قپلان وحوش برّی
جن نوعی هزار بدلقالر
جادو قلغنده اژدهالر
مظلم گیجه‌لرده غول یابان
آوازه‌سی رعددن نمایان
سحرایله یاغر اودشته آتش
گاهیجه‌ده افعیٔ منقش
الله معین اولوب گچرسن
قلب شهرینك آبنی ایچرسن
قیل آنده‌کی کیمیایی حاصل
گل بونده اول اشته حسنه واصل »

سفر کردن عشق بدیار قلب وسرانجام وی

عشق اولدی بومژدەدن فرحناك
بیك شوقله قیلدی جامه سن چاك
فی‌الحال صوروب دیار قلبی
طوتدی ره رهگذار قلبی
غیرتده اولوب آکا قفادار
قیلدی ایکی یار عزم دلدار
چون گیردی اومرد راه راهه
اوّل قدمنده دوشدی چاهه

صفت چاه‌ودیو وسرگذشت او

اماکه نه چاه چاه گرداب
مانند ابد وراسی نایاب
غیرت دیدی : آکه ای فدایی
قارونه صور امدی کیمیایی !
برچاه بوکیم سواد اعظم
کنجور کنوز یأس وماتم

نه راه عدم نه ظلمت آباد
بر چاه ایچی فغان و فریاد
دیجور فراقدن نشانه
بحر ظلمات بی کرانه
دوشمه بوکا خضر اولسه گمراه
اولور یاری یولده عمری کوتاه
مهر آتسه کمند ماه وسالی
یوق قعرینی بولمق احتمالی
چون دوشدی او چاهه ماه نخشب
لایق کاوله نامی چاه نخشب
دوشدیکنه ایله تأسف
معراجنی چهده بولدی یوسف
صان زلفنه جای اولوب زنخدان
هاروته بولشدی ماه کنعان
والحاصل او مهر عالم آرا
بر عکس اولوب ایتدی چاهی مأوا

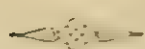
قصد ایلدی طارم سماکه
بر بشقه سفر گورندی خاکه
کتدی نیچه سال وماه وایّام
قعرین بولوب ایتدی آخر آرام

بر دیوه مگر اوچاه محنت
اولمشدی مقام خواب راحت
بر دیوکه وار نیچه سپاهی
هر بریسی معدن سپاهی
مانند شب فراق بدروی
قان تشنه‌سی مرده‌فیل بدبوی

طوتدیلر اول ایکی دردمندی
طاقدیلر آیاغنه کمندی
عرض ایلدیلر اودیومسته
کیم صید بودر شکسته بسته
قارشو چاغروب او دیو هائل
مهر اولدی زخالله صان مقابل

دیدیکه : « نه راهه ایلیوب عزم
دوشدك بن چاهه بویله بی حزم
طویدم غم حسنه جان فشانسن
زرطالیس اسیر گانسن
لکن بو نه فکر کجنمادر
ادراك دگل باشه بلادر
سن قنده او آفتاب قنده
دریا قنده سراب قنده
خوش قسمت ایمش بزه وجودك
باغلندی بصیرت شهودك
کیم واردی دیار کیمیایه
عنقایه ایرشدی یا همایه
بی فکر وسؤال راهه دوشدك
اوّل قدمکده چاهه دوشدك
الله الله ذهی حماقت
بو رتبه اولور اولورسه غفلت

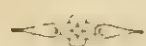
یازق سکا آجیدم جوانسن
اما که عجب نه بدگمانسن »

شوریدن عشق

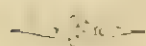
عشق آتش کین ایله اولوب گرم
دیدی : « نه گرك بو سوزلرك نرم
قتل اتمه دگلمیدی مرادك
الآن الکده ظلم ودادك
گویا که بو سوزله فکر جانان
گوکلمدن اولورمی ذره پنهان !
قورقمغه دوشمه بی محلدر
وصلت دیدیکم بنم اجلدر
حالت بنده دگل بو فکر جانان
اولسهده گیاهم ایلر افغان
بو چاهدهدنی بتوب سراسر
عشاقه غم فراق سویلر

گتمز بو هوا دماغمزدن
بو دود چقماز اوجاغمزدن
غم مشعلیدر بو سونمك اولمز
جان ویرمك اولورده دونمك اولمز »

حبس کردن دیو ایشانرا

اول دیو لعین بدسر انجام
حبس ایتمگه قیلدی امر و اقدام
تا ایلیه شحم ولحمی افزون
صکره آنی طعمه ایده ملعون
برنیچه زمانلر عشق وغیرت
قالدی اوراده اسیر محنت
بربرینه تسلیت ویردی
اقدامده تقویت ویردی

رسیدن سخن

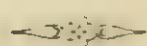
برصبح سخن یتشدی اول پیر
گلدی سرجاهه ایتدی تقریر :

« کای بستهٔ چاه اولان جوانلر
هنگام بلاده مهربانلر
عزم ایلیکز خلاصه طورمك
یول قورقولیدر خلاصه طورمك
بوچاهده هیچ خلاص یوقدر
افتادهلره مناص یوقدر

الابن چهده بر رسن وار
جنیلر آکا دکل خبردار
بر پیر آکا طاسم یازمش
حفظ ایتمکه خیلی اسم یازمش
کیم اول رسنی طوتارسه محکم
حفظ ایلر آنی او اسم اعظم
جنلر ایدهمز آکا خسارت
چقدقچه بولور نجات وراحت
افسونله سویلدم بونی بن
جنیلر ایچنده سویلهسن ! »

امرینی طوتوب او ایکی جانباز
منصور اولوب اولدیلر سرافراز
آچدی گوزین عشق استمانگیر
گوردیکه سخندر اشته اول پیر
بلدیکه دیار یاردندر
اول صبح او نو بهاردندر
برحسرت درد ایله چکوب آه
صوردی : « بکا سویله حسنی بالله
سویلرمی بنی ندر خیالی ؟
کاهیجه آگارمی بی مجالی ؟
آگاهمیدر ملالمزدن ؟
آیا که صوررمی حالمزدن ؟
یادینه گلورمی آشنالر ؟
مقبوله کچرمی بو بلالر ؟
دوشدم او هوسله قعر چاهه
کیم چیقدی قرین اوم او ماهه

طویدم آنی صکره کیم کماندر
ماهك یری اوج آسماندر
حالا اوطلبده شرمسارم
کچدم یره لیك بی قرارم
شایان ایدی قالسم اول آراده
سن خضر یتشدك اول بلاده
شمدی بکا یاردن خبر ویر
اول کچدی بو یاردن خبرویر »
یاقمادی سخن بو آه وزاره
برمرغ اولوب اوچدی باغ یاره

. روان شدن عشق بخرابهٔ غم

غیرت دیدی عشقه : « ای برادر !
گل یول ازی یولده اولمق استر »
بال آچدی ایکی همای دولت
دوشدی یوله همچو بوم غربت

مدنگهی ایدوب عصاکش
کیتدی ایکی مردم بلاکش
افتادهلگه غم اولدی منضم
دوشدی یولنه خرابهٔ غم
اول راهکه ذکری کچمشیدی
هرگامی مغاك نا امیدی

در صفت شب و شدت شتا

بردشت سیهده اولدی گمراه
یلدای شتا بلای ناگاه
بردشت بوکیم نعوذ بالله
جنلر جرید اوینار آنده هرگاه
بر بیرینه یأس وخوف لاحق
گه قار یاغر ایدی گه قراناق
دیجور ایله برف ایدنجه الفت
برقالبه گیردی نورو ظلمت

سرمادن اولوب فسرده مهتاب
شبنم یرینه دوکلدی سیماب
آهوی سفیده دوندی دیجور
صحرا طولی مشك ایچنده کافور
برباقمه برف ایچنده دیجور
مانند سواد دیده محصور
بوزدن قریلوب سپهر مینا
دوشدی یره ریزه ریزه گویا
باق باق فلك سیاه کاره
آیینه گتوردی ژنکباره
سرمایله برف اولنجه منصب
دندانی صرتدی زنکئ شب
بیك میخ ایله نعل ماهی انجم
دیجور شتادن ایلدی کم
مانند ستارهٔ شب افروز
کاهی گورینوردی روز فیروز

برج اسد اولدی راه و میدان
هر کوشه‌ده برپاموقدن ارسلان
کویا طوتیلوب زبان شعله
لرزیده ایدی فغان شعله
افسرده اولوب شرار سرکش
گوهرلر ایچنده قالدی آتش
حمامك اولوب شکسته جامی
المسدن اولدی طاق وبامی
پرّنده اولوب زلال کهسار
برف آدی ایله یاغردی تکرار
صحرادن ایدوب گریزه تصمیم
سودلیجه‌ده قالدی جدول سیم
قان ایتدی بری بریله اخوان
انکشتله نیجه شاخ مرجان
دهشتله اولوب قارآلتی دنیا
کهسار ایله صرصر اولدی همپا

قالمدی هواده مرغ سرکش
کاهیچه اوچردی رنك آتش

یاقوت کبی حباب صهبا
هیچ شعله‌دن ایلمزدی پروا
آتشده زلال ایدوب تکوّن
دود ایلدی صرصره تحصّن

ماهیلری صید ایچون سراسر
باغلو ایدی اولطه‌لرده اخکر
سلطان ایدی ایتدی شهری تزیین
دوشدی لب بامه نای سیمین

نخیارد اولوب زبان گویا
گلدی لب بامه حرف شکوا
آتشگه مهر اولوردی برباد
صبح اورمسه بوزدن آکه اوتاد
غبرایه آغاردی سقف خضرا
طوتماسه ستون یخله سرما

دریالری گشت ایدنجه گاهی
آهو یه غدا اولوردی ماهی
اولسیدی سکك دهانی پرجوش
آغوش پدر صانوردی خرگوش
لغزشدن ایدوب مگر تحرّی
گامزدی کنار حوضه پرّی
جمره اگر اولمسیدی لغزان
دوشمزدی زمینه تاخزیران
هب ظاهره چقدی مشرب خلق
قالمز لب بامدن اب خلق
لرزیده نفسله صحبت ناس
زنجیر جنون ولیك الماس
فانوسك ایچنده شمع رخشان
دریاده نهفته شاخ مرجان
نسر فلکی گوروب کومسده
کسدی سسی فاخته قفسده

تا اولمیه دانه چین خرمان
کنجشکه شرردوکردی صبیان
مریخك الی طوقوب شتادن
دوشدی یره خنجری سمادن
شیرفلك اولدی شیر برفین
دندانی برنده ایدی پروین
یخبسته اولنجه چشم گریان
گوزلکله آرازدی مرکی مردان
سوز دله بولمغیچون اسباب
گرم الفت ایدی عدو واحباب
باروته شتاب ایدردی آهو
آغزاوتنه گلوردی تیهو
میخوارهلك اولدی زهده همسر
آب خشك اولدی آتش تر
اغرب بوکه طوکدی راه افکار
سکتهیله گلوردی طبعه اشعار

بالجمله سخنوران خاموش
خمخانهٔ معنی ایلمز جوش
غالب سکا اوله مز لر انباز
بن شعلهٔ فکره ایلرم ناز

سرگردانئ عشق

اول خوف وخطردن عشق آگاه
بیك دهشت عمله اولدی گمراه
بیلدیکه شهر دگل او وادر .
امّا یا سحر یا سیمادر
اسباب هلاك هپ مکرر
آوازهٔ رعد و برق و صرصر
دریای ظلام موج برموج
غولان خیال فوج درفوج
بریاکه بلای وهم ووحشت
بریاکه هوای برق وظلمت

گورمش دگل ایدی غم دیارن
نازندەسی ایدی روزگارن
گوردی قارەلردن آشدی ظلمت
ایتدی او جوانی غرق دهشت
ایتدی نیجه سرسری تکاپو
ماننده‌ٔ گرد بادهر سو
اول دشتده اﺯ بلورمدی هیچ
بر راه نجات گورمدی هیچ

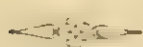
صفت بحر جو

ناگاه آنی گوردی اول پری وش
خرمن گبی بر مخوف آتش
قطران جحیمدن نشانه
اوستنده زبانه بر زبانه
افلاکه رسیده دود شعله
بحر ایدی ولی نمود شعله

بر پیره‌زن ایتمش آنده مأوا
جادوی مخوف دیو سیما
دوزخده مقری صانکه شیطان
درت یانی جحیم وزفت قطران
باشی قره طاغدن نمودار
آغزی دشی کهنه کور کفتار
بورنی موده بورننك اوواسی
صرتلان یتاغی کار یواسی
صارقمش لب زیری تابزانو
مانندهٔ ناوفیل بدبو
قاپلومبغه ایکی چشم بدرنك
کرپکلری همچو پای خرچنك
ایکی ممه شکلی ایکی خنزیر
برکار ایچون ایتمش آنی سرزیر
قاش یاپمش ایکی قره چیانی
صاچ یاپمش ایکی کومه یبلانی

تازه قوغوغی ایکی قولاغی
کرپی یوه‌سی صچان یتاغی
آغزندن آقر کریه صولر
کاریز گبی کوتو قوقولر
بورننده چیان وموش وعقرب
آغزنده زهرلی حیه وضب
آتش ایله سویلشور زبانی
کویا اوجهنمه زبانی
آلات سحر یاننده حاضر
بیك کهنه سفال ودهن وافر
بر دهنی که وضع ایده سفاله
بادی ایدی نیجه بیك خیاله
گه ابره سوار اولوردی چون باد
گه آتشه ایتدردی فریاد
اولادی طوغردی بریانندن
یوتدیغی چوجوقلرك قانندن

طعمه ایدر ایدی ینه تکرار
طوغردیغك اول کریه بدکار

عرضه کردن جادوخودرا بر عشق

سحر ایلیوب ایتدی عشقی دعوت
عرض ایلدی آکا زیب وزینت
بیك گونه قماش وکاله وفر
الماس ایله لعل وجوهر وزر
اول کالهلری کیندی فیالحال
عشقه دیدی گل اوغل بنی آل
عقد ایله امان بو دردمندی
گوکلم سنی چاره یوق بگندی
ایتمك سنی بو سپهره سلطان
آسان گورینور فقیره آسان
اولورسن اگر بو کاره بیزار
بر سحر ایله حالك ایلرم زار

اضطراب حال عشق

عشق اول سوزی آکایوب ایشتدی
گه آغلدی گه تعجب ایتدی
قالدردی باشنی آستانه
دانندهٔ رازانس وجانه
آهینه سپر قیلوب سپهری
یاد ایلدی حسن مهر چهری
« ای حسن ای آفتاب انور !
ای عشقی ایدن اسیر اخگر !
بومیدی امیدی سندن ای ماه
جادو اوله وصلمه هو اخواه
بن کربت غربت ایچره بی تاب
سن ذوق وصفاده سن فرحیاب
بن برف ظلام ایچنده گمراه
اولسون سکا بوفلك هو اخواه
لکن بومی شیوهٔ محبت ؛
انصاف قیل ای مه سماحت !

یاری اوله نك اسیر اخگر
ایچمز بوغازندن آب کوثر »
گه بخت گهی سپهر و گه یار
گوز یاشنی قیلدی گرم بازار

آویختن جادو عشقرا

جادو آنی گوردی بو بلاده
یأس ایلدی خشمنی زیاده
برسحر ایله چکدی چارمیخه
هم قیلدی نشانه تیغ وسیخه
نمرودلق ایلیوب کماهی
صلب ایلدی سحر ایله او شاهی
چون گورمش ایدی چه عمیقی
سیر ایتدی بو یولده منجنیقی
قندیل گبی او غنچهٔ تر
آصله فروغك ایتدی برتر

چونکم سوز ایدی عشقی جادو
تخویفنی قصد ایدر فقط بو

آلدی بوغزینی وهمناکی
اینجنمدی هیچ جان پاکی

اول دارده چون خطیب منبر
قالدی نیجه هفته اول سمنبر

ایلردی هزار گونه افغان
صانوردی گورن هزار نالان

گاه ایتدی سپهره عرض بیداد
گاه ایلدی حسنه آه وفریاد

گاه ایلدی بختنه خطابی
تیز ایلدی ناوك عتابی

« ای بخت ندر بو بیوه فالق
هیچ یوقمی سنکله آشنالق

جانان طوتهلم که بیوفادر
هم عادتیدر وهم سزادر

عاشقده غم و بلا گرکدر
دلدار ایسه بیوفا گرکدر
سن باری او شیوه کاره اویمه
«گل شیوهٔ روزگاره اویمه»
نه آنده نه بونده بولدی تأثیر
فهم ایتدیکه جمله کار تقدیر
گلدی ینه باشینه شعوری
یاد ایلدی رحمت غفوری
«ای خالق انس و جان رحم ایت
یوق بنده توان امان رحم ایت
تقدیر یوق ایسه وصل یاره
آل جانمی ویر او شیوه کاره»
بیك فکر ایله سویلیوب پریشان
معبودینه قلدی آه و افغان

رسیدن سخن

اول دمده سخن حضوره گلدی
کن امری گبی ظهوره گلدی

اول آن آچلدی شام ظلمت
شوقه بدل اولدی خوف ودهشت
حق ظاهر اولوب بوزلدی اوهام
سحر اولدی هبا مثال احلام
گوردکده او پیر عشقی چالاك
گریان اولوب ایتدی سینه‌سن چاك
حسنی آ گوب ایتدی آه وفریاد
هم قیلدی بو شعر پاکی انشاد :

طردیه

خوش کلدك ایا برید جانان
بخش ایت بکا بر نوید جانان
جان اوله فدای عید جانان
بی سود اوله‌می امید جانان
یارك بزه بر سلامی یوقمی
ای خضر فتادگان سویله
بو سری ایدوب عیان سویله

اول سن بکا ترجمان سویله
کیم ایتمه یکان یکان سویله
غم دفترینک تمامی یوقمی

یارب نه انتظاردر بو
کچمز نیچه روزگاردر بو
هب غصه وخار خاردر بو
طویسم که نه شیوه کاردر بو
وصلت کبی برمرامی یوقمی

چقدم سرداره همچو منصور
آوازم ازان نفخهٔ صور
غم قیلدی کاومی شاد منصور
اولدم سپه بلایه محصور
اول پادشهک پیامی یوقمی

کلام آلدی بو چرخدن کدالر
فردالره قالدی آشنالر
طورمزمی او عهدلر وفالر
کچمزمی بو ایتدیکم دعالر
حال دلک انتظامی یوقمی

دل حیرت غمله لال قالدی
غالب گبی بی مجال قالدی
گوندردیگم عرضحال قالدی
الآن بر احتمال قالدی

انصافك اویرده نمی یوقمی

مژده دادن سخن

باز ایتدی سخن در خطابی
بو طرز ایله ویردیگم جوابی :
« سن یاریکی بی خبرمی صاندك ؟
یوخسه سنی ترك ایدرمی صاندك ؟
اول شاه دیار حسن وآندر
فریادرس فتادگاندر
عاشقدر اوسا که صانمه معشوق
گوش ایتکه بودر کلام موثوق
گور قدرت حسن بیمثالی
اول ساحره نك نیجه اولدی حالی

شمدى گوزك آچده ايله دقت
جادويه باق آل بو سردن عبرت »
بر يول باقوب عشق عالم آرا
جادويه نگاه قيلدى امّا
نه گوردى براوزكه حاله گيرمش
ايت لاشه‌سى برچواله گيرمش
نه زينتى وار نه زيب وزيور
خنزير اولوسى فسرده كافر
بر تيغ اوريلوب دو پاره اولمش
بدكار ايدى بدستاره اولمش
يانده نه آتش و نه ظلمت
نه برف ونه چارمخ ودهشت
ايتدى سخن اول خيالى تصوير
قيلدى سببن بو گونه تقرير :
« سن حسن آدين ايلدك فراموش
جادوسنى قيلدى بويله مدهوش

حسن آدی طلسمیدر بو سحرك
نسخی آنك اسمیدر بو سحرك
چون ایلدك آ گه عرض حاجت
اولدی اولان اشته قیلدی همت
فریادیگه یتدی حسن یکتا
بر تیغ مجوهر ایتدی اهدا »

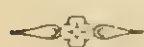
در وصف تیغ

« امّا که نه تیغ تیغ الماس
جلاد عدو شهاب وسواس
یك مصرع ذوالفقار حیدر
بر آیت کارزار حیدر
آیینهٔ نصرت الهی
خضر ره رسم پادشاهی
رشك آور تیغ چشم ابرو
خامشکن شاعر هجا گو

قان ارماغی جویبار آتش
زهر اجل اژدر منقش
ماه نو آگا نیام غرا
باشدن باشه جوهر ثریا
ماندهٔ موج آب حیوان
الماس ولی فسانی مرجان
بر تیغ که بحر بی کرانه
صویرینه جان ایدر روانه
چکمش آنی بیضهٔ قمردن
سر پنجهٔ آفتاب روشن
چون غمزهٔ دلبران طناز
آشوب قضایه حرف انداز
گردون وغاوجنك ماهی
گرداب بلاده تیغ ماهی
بارو بری شعله شاخ آتش
اندامی بر آتش مزرکش

فوّارهٔ آب لعل سیر اب
جو بار زمرد سیهتاب
بر طوطیٔ سبز خون بالا
شهباز ولی تذر وسیما
عزرائیل اشارتینه منقاد
بال وپری موج محشر ایجاد
چکمش آنی دایه بخش معدن
مرغ ملکوت بیضه سندن
یاسنده صفای حفظ مشهود
موج کهر انده زره داود
بر قاره خبرجی مرغ اخضر
بالنده نهفته موت احمر
خونخوار ولیك ظلمی دافع
کج جانلره جواب قاطع
دعواکه سنك گواهدر بو
کج باقمه که تیغ آهدر بو

هر نسنه که سد اوله بوراهه
قیل آنی حواله تیغ آهه »

در وصف اسب

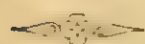
« هم بردخی برسمند دلکش
ایتدی سکا تحفه اول پری وش
سوکاون گبی برسمند گلگون
گلزار بهشت و قلزم خون
موج آور آب لعل یاقوت
رفرف گبی راهوار لاهوت
سرتا بقدم بهار گلپوش
صهبا گبی لعل رنك و پرجوش
سیماب ولیك شعله پیکر
خورشید وش آتش مصوّر
اندامی خمیرهٔ نزاکت
هر جنبشی جلوهٔ قیامت
طوبای جنان درخت شعله
کاشانهٔ عدن وتخت شعله

خون دل عاشقانه بگزر
حضرابی ولیك قانه بگزر
طاوس بهشت وشیر غر[۳]
آل جامه‌لی برعروس زیبا
تیز ایلسه شیوهٔ خرامن
ویرر ازله ابد پیامن
رفتارینی ایلسه مساعد
کردینه ایرشمز آن واحد
بر رتبه‌ده درکه زود رفتار
اجزای هوایه ویرمز آزار
چون طیّ مکانه همت ایلر
اجزای زمانه سبقت ایلر
شیرین حرکات ورستم آرام
رشك آورابرش گلندام
آرامه آیاق ویررسه گاهی
قاره طاش ایدریم سیاهی

طاغ گبی طورر او شعله اندام
چون کنبد لعل رنك بهرام
ایکی قولاغی چلنك شهباز
گردانی صراحیٔ سرافراز
حیوان ولیك آب حیوان
چون صبح بهار نخل مرجان
هر مویی طربده تار طنبور
آواز سهیل نفخهٔ صور
سم کاسهٔ مغز دیواسفید
دم تار شعاع نور خورشید
صو گیبی آقر زمین وکانه
آتش گبی صچرار آسمانه
آهو گوزی سینه‌سی غضنفر
سنبل صاچی دم مثال اژدر
عنقای سخن شناس خوشدم
پروازده شعلهٔ مطاسم

دلدار دلاور کشاده
چون نشئهٔ شیرکیر باده
کلکونهٔ خون اشکه همرنك
قانون محبته هم آهنك
طوطی کبی کرچه آل جامه
خاموش کن کمیت خامه
والحاصل او اشقر سبکبال
ایلرسنی شهر قلبه ایصال
حسنك سکا یادکاریدر بو
جهد ایلهکه غم دیاریدر بو
هم غیرته پرّ وبال ویردی
همرهلکنه مجال ویردی
کوردکمی نه پادشاهدر اول
کیم عشقه دلیل راهدر اول
دیرسنکه جناب حسن ویکتا
بوقدرتی قنده قیلدی پیدا

بر بندهٔ شرمساریم بن
فهم ایله‌که خاکساریم بن
امر ایلر ایسه اگر اوداور
لاشی گیدر بکا بوشیلر »

ملامت کردن عشق از بلای دوری

بندکده جناب عشق اواسبه
عزم ایلدی راهنه دواسبه
غیرت دخی آچدی پر وبالن
یاد ایتدیلر اول شهك وصالن
امّا قتی پك گران گلوردی
گاهی دوشینوب اوصن گلوردی

یاری براغوبده راهه کیتمك
ماهی براغوبده چاهه کیتمك

گوندن گونه نا امید اولوردی
فرسخ فرسخ بعید اولوردی
غیرت دیر ایدی کسلمز امّید
لطف صمده اولورمی تبعید

مقصوده ایره گری گیدنلر
گوهر بوله سرسری گیدنلر
معلومکه حقه آرد، اوك اولمز
بوقدر جهتی آکا یون اولمز
گوندوز گیجه ایدەلم شتابی
بر گون گوریرز او آفتابی
سیر ایلر ایدی او بدر کامل
هر گیجه هزار ساله منزل
طی ایلر ایدی او مهر انور
هر روز طقوز فلك قدر یر
کاهیکه دوشردی خوف جانه
غیرت دیر ایدی او بی امانه :
« هجران گبی موت عمره سوزدمز
الله نه ویررکه قول گتورمز »

جنك عشق باوحوش دیووغول

اول تیغله عشق برق جولان
غم دشتنی ایتدی ریك میدان

هر غول بلاكه چقدی راهه
قیلدی آنی طعمهٔ تیغ آهه
دوندردی زمینی آسمانه
اژدرلری رنك كهكشانه
ایتدی سر دیو وغولی سركی
ویردی او سپاهه نقد مركی
خونابهٔ شیر ایتدی دریا
قپلان درسینه دوندی صحرا
بر سیف ایله ایتدی اول ملك زاد
دیجور جحیمی جنت آباد
آز وقتده كچدی غم خرابن
هم سحرینی كوردی هم سرابن
كچدی او یولی آچلدن اقدم
قالدی كروده سرای ماتم

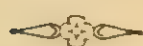

خطاب ساقی

ساقی كتور آتش صبوحی
نور ایله او آتش ایله روحی

دوشسون دله شور چشم گریان
موج اوره تنور ایچنده طوفان
یانغین یرینه دونوب بو سینه
می غرق ایده‌لیك شعله سینه
دلبستهٔ ساز ارغنونز
هم سلسله بند موج خونز
زنجیرمز ایده‌مز کشاده
الا که حسام موج باده
بر خشم ایله ویرکه اول شرابی
مرّیخ بلا اوله حبابی
باشدن چقاروب اوجام گلرنك
منصوره ایده بزی هم آهنك
نیك وبدی ایده‌لم فراموش
جان ایله هلاك اوله هم آغوش
قناره ایمش خرابهٔ غم
قانی خط جام اوحزب اعظم
طوتمش یولی چونکه خار وخاشاك
اول سیل شراره ایلسون پاك

غم دشتنه ایلرم تکاپو قارشو
کیمدر طوره شمدی باکه قارشو
گلسون بری سد راه اولنلر
حسرتکش تیغ آه اولنلر

رسیدن راه او بدریای آتش

گوش ایتمش ایدی او سرگذشتی
آتش یمی اوزره موم کشتی
چقدی یولی اوزره شمدی ناگاه
اول قلزم آتش جگرگاه
مومدن گمیلر ایدوب هویدا
قیلمش نچه دیو او بحری مأوا
چون آتش او قومه ایتمز آزار
آزرده اولورمی ناردن نار
کشتیلری برهوا طوترلر
چوق آبله بینوا طوترلر .
کشتی ولی نخل سوره بگزر
کالبدی سرخ شعله پیکر

گویا که جزیرهٔ فلاکت
بر سوز بلا قزل قیامت
هر بری مثال کوه سرخاب
طوپطولی ایچنده دیو کهراب
تابوت ایدی لیك کشتیٔ موم
اولمز کیرەنك مزاری معلوم
اول فلك واونار بر فلاکت
هب شمع مزاردن عبارت
اول سحره محل ایدی فقط نار
هیچ ساحله ایرەمزدی آزار
چون دیولر ایتدی عشقی دعوت
کل کشتی‌یه بولەسن سلامت
عشق ایلدی ماجرایی اذعان
صبر ایلیوب اولمدی شتابان
امّا که نه چاره راه مسدود
هیچ اولمدی بر طریق مشهود

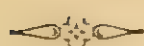

حسبحال

ای خالق کردکار تاکی
بو محنت خار خار تاکی
رهزن نه رواکه یول سنکدر
کر خواهش ایدرسن اول سنکدر
لازمی هر اهل درد پرشور
چقمق سرداره همچو منصور
ایتمه بنی فرقته نشانه
بد عهدی نه حاجت امتحانه
چون ذرّهٔ عشقه مظهر ایتدك
خورشیده باشم برابر ایتدك
جادولر الندہ ایتمه بسته
اولدر بنی قویمه بویله خسته
اول موت حیات جاواندر
کر نفس ایچون اوستنه زیاندر
مقصود همین رضا کرکدر
اول قصده دخی عطا کرکدر

راه طلبکده بسته پایم
سن ایله کشاده بینوایم
مقبوله سزا بر التجادر
هم ایله قبول هم دعادر
گوکلمده طلب عنایت ایله
خواهشده ادب عنایت ایله
بر لطفه قرین اوله بو مطلب
گستاخلغم کمال اوله هب
کردار ایسه کنج محفلیدر
اول نار ایسه نار منزلمدر
چون بحر عنایت ایلیه جوش
حاشا اوله بنده‌لر فراموش
بو غم بیلورمکه آهه دکمز
بالله که بر نگاهه دگمز
اتماکه امید رحمتکدر
مألوف اولنان عنایتکدر
صحرای عدمده ایلدک جود
ویردک بوغیکن لباس موجود

الآن عدمده بز عدیمز
خواهشگر نعمت عمیمز

کفتکوی عشق باشقر وکذشتن ایشان

قالدی اوراده اسیر حیرت
نه تاب گذر نه فکر عودت
نطقه گلوب اشقر گل اندام
دیدی « نه سببدن ایتدك آرام ؟ »
عشق ایلدی درّ اشکی ریزان
سوز سویلدی همچو درّ غلطان
« غیرت گبی یوق پر ایله بالم
بو آتشیله نیجوله حالم
شاهین دگلم که ایدوب آهنك
پرواز ایدیم هزار فرسنك »
اشقر سوز یلوب مثال عنقا
اول آتشه گیردی بیمحابا

صفت آن آتش

برنارکه دودی، دود نمرود
غولان سیه نمود نمرود
دنیالری طوتمش آتش غم
گردابلری چه جهنم
دوزخ ولی شعله زار سیماب
هر اخکری جرعه نوش گرداب
هر غوطه‌سی بر محیط آتش
هر لجّه‌سی بر جحیم سرکش
خوناب جگر مثال گلگون
دریای شراره قلزم خون
طوفان شراره موج بر موج
پروازده اشقر اوج بر اوج
پرجوش بلا محیط آتش
شعله آگا اول سمند شرکش
نار ایتدی جمال عشقی تشدید
خوناب شفقده صانکه خورشید

غیرت دیدی عشقه یاقمه جانك
بو آتشیدر او کیمیانك

مانند عقاب ایله پرواز
اول بوتهٔ امتحانده ممتاز

صانمه که بو قاپودن گلورسك
آتشده گیدر صودن گلورسك

دود ایچره قالوب او مهر روشن
برفتنه ایدی خسوف مهدن

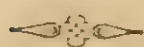
بال اچمش آنك یانده غیرت
پروانه ولیك شیر صورت

غولانی ایدردی هم دمادم
برتیغ ایله جان بر جهنم

چون آیت برد آه سردی
اول آتشی دودوش کچدی

آلتنده سمندی چون سمندر
غیرتده یانجه بس برابر

والحاصل او آتشین راهی
کچدی چو نسیم صبحگاهی

رسیدن عشق بساحل چین

بر ساحله ایردیگم گذاری
فردوس ریاضنك بهاری
بلبلری طوطیٔ سخن ساز
بیغالری سوز وسازه همراز
دریا گبی سبزه موج انگیز
طوبا گبی هر نهال گلبیز
طوفان چمن یم زمرّد
برکوك یشل عالم زمرّد
هر سوده شکوفه‌لر نمایان
پرخنده مثال ماهرویان
هر غنچه‌سی بر بهار خرّم
هر شبنمی بر سحاب پرنم
گردون وش او بوستان انور
آی چیچگی آفتابه بگزر

صحرا طولی نرگس وقرنفل
بیگانه گیاهی وردو سنبل
بر رتبه هواسی صاف ودلجو
بلبللری غنچه گی خوشبو
ذرّات شمس اولوب کشاده
ساعت چیچکیدی حسب عاده
پوترق دکن آچیلوب چمنده
چرخ فلکه ایدردی خنده
سیر ایلیوب عشق او باغ وراغی
براهله تازه‌لندی داغی
نزهتگه معنی‌یی ایدوب یاد
بوشعر نوینی قیلدی انشاد :

طردیه

ای خوش اوزمانکه دل اولوب شاد
جان ملکی ایدی مسرّت آباد
ایتدم اوهوالری ینه یاد
للّه ایچون ایله ای فلك داد
آرایش روزکار ایدم بن

بر باغ ایدیکم بوجانه مأوا
هر غنچه‌سی جنت ایدی گویا
فرقت گلوب ایتدی جمله یغما
گوکلمده اونشئه قالدی حالا

مستمی اعتبار ایدم بن

هیچ یوقدی سپهره برنیازم
درکار ایدی عیش ونوش سازم
یانمجه گزردی سروناازم
آچلمامش ایدی بویله رازم

رشك آور نوبهار ایدم بن

شمدی غم انتظاره دوشدم
بلبل گبی نوبهاره دوشدم
چوق ناری چوب کناره دوشدم
ساغر گبی پاره پاره دوشدم

مینوش عتاب یار ایدم بن

ای واه اوروزگار کچدی
گل کچدی ونوبهار کچدی

دیدارکم اولدی دار کچدی
جان تشنه قالوب خمار کچدی

معشوقله باده خوار ایدم بن

جانان ایله عیش ونوش ایدردم
گرداب گبی خروش ایدردم
بزم مي شعله پوش ایدردم
بلبلرینی خموش ایدردم

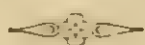
غالب کبی کامکار ایدم بن

آکاهی دادن سخن بصورت طوطی

بوشعر تری اوقورکن اول ماه
برصوت غریب ایشتدی ناگاه
برطوطیٔ سبز آل منقار
برشاخده ایلر آنی تکرار »
کیم : « دختر شاه چین اوخونریز
بو باغه گلور چو صبح کلبیز
اول دخترك آدی هشربادر
آدم کشدر پری لقادر

یازق سکا ای جوان یازق
اولورسك اوشیوه‌کاره عاشق
ذات‌الصوره واررسن البت
ایلرسنی مبتلای محنت »
عشق آكه باقوب غروره كلدی
اسرار خفی ظهوره گلدی
حسن آدین آكوب دیدیکه « هیهات !
اغیاره محبت ایدەم اثبات »
اول طوطیء سبز ایدوب بونی فاش
خضره غیبه اولدی یولداش

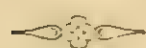
ابتلای عشق بدختر هنر با

وقتا که نه‌گوردی عشق پرشور
اول باغه ایرشدی بر بلوك حور
برماه ایله برگروه دلبر
سیّاره‌لر ایچره مهر انور
چون جند فرشته جمله‌سی پاك
مانند سپاه عقل درّاك

اول ماهکه اول گروهه شهدی
اول چند پری یه یاد شهدی
برحور نگاه وروح منظر
عینیله جناب حسنه بگزر
گلزار عذاری جنت آباد
شمشیر نگاهی فرقت ایجاد
قاش بسمله‌ٔ کتاب رحمت
لب سورهٔ کوثره اشارت
رخسارهٔ آل جام رخشان
رخسارهٔ مهره جرعه افشان
سیمین تنی بربت سمنسا
خاموش ایدی ایلك صورت آسا
اما ایله سویلشوردی هرگاه
یوغدی دهنی نه یاپسون اول ماه
نطق ایلمزیدی هیچ اوکافر
غمزه ایدی ترجمان یکسر
والحاصل اومهر عالم آرا
یکپاره جناب حسن زیبا

آنجق اوقدرکه اوسخنگو
خاموش ایدی بوگل سمنبو
بیك نازیله ایتدی عرض دیدار
عشق اولدی همان چونقش دیوار
آیا که حسن میدر بومهوش
کیم سینه‌می قیلدی کنج آتش
یوخسه بو برك پریسیدر بو
یانده پری چریسیدر بو
عشق ایلر ایکن بوفکری تکرار
سررشته‌یی ایتمشکن اظهار
برتخت گتوردیلر مجوهر
قویدی اوگروه نور پیکر
اول ماهوش اولدی انده جالس
مهر اولدی یاحوض نوره عاکس
اطرافه ایدوب نگاه دقت
امر ایلیوب عشقی قیلدی دعوت
فی‌الحال گتوردیلر حضوره
غرق اولدی همان اونور نوره

برمجلس عیش ایدوب مهیا
بیك گونه مسرت اولدی اجرا
عشقه نیجه احترام قیلدی
یانده آکا مقام قیلدی

مجلس عیش

فی الحال گتوردیلر صبوحی
مزج ایتدی اوماه راحه روحی
زرخوانچه‌سی آفتاب رخشان
ساغرلری انجم درخشان
آغوش عریش ایچنده اول شاه
آغوشنه آلدی عشقی چون ماه
صهبا و پیاله جوش برجوش
قیلدی مه وهاله نوش درنوش
می قرمزئی شفقله همرنك
مستهزیٔ ماه جام گلرنك
سیال ولی نهاد لعلی
فص حکمه مداد لعلی

پرذوق ایدی طبع شعله زادی
هر جرعه‌سی بیك خلوصه بادی
صهبا، ولی صاف خون طاوس
کیفنده هزار رنك محسوس
قلقلده اصول نغمهٔ ساز
خواننده‌سی مست شعله آواز
ساقینك النده ساغر نور
گللر بتوردی شاخ بللور
ساقی دخی کندی اول پری وش
پرحور ایدیکم شرابی آتش
پرحوض ایدی خونچهٔ می ناب
نرکس لب حوضه جام زرتاب
لب برلب ایدی سبو وساغر
یکسان ایدی رنده خاك وگوهر
بازار بزمده واردی رونق
بوش گتسه طولی گلوردی زورق
شکر ایتدی گوروب سبو اوحالی
هیچ سجده‌دن اولمزیدی خالی

موج اوروب او آتشین صهبا
زورقلر اوزردی همچو دریا
مهتابده مه، مه ایچره مهتاب
می شیشه‌ده، شیشه‌میده غرقاب
چون قلزم آتش اولدی حیران
طوفان شرابی گوردی جوشان
یاقوت گبی شراب انگور
الماس گبی پیالهٔ نور
ساقی ستمه ایدنجه آهنك
می اولور ایدی عرقله همرنك
پرنده اولوردی رنك صهبا
بابللك ایدردی جامه گویا
شرمنده ایدنجه اول ستمبر
اولوردی عرق شراب احمر
بردمده ایدردی اول پری زاد
پیمانهٔ شیری خون فرهاد
دست نگهنده جام رخشان
عزرائیل النده جوهر جان

بيك جام ايچوردی هرنگاهی
گوزدن كچوردی تيغ آهی
اول كيفله قيلدی عشق تدبير
ديديكه نظرده‌در اوشمشير

سرانجام عشق

اول تيغی آلوب اوصبح كلگون
گيتدی قويوب عشقی زار ودلخون
اول باغه‌كه باقدی عشق پرشور
نه‌جنّد پری گوردی نه‌حور
نه ماه نه اول گروه اختر
نه شاه نه كرسیء مجوهر
دل دوشدی هنوز پيچ وتابه
اوغرادی هزار اضطرابه
فرقت مگر اول وصال ايمش حيف
عشاقه صفا محال ايمش حيف
آغازه نتيجه ويردی انجام
اولدی كيجه‌نك صباحی اخشام

چون عشق اوشوخی حسن صاندی
سیماسنه آلدانوب ایناندی

یول قورقولی تیغ آه نابود
ترك ایتدی بونی نگار معهود

نه تاب سفر نه تاب غربت
قالدی او بلاده عشق وغیرت

گوردکجه اوباغ پرشروری
داغلردی دلن بلای دوری

اول صورته اولدی دنك وحیران
حسنی صانوب ایلر ایدی افغان

آگاهی دادن حسن بصورت تذرو

گوش ایتدیکه برتذرو دلکش
بوگونه ویرر پیام آتش

کیم: « دختر شاه چین در اول
حسن آگلمه نقش کین در اول

بو باغه گلورسه یارین اول ماه
ذات الصوره آلور سنی آه »
عشق عقلنی باشینه ایدوب جمع
بی سودایدی لیك یاندی چون شمع
قالدی او کل حریم وصلت
اول باغده همچو بوم غربت
فی‌الواقع او دختر سمنسا
اول باغی ینه ایدندی مأوا
اطرافه ایدوب ینه نگاهی
عشقه نظر ایلدی کماهی
اول بادهٔ صافدن ایدوب نوش
دریای محبت ایلدی جوش
برحال ایله عشقه ایدوب ایما
آلدی یانـنه گتوردی همپا
ذات الصوره اولوب روانه
دوشدی یوله اول شه یگانه

منع کردن غیرت و جواب عشق

چون اشقر ینه بنوب او آفت
قصد ایلدی راهه طوتدی غیرت

دیدیکه جناب عشقه « ایواه
اولورسن آنکله کتمه گمراه

طویدڭ نه دیدی تذروطوطی
ویرمم سکا بوقدر سقوطی »

عشق آگه دیدیکه « ای برادر !
گوردکمی او شاه حسنه بگزر

من وجه چو یارہ آشنادر
اولدرسه اگر بنی روادر

اوّلده رضا دگلمی مقصود
سن اولمهمیسڭ بوکاره خوشنود؟ »

غیرت اولوب عهدینه وفادر
اول کمرهه اویدی چار وناچار

در صفت قلعهٔ ذات الصور

چون عشقله غیرت اول سمنبر
اول قلعه‌یه واردیلر برابر
نه گوردیکه بر غریب قلعه
هر یانی صور عجیب قلعه
بر بابدن اولدیلر چو داخل
فی الحال قپاندی اولدی زائل
هم داخی نهان اولوب اول آفت
حبس اولدیلر آنده عشق و غیرت
بر قلعه که سومناته بکزر
هر سنك سیاهی لاته بکزر
همرنك كنشت چارسوسی
بر شهر عظیم یوق قپوسی
هب کوچه وکویی یوسفستان
دیوارلرنده نقش خوبان
نقشی فلك البروجه همتا
همحالت حجرهٔ زلیخا

گویا که او کوه بیستوندر
شیرینلری ماه لاله گوندر
هر قبه‌سی دستکار فرهاد
هر سنگی ولی مزار فرهاد
نیرنك خیالدن عبارت
هر صورتی باج شهر صورت
مرمرلری خرده‌کار بی رنك
دیواری صورتهای ارژنك
فانوس خیاله هر مناره
بر تحفهٔ نودی روزگاره
هب آنده‌کی خردکار صورت
باریك ایدی چون خیال شوکت
مهجور ایدی صورته هیولا
مستقبلی نیم رخله یکتا
اولمش مگر آکه چهره پرواز
اول دختر شاه چین طناز
مانند تصوّرات عاشق
نیرنگی وقوعه نا موافق

ایتمش بو نقوشه اول ستم خو
مژگان پری‌یی خامهٔ مو
مانی‌یه اونجه حجلت ایجاد
سنجرفی اولوردی مغز بهزاد
والحاصل او مهر خاور چین
اول قلعه‌یی ایلشدی تزیین
هر صورته عشق قیلدی دقت
حسنی آکوب ایتدی آه فرقت

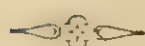

سرگشتکی عشق درآن قلعه

غیرت دیدی « اشقره سوار اول
بو قلعه‌ده قالمه راهوار اول »
چون اشقره بندی عشق یکتا
خاك رهن ایتدی آسمانسا
طی ایتمکه باشلدی اوراهی
برآنده ره هزار ماهی

چون مغربه مهر اولوردی واصل
قطع ایدهمش دوکامه منزل
ذات الصور ایچره ینه محبوس
حالنه باقوب اولوردی مأیوس
هر نسنه که کچمشیدی اوّل
بوقلعه‌ده کچدی هپ مفصل
بر چاهه دوشوب ینه کما کان
طوتدیلر آنی سپاه غولان
قطع ایلدی دشت برفنا کی
گوردی او مصیبت هلاکی
جادو ایله ایلیوب کشاکش
گلدی یولی اوزره بحر آتش
داخی نیجه درلو هول جانکاه
یللرجه انین وناله وآه
بیك خوفله کچدی عشق اوراهی
چون یوغدی النده تیغ آهی

ناگاه اچلدی راه معنا
باقدی آنی گوردی عشق یکتا
منزل بنه منزل مقدّم
اول صورت ، او قلعهٔ مطلسم
معبودینه ایلیوب شکایت
حال دلن ایلیوب حکایت

نیاز کردن عشق باخدا

« یارب سن اوشوخه مرحمت ویر
بن خسته‌یم آکا عافیت ویر
بوژاله‌دن ایت اوماهی خوشنود
چون سندن اولور حصول مقصود
هیچ حالمی ایتمز اولدی پرسش
کیم صورته ایلدك پرستش
بی چاره ایدم علیم‌سك سن
بن یوغدم اودم قدیم‌سك سن

اول جرمی قبول امر مشکل
اسناد ظلم آکا نه قابل

کل قیلــه مجــازیه مجــازات
کیم بوسوز ایچوندر استعارات

حاشا که سکا برابر اولمق
سن دیگر اوماه دیگر اولمق

چون اولدم اسیر چرخ تلوین
ممکنمی سوزمده اوله تمکین

زنجیر طاقوب بوبت پرسته
عبدیتهجك شکسته بسته

مقصودیمی جمله حاصل ایله
مقصود قدیمه واصل ایله

چکسون بنی سینه‌یه او دلبر
ذوق غمی ایله شیر وشــکر

قیل راست ولی محالدر بو
هیهاتکه برخیالدر بو

سندن طلب محال حقدر
هر مطلبه احتمال حقدر

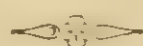
خاشادیم اشتیاق گتسون
آرتسون او صفا فراق گتسون

خوش دللره گرچه بو بلادر
ارباب بلایه برصفادر

مست ایده بنی او جام باقی
افزون ایده وصل واشتیاقی

بیمار غم رجای دردم
چوقدن بری آشنای دردم

دردمله دوامی ایله همرنك
نالهٔ ترانم ایت همآهنك »

آهی دادن سخن بصوت بلبل

نالان اولەرق گزرکن اول ماه
بر بلبل مست گوردی ناگاه
کیم عشقه خطاب ایذوب او بلبل
زنجیر غمه ویرر تسلسل

« بوقلعه‌ده برخزینه واردر
بوش صانمه آنی دفینه واردر

اور آتشه چقسون آسمانه
اول مالك اوکنج رایکانه

یاقمزسك اگر بوخوش سرایی
بولمزسك ابد اودلربایی
هم دختر شاه چین او سرکش
ایلر جگرین کباب آتش
تایاقمیجق بوطاق عالی
یوقدر سکا چیقمق احتمالی
بوش بوشنه ایلمه تکاپو
افسونله باغلودر بوقاپو
اول دخترك آنه‌سی پریدر
دختر سکا جانله مشتریدر
وار آره‌لرنده چوق کشاکش
کیم خاکله الفت ایتمز آتش
آخر سکا قصد ایدر پریلر
خون دلکی ایچر پریلر

اول باغده کیم ایچلدی صهبا
هپ خون شهان ایدی سراپا
گر بولمش اولسه تیغه رخصت
حبس ایتمکه ایدەمزدی جرأت »
عشق آ کلیجق بوماجرایی
بر آتشه اوردی اول بنایی

وقتاکه طوتشدی اول کلیسا
عیسایه بولشدی چوق چلیپا

صورتلری چقدی آسمانه
زین اولدی بوکهنه آشیانه
ویردی ینه آه سرده پرواز
آتشدن امین ایدر اوسرباز
هم قلعه هم اول زمین یاندی
هم دختر شاه چین یاندی
برکنج آچلدیکم مطلسم
هپ آنده ممثل ایدی عالم

امّا یوق ایچنده حسن یکتا
عشق ایلدی آنی تماشا

زاریدن عشق ازراه بی پایان

دوشدی ینه راهه اول پری وش
کندین یقه‌رق مثال آتش
امّا که نه راه هرقدم چاه
هر برك گیاهی مار جانگاه
یادینه کلنجه کوی دلدار
ایلردی بوگفتگویی تکرار
« ای ماه یتر یتر بو بیداد
فریادیمه یتکه یتدی فریاد
بر چاره‌سی یوق بلایه دوشدم
یك باشقه کربلایه دوشدم
جان اولدی پیاله نوش حسرت
چشم اولدی گهر فروش حسرت
آیینهٔ دل خراب قالدی
مهتاب کم اولدی تاب قالدی

بر بحرده یمکه یوق کناری
بر جنکده یمکه یوق حصاری
اولدی دله بخت شوم دشمن
ویرانه‌یی گورکه بوم دشمن
شب قیلدی نهان جمال یاری
آیینه‌یه دوشدی سوکواری
بوزدی فلك انتظام عیشم
داغ دله دوندی جام عیشم
بر برق گلوب خراب قیلدی
کاخ طربم اوروب ییقیلدی
بن قالدم اسیر درد هجران
اغیار ایله یار جان وجانان
حیرتله دهان غنچه ابکم
دوشدی گل شعله اوزره شبنم
من بیکس کار وکار دشوار
الله غنی رحیم وستار
قیلدی بنی تاب زلفی شیدا
باشم یازیلمش اولدی پیدا

من خستهٔ هجر و یار بی درد
مشکل بوکه غمکسار بی درد
فریاده بله مساغ یوقدر
گرچه غم انتظار چوقدر
آه ایتسم اولور نهنك آتش
آخر بکا قصد ایدر اوسرکش
چشم نم اشکه غنچه اولدی
پیمانهٔ انتظار طولدی
من زورق درد ایچنده ناچار
ساحلده فغانده یاور و یار
یوق کمسیه ذرّه احتیاجم
مقدور دوا دگل علاجم
شهراهمه چقدی غول حسرت
دوندی گیرو گیتدی عقل و حکمت
قالدم یالکز باشمده سودا
گیمدن کیمه ایدم آه وشکوا
تیه غمه دوشدم آه و فریاد
یوق کیمسه‌که ظلمی ایدوم اسناد

الك یاقنی سمت اهتداده
کندم کم اولیدم اول آراده
غیب اولمغه چاره بولسه بودل
شهراه نجات اولوردی حاصل
بولسیدی یولن گلوردی تحقیق
وار ایسه کم اولدی خضر توفیق
دشمنلر الندە خستەلندم
پیمانه ایدم شکستەلندم
گلزار جمالم اولدی تاراج
اولدم ینه بر بهاره محتاج
صوقدی بنی زلف وکاکلم هپ
قبرمده عذابه گلدی عقرب
دم چکمده صانکه مدّ آهم
یوتدی بنی اژدر نگاهم
قدّم که دیئوردی نخل یاقوت
اولدی بکا شمدی نخل تابوت
چشمم گبی لعلم اولدی بیمار
زهر اجل اولدی نوش گفتار

یاقدی بنی آتش عذارم
خون اولدی گوزمده نوبهارم
دیکدم گوزی راه انتظاره
بری مژه‌در اوچشمه ساره
آچلمدی غنچهٔ نیازم
بلبل گبی اوچدی خواب نازم
بر حیرته دوشمشم که گویا
عالم طولی خون وزهر وغوغا
بر برقك ایچنده یمگه مدهوش
دوزخ نظرمده طفل آغوش
جانمده سروره وار عداوت
شاد اول دیسك ایلرم قساوت
آتش نظرمده مهر رخشان
جنت گوزیمه دیکن مغیلان »
اولمشدی اول آفتاب پرتاب
بو قلزم اضطرابه غرقاب
جوش آور ایدوب یم تلاشن
دریا دریا دوکردی یاشن

گه اشك گبی زمینه گیردی
گه آه وش آسمانه ایردی

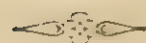

در استیلای کمال ضعف بروی

اول ماه جهان هلاله دوندی
مهر شرفی زواله دوندی
صهبای صباحتی آزالدی
بر جرعه ته پیاله قالدی
بر رتبه‌ده ضعفی اولدی مزداد
کیم ایده‌مز اولدی آه وفریاد
بر ضعفکه ضعفك انتهاسی
بلکه عدمکده ماوراسی
دریای غمه حباب اولوردی
آلدقچه نفس خراب اولوردی
بر صورت ایدیکه بی هیولا
بی ثقلت حرف اوزکه معنا
قالمدی تننده پوششه تاب
بار اولور ایدی حریر مهتاب

بال و پر رنگن ایلسه باز
ملك عدمه ایدردی پرواز
بر شعله ایدی چوکرم شبتاب
که ظاهروکه اولوردی نایاب
دریا ایدی چشمنه نگاهی
نور نکه ایدی سدراهی
مستغرق ضعف اولوب اومحزون
رنگینی صانوردی قلزم خون
زنجیر ایدی آکه تار فکری
سیر ایتمز ایدی دیار فکری
گویا، رلك پرتو نگاهی
طوتمشدی آنی چودام ماهی
ضعف ایلدی اولقدر فسرده
برشعله ایدی ولیك مرده
قمرانسه هوایه قلب اولوردی
مرلانسه صدایه قلب اولوردی
آزرده اولوب حباب ملدن
پژمرده‌اولوردی بوی گلدن

طی ایدمز اولدی ماه وسالی
قالمدی حیاته احتمالی
عمری گذر ایلدکچه هردم
اجزای تنی اولوردی درهم
اجزا دیمه جزء لا تجزا
تقسیمی خیالدن مبرا
هرمو بدننده صانکه زنجیر
اولمش ولی سایه‌سنده تصویر
سیماسی گورنسه اتسك امعان
جمع اولمش ایدی عدمله امکان
کیم گورسه بونی ایدردی اقرار
کیم اوله بقا فتاده درکار
سایه گبی دوشدی اشقرندن
ایرلدی شراره اخکرندن

پیاده شدن عشق ونهایت پریشانی او

قالدی سرحدده بی سرانجام
نه تاب سفر، نه تاب آرام

اوضاع زمانه‌دن جگر خون
پیمانهٔ عافیت دگرگون
سرمنزل کامه نارسیده
مأیوس ابد بلا رسیده
صدجای شکسته شیشهٔ دل
ایتمشدی اوسنکلاهی منزل
اول ضعفاله خسته حال ومدهوش
عزرائیل ایله تنی هم آغوش
بیزار حیات جاواندر
دلشاد ممات بی اماندر
گوگلنده نه جنت ونه دوزخ
نه ذوق فرح، نه حزن نه آوخ
موج اورمده‌یم ویأس وحیرت
یوق آنده تأسفه لیاقت
نابود جهاندن التجاسی
یوق موتدن اوزکه برجاسی
موت ایسه امید وصله مانع
دردینه دگل شراب نافع

بیلمز نه دوا تخیل ایتسون
پای اولمیجق نه راهه گیتسون
مخمور ایدی شربت قضادن
دلگیر ایدی یارو آشنادن
غیرت نظرنده دشمن جان
گلمز دلنه امید جانان
نومید ایدی وصل دلربادن
اومزدی نجات دل بلادن
توقیر ایچون اول غم نهانه
ایلردی بو بیتله ترانه
« هجرکله جگر کباب ای دوست
کل کل که گوکل خراب ای دوست »

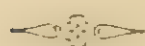

صفت صبح مبارك پی

برصبحدم ایتدی باغی احیا
آثار صباح روح بخشا
اولمشدی شفق درخت مریم
طوغمشدی مگر مسیح خوشدم

مهر ایلدی اوگله برتجلی
ظن اولدیکه طوره چقدی موسی
خورشید صباحی قیلدی پرنور
جای اولدی علی‌یه گوه بلور
آچلدی کلید چاه زندان
مصره ینه یوسف اولدی سلطان
بدر ایتدی اساس صبحی تأسیس
منظورجم اولدی تخت بلقیس
چکدی ینه ذوالفقار حیدر
شمشیر ایله فتح اولندی خیبر
مهره محل اولدی صبح خرّم
تکرار بهشته گیردی آدم
آچدی‌ره غیبی خضر معنا
مرآت سکندر اولدی دنیا
اسماعیل مهری طوتدی مکرم
اوپدی آیاغینی چاه زمزم
خورشیده یر اولدی صبح دلکش
ابراهیمه گلشن اولدی آتش

مهر ایلدی صبحی عهن منقوش
اجزای زمانه اولدی گلپوش
سیر ایلدی جوی شیری شیرین
فرهاد ینه صوندی جام لعلین
یوزطوتدی ولی عزیز مطلوب
اماکه آغاردی چشم یعقوب

رسیدن سخن بصورت پیر طبیب

مانند صباح فیض بر پیر
گلدی سرراهی قیلدی تنویر
اماکه نه پیر صبح صادق
هر صحبتی حکمته موافق
مدنظر الده‌کی عصاسی
پرنور ملك گبی لقاسی
جوبار حیات آب رویی
مهتاب گبی سفید مویی
ابروسی هلال عید امید
هر جنبشی برنوید امید

صحبتلری حکمت قدردن
پیغام ویرر ابو البشردن
صان ریش سفیدی مغز منصور
حق هر سوزی همچو نفخهٔ صور
مرآت کمالینه ارسطو
حیرتله همیشه سربزانو
اسکندره رأیی مشعل راه
دنباله روانی مهر ایله ماه
گردون کبی جامه پوش خضرا
دارندهٔ ذیل خضر معنا
روح القدسك امین رازی
گنجینهٔ وحی کارسازی
پر شعشعه رویی موی اسفید
مهتابده همچو قرص خورشید
ورد لبی سبعهٔ مثانی
شاگرد کمالی عقل ثانی
گنجور مجردات اسما
جمع آور مفردات معنا

سبّوح كنان اوپر توجان
ايندى اوپره چو نور قرآن
عشقه ويروب استمالت تام
گوكلن اله آلدى قيلدى اكرام
ديديكه « طبيب روزگارم
اول فنله شهرهٔ ديارم
گلدم سكا ايلهيم مداوا
اولورسك اگر بنمله همپا
طورمه گيدهلم حصار قلبه
عرض ايت بونى شهريار قلبه
زيرا سن او كيميايه محتاج
دردك سنك اول دوايه محتاج
آنك آدى حسن بى نشاندر
بو ناملة شهرهٔ جهاندر
اول مالكيدر حصار قلبك
شاهنشهيدر ديار قلبك
ضعفك سنك ايتمشلر اخبار
گوندردى بنى او شاه بيدار »

بخود آمدن عشق و کم شدن غیرت

چون اولدی بو مژده‌دن خبردار
اولدی و دیرلدی ینه تکرار
بر مژده بو کیم جمیع اموال
بر حال که ماورای احوال
هم بخش حیات جاودانی
هم مژدهٔ جملهٔ امانی
هپ گیتدی او ضعف گلدی قوت
بیمار غمه گورندی صحت
بر سوزله آچلدی غنچهٔ دل
بر شعله روشن اولدی محفل
بر یا که نوید وصل کیمیا
بر یا که امید حسن یکتا
عشق اولمشیدی بو حاله حیران
غیرت نظرندن اولدی پنهان

خطاب ساقی

ای ساقیٔ جبرئیل شرب
پیمانهٔ وحیم ایت لبالب

بر نغمهٔ جانانه ایله پرجوش
عیسیٔ ضمیرم ایتمه خاموش

سن اول بزه ساقیا سرافیل
قیل موتمزی حیاته تبدیل

بو بزمه گلوب صراحیٔ صور
ایله جسد کلامی محشور

ساقی ساقی روا دگلدر !
مردان خدا جدا دگلدر !

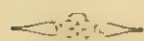
ساقی سکا روح قدس دیرلر
گفتارکه راه انس دیرلر

گر عشق ایله گفتگو ایدرسن
داخی کیمی جستجو ایدرسن

ارباب سخن اگرچه چوقدر
بو نشئه‌ده بندن اوزکه یوقدر

بن طوردم عالم اولدی خاموش
طور ایتدی کلیمی فراموش

داود دلم زبور خوان ایت
مرغان سروشی بیزبان ایت
اما کرم ایت کوزل خبر ویر
بو دفعــهده نشـئهٔ دکر ویر
هر نشئهده گرچه مست بردر
چوغیسه بلی الست بردر
اما که چو شمع عشق سویمز
بنسز بومدار درد دویمز
بر جام فرحله ایله هشیار
تامست اولهیم دوباره تکرار
وادیٔ فرحده بر سیردر
ان شاء الله که فال خیردر

در ذکر رسیدن عشق بحصار قلب وغرائب آن

اول پیر ایدوب اول جوانی همراه
بیك شوقله قیلدی عزم درگاه
اول شوقکه هیچ بیانه صغماز
بر خندهسی آسمانه صغماز
چون اولدی حصار قلب پیدا
عشق آنده نه گوردی قیل تماشا

بر قلعه که سنکی سرخ یاقوت
ناسوتده برسرای لاهوت

هر خشتی مجوهر ومرصع
خورشید ایله روبرو مشعشع

انوار نقوش غیب مملو
اسرار رموز برج وبارو

هر برجده رنك رنك انوار
بارولری جمله کنج اسرار

کوزلر قماشور نمایشندن
سوزلر توکنور ستایشندن

برجانبی بحر نور پیکر
برجانبی دشت موج اخضر

بش بابی اوبحر پاکه ناظر
دیکر بشی هم بوخاکه ناظر

بش باب ولیك عرش فرسا
هر قلعه‌سی کوه قافه همتا

هر بابده برسروش اکرم
چون روح معزّز ومکرّم

بال و پری سبز نور خضرا
گویا که او کوه قافه عنقا

یانده نیچه خدم، حشم وار
هر شاهله بیك پری صنم وار

بش بابله بجره ناظر ایدی
اوصافی ورای خاطر ایدی

عشق اولدی بو شهری گوردی مدهوش
محو اولدی نه ناطق ونه خاموش

اول پیر دیدیکه بیلدکمی
بو حیرتدن کسلدکمی

تا کی سکا بو بلای حیرت
یاقلشدی همین صفای حیرت

آچلدی براز او ماه پیکر
اکدار خسوفی کچدی یکسر

والحاصل او پیر پاك کامل
اول ماهله شهره اولدی واصل

بر شهر بو کیم ورای امکان
سنك رهی گوهر سخندان

جوگبی ایدردی جاده سرعت
گام آتمغه انده یوغدی قدرت
عشق اولدی بوحاله مست سرشار
اطرافنی آلدی جند انوار

آمدن مبشران انوار

اول بر آلای سفید خلعت
رشك آور فیض صبح وصلت
همچودم آهوان اسفید
هپ جامهٔ صبح الچنده خورشید
زرین قبا هزار عسکر
زرپوش زر افسر وسراسر
یکپاره قنادلی حور سیما
باشدن باشه هر برینی کیمیا
برجانبی لاجورد پوشان
دریا گبی اولدیلر خروشان
زرپوشلر اولدی آنده نایاب
گردوند مثال نجم پرتاب

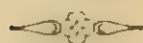
دیگر نیچه سرخ پوش پرجوش
هر بیری بهشت ایله هم آغوش
هر بریسی مهر ماهه همسر
جنت ولی شعله‌زاره بگزر

بر جانبی برگروه ممدوح
یکپاره زمرد ایدی ذی‌روح

برجند شریف سبز دریا
امواجی حیات جانبخشا
برجانبی هب سیاه پوشان
لیل ایچره چو انجم درخشان
تعریفه دگل بریسی محتاج
شام ایدی ولیك شام معراج
الوانله هرگروه یکتا
انوار مجسم ایدی حقا
پرتولری قیلدی رنك در رنك
انوار خیالی جنك برجنك
اثناکه زمین قلعهٔ پاك
آینه ایدی چو عقل دراك

هر عکسدن اول زمین پرنور
کوستردی هزار روح محشور

وار آنده نیجه سرای عالی
ذات الصورك بتون مثالی
امّا که بونك نقوشی ذی روح
بجان دگلدی همچوبی روح
هر روزن خانه سنده حاضر
بیك دختر شاه چین ناظر

رسیدن عشق وسخن بسرای حسن

وقتا گلوب اول گروه انوار
تعظیم ایله عشقه اولدیلر یار
قیلدیلر اوشاهه جمله خدمت
آدابله دست بوس بیعت
برتخت منوّر اولدی پیدا
اول پیر ایله عشق اوتوردی همتا
آلدیلر اوشاهی ایلوب عزم
سیرانه اوشهری قیلدیلر جزم
هر کوشه ده نیجه باغ و بوستان
هر بیریسی رشك باغ رضوان

کنجینه‌لر آنده آشکاره
ممزوج ایدی جوهره ستاره

بر نیچـه امور غیر معقول
هر نظره عشقد اولدی محصول

یاد ایلیوب اول هوای حسنی
کوزلردی همین سرای حسنی
ناکاه کوردی بارکاهی
برقصر غریب پادشاهی
یکپاره زمرّد وزبرجد
هر روزنی جنت مخلّد
مستور هزار پردهٔ غیب
آسوده نشین ریب ولاریب
تختندن اینوب یانده اول پیر
اول قصره ایرشدی تابتدبیر
عشق ایتدی برایکی ساعت آرام
تا کم کله پیر ویره پیغام

ظهور اسرار خفیه

برغلغله قوپدی اواز سروه
کیم گورممش ایدی عصر ایچنده
آواز سرودنای وطنبور
برولوله همچو نفخهٔ صور
اوازهٔ طبل شادمانی
آثار نشاط جاودانی
بر پرده آچلدی ناپهنگام
عشق اولدی تحیر ایله سرسام
برحال غریب اولدی پیدا
کیم ایلمز ایدی هیچ خولیا
کیم غیرت وحیرت ایله عصمت
گلدیلر آگا برای خدمت
هم داخی سخن او پیر انور
منلای جنونده بن برابر
تبشیر قیلوب سخن مقدم
دیدیکه « ایاخدیو اکرم
بوحالی بیلورمسن هله‌سن
سن قنده‌سن ودخی کیم بن

بو شهر نه شهر دلستاندر ؟
بو باغ نه باغ بوستاندر ؟
سیر وسفرڭ نه راهد ندر ؟
روز وهنرڭ نه شاهد ندر ؟
یاد ڭدەمیدر بنی محبت
نزهتکه معنی جای وصلت ؟

بو اشتد اوباغ بی بدلدر
بو خانه هنوز اول محلدر

کیم بونده نه غول وار نه اوهام
نه دیو سیاه وزشت پیغام
نه آتش سحر ونه شتاوار
نه بیم هلاك نه بلاوار
بالجمله نشاط جاودانی
انواع سرور وشادمانی

فهم ایله که برغریب سردر
ارباب عقوله مستتردر

بن اول سخنمکه ایدوب اقدام
چهدن سکا راهی ایتدم اعلام

جادوبی هلاك ایدن بن ایدم
بو یوللری پاك ایدن بن ایدم
او بلبل اوطوطیء سخنگو
هم بن ایدم اول تذرو دلجو
او پیر طبیب پاك طینت
بندم سكا ایلدم دلالت
گلدم ینه دعوت وصاله
واقف اوله گور مآل حاله

بولمغه ظهور بومباحث
بركج نظر اولمشیدی باعث

کیم عشق حسندر عین حسن عشق
سن راه غلطده ایلدك مشق
برلكده بوقیل وقال یوقدر
اول فرضده هیچ محال یوقدر »

تسلیم کردن سخن عشق رابدست حیرت وآوردن
اوبحریم وصال

« وار امدی گور اول ملك لقایی
سیر ایله اوحسن بی بهایی

تاجمله نهان عیان اوله هپ
اوّلکی عیان نهان اوله هپ
همر اهلرك بوراهه ایردی
عشق انجق او پادشاهه ایردی

مبتلای جنون وغیرت عصمت
هم قالدی کیرو بنی محبت

هم انس سخن نهایتکدر
بوندن ایلروسی حیرتکدر »
فی‌الواقع آلوب اوشاهی حیرت
آچلدی سرادقات وصلت
بولدی بومحلده قصه پایان
بوندن اوته‌سی دگل نمایان
صد شکر اوله حی لایموته
کیم ایردی سوز عالم سکوته

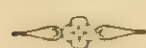
فخریهٔ شاعرانه

طرز سلفه تقدّم ایتدم
بر بشقه لغت تکلّم ایتدم
بن اولمدم اول گروهه پیرو
اویمش بلی گنجوی یه خسرو

بالله بو اوزکه اجرادرم
سن باقمه‌که دفتر بلادر
ظن ایتمه‌که شویله بویله برسوز
گل سندخی سویله بویله برسوز
ارباب سخن تمام معلوم
اشته قلم اشته کشوررم
گوردکمی بووادنی کمینی
دیوان یولی صانمه بوزمینی
انگشت خطا اوزاتمه اویله
بش بیتنه برنظیره سویله
آز وقتده سویلدمسه انی
ناپخته‌ایگک دکل نشانی
کوردك نیجه شاهلر کدالر
برآنده یابر آنی بابالر
گنجینه‌ده رسم نو گوزتدم
بن آچدم او گنجی بن تو کتدم
اسرارینی مثنویدن آلدم
چالدم ولی میری مالی چالدم

فهم ایتمگه سنده همت ایله
اول گوهری بولده سرقت ایله
چوق کورمه بو حکمت بیانم
توفیقه حواله ایله جانم

ایندمکه زشاعری اثر نیست
سلطان سخن منم دگرنیست

حقیقت حال و خانهٔ کتاب

ای خامه اثر سنك دکلدر
ای شب بو سحر سنك دکلدر

انوار فیوض مرشد روم
آفاقه فروغم ایتدی معلوم

قیلدی بنی طفل مصرع آسا
طوغدم طوغه‌لی سخنله برپا

بن طفل ایدم ایلزدم الفت
بولمشدی سوزم تمام شهرت

بی منت و اوستاد تعلیم
سرنامهٔ طبعم ایتدی تنظیم

الله الله زهی عنایت
نا بالغه حکمت بلاغت

فیض ایردی جناب مولویدن
آلدم نیجه درس مثنویدن

گویاکه او بحر بی کرانه
اولمش خم رنگدن نشانه

دل همچو شغال او بحره دوشدی
هم جنسلرم باشیمه اوشدی

طاوس بهشته ایلدم ناز
امّا که یوق اقتدار پرواز

بوش بوشینه‌نی وش ابتدم افغان
بن سویلدم اولدی شمع گریان

اولمشدی بوسینه‌دیك حکمت
نعمت لب غیره اولدی قسمت

مه کبی آچلدم وطولندم
وقت آخر اولنجه بوش بولندم

سینه‌مده نه‌عشق وار نه تابش
ابنای زمانه بزنمایش

مژدمدن آلندی آشنالر
گیتدی هپسی دیوب دعالر
بن قالدم اوسوز لجه ده قالدی
کشتیء مراد لنگر آلدی
جانمده نه سوزش طلب وار
گوکلمده نه نشئهٔ طرب وار
بو رسمه قالور کیدرسم ایواه
توفیقنه مظهر ایده الله

ناظم حسن وعشقک ختام منظومه ایچون سویلمش اولدقلری تاریخ گزیندر .

تاریخ

غالب بو جریدهٔ جفانک
تاریخی اولور ختام المسك

مطبعهٔ ابو الضیا

کتابخانهٔ ابو الضیا

مشهور قوماندانلرك

ترجمهٔ احوالی

محرری :

[روما مشاهیر مؤرخیندن]

قورنه‌لیوس نه‌پوس

آلمانجه‌دن مترجمی :

قول آغاسی محمد طاهر

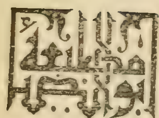
برنجی طبعی

معارف عمومیه نظارت جلیله‌سنك رخصتیله

قسطنطینیه

۱۳۰٤

مطبعهٔ ابو الضیا

اخطار طابع

...

روما مشاهیر مؤرخیندن Cornélius Nepos
[قورنه‌لیوس نه‌پوس] نام منشئ کاملك « مشهور
قوماندانلرك تراجم احوالی » نامنده‌کی تألیفی اسلافدن
اخلافه یادگار اولان مآثر معرفتك اڭ گزیده‌لرندن
معدود بر اثر معتبردر . اشبو تألیف واقعا تخصیصاً
یونان رجال حربنك تاریخ خصوصیسی اوله‌رق اوزره
قلمه آلنمش ایسه‌ده بو نام اصحاب ترجمه‌نك عسکر اولملری
حیثیتیله ویرلمش اولوب حقیقت حالده ایسه خصائل
عسکریه‌یی جلائل سیاسیه‌لریله تزیین ایدن غیرتوران
یونانك نامهٔ افعالی حکمنده اولدیغندن عبرتبین
اوله‌جق نخبه مآثر عالیه‌یی مبین بر اثر گزیده‌در .
تألیف مبحوث عنه میلاددن برعصر مقدم یازلمش

اولديغى حالده شمدى يه قدر اوروپا لسانلرينك عمومنه ترجمه ايدلمش ايدى . بناءً عليه بو يولده آثار مفيده وجديده يى لسانمزه نقل ايله معرض استفادهٔ ملته نهاده ايتمگى وجائب حميتدن بيلان قول آغاسى طاهر افندى طرفندن دخى تركجه يه ترجمه اولنغله مع الافتخار كتابخانه مز عدادينه ادخال ايدلمشدر .

فى ٢٩ صفر سنهٔ ١٣٠٤ ابو الضيا توفيق

مشهور قوماندانلرك ترجمهٔ احوالی

میلتیادس

میلتیادس آتنه اهالیسندن سیمون نام ذاتك اوغلیدر . اجدادینك خلق عندنده مصدق اولان شان وشرفی ایله برابر میلتیادسك دائما ابرازندن خالی اولمدیغی تواضع مکارمکسترانه توجه عامه‌یی قزانمقلغنه سبب اولمش ایدی . وطنداشلری کرسونسه طوغری برفرقهٔ مهاجره اعزامنه قرار ویردکلری زمان مشارالیه کندیسندن خدمات نافعه مأمول اولنه‌جق برسنده بولنیور ایدی . فی الحقیقه آتینه‌لیلرك امیدلری بوشه چیقمدی . کرسونسه متهیء عزیمت اولان فرقهٔ مهاجره‌یه خلقدن برچوق کمسه

دها التحاق ایتمکله بونلرك منتخبلری کندیلرینه رئیس اوله‌رق کیمك تعیین اولنمسی لازم کله‌جکنی — اولوقتك عادانجه — (آپولون) دن استمزاج ایچون کاهنلرك مرکز اجتماعی اولان دلفی معبدینه کیتدیلر. بونلر هر حالده بر رئیسه محتاج ایدی . زیرا فرقهٔ مهاجره‌نك عزیمت ایلیه‌جکی اراضی اوصرده (تراکیا) لیلر طرفندن تحت استیلاده بولنمسندن محل هجرته وصوللرنده تراکیالیلر ایله محاربه‌یه طوتشمه‌لری اقوای ملحوظاتدن ایدی . منتخبلر دلفی‌یه مواصلته آپولونك رأینی استفسار ایتدکلرنده (پیتیا) نام کاهنه آپولون نامنه شوجوابی اعطا ایلدی : « میلتیادسی کندیکز رئیس انتخاب ایدیکز تشبثکزك نتیجه‌سی مسعود اولور . »

معبوددن آلنان جواب اوزرینه ، میلتیادس عزیمته مهیا اولان فرقه‌یی استصحاب و سفائنه ارکاب ایدرك کرسونسه عزیمت ایلدی . مشار الیه اثنای راهده ایمنی جزیره‌سنه اوغرامقله اهالیسنی آتینه

حکومتنه تابع قیلمق آرزوسنه دوشمش وَ اهالیٔ جزیره‌یه بالطوع والرضا آتینه حکومتی تابعتی قبول ایتمه‌لرینی تکلیف ایلدکده، اینیلیلر بر طوز استهزا کارانه ایله شو جوابی ویرمشدر : « سن نه زمان مملکتکدن پو یراز روزگاریله جزیره‌مزه گلیر ایسه‌ڭ بزده اوزمان سنڭ حکومتکه اطاعت ایلرز »

معلومدرکه باد شمالی آتینه‌دن جزیرهٔ مذکوره‌یه متوجهاً حرکت ایدن سفاینڭ وجههٔ عزیمتندن وزان اولور . میلتیادس ایسه جزیرهٔ مذکوره‌ده مدت مدیده توقفه وقتی اولمامسندن کرسونسه متوجهاً باد بادبانکشای عزیمت اولدی .

§

میلتیادس کرسونسه (یعنی گلیبولی شبه جزیره‌سنه) مواصلتنده باربارلرڭ عساکرینی آز برمدت ظرفنده پریشان ایده‌رك مملکتڭ کاملاً تسخیرینه موفق اولدقدن صکره مواقع مناسبه‌ده قلعه‌لر انشاسیله حدودینی تحکیم وَ موجود اراضی‌یی کندیسیله برابر

گلمش اولان مهاجرلر بیننده تقسیم ایلدیگی گبی بلاد مجاورهیه بعض آقنلر اجراسیله مهاجرینك اموال وثروتنی تکثیر ایلدی .

مشار الیه اشبو تشبثاتنده بیوك بر درایت وموفقیت ابراز ایدهرك عساکر شجیعهسیله دشمنی تارمار ومهارت وذکاوتیله مملکتی حسن تنسیقه اثبات اقتدار ایلمش اولدیغندن کندیسیده اوراده قالمق آرزوسنه دوشمش ایدی . زیرا اورادهکی حیثیت واعتباری بر حکمداره معادل اولهرق یالکز « حکمدار » نامندن محروم ایدی . بو اعتباری ایسه گرك حائز اولدیغی باش قوماندانلق مرتبهسی وگرك عامه حقنده ابراز ایلدیگی مآثر عدل وحقانیت سایهسنده اکتساب ایلمش ایدی . آتینهدن اوزاق بولندیغی حالده دخی آتینهیه بیوك خدمتلر ایفا ایلیوردی . بناءً علیه گرك آتینهلیلر وگرك قوماندا ایلدیگی فرقهٔ مهاجره نفوذ واقتدارینی خللدن وقایه ایله بولندیغی مأموریت مهمهده کندیسنی ابقا

ایلدیلر . مشار الیه مملکتك محتاج اولدیغی قوانین
وانتظامی تأسیس ایتدکدن صکره بر مقدار عسکر
ایله سفائنه بنه‌رك تکرار لمنی جزیره‌سنه عزیمتله
اورایه مواصلتنده روایته نظراً اهالی‌یی جزیره‌یی
تسلیم و اطاعته دعوت ایلر . جزیره‌یه برنجی دفعه
وصولنده اهالینك «نه‌زمان مملکتندن قالقه‌رق شمال
روزگاریله لمنی‌یه گلیر ایسه اوزمان آتینه‌یه مطاوعت
ایده‌رز » جوابنی ویرمش اولدقلرینی وشمدی مملکتی
کره‌سونس اولوب لمنی‌یه ایسه بو یراز روزگاریله
گلمش اولدیغنی بیان ایله اهالی‌یی تکرار اطاعته
دعوت ایلدی . اهالی بو سوزلردن زیاده میلتیادسك
مهارتیله عسکرینك شجاعتنه دائر ایشتمش اولدقلری
شیلردن مقاومته مقتدر اوله‌میه‌جقلرینی آکلایه‌رق
اختیارلریله جزیره‌یی تسلیم ایلدیلر . میلتیادس طبقی
بویله برموفقیتله (سیقلاد) نامی آلتنده اولان سائر
برطاقم جزایری دخی ضبط ایله آتینه حکومتنه
الحاق ایلدی .

§

بولنادهایدی که ایران حکمداری دارا، آسیادن اوروپایه براردو نقل ایدرک (ستیلر) ایله حرب ایتمک املنه دوشمش ایدی . بناءً علیه عسکرینی امرار ایچون ایستر نهری (طونه نك قسم سفلیسیدر) اوزرنده برکوپری انشاسنه امرویرهرك کوپرینك محافظه سنی دخی یونانستان ایله (آئولیا) دن برابر گتیردیگی وهر برینه وقتیله بولنمش اولدقلری شهرلرك والیلکنی توجیه ایتدیگی کبرایه احاله ایلدی. دارا، کوپرینك محافظه سنی آنلره تفویض ایتمکله آسیا طرفندکی یونان شهرلرینی تحت اطاعتنده بولندیرمق ایچون الك ایی برچاره بولمش اولدیغنی وعدم موفقیتی حالنده کبرای یونانیه نك مطلقا کندیسیله برابر بولنه رق رجعتنی تأمین ایلیه جکلرینی مأمول ایلدی . کوپرینك محافظه سنه مأمور اولان ذواتدن بریده صاحب ترجمه میلتیادس ایدی . دارانك اجرا ایلدیگی سفرده عدم موفقیتی وستیلر طرفندن برقاچ دفعه دوچار تضییق اولدیغی حقنده یکدیگرینی مؤید خبرلر آلمسی

اوزرینه کوپری محافظه‌سنده بولنان سائر کبرایه یونانستانك استقلالنی اعاده ایچون بویله برفرصت حسنه‌یی الدن قاچرمه‌ملریی نصیحت ایله شویولده ادارهٔ افکار ایلدی: «برکره دارا آسیادن گتیردیگی عسکر ایله منهزم اوله‌جق اولور ایسه اوروپانك آرتق آسایشی عودت ایده‌جگی گبی آسیاده بولنان یونانیلر دخی بعدما ایرانیلرك شوکت واقتدارندن پروا ایتمیه‌رك اعادهٔ حریت ایلمش اولورلر.» ذاتاً بوبابده یاپدیغی پلانده موفقیتی تأخیر ایده‌جك برگونه مشکلات موجود دگل ایدی. بونك ایچون یالکز کوپرینك تخریبی کافیدی. برکره کوپری تخریب اولندیمی دارا. یاسیتیلرك طعمهٔ شمشیری ویاخود دوچار قحط ایله هلاك اولورگیدردی. میلتیادسك اشبو تکلیفی کبرادن اکثری عندنده مظهر تحسین وتصویب اولدی. یالکز [ماتلی] هیستیاوس نام ذات بشقه بر فکرده بولندیغندن بتون پلانی بوشه چیقاردی. هیستیاوس دیدیکه :

« منافع خواص منافع عوامدن بسبتون مفرز-
در . کبرانك بتون قوت ونفوذی دارانك سلطنت
وحکومتنه مربوط بولندیغندن شـاید دارا مضمحل
اوله جق اولورسـه کبرانك نفوذ وقـدرتی دخی محو
اولدقدن بشقه برده عوام طرفندن مجازات شدیده یه
دوچار اوله جقلرینـه شبهه ایدلمز . بناءً علیـه بن
سزك پلانکزه مشارکت ایتمکده معذورم . بلکه اقالیرسه
ایران حکمدارینه الدن گلدیکی مرتبـه ده معاونت
ایتمك قدر سزك ایچون فائده‌لی برشی اوله ماز . »
هیستیاوسـك بو افاداتی عموم کبرا طرفنـدن
آلقشلرله تلقی اولندیغی جهتله میلتیادس دارا علیهنده
ترتیب ایلدیکی پلانك مشار الیهه استماع اولنه جغندن
اصلا شبهه ایتمدی . چونکه بو پلانه یك چوق آدم
واقف اولمش ایدی. بناءً علیه میلتیادس کردسونسی
ترك ایله آتینه یه عودته مسارعت ایتدی .

مشـار الیهك پلانی موقـع اجرایه قونلمامش
ایسه ده ینه میلتیادس بونیت وطنپرورانه سندن طولایی

محدودر . چونکه کندی نفوذ واقتدارندن زیاده آزادیٔ عامه‌نك استحصالنه خدمت ایتمك ایسترمش ایدی .

§

دارا اوروپایی ترك ایله آسیایه عودتنده مدا ـ هنلرینك نصیحت والحاحی اوزرینه یونانستانك ضبط واستیلاسی ضمننده بر پلان ترتیب وَ بش یوز یلکن سفینه‌سندن مرتب بر دونما تشکیل ایله قوماندانسی داتیس وَ آرتافرنس نام ذاتلره تودیع وَ بوندن بشقه ایکی یوز بیك نفر پیاده ایله اون بیك سواریدن مرتب تشکیل ایلدیگی اردونك قوماندانلغنی دخی آنلره احاله ایلدی . حرکات خصمانه‌سنه گوستردیگی سبب ایسه آتینه‌لیلرك تشویق ومعاونتیله ایئونی اهالیسنك ساردس (بوگونکی صاروخان وَ ایدین) شهرینی تسخیر ایله خاقنی طعمهٔ شمشیر ایتمش اولمه‌لری ایدی . دارانك سوق ایلدیگی قوماندانلر ائوبوئه (بوگونکی آغریبوز جزیره‌سی) آطه‌سنه مواصلتله

قردیه دوکدکاری عسکرله آز برمدت ظرفنده (اردتریا) شهرینی ضبط وَ اهالیسنی اسیر اوله‌رق آسیایه حکمدارلرینک نزدینه اعزام ایلدیلر؛ وَ اورادن حرکتله آتیقا قطعه‌سنه کذار ایده‌رك آتینه‌یه اون بیك خطوه (تقریباً ٦ کیلو متره) مسافه‌ده بولنان ماراثون اوواسنده نصب خیام ایتدیلر. بورتبه تقرّب ایتمش اولان بویله جسیم بر اردو پك هول انگیز برتأثیر القا ایتمه‌سیله آتینه‌لیلر اوقدر شاشردیلرکه کوچ حال ایله لاکه‌ده مونیا (اسپارطه) لیلردن استمدادی تخطر ایده بیلدیلر. وَ (همرودروم) تعبیر ایلدکاری سریع السیر برتاتار معرفتیله لاکه‌ده ـ مونیالیلره معاونت سریعه‌لرینه محتاج اولدقلرینی اخبار ایتدیلر.

آتینه‌لیلر ایسه اردویه قوماندا ایتمك اوزره اون نفر (پره تور) انتخاب ایتدیلرکه بو پره تورلر آره‌سنده میلتیادس دخی بولنیور ایدی. پره تورلر انتخاب اولندقدن صکره برمجلس مشورت عقد

ایدەرك دشمنه سور آرقەسندن مدافعه ایله بالمواجه
مقابله ایتمکدن هانگیسنك انفع اولەجغی حقنده
مذاکراتده بولنمشلر. میلتیادس سوردن چیقەرق
بر اردو قورلمسی لزومنده هرکسدن زیاده اصرارایله
تأیید مدّعا یولنده دخی «نفرات عسکریه، کندیلرینك
غیرت وشجاعتنه ابراز امنیت ایلدیکنی مشاهده
ایلدکلرنده دها زیاده جسارت پیدا ایدەجکلری
گبی دشمنك دخی بورتبه قلیل برقوّت ایله مقابلەلرینه
چیقمغه جسارتیاب اولمشمزی کورمکله بالطبع جسارتی
تزلزله دوچار اولور.» قولنی ایراد ایلمشیدی.

§

حال بومرکزده ایکن آتینەلیلرك معاونته یالکز
پلاتئالیلر [١] شتاب ایله بیك نفر امداد گتیردیلرکه
بونکله بتون اردو اون بیك کشی یه بالغ اولمش ایدی.
فقط شایان حیرت برشی وارسه اوده عموم اردو

[١] پلاتئا یونانستان قدیم داخلنده بئوسی قطعەسنده
برشهردر.

افرادینك محاربه یه گوستردکلری فرط تهالك ایدی . بو سببله پرهتورلر هیئتی دور و دراز ملاحظه‌یه میدان بوله‌میه‌رق میلتیادك رأیینی رفقای سائره‌سنك مطالعاتنه ترجیح ایتدیلر . مشار الیهك آتینه‌لیلر اوزرینه حاصل ایتدیگی نفوذ سائقه‌سیله خلق عسکری شهردن اخراج ایله اردوگاهده اقامه ایلدیلر . ایرتسی گونی بر طاغك اتگنده وَدشمن عسکری قارشوسنده محاربه نظامی آلندی . میدان حربك انتخابنده، اثنای محاربه‌ده محسنات عدیده‌سی گورلمش اولان یکی بر دسیسه‌یه مراجعت اولنمشیدی: آتینه نظام حربنك گیروسنده بولنان طاغك اتکلرنده یکدیگرندن بعیدجه برر مسافه‌ده طاغلمش اوله‌رق جابجا آغاجلر موجود ایدی . بناءً علیه آتینه‌لیلرك گیروسی طاغ ایله مستور اولدیغی گبی ایلروسنده دخی طاغینق اوله‌رق موجود اولان بو آغاجلر دشمن سواریسنك هجومیله آتینه‌لیلری احاطه ایتمسنه مانع ایدی .

ایران اردوسی قوماندانلرندن داتایس فی‌الحقیقه
انتخاب اولنان محاربه میدانینك كندی اردوسنه
مساعد اولمدیغنی گورمش ایسه‌ده عسكرینك كثرتنه
مغروراً و برده لاكه‌ده مونیالیلر آتینه‌لیلرك امدادینه
یتشمزدن اوّل ایشه بر نتیجه ویرمك ملاحظه‌سنه
بناءً حربه آغازی تصویب ایتدیگندن یوز بیك
پیاده ایله اون بیك سواری‌یی مواجههٔ دشمنه تعیین
ایلدكدن صكره تعرض امری ویرمش ایدی .
آتینه‌لیلر ایسه فوق العاده بر غیرت وجسارت ایله
مقابله‌یه مبادرت ایلدیلر . كندیلرندن اون قات
كثرتلی و اوقدر قوتلی اولان دشمن مغلوب ایدیله‌رك
او رتبه تضییق اولندی كه ایران عسكری اردوگاهنه
رجعته بدل سفینه‌لرینه قدر فرار ایلدیلر . بودرجه‌ده
بر مظفریت عظمی بوگونكی كونه قدر تاریخ
عالمده مشهود اولمامشدر . صحرای عالمده گذران
ایدن بونجه گیرودارده بو مرتبه‌ده قلیل المقدار

برعسکرك اورتبه کثرتلی براردویی مغلوب ایتدیگی
ایشیدلمامشدر .

§

بو مظفریته مقابل میلتیادسك نه یولده برمکافاته
لایق گورلدیگنی بوراده ذکر ایله ارباب سیاستمزه
بر مثال تاریخی ابراز ایتمگی لازمه‌دن عد ایدرز :
کافهٔ جماهیرده بو یولده حسن استعمالات وَ سوء
استعمالات اوله گلمشدر . بزده (یعنی رومالیلرده)
حسن خدمتی سبق ایدن غیر توران وطنه مکافاة
اعطاسی هم نادر وَ همده اهون بر حالده ایسه‌ده
او مکافاتك شرف و قیمتی غایت بیوك ایدی . الیوم
مکافاتلره حد ونهایت یوق ایسه‌ده قیمت معنویه‌لریده
هیچ حکمنده‌در . آتینه‌ده دخی بوحال عینیله واقعدر.
میلتیادسه، یعنی آتینه‌یی وَبو صورتله عموم یونانستانی
پای مشئوم دشمندن قورتاران وطنپروره مکافاة اولمق
اوزره ، فقط ماراتون محاربه‌سنك رسمی یاپدیریله‌رك
علماً وسیاسةً وَ سیفاً وَبدناً وطنه خدمات مشکوره

ابراز ایتمش اولان اعاظمك تصاویر وهیاكلنه تخصیص ایدیلان (پوئكیله) نامنده‌كی صالونه تعلیق ایدلدی.

میلتیادس ایچون یاپیلان رسم رفقاسی اولان پرده‌تورلره نسبةً دها ایلری برموقعده وكندیسی عسكری تشجیع وحركات حربیه‌یی قوماندا ایدر بروضعده تصویر اولنمش ایدی.

ینه بوملت دها زیاده كسب شوكت واقتدار ایتدیگی وفقط رأس اداره‌ده بولنان رجالك سیئاتیله اخلاقنه فساد طاری اولدیغی برزمانده [دمتریوس فالردوس] [١] نام ذاتك نامنه اولەرق ٣٠٠ قطعه هیكل دیكز ایتدیرمش در.

§

بومحاربه‌دن صكره آتینه‌لیلر ایرانلیلرك حركاتنی تسهیل ایچون معاونتده بولنمش اولان بعض جزایر بحر سفید خلقیله حرب ایتمك ایچون میلتیادسه

[١] آتینه رجال حكومت و مشاهیر خطبا و مؤرخیننده‌ن در.

يتمش قطعه سفينه‌دن مركب بر دونتما ويرديلر .
فی‌الحقيقه مشار اليه آطه‌لردن بعضلرينی اطاعته
مجبور وَ بعضلرينی دخی قهراً ضبط واستيلا ايلدی .
بو آطه‌لر ميانده پاروس جزيره‌سی خلقی ميلتيادسك
نه نصايحنه حوالهٔ سمع اعتبار وَنه‌ده تهديداتندن احتراز
ايتمه‌لريله مشار اليه ساحله عسكر دوكه‌رك برخط
مستحكم تأسيس وَ شهره منتهی طرقك كافه‌سنی سد
ايله موارداتی منع ايلديكی گبی برطرفدنده خندقلر
قازه‌رق محافظه سقفلری سايه‌سنده شهره تقرب
ايلدی . شهرك تسليمی قوهٔ قريبه‌يه گلمش اولديغی
برهنگامده ايدی‌كه بر گيجه آطه‌يه مقابل بولنان ساحلده
هرنصلسه طوتشمش اولان بر اورمانك بردنبره علوی
مشاهده اولنمغله ايكی طرف دخی بونی ايران دونتما-
سنك بر اشارتنه حمل ايتمه‌لرندن پاروسليلر تسليمدن
امتناع ايلدكلری گبی ميلتيادس دخی ايران دونتماسنك
تقربندن تلاشه دوشه‌رك شهرك اطرافنده جمع ايلد-
يكی ادوات محاصره‌يی كاملاً احراق ايله معيتنده‌كی

کمیلری بالاستصحاب مملکتنه عودت ایلدی . آتینه
حکومتی ایسه‌باش قوماندانك بوحرکتندن فوق‌العاده
دلگیر اولمغله میلتیادسی اهانتـله اتهام ایده‌رك علیهنه
اقامه دعوی ایلدی . اوبابده مدعیٔ عمومی طرفندن
ترتیب اولنان اتهامنامه‌ده پاروس جزیره‌سنك ضبطی
کندیسی گبی حرب آزما برقوندان ایچون اسهل امور
ایکن مشار الیهك ایران حکمدارندن آلدیغی رشوت
اوزرینه بویولده بردسیسـه ایله وطنه عودت ایلمش
اولدیغی ذکر اولنمش ایدی .

میلتیادس ایسه اثنای محاصره‌ده آلمش اولدیغی
جریحه‌لردن مضطرب اولدیغنـدن محکمه‌ده بالذات
اثبات وجود ایله مدافعه‌یه‌قدر تیاب اوله‌مدیغی جهتله
برادری تیزاغوراس کندیسنه وکالةً حضور محکمه‌یه
چیقمش ایدی. مشار الیه عزواولنان حالات تدقیق
ومحاکمه اولندقدن‌صکره قتـل جزاسندن معاف
طوتلمش ایسه‌ده اللی (تالان) جزای نقدی اعطاسنه
محکوم علیـه اولمش ایدی . بومبلغ ایسه آتینه‌لیلرك

کندیسنه تهیئه وتسلیم ایتدکلری دوننما ایچون صرف اولنان آقچه‌یه معادل ایدی . میلتیادس بالطبع او آنده مبلغ مذکوری تدارك وایفایه مقتدر اولما مسندن محبسه القا اولنمش وَ اوراده برطرفدن جریحه‌لرینك بخش ایتدیکی اضطراباتدن وَ بر طرفدن خصماسنك قلب وطنپرورانه‌سنه آچدیغی جریحهٔ اتهاماتدن داغ برداغ اوله‌رق آزوقت ایچنده ارتحال ایلمشدر .

§

واقعا میلتیادسی پاروسده وطننه قارشی برجنایت ارتکاب ایلمش اولمسندن طولایی اتهام ایلمشلر ایدی . فقط مشار الیهی کرفتار ایتدکلری جزانك لدنیاتی بتون بتون بشقه ایدی . آتینه‌لیلر کندیلرینی یك آز زمان اوّل انواع تعدیات ایله زار ونزار ایدن تیران (حکمدار) پیزیستراتوسی هنوز فراموش ایتمامشلر ایدی . بناءً علیه رجال سیاسیه‌دن بریسی اکتساب نفوذ وقدرت ایتمکه باشلادیغی کبی آنك بالآخره

دفعی مشکل بر داهیـهٔ ذی حیات حالنی بولمقلغندن
خوف وتلاش ایدرلر ایدی . میلتیادس ایسه دفعاتله
باش قوماندانلقـده وَسـائر عالی خـدماتده بولنمش
اولدیغندن مأموریتسز قالدیغی اوانده راحت طوره
بیلمسنه احتمال ویرمزلر وَاو آنه قدر مشـار الیهك
مألوف اولدیغی طرز معیشت وَکسب ایتمش اولهجغی
نفـوذ وحیثیت کنـدیسنی بای حال تحکمه وَبنـاءً
علیه مسند حکمداری یه هوسـکار ایدهجکی ظننده
بولنورلر ایدی .

چونکه مشـار الیه کرسونسده بولندیغی مدت
مسـتقلاً زمام ادارهیی دست اقتـدارینه وَاو وقتك
اصطلاحنجـه (تیران) [۱] عنوانی آلمش ایدی .
فقط مشـار الیه قوت مکتسبهسنی وسائط مشروعه

[۱] تیران لفظی الیوم لسـانده اولجه حر بولنمش
اولان بر حکومتده قدرت واستقلاله مالك اولان کیمسه یه
اطلاق اولنور . زمانز اصطلاحنـده آمر مطلق وظـالم
معناسنده در . لطابعه

ایله احراز ایلمش ایدی . میلتیادس بولندیغی مساند اقتدارك هیچ برینه اعمال جبر وشدتله کچمیوب ارتقا ایتدیگی مقامات عالیه‌یه وطنداشلرینك اعداد ایتدیگی سلم شرف وحیثیته باصوبده چیقمش وآنلرك اعتمادلری دوام ایتدیگی مدتجه اوموقعده قالمشدر .

باخصوص میلتیادس فطرةً غایت متواضع وهرکسك خدمتنه نصب نفس ایتمش بر ذات اولمسندن خلقدن الڭ پس‌پایه بر آدم بیله بلا استیذان حضورینه داخل اولور وهردرلو مرامنی بی باکانه سویلیه بیلوردی . معلومات عسکریه وموفقیات حربیه‌سی ایسه لسان شاباش وحرمتله یاد ایدیلیر . واعتبار واقتداری حکومات مجاورهنك کافه‌سنده تصدیق اولنوردی . آتینه‌لیلر مشار الیهك بو درلو خصائل عالیه وفضائل ذاتیه‌سنی بیلدیگی حالده محضا خوف وتلاش ایچنده یشامامق ایچون بر بی گناه وطنپروری فدا ایتمگی مرجح گورمشدر .

مشار الیهك وفاتی میلاددن ٤٩٠ سنه مقدمدر.

تمیستوقلس

تمیستوقلس، نئوقلس نامنده بر ذاتك صلبندن آتینه‌ده قدمنهادهٔ بزم وجود اولمش ایدی. مشار الیه عادتا سفیهانه بر معیشتله امرار عهد جوانی ایلمش ایسه‌ده مؤخراً اصلاح نفس ایله ابراز ایلدیگی فضائل افعالیله وطنداشلرندن اکثریسنه بحق تفوق ایتمشدر.

پدری نئوقلس زادگاندن وآتینه قربنده (اقارنه) نام محلدن بر قز ایله ازدواج ایدەرك تمیستوقلیسی وجوده گتیرمشیدی. فقط تمیستوقلس زمان طفولیتنده ابوینه پك آز باعث مسرت اولمشدر. زیرا کندیسی شهوات نفسانیه‌سنه تبعیتله بر معیشت سفیهانه‌یه وقف وجود ایلمسندن نه حیثیت عائله‌یه رعایت ونه‌ده پدر ومادرینه اطاعت ایتدیگندن پدری کندیسنی خانه‌سندن طرد ایلدیگی گبی میراثندن دخی محروم ایلمشدر.

بو معامله تمیستوقلیسه سوء تأثیر ایله کندیسنی

یأسه وَبو صورتله ناقابل اصلاح بر حاله سوق ایتمك ملحوظ ایکن بالعکس حسن تأثیر ایله قلبنده بر طاقم حسیات عالیه تولید ایلدی . مشار الیه ناموسنه عارض اولان لکهٔ عاری فوق الغایه بر غیرت وحمیت ابرازیله تطهیر وازاله ایده‌بیله جگنه قناعت حاصل ایلسندن اوآندن اعتباراً وجودینی ملت ومملکت خدمتنه حصر ایتمکله وَحقیقی وَصاحب فضیلت دوستلر پیداسیله دها بیوك برنفوذ وحیثیت اکتسابنه اعتنا ایلشدر . بناءً علیه منازعات شخصیه‌نك فصلنه مأمور محاکمده اکثریا حاضر بولنور وَاجتماعات عمومیه‌ده اثبات وجود ایلر ایدی. کندیسی بولنمدیغی زمانلرده هیچ بر مهم مسئله‌یه قرار ویرلمدیگی گبی مشار الیه دخی هر بر حاله گوره سرعتله چاره ساز اولمقده اثبات کفایت ودرایت ایلر ایدی .

تمیستوقلس یالکز پلانلرینی ترتیبده دگل آنلرك اجراسنده دخی فوق العاده بر سرعت ابراز ایدردی. چونکه کندیسی (توسیدیدسك) دیدیگی گبی

« حالی دائما بر فکر سلیم ایله محاکمه واستقبالی
نهایت درجه‌ده شدت بصارتله مشاهده ایلر ایدی »
بویله برطور درایتله ایسه پك آز بر زمان ظرفنده
اکتساب شهرت ایتمکلگی امور طبیعیه‌دن ایدی .
مشار الیه مملکتنه ایلك خدمتی قورفوس سفری
اثناسنده ادا ایتمشدر : اهالینڭ انتخابیله پره تورلق
رتبه‌سیله سفر مذکورده قوماندانلغی درعهده ایده‌رك
یالکز اوسفرده دکل حتی استقبال ایچون دخی آتینه
حکومتنه اوزمانکی هیئت حکومات آره‌سنده برموقع
ممتاز تهیئه ایلدی . اخراجات معادندن حکومتڭ
استیفا ایتدیکی واردات او وقته‌قدر برطاقم حکام
وکبرای مملکته اهدا طریقیله صرف ایدلدیکی
حالده تمیستوقلس اهالی نزدنده فرط اصرار ایله
واردات مذکوره‌نڭ یوز قطعه سفینه‌دن مرتب بر
دونتما انشاسنه حصر ایدلمسنه موفق اولدی . دونتما
آز مدت ظرفنده وجوده کلمکله تمیستوقلس سفاین
مذکوره‌یی استصحاب ایله اوّلا قورفوس جزیره‌سنڭ

تأدیبنه وَ بعده قورصانلر علیهنه عزیمت ایدرك
بحر سفیدی قورصانلر بلیاتندن تخلیص ایلدی .
بو وسیله ایله آتینه‌لیلر مبالغ کلیه قزاندقلری گبی
گمیجیلکده دخی کسب مهارت ایلدیلر . بتون بو
موفقیاتك ثمراتنی ایسه یونانیلر مؤخراً ظهوره گلان
عجم محاربه‌سنده اقتطاف ایلدیلر . شویله که :

سرخس براً وَ بحراً اوروپایه گرك کندیسندن
اوّل وَ گرك کندیسندن صکره هیچ برحکمدارك سوقنه
موفق اولمدیغی وَ اوله‌میه‌جغی درجه‌ده جسیم براردو
سوق ایلمشیدی . دونماسی بیك ایکی یوز سفاین طو-
یله‌دن وَایکی بیك عدد نقلیه گمیسندن عبارت بولنیوردی .
قوهٔ بریه‌سی ایسه یدی یوز بیك پیاده وَ درت یوز
بیك سواریدن عبارت ایدی . دشمنك تجاوزی
خبری یونانستانه وارد اوله‌رق ایلك صدمه‌نك دخی
ماراتون محاربه‌سنك انتقامی اولمق اوزره آتینه یه
متوجه بولندیغی روایت اولندی . بناءً علیه آتینه‌لیلر
درحال دلفی معبدینه سفیرلر اعزام وَ بویله برحالده

نه گبی تدابیره تشبث ایتمه‌لری لازم گله‌جگنی هاتفلردن استعلام ایلدیلر. کاهنه، لسان هاتفدن اولق اوزره سفیرلره شو جوابی اعطا ایلدی: «آتینه‌لیلر آغاجدن معمول دیوارلر آرقه‌سنده مدافعه ایتملیدر.» بو سوزك معناسنی آکلامغه کیمسه مقتدر اوله‌مدی. یالکز تمیستوقلاس ادعا ایدر و دیر ایدی‌که: آپولونك قولی کافهٔ اموال ایله سفاینه التجا ایتمك توصیه‌سنی متضمندر. زیرا آنك «آغاجدن معمول دیوارلر» سوزندن مرادی سفینه‌لردر.» اهالی تمیستوقلاسك سوزینی قبول و سفاین موجوده‌یی بر اول قدر دها اوچ کوزه‌کلی سفینه‌لر علاوه‌سیله تکثیر ایلدیلر. قابل نقل نه‌یه مالك ایسه‌لر قسماً سالامیسه و قسماً دخی تروزنه (پلوپونز داخلنده قدیم بر شهردر) نقل و قلعه‌یی و معبدلرده وظیفهٔ عبادتی بر طاقم کهنه ایله اختیارلره ترك وحواله ایلدکدن صکره شهردن مفارقت ایلدیلر.

§

حکومات یونانیه‌دن اکثریسی تمیستوقلاسك

فکرینه مشارکت ایتمیه‌رك بر محاربه اجراسنی بو صورته ترجیح ایدیورلر ایدی . بناءً علیه (لاکه‌ده مونیا) حکمداری لئونیداسك قومانده‌سنده اوله‌رق ترموپیل کچیدینی سد ایله باربارلرك ایلرویه حرکت وتجاوزلرینی منع ایتمك ایچون برمقدار عسکر گوندردیلر. لکن بوعسکر، مقابللرینه چیقان دشمنه نسبتله غایت ضعیف بولندیغنه برنفره وارنجه‌یه قدر عموماً اوراده فدای جان ایتمشدر .

یونانیلرك متفق دونانمه‌سی ـ که ایچنده ایکی یوز قدر آتینه سفینه‌سی وار ایدی ـ برنجی دفعه اولمق اوزره (آغری‌بوز) ایله قاره آره‌سنده وَ (آرته‌میزیوم) برونی پیشگاهنده عجملر ایله حربه مباشرت ایلدی . تمیستوقلس ، دشمنك کثرتلی دونانمه‌سی جناحلرینك کندیسنی احاطه ایده‌مامه‌سی ایچون دائما دکزك طار اولان طرفلرینه التجا ایدردی . فی الحقیقه مظفریت مبهم بر صورتده قالدی ایسه‌ده یونانیلر موقع مزبورده دها زیاده

توقفه جسارت ایده‌مدیلر . چونکه دشمنك بشقه
برفیلوسنك آغریبوز آطه‌سنی طولاشه‌رق یونان
کمیلرینی اورته‌یه آلمق احتمالی وار ایدی . بناءً علیه
بورادن عزیمتله آتینه‌نك قارشیسنده سلامیس
جزیره‌سی اوکنده تیمور آتدیلر . سرخس ایسه
ترموپیل کچیدی برهجوم ایله ضبط ایدلدکدن صکره
آتینه‌یه طوغری ایلرلیه‌رك شهری عساکر محافظه‌دن
خالی کورنجه قلعه‌ده تصادف ایلدیکی کاهنلری
عموماً قتل ایله شهری دخی خاك ایله یکسان ایلدی .

بو شدت وتخریبك خبری سفائنده بولنانلره
فوق‌الغایه برخوف و دهشت القا ایلمسندن اکثریسی
مملکته عودتله دیوارلری سپر آله‌رق مدافعه‌ده بولنمق
فکرینی ترجیح ایلدیلر . بونلرك بو فکر وادعالرینه
یالکز تمیستوقلس ، همده نهایت درجه‌ده شدتله
مقاومت ومجتمع ومتحد بولندقلری حالده دشمنه مقابله
قویاً مأمول ایکن افتراق حالنده مطلقا دوچار
انهزام اوله‌لری مقرر بولندیغنی دلائل مقنعه ایله

بیان ایتمکده ایدی. بورأیی او زمان باش قوماندانلق
وظیفه‌سنی ایفا ایتمکده اولان لاکه‌ده مونیا قرالنه
دخی افاده ایلدیسه‌ده سوزینك مومی الیهه قطعاً
تأثیری اوله‌مدی . بونك اوزرینه هر حالده غایت
اعتماد ایتدیگی کوله‌لرندن برینی گیجه وقتی سرخسك
نزدینه گوندره‌رك تعلیم ایتدیگی شو سوزلری
سویلتدی : « دشمنلرگزك عمومی فراره مهیّادرلر .
آیریلوب یرلی یرینه طاغله‌لرینه مساعد بولنور
ایسه‌گز حکومتلرك جمله‌سیله آیری آیری حربه
مجبور اوله‌جغگزدن بو سفره آنجق ضایعات کلیه
وَ اوزون بر زمان صرفی ایله نهایت ویره بیلیرسگز .
اگر بو آنده جمله‌سی مجتمع بر حالده ایکن اوزرلرینه
واریلیر ایسه هپسی برضربه ایله زیر وزبر وَجمله‌سی
داخل دائرهٔ اطاعت ایتمك میسر اولور »

تمیستوقلسك بوالقاآتدن مرادی یونانایلری هنوز
جمعیتلرینه خلل گلمدن ، مجبوراً حربه مبادرت
ایتدیرمك ایدی . سرحس بوخبری آلدیغی زمان

بونك محضا کندیسنی اغفال ایله بردامه دوشیرمك مقصدینه مبنی اولدیغنی خاطرینه بیله گتیرمدی . بناءً علیه ایرتسی گونی دشمنله محاربه یه مباشرت ایلدی .

محاربه ایدیلان محل آتینه‌لیلر ایچون فوق‌العاده مساعد بولندیغی حالده کندیسی ایچون اصلا مساعد دگلدی . چونکه اوطرفلرده دگز اوقدر طاردرکه دشمن دونانماسی اوّل امرده ولو بردفعه‌لق اولسون خط حرب کشادینه مقتدر اوله‌ماز ایدی . بناءً علیه سرخس یونانیلرك جسارتندن طولایی دگل تمیستوقلسك القا ایلدیکی نصایحه اتباع ایلسندن طولایی محاربه‌یی غائب ایتدی .

§

محاربه سرخس ایچون حقیقةً مشئوم برصورتی منتج اولدی . مع مافیه معیتنده ینه عموم یونانستانی استیلا ایتمك ایچون مقدار کافی عسکر قالمش ایدی . لکن بوندن برفائده حاصل اوله‌مدی . زیرا سرخسك ادارهٔ حرب ایتمسی احتمالندن طولایی محترز اولان

تمیستوقلس کندیسی ، دشمنڭ هاسه پونت (چناق قلعه‌سی) بوغازنده قورمش اولدیغی کوپری یی تخریب ایله آسیایه طوغری اولان خط رجعتنی قطع ایتمك نیتنده بولندیغنی اخبار ایتمکله سرخس بوکرّه دخی آلدانه‌رق فرط سرعت و استعجال ایله رجعت ایلدی. سفرڭ بدایتنده آلتی آی ظرفنده اجرا ایلدیگی حرکاتی همان اوتوز گونلك برمدت ایچنده اجرا وتمیستوقلسڭ کندیسنی مغلوب دگل بیوك بربلیهٔ انهزامدن تخلیص ایلدیگنی اعتقاد ایتدی . ایشته بو وجهله عاقل برذات بتون یونانستانی بیوك بر تهلکه‌دن قورتاردیغی گبی، آسیانڭ عموم قوّت قاهره‌سنڭ اوروپایی استیلا ایتمسنه مانع اولدی .

بومظفریت ماراتون غلبه‌سنه هرحالده معادل طوتیله بیلیر . زیرا سلامیسده دخی برقاچ سفینه‌دن مرتب کوچوك بردونما او وقته‌قدر گورولمش اولان دونمالرڭ اڭ جسیمنه قارشی احراز ظفر ایتمش ایدی. ماراثونده دخی کوچك براردو، اووقته‌قدر گوریلان اردولرڭ اڭ عظیمی اولان براردویه غالب گلمش ایدی.

تمیستوقلس بو محاربه‌ده بیوك ایشلر گوردیگی گبی وقت حضرده بك چوق خدمات نافعـه ابرازیله تخریبات حربیه‌یی مادّی ومعنوی مرمت ایلدی . آتینه شهرینك (فاله‌رن) نامنده‌کی لیمانی نه درجهٔ کافیه‌ده متسع وَنه‌ده استعماله شایان ایدی. تمیستوقلس ابراز غـیرتله پیره‌ئوسی اوچ لیمان حالنـه افراغ ایلدکدن بشقه بر چوق بیوت انشا وَاطرافنی بر سور ایله احاطه ایتدیردی که پیره‌ئوس قصبـه‌سی خارجاً آتینه شهرندن دهـا لطیف وَهله آندن فائده‌لی بر قصبه حالنه گیردی . مشـار الیه آتینه شهرینـك اطرافنه دخی ، همده کندیسنی مخاطره‌یه قویه‌رق تکرار متین دیوارلر انشـا ایلدی . لاکه‌ده مونیالیلر سورلرك انشاسنه مانع اولمق عزمنده ایدیلر . چونکه باربارلرك تجاوزاتی آنلره اولدقچه اساسلی بر وسـیلهٔ مداخله ویرلمش اولدیغندن لاکه‌ده‌مونیالیلر پلوپونز شبه جزیره‌سی مسـتثنا اولمق اوزره یونانسـتان داخلنده قلعه‌لر انشاسی اصلا جائز اولمدیغنی وَچونکه

دشمنك مواقع مستحکمه‌یی استیلاسی حالنده اوراده یرلشوب تحصن ایده بیله‌جگنی ادّعا ایلیورلر ایدی . لاکه‌ده مونیالیلرك بوادّعالری حقیقتده عادتا رقابتدن نشأت ایلیور ایدی . زیرا آتینه‌لیلر ماراثون وَسالامیسی محاربه‌لریله اقوام مجاوره آره‌سنده اوقدر بیوك برصیت قزانمشلر ایدی‌که اقوام یونانیه میاننده برنجیلك ادّعاسنده بولنان لاکه‌ده مونیالیلر آتینه‌لیلر ایله تکرار برمحاربه‌یه گیرشمك مجبوریتنده بولنمقدن قورقمغه باشلادیلر . بناءً علیه آتینه‌لیلری الدن گلدیگی مرتبه‌لرده ضعیف بولندیرمق اخص امللری ایدی . آتینه اطرافنه سور چکلدیگنی خبر آلیر آلماز انشا آتك تأخیرینی التماس ایچون آتینه‌یه سفیر اعزام ایلدیلر . سفیر بولندیغی مدتجه آتینه‌لیلر انشا آتی تعطیل وَبو مسئله‌یی حل ایچون یقینده لاکه‌ده مونیایه سفرا ارسال ایلیه‌جکلرینی بیان ایلدیلر . تمیستوقاس وظیفهٔ سفارتی درعهده ایله اوّلا کندیسی عزیمت وَ سائر سفرانك آنجق

سورلر بر ارتفاع معینه قدر انشا اولنـدیغی زمانه‌قدر
تأخیر حرکت ایتمه‌لرینی تنبیه ایلدی. بو صره‌ده ایسه
اسیر وحر اولانلر برلکده انشا آنده چالشمغه وَ ایجاب
ایدن مهمات انشـائیه‌یی بولدقلری یرلردن گتیرمگه
مجبور اوقلرندن هیچ بر بنایه، گرك اما کن مقدسه‌دن
وَ گرك عادیه‌دن اولسـون وَ ایسترسه افرادك وَیاخود
حکومتك املا کندن بولنسون اصلا رعایت اولنمدی.
بوسببله‌درکه آتینه سورلرنده وقتیله معبدلرده وَ یا مزارلرده
بولنمش اولان بر چوق احجاره تصادف اولنور .

§

تمیستوقلس لاکه‌ده مونیایه واصل اولدیغی آنده
ارباب حکومت نزدینـه کتمیـه‌رك رفقاسنه انتظـار
وسیله‌سیله الندن گلدیگی قدر مذاکراتی تأخیر ایتمکه
وَ بو وسیله ایله سورك انشاآتنی ارتفاع مطلوبه ایصال
ایده‌جك وقتی قزانمغـه چالشدی . لاکه‌ده‌مونیالیلر
کندیسنك بواطوارندن برقاچ دفعه شکایت وَ آتینه‌لیلر
انشاآته ینه دوام ایتـدکلری جهتـله تمیستوقلسك

کندیلرینی اغفالدن غیری برفکری اولمدیغنی بیان ایله ابراز حدت ایلدیلر. براز صکره سفرا دخی واصل اولدی. تمیستوقلس گلان همشهریلرندن انشا. آتنك ختامه تقرّب ایتدیگنی استخبار ایدر ایتمز درحال افورلرك (بونلر لاکه‌ده‌مونیانك الڭ زیاده صاحب نفوذ ارباب حکومتی ایدیلر) نزدینه عزیمت وَ آتینه اطرافنده سور انشاسنه دائر دوران ایدن روایتك کلیاً بی اساس بولندیغنی افاده ایله حقیقت حالی آڭلامق اوزره لاکه‌ده مونیادن محب حقانیت وَ ازهر جهت شایان امنیت اولان ارباب اصالت وحیثیتدن برقاچ ذاتك اعزام ایدلمسنی طلبده حقلی اولدیغنی وَ بوذاتلرك عودتنه قدر کندیسنك رهن اوله‌رق لاکه‌ده مونیالیلر نزدنده توقیفنی سرد ایلدی.

تمیستوقلسك طابی افورلر عندنده موافق مصلحت گورلدیگندن اوزمانده الڭ بیوك مأموریتلرده بولنمش اولان اوچ ذات صفت سفارتله آتینه‌یه اعزام ایدلدی. تمیستوقلس کندی رفقاسنی دخی آنلرله برلکده اعزام

ایله « لاکه‌ده مونیالیلر کندیسنك عودتنه مساعده ایدنجه‌یه قدر لاکه‌ده مونیا سفیرلرینك آتینه‌دن عودتلرینه ممانعت ایدلمسنی » توصیه ایلدی . عزیمت ایدن هیئت سفارتك آتینه‌یه وصوللرینه ، بالحساب فکراً قناعت حاصل ایتدیگی برگونده اسپارطه رؤسای حکومتنك حضورینه چیقه‌رق دنیاده تصوّر اولنماز برسربستی ایله کندیسنك واقع اولان تکلیفی اوزرینه آتینه‌لیلرك ظهور ایده‌جك هربرد شمنه قارشی مملکتی دها ای مدافعه ایده بیلمه‌لری ایچون وطن وَ حکومت وَ خانه وَمعبدلری اطرافنه برسور چکمش اولدقلرینی بیان وَبو حرکتك الك عادی برحقوق بین‌الامم طرفندن دخی تصویب ایدیله‌جگنده اصلا شبهه‌سی اولمدیغنی وَبو ایشك اقوام یونانیه‌یه ذرّه قدر مضرتی اولمدقدن بشقه بلکه فوق‌الغایه مفید اولدیغنی اتیان ایلدی . خاتمهٔ مقال اولمق اوزره دیدی که : « زیرا شهرمز دشمن قارشیسنده برنقطهٔ هدف مقامنده بولندیغی گبی ایرانیلرك

دونماسی دخی آتینـه یه قریب اولان صولرده ایکی
دفعه دوچار مغـلوبیت اولمشدر . لاکه‌ده مونیـالیلر
عموم یونانستانك استقلال واستفاده‌سنی نظر اعتنـایه
آلاجقلری یرده یالکز کندی قوت وشوکتلرینـك
تشییدینه حصر آرزو ایلدکلرندن موافق حکمت وحقا.
نیت برحرکتـده بولنمش اولمیورلر . آتینه یه ارسـال
ایلدیککز سفرایی تکرار لاکه‌ده مونیـاده کورمـك
ایستر ایسه‌کز بنم عزیمتمه مساعده ایتملیسکز . سفیرلری
وطنلرینه اعاده ایچون بوندن بشقه طریق یوقدر »

§

تمیستوقلی بتون بوخدمات فوق‌العاده‌سیله برابر
ینه وطنداشلرینك غیظ واسترقابنه مظهر اولمقدن
قورتیله‌مدی . زیرا ملتیادسدن احتراز ه سبب اولان
شی تمیستوقلس حقنده‌دخی پیدای کین وشبهه‌یه باعث
اولمشدر . بناءً علیه محکمهٔ عالیه‌نك قراریله دائرهٔ حکومت
داخلندن طرد ونفی ایلدیکی جهتله آرغوس شهرینه
عزیمت والتجـا ایلدی . بوحالدن لاکه‌ده مونیالیـلر

استفاده ایلدیلر ؛ در حال آتینه‌یه سفیرلر ارسالیله تمیستوقلسك یونانستانی استیلا ایچون ایران حکمدا-ریله عقد اتفاق ایتمش اولدیغنی اشاعه‌یه مسارعت ایتدیلر. بوشکایت واتهام اوزرینه تمیستوقلسك مهین وطن اولدیغنه حکم اولندی . تمیستوقلس بوحکمی استخبار ایتدیگی زمان آرغوسده دخی امنیت وسلا-مت اوزره بولنه‌میه‌جغنی تفرسله قورفه‌یه عزیمت ایلدی . بوراده اقامت ایلدیگی اثناده کبرای جز-یره‌نك آتینه ایله لاکه‌ده مونیا حکومتلرینك کند-یسندن طولایی جزیره علیهنه اعلان حرب ایتمه‌لری احتمالندن محترز ومتلاشی اولدقلرینی حس ایتمگله اوراده دخی طورمیوب زماننده مهمان نوازلقله مشهور اولان مولوس حکمداری (آرامت) لك نزدینه سفر ایلدی . مولوسه مواصلت ایلدیگی زمان حکمدار مملکتده یوق ایدی . تمیستوقلس مظهر حسن قبول ونائل مظاهرت وحمایه اولمقدن دها زیاده امین بولنمق ایچون قرالك هنوز کنج بولنان

کریمه‌سنی استصحاب ایله بك مقدس طانیلان بر
معبده التجا ایلدی . قرال کندیسنی حمایه ایده‌
جگنه دائر وعد قطعی‌ده بولندقجه آنی معبددن
چیقارمق ممکن اوله‌مدی . براز مدت صکره آتینه‌
لیلر ایله لاکه‌ده مونیالیلر تمیستوقلسك کندیلرینه
اعاده وتسلیم اولنمسنی مولوس حکمدارندن طلب
ایلدیلر . لکن مشار الیه برکرّه حمایه‌سنی وعد
ایلدیگی آدمه قارشی نقض عهد ایده‌جك قدرجبان
وناکس اولمدیغندن تمیستوقلسه کندیسی ایچون دها
امین بر ملجأ آرامقلغنی توصیه ایلدی . وَدشمنلری
کندیسنه پك قریب بولندقلرندن نزدنده بولندقجه
امنیتدن زیاده مخاطره‌ده بولندیغنی بیان ایتدی .
بناءً علیه حکمدار مشار الیه کندیسنه مقدار کافی
عساکر محافظه ترفیق ایده‌رك تمیستوقلسی (پیدنا)یه
قدر اعزام ایتدیگندن محل مذکورده کندیسی
هیچ بر کیمسه طرفندن طانلمدیغی حالده بر سفینه‌یه
راکب اولدی . لکن بالتصادف دهشتلی بر فورطنه

سفینه‌یی (ناقسوس) جزیره‌سی پیشگاهنه آتدی که اوصره‌ده آتینه‌لیلر جزیرهٔ مذکوره‌ده براردو بولند یرمقده ایدیلر . بناءً علیه تمیستوقلس برکره قاره‌یه چیقه‌جق اولسه بهمه حال اعدام اولنه‌جغنی بیایر ایدی . مشار الیه الجای احوال ایله کندیسنک کیم اولدیغنی سفینه قپودانه‌افشا وجانی قورتاردیغی حالده آکا الندن گلدیگی مرتبه‌لرده مقابلهٔ شکرانده بولنه‌جغنی بیان ایلدی . قپودان بومشهور ذاتك مفتون فضیلتی اولدیغی جهتله سفینه‌سنی جزیره‌دن بعیدجه بر مسافه‌ده وَدگز اورته‌سنده گیجه کوندوز دمیر اوزرنده بولندیره‌رق سفینه‌دن دخی قاره‌یه هیچ برفردك چیقمسنه مساعده ایتمدی . برایکی گون صکره هوا کسب سکون ایتمگله سفینه‌یه یول ویریله‌رك افزه عزیمتله مشار الیهی اوراده قاره‌یه چیقاردی .

§

تمیستوقلسك آسیایه سرخسك زمان سلطنتنده گتمش اولدیغی اکثر مؤرخلر طرفندن ادّعا اولندیغنی پك اعلا بیلیرم .

(بو مورخلر اثری موجود اولان دیو دور ایله شمدیکی حالده موجود اولمیوب پلوتارخك روایاتندن بیلنان، افورس، دیون، قلتیارق، هراقلید وسائره‌در) لکن بن توسیدیدسه اعتماد ایتمگی ترجیح ایدرم . (توسیدیدسك پلوبونز سفری تاریخنك برنجی کتابنه مراجعت اولنه) مشار الیه او زمان مورخلرینك جمله‌سندن زیاده تمیستوقلسك یشادیغی عصره یقین بر وقتده گلمش وتمیستوقلسك همشهریسی بولنمشدر . بناءً علیه توسیدیدس اوزمانده تخت حکومت ایرانده اردشیرك بولنمش وتمیستوقلسك مشار الیهه شو مکتوبی یازمش اولدیغنی حکایه ایدییور :

صورت مکتوب

« تمیستوقلس - یعنی اوآدمکه خاندانکه هیچ
« بر یونانلینك ایراث ایدمدیکی بر صدمه‌یی اجرا
« ایتمشیدی - شمدی سنك داخل دائرهٔ حکومتکه
« گلمشدر . الجای ضرورت ایله پدرکه قارشی محاربه

« وَ وطنمی مدافعه‌یه مجبور اولمش ایدم . بن امنیت
« وَ پدرك تهلکه ایچنـده بولندیغمز زمانلرده دخی
« کندیسنه انسانیة بورجلی اولدیغم ایلگی اجرادن
« گری طورماز ایدم . سالامیس محاربه‌سندن
« صکره آسیایه عودت ایتمك ایستیور ایدی . کند-
« یسنه وقتیله هاسه‌پونت اوزرنده قورمش اولدیغی
« کوپری‌یی تخریب و بو تقریب ایله اردوسنك خط
« رجعتنی قطع ایتمك تصـوری موجـود اولدیغنی
« اخبار ایتدم . بوخبر کندیسنی تهلکه‌دن قورتاردی .
« الیـوم بتون یونانستان بنی طرد ایتمش اولدیغی
« جهتله شمدی بوراده بولنیورم . وَسنك دوستلغکی
« رجا ایدییورم . بکا آنی دریغ ایتمز ایسه‌ك اوزمان
« تمیستوقلسك وقتیله پدرکه قارشی بر خصم جسور
« اولدیغی گبی سکا قارشی‌ده بر محب صادق اولدیغنی
« گوزرسـك . بونکله برابر سنکله مذاکره‌سنده
« بولنه‌جغم مسائل ایچـون بکا برسنه مدت مهل
« اعطا ایتمکلگکی وَ بومدتك انقضاسنده مذاکره

« ایچون بنی حضورکه قبول ایتمکلکگکی رجا ایدرم. »

اردوشیر بو آدمك متانت وَعلوّ افکارینه حیران اولمغله مشار الیهی کندیسنه مجلوب ایتمك املنه دوشمشیدی . بناءً علیه تمیستوقلسك مسئولنی اسعاف ایلدی . تمیستوقلس کیجه گوندوز وقتنی فارسی تحصیلنه حصر ایدەرك، حتی روایته نظراً بولسانده او قدر رسوخ پیدا ایتمش ایدی که حضور شاهه مثولنده فارسیلیلردن دها گوزل تکلم ایتمگه مقتدر ایدی . حکمدار ایرانه بیوك بیوك وعدلرده بولندی . هله یالکز کندیسینه برابر گلدیگی حالده عموماً یونانستانی تحت ضبط واستیلایه آلمغه موفق اولەجغی حقندەکی افاداتی نزد حکمداریده فوق العاده باعث ممنونیت اولمشدر . حکمداردن بر چوق هدایای نفیسه آلدقدن صکره آناطولی‌یه عودت وَ (ماغنزیا) ده (شمدی مغنیسا دیدیکمز محل) اقامت ایلدی . حکمدار مغنیسا ایله دیگر ایکی شهری کندیسنه خاص اولەرق بخش ایلمش وَبو صرەده شو سوزلری

سویله‌مش ایدی : « مغنیسا تمیستوقلسه اتك تدارك (چونكه مغنیسا ایله توابعی كندیسنه اللی تالان واردات ویردیوردی) لامپساقوس (چناق قلعه‌سی جوارنده الیوم لاپسكی دیدیگمز قصبه) شراب ومیوس (ایونیا قطعه‌سی اقسامندن ونفیس بالقلریله مشهور ایدی) دخی لوازم سائره‌یی تدارك ایتملیدر »

تمیستوقلسه متعلق آثار عتیقه‌دن ایكیسی زمانمزه قدر محفوظ قالمشدر : بونلردن برنجیسی شهرك یقیننده مدفون بولندیغی مزار ودیگری دخی مغنیسا شهرینك بازار محلنده‌كی تمیستوقلسك هیكلیدر . صورت وفاتنه دائر روایات مختلفه‌یه تصادف اولنمقده‌در. بن بو خصوصده دخی الك زیاده توسیدیدسه اعتماد ایدرم . توسیدیدسك ویردیگی خبرلره گوره مشار الیه بر مرضك شدت تأثیریله مغنیساده وفات ایلمشدر . مع مافیه ایران حكمدارینه ویردیگی وعدلری ایفایه قادر اوله‌مامقدن حاصل اولان بر

مأیوسیت اوزرینه مشار الیهك زهر ایچه‌رك وفات ایلدیگنه دائر بر روایت شایع اولدیغی توسیدیدس رد وتکذیب ایتمیور . ینه توسیدیدسك روایتنه گوره تمیستوقلسك اوداسی مشار الیهك عظام بدنی صورت خفیه‌ده اوله‌رق (آتیقا) داخلنده دفن ایتمشلردر . زیرا مهین وطن طانیلانلرك بو شرفدن محرومیتی قوانین مملکت احکامندن ایدی .

- - - -

آریستیدس

آتینه‌لی لزیما خوسك اوغلی اولان آریستیدس حیثیت وامتیازجه تمیستوقلسه یاقلاشمش ایدی. بونك ایچوندرکه برنجیلگی احراز ایچون بینلرنده دائما برمنازعهٔ رقیبکارانه حکمفرما ایدی . زیرا ایکیسی‌ده یکدیگرینه مخالف اولان فکرلری برطلاقت خارق‌العاده ایله مدافعه ایدرلر ایدی . بوایکی ذاتی یان یانه گتیروبده مقایسه ایده‌جك اولور ایسه‌ك دنیاده

طلاقتك عدل و حقانیته نسبةً نه درجه‌ده ایلرویه کتدیکنه دائر بر مقیاس بولمش اولورز . آریستدس کافهٔ خصوصاتده قاعدهٔ اعتداله برمرتبه‌ده رعایت ایدر ایدی که بکا قالسه دنیاده عادل عنواننه کسب لیاقت و استحقاق ایتمش بر ذات وار ایسه اوده آریستدس ایدی . [۱] بونکله برابر تمیستوقلس کندیسنی موقع اعتباردن دوشیرمکه وَمحکمهٔ عالیه‌نك قراریله اون سنه مدتله مملکتدن نفی ایتدیرمکه موفق اولمشدر .

بوخصوص حقنده شویله برفقرهٔ غریبه نقل ایدرلرکه مشار الیهك حلم وفضلنه بوفقره‌دن استدلال اولنه بیلیر : مشار الیه علیهنده لسان شدتله تفوه اولنان سوزلرك تأثیرندن غلیانه گلمش اولان افکار عمومیه‌یی حدّ اعتداله ارجاع ممکن اولەمیه‌جغنی

[۱] اکرمؤلف عهد فاروقیده دنیایه کلمش اولسه ایدی . عادل نه‌دیمك اولدیغنی او زمان تحقیق ادراك ایدر دی .
للطابع

گوردکده گورولتینك آره‌سندن چکیلوب صاوشمش ایدی . بوصرده‌ده بر آدمه تصادف ایلدی‌که برطوغله پارچه‌سی اوزرینه شو سوزی یازییور ایدی . « آریستدس مملکتدن طرد و نفی اولنملی در » آریستیدس شخص مذکوره توجیه خطاب ایله دیرکه : جانم شو آریستیدس نه گبی بر جنایت ایشلمشدرکه کندیسنه بویله شدید برجزایی لایق گوریورسك » مرقوم جواباً دیرکه . « بن آنی اصلا طانیمام . لکن [عادل] عنوانی احراز ایچون گوستردیگی خارق‌العاده شوق وغیرته جانم صیقلمقده در . »

مع مافیه آریستیدس قانون مملکتك کندیسنه تخصیص ایتدیگی اون سنه مدت نفیی اکمال ایتمدی ؛ زیرا سرخس یونانستانه طوغری تجاوز ایلدیگی زمان یعنی مشار الیهك نفیندن آلتی سنه صکره وَ اصح روایت اوزره اوچ سنه کچر کچمز اهالینك بر اجتماعنده ویریلان قرار اوزرینه آریستیدس آتینه‌یه دعوت ایدلمشدر .

§

لکن آریستیدس مملکته رسماً دعوت اولنمازدن اوّل وقوع بولان سالامیس محاربهٔ مشهوره‌سنده اثبات وجود ایتمش ایدی . بوندن بشقه ماردینیوسک مغلوب وَ ایران اردوسنك دوچار انهزام فوق‌العاده اولدیغی پلاتئا میدان محاربه‌سنده دخی برده‌تور رتبه‌سیله حاضر بولنمش ایدی . شهرت‌عسکریه‌سنه دائر سویلنه‌جك سوزلر دخی یالکز بوندن عبارتدر . لکن عدل وحقانیت وَ صفوت افکار انعکاس ایتدیرن افعالی پك چوقدر . بوراده یالکز برمثالنی ذکر ایده‌جکم : ماردینیوسی مغلوب ایدن پاوزانیاس ایله برابر متفق یونان دونماسنده بولندیغی زمان محضا عدل وحقانیته اولان میل جبلیه‌سنه مبنی دکز اوزرنده‌کی باش قوماندانلغك اسپارطه‌لیلردن آلنوب آتینه‌لیلره تفویض ایدلمسنه غیرت ایتمش وبوخصوصده موفق دخی اولمشدر . او وقته قدر کرك براً وَکرك بحراً عسکرك قوماندا وَاداره‌سی اسپارطه‌لیلرك النده بولنیور ایدی . لکن پاوزانیاسك

اخلاق سفاهتپروانه‌سی آریستیدسك فضائل اخلاقیه
قارشی اورتبه چرکین کورینیور ایدی که نهایت
عموم اقوام یونانیه‌نك آتینه‌لیلره التحاقنه وَ بار بارلره
ایدیله‌جك محاربه‌ده اردونك سوق واداره‌سنی
آنلره تفویضه مجبور اولدیلر .

§

عجملر تجدید حرب ایتدکلری تقدیرده آنلری
دها زیاده برسهولت ایله طرد وتنکیل ایچون دونما
انشاسی وَیکی اردولر تشکیلی ایجاب ایدییور ایدی .
عمومك طلبی اوزرینه آریستیدس هرحکومته
اصابت ایدن مبلغ ومصرفی تعیین ایتمکه مأمور
اولدی . مشار الیهك قراری موجبنجه هرسنه مشترك
خزینه اتخاذ اولنان (دلوسه) درت یوز آلتمش
(تالان) وضعنه مباشرت ایدلدی . مؤخراً اشبو
مبالغك جمله‌سی آتینه‌یه کلدی . مشار الیهك صدق
واستقامتنه دلیل اولمق اوزره یالکز شوراسنی سویلك
کافیدر : کندیسی اورتبه فقر ایچنده وفات ایتدی که

کافهٔ مخلفاتیله مصارف تدفینی قپاتمق ممکن اولهمدی . بناءً علیه کریمهلری مصارف حکومت ایله تربیه وجهاز آقچهلری دخی خزینهٔ مالتدن تسویه ایدلمشدر.

مشار الیه رقیب فضیلتی اولان سالف الترجمه تمیستوقلسك آتینهدن طردندن تقریباً درت سنه صکره وفات ایتمشدر .

علاوهٔ طابع

محرر کتاب اولان قورنه لیوس نه پوسك آریستیدسك فضائل و اعتدالنه مثال اولهرق ایراد ایلدیگی فقره پیئرلاروسك [فلوز ایستوریق] اسمندهکی ملتقطات تاریخیهسنده شو صورتله محرردر :

« یونانستانك یتشدیردیگی اصحاب فضائل میاننده افکارعالیه وعادلهسیله تمیزایدنلرك بریده(آریستیدوس) ایدی . آتینهلیلر فضائل فوق العادهسندن طولانی پرستش ایتدکلری بوذات حقنده ابراز ایتدکلری آثار اعتمادی اووقته قدر بر فرد ایچون گوسترمامشلر

ایدی . مشار الیه ایله معاصر اولوبده شهرت استقامت وحقانیتجه کندیسنك کعبنه واصل اوله‌مدیغی حالده اطوار فعّالانه وَجسارت خارق العاده وَباخصوص طلاقت لسانی سایه‌سنده قلوب عامّه‌یی جلبه موفق اولان (تەمیستوقلیس) برگون آتینه جمهوریتی ایچون غایت مهم بعض ملاحظاتی بولندیغنی وَفقط قبل‌الوقوع شیوعی حالنده مأمول اولان فوائد مبدل مضرّات اوله‌جغندن مجلس عمومیده علناً بیان ایده‌میه‌جگنی بیلدیره‌سی اوزرینه مجلس دخی ملاحظاتی هرنه‌دن عبارت ایسه استماع ایتمك اوزره مشار الیه آریستیدیسی مأمور ایتمش وَآنك ویره‌جگی رأی وحکم عموم ایچون محض خیر اوله‌جغنی بیان ایله گرك عفتنه وَگرك متانت فکرینه الك بیوك بر نشانهٔ اعتماد ابراز ایلمش ایدی .

« بو قرار اوزرینه تمیستوقلیس آریستیدس ایله ملاقات ایدرك متفقین دونانماسنی یاقمغله آتینه‌نك رجحان قوهٔ بحریه‌سنی محافظه ایلمکدن عبارت اولان

فکر وقرارینی سویلر . آریستیدس ایسه مفطور اولدیغی عدل وانصاف جهتیله بویله غیر مشروع بر تدبیر ناکسانه ایله ایدیله جك استفاده دن بالطبع متنفر اولمسندن مجاسه عودتنده تمیستوقلیسك سقامت ملاحظاتی بیان ایلدیکنده مجلس عموم دخی بر گونه مذاکره یه حاجت گورمکسزین آنك ویردیکی قراردی اتفاق آرا ایله قبول ایلر .

او دورده آتینه ده مرعی الاجرا اولان بر قانون حکمنجه اهالیدن خارق العاده طلاقت ویا ثروت ویاخود جسارت وشجاعت حاصلی فوق الغایه درایت ایله تمییز ایدن ذواتك توسیع مکنت و تکثیر طرفکیران ایله نهایت زمام اداره یی ید استبدادینه آلمغه کسب لیاقت ایتمسنی منع ایتمك اوزره اون سنه مدتله آتینه دن طردی لازم گلیردی . [اوستراسیزم] دنیلان بوقانون احکامنجه شهردن تغریب اولنه جق ذاتك لزوم تبعیدی حقنده اهالیدن لااقل اون بیك کشینك رأی ویرمسی مقتضی ایدی که اهالی

رأیلرینی بالمومی طلا ایدلمش اولان اصداف اوزرینه
تحریر ایدرلر ایدی . حتی [اوستراسیزم] لفظی
دخی صدف معناسنه دلالت ایدن (اوستراقون)
کلمه‌سندن ترکب اتمشدر .

« بناءً علیه آریستیدسك دخی مجبول اولدیغی
فرط استقامت وعلو افکار وعدالتی سببیله بحق
احراز ایتدیگی نفوذ وحیثیتدن طولایی عاقبت بوجزاً
ایله محکومیتی لازم گلمگله برقاعده آرای اهالی یه
مراجعت ایدلمش وهرکسه بر صدفپاره گوندریله‌رك
رأیلرینك تحریری بیلدیرلمش ایدی . آتینه جوارندکی
کویلر خلقندن بری یازی یازمق بیلدیگی ایچون
بالتصادف او جواردن مرور اتمکده اولان وفقط
شخصی وسیماسی کندیسنجه مجهول بولنان آریستیدسه
مراجعتله لزوم نفی وتغریبی حقنده‌کی رأیی کندیسنه
یازدیرمق ایستر . آریستیدس کویلینك مرامنی تحریر
ایتدکدن صکره مرقومدن ، شهرت عدالتی دللرده
داستان اولان بو آدمك کندیسنه نه یاپمش وحقنده

بویله بر رأی ویره بیلمك ایچون گرك شخصنه وَ گرك
عمومه نه گونه مضرتده بولنمش اولدیغنی سؤال ایدنجه،
صاقدل کویلی « خیر ! نه شخصمه وَنه ده خلقه
بر مضرت ایتمشدر. آنجق کندیسنك شهرت عدالتنی
ایشیده ایشیده اوصاندمده بو رأیی ویریورم »
سوزیله جواب ویرمش وَ بونکله انسانك غرابت
مزاجی حقنده بر بیوك دلیل گوسترمشدر. » للطابع

- -•- -

سیمون

آتینه‌لی سیمون. میلتیادسك اوغلی ایدی.
مشار الیه اوان شبابنده حیاتك پك شدید بلیاتنه
گرفتار اولمشدر. پدری سالف الترجمه
میلتیادس علیهنه اقامه اولنان دعواده اعطاسنه
محکوم بولندیغی مبالغی تدارکه مقتدر اوله‌مد.
یغندن محبسده ترك حیات ایلمش ایدی. پدرینك
وفاتی اوزرینه آتینه قوانینی موجبنجه سیمون

دخی مبلغ مذکوری تأدیه ایتدکجه صالیویرلمامك
اوززه حبسه القا اولندی . سائقهٔ محبت وعادت
بلده ایله اوکی قز قرنداشی بولنان (الپی ینسا) ایله
ازدواجه قرار ویرمش ایدی (آتینه قوانینی پدر
جهتندن اولان اوکی قیز قرنداشلری ازدواج ایتمکه
مساعد ایدی) حال بوکه (قالیاس) استنده آتینه
کنجلرندن بری الپی ینسا ایله ازدواج آرزوسنده بولنیور
ایدی . بو قالیاس اگرچه بیوك بر عائله یه منسوب
دکل ایدیسه ده معدن اوجاقلری ایشلتدرلك فوق ـ
العاده بر سامانه مالك اولمش ایدی . بناءً علیه
قالیاس الپی ینسایی کندیسنه ترك ایتمسی ایچون
سیمونه مصرانه استرحامده بولندیغی کبی رجاسنی
اسعاف ایلدیکی تقدیرده حکومته بورجلی اولدیغی
جزای نقدی یی تمامیله تأدیه ایده جکنی دخی وعد
ایتدی . سیمون بو تکلیفی قطعیاً رد ایلدیسه ده
مؤخراً الپی ینسا « میلتیادسك اوغلی اولان بر آدمك
محبسده وفات ایتمسنه، خصوصا آنی منع ایتمك ید

اقتـدارمده بولنـدیغی زمان هیچ بر وقت مـوافقت
ایدهمم . بونك ایچون اولجه قالیاس انجاز وعد ایلر
ایسـه بنده مکافاةً دست ازدواجی کندیسنه تقدیم
ایدرم » دیدی .

§

سیمون بووجهله اعادهٔ حریت ایلدکدن صـکره
آز برمدت ظرفنده الڭ عالی مسانده قدر ارتقا ایلدی .
زیرا مشـار الیه فوق الغایه برقوهٔ خطابت وَدرجهٔ
نهایهده برسخاوت ایله مفطور اولدیغی گبی علم حقوقده
معلومات مکمله اکتساب ایلمش وَ ذاتاً پدریله برابر
محـاربانده بولنمش اولدیغی جهتـله فنون حربیهده
دخی رسوخ پیدا ایلمش ایدی . وسـائط مذکوره
ایله آتینه اهـالیسی نزدنده وَعسـاکر میاننده پك
بیوك برحیثیت قزانمغه موفق اولمشدر . برنجی دفعه
اوله رق سـتریمون نهری جوارنده عسـکره قوماندا
ایده رك تراکیالیلرڭ جسـیم بر اردوسـنی مغلوب
ایلدکدن صکره آمفیپولیس شهرینی بنا وَشهرمذکوری

اعمار ایچون اورایه اون بیك نفر آتینه‌لی مهاجر اسرا ایلدی .

میقاله جوارنده (بوراده نه‌پوس خطا ایدیور. زیرا بو محاربه‌ده سیمون اصلا بولنمامشدر . غالبا اورتمدون جوارنده وقوع بولان محاربه‌یی آکلاتمق ایستیور .) قبریس وَفنیکه‌لیلرك ایکی یوز سفینه‌دن مرتب اولان وَ دونمالرینه مظفر اولدقدن صکره مذکور دونمایی ضبط وَینه یوم مذکورده قره‌ده بر مظفریت احراز اتمشدر . دشمن سفائنی ضبط ایدر ایتمز درحال عسکری قره‌یه چیقاروب باربارلری نهایت درجه‌ده دوچار هزیمت ایدن بر سرعت‌وشدتله تعرضده بولندی .

بو محاربه‌دن بر چوق غنائم ایله وطننه عودتنده مظالم ولات ایله آتینه حکومتیله اولان ارتباط اداره‌لرینی فك ایتمش اولان بعض آطه‌لرك تکرار اعادهٔ ارتباطنه صرف غیرتله برابر هنوز صداقت اوزره بولنانلرك روابطنی دخی تقویه ایله وطننه خدمت اتمشدر .

دولوبه‌لیلر طرفندن سیروس جزیره‌سنده اسکان
ایدیلان اهالی عصیانده اصرار ایلدکلرندن طولایی
کندیلرینی مجازاةً جزیره‌دن طرد ایله ترك ایتدکلری
آراضی‌یی آتینه‌دن گلان مهاجرینه تقسیم ایلدی .
تاسوس جزیره‌سی خلقی خزینه‌لرینه معذور اولد-
قلری حالده سیمونك ورودی اوزرینه تبدیل افکاره
مجبور اولدیلر . بو سفر اثناسنده اغتنام اولنان
اموال ایله آتینه قلعه‌سنك جنوب جهتی ترصین
وتزیین ایدلمشدر .

§

بو مثللو افعال فوق‌العاده‌سی کندیسنی اعتبارك
درجهٔ عالی‌العالنه اصعاد ایتمش اولدیغی جهتله پدری
وَ سائر بعض ذوات مشهوره گبی کندیسی حقنده‌ده
انظار حسدی جلب ایلدکلگی شایان تعجب برحال
دگل ایدی . بناءً علیه مشار الیه دخی محکمهٔ
عالیه‌نك قراریله اون سنه مدتله مملکتدن اجلا ایله
محکوم علیه اولمشدر . فقط بوحاله سیموندن زیاده

آتینه‌لیلر تأسف ایتسه گرك ایدی . مشار الیه
ثبات و متانتنه اصلا خلل گتیرمیه‌رك خلقك حکمنه
راضی اولمش ایسه‌ده حکم مذکورك اعطاسندن
براز زمان مرورنده لاکه‌ده مونیالیلر آتینه‌یه اعلان
حرب ایلدکلرندن آتینه خلقی جسارت ومهارتنی
دفعاتله تجربه ایتدکلری سیمونك فقدانی پك چابوق
حس وَ ویرمش اولدقلری قرار نابجایه اظهارندامت
ایلدیلر . بناءً علیه مدت اغترابنك بشنجی سنه‌سنده
تکرار براجتماع عمومیده ویریلان قرار اوزرینه
مشار الیه وطننه دعوت ایدلمشدر .

سیمون لاکه‌ده مونیالیلر نزدنده حقوق وطنداـ
شی‌یه کسب استحقاق ایتمش اولمسندن بو اطلاق
اوزرینه اوّلا لاکه‌ده مونیالیلرك نزدینه عزیمتی
تنسیب ایلدی. فی‌الحقیقه اورایه عزیمتنده یونانستانك
اڭ قوتلی ایکی حکومتی آره‌سنده عقد مصالحه ایله
اعادهٔ مصافاته موفق اولمشدر . براز صکره آتینه‌لیلر
کندیسنی ایکی یوز قطعه سفینه‌دن عبارت بردونما ایله

قبریسلك تسخیرینه مأمور ایلدیلر. مشارالیه جزیره‌نك
قسم اعظمنی ضبط ایتدیگی صرده‌ده بردنبره برحمایه
طوتیله‌رق سیتیوم شهرنده وفات ایلمشدر .

§

آتینه‌لیلر گرك وقت آسایش وَگرکسه زمان
حربده دها برچوق زمان سیمونك فقدانینی حس
ایتدیلر . بوذاتك سخاوتی شایان حیرت بردرجه‌ده
اولدیغندن بحث ایتمشیدم . آتینه‌نك محال مختلفه‌ـ
سنده باغچه وَچفتلکلری اولدیغی حالده باغچه‌لردن
میوه طوپلامغه کیمسه‌یه ممانعت اولنمامق ایچون هیچ
بریسنده بکجی بولندیرمز ایدی . ایلروده معاونت
ایتمك وعدیله نازکانه بر رد جوابنی ستر ایدن آدملره
بکزه‌مامك ایچون گزدیگی یرلرده محتاجیه پاره توزیع
ایتمك ازره برابرنده دائما برقاچ خدمتکار بولندیرر
ایدی . اکثریا کندی ستره‌سنی چیقاروب چپلاق
گوردیگی برفقیره احسان ایلردی . سفره‌سی اوقدر
واسع ومبذول النعمه ایدی‌که سوقاقده برکیمسه طرفندن

طعـامه دعوت اولنمیا ن اشخاصه تصـادف ایلدکده بالاستحصاب خانه‌سنه گوتورر ایدی. بو بر اثر نزاکت ایدی‌که ابرازندن هیچ برگون گری قالمـازدی. هیچ بر وقت انفـاذینه مقتدر اوله‌میه‌جغی شیئی وعد ایلمز ایدی. پك چوق کیمسه‌لر سایه‌سنده صاحب یسـار اولمش ومتروکاتی مصارف تکفینیه‌سنه کفایت ایتمیان پك چوق فقرایی کندی عطایاسیله دفن ایتدیرمش وبیکلرله فقرا قزلرینی جهاز آقچه‌سی اعطاسیله تزویج ایلمشـدر. بویله بر ذات عالیسمـاتك کدرسز امرار حیات ایلدیکنه ووفاتنك برماتم عمومی‌یه باعث اولمش اولمسنه کیم تعجب ایده‌بیلیر.

نه فائده‌که مشار الیه مدت عمرنده مکدر ایدی. چونکه معشوقهٔ وجدانی کندیسنی سجن بلادن آزاد ایلدیکی حالده قلبنده ناقابل التیام برجریحـه پیدا ایلمش ایدی.

پاوزانیاس

لاكه‌ده مونیـالی پاوز انیاس نوع شخصیسنده بیوك برذات اولمغله برابر مدت حیاتنك اوقات مختلفه‌سنده برطاقم اطوار واخلاق متضادّه ابرازندن خالی اولمامشدر. بعض دفعه اخلاق حسنه وفضائل بشریه‌نك الڭ بلند مرتبه‌سنه لایق افعالده بولنور وَ بعضاً‌ده نفسنی الڭ مذموم سـیئاته القا ایلر ایدی . مبـداء اشتهاری پلاتئا محـاربه‌سی اولمشـدر . عن اصـل میدیالی اولوب ایران حكمدارینـڭ دامادی اولان وَعموم ایرانیان آره‌سنده جسـارت وذكاوتك تمثـال ذی حیـاتی عد اولنان (ماردونیوس) لڭ انتخـاب ایتمش اولدیغی ایكی یوز بیـڭ نفر پیـاده وَ یگرمی بش بیـڭ نفر سـواریدن مركب اردوسی پاوزانیاسك تدابیر حربیه‌سی سـایه‌سنده یونانستاندن طرد ایدلمش وَ ماردونیوس دخی میدان محـاربه‌ده تلف اولمشدر .

پاوزانیاس بومظفریتنـدن طولایی اوقدر غرور

کسب ایلدی‌که آرتق اطوارینی بسبتون تبدیل ودها
بیوك برطاقم ایشلره عطف نظر طمع ایتمگه باشلادی.
لکن مظفریت واقعه‌سنك عقبنده بیله افکار عمو-
میه‌نك مخالفت شدیدهسنه تصادف ایتدی. محاربه‌ده
آلدیغی غنائمدن (دلفی) معبدینه آلتوندن معمول
برسپا وضعیله اوزرینه دخی عبارهٔ آتیه‌یی حك
ایتدیردی: «پاوزانیاس قوماندانی آلتنده بولنان
یونان عسکری پلاتئا محاربه‌سنده باربارلری مغلوب
ایتمش اولدیغندن اشبو سپا بومظفریتدن طولایی
آپولونه اهدا قلنمشدر»

لاکه‌ده مونیالیلر عبارهٔ محوث عنهایی واسطهٔ
سوهان ایله بینشان ایتدکدن صکره یرینه یالکز اتحاق
ومعاونتلریله ایرانیلره غلبه ایتمکه موفق اولدقلری حکو-
مات متفقه اسامیسنی تحریر ایله اظهار انصاف ایلدیلر.

§

بومحاربه‌دن صکره قبریسی استیلا ایتمش اولان
عساکر ایرانیه‌یی طرد ایتمك ایچون بردونما ایله

جزیرهٔ مذکوره‌یه وَ بیغا (چناق‌قلعه) بوغازینه مأمور ایتدیلر. مومی الیه بومأموریتنده دخی موفق اولمغله جرأتی گیتدکجه تشید وَفکر طمعی دها بالا مرتبه‌لره تصاعد ایلدی. چونکه بیزانس شهرینی ضبط ایدوب بده اوراده برچوق اکابر ایرانیه‌یی وَآنلرله برابر حکمدارك بعض اقرباسنی اسیر ایلدکده آنلری خفیاً سرخسلك (کیخسروك) نزدینه اعزام وَلاکه ده مونیالیلره دخی اسرانك محبسدن فرار ایلدکارینی اعلام ایلدی. اسرای مرقومه ایله برابر خسروه ویرلمك اوزره غونغیلوس نامنده برآدمنه برمکتوب تودیع ایلدی‌که مؤرخ توسیدیدسك روایتنه نظراً مکتوبك مآلی شویله ایدی.

« اسپارطه قوماندانلرندن پاوزانیاس بیزانس شهرنده بعض کیمسه‌لر اسیر ایلدی. بونلرك اقربا گزدن اولدقلرینی سویلیورلر. بناءً علیه اسرای مرقومه‌یی، حریتلرینی اعاده ایله طرفکزه اهدا ایدیورم وَسزکله دها صمیمی برقید ایله کسب رابطه ایتمك فکرنده

بولنیور . فکرکزه مخالف دکل ایسه سزه داماد
اولمق آرزوسنده‌در. بو آرزوسنی اسعاف ایده‌جك اولور
ایسه‌کز سزدن نائل اوله‌جغی معاونت ایله اسپارطه‌یی
وعموم یونانستان قطعه‌سنی تحت حکومتکزه ادخال
ایتمکی وعد ایلر . بو ایشه دها اطرافلی اطّلاع
هوسنده‌ایسه‌کز کندیسنه برمعتمدکزی ارسال بیورك که
آنکله ایجاب ایدن مذاکراته مبادرت ایلسون »

خسرو اقرباسندن بولنان بر چوق کیمسه‌لرك
بو وجهله قید اسردن آزاد اولنمه‌لرندن طولایی
فوق العاده ممنون اولدیغی جهتله درحال بر جوابنامه
تحریریله معتمدی اولان (آرتابازیس) یدیله پاوزانیاسه
اسرا ومکتوب مذکورده پاوزانیاسك اقتداریله‌برابر
علوّ جنابندن طولایی مبالغات عجمانه‌یه‌لایق برطرزده
مدح ایله، وعد ایتمش اولدیغی خصوصی موقع فعله
چیقارمق ایچون صرف مساعی وغیرت ایتمسنی رجا
ایتمکله برابر آرزوی صهریتنك دخی اوزمان اصلا
رد ایدلمیه‌جکنی بیان ایتمش ایدی .

پاوزانیاس حکمدارك افکارینه مطلع اولدقده وعد ایلدیگی ایشك ایفاسنه درحال تشبث ایلمش ایسه‌ده تدابیرنی موقعله چیقارمق امرنده او رتبه طور استعجال گوسترمش ایدی که اطرافده بولنانلر تشبثات واقعه‌سندن متویاتنه پك چابك استدلال ایتمه‌لر یله پلانلرینك اجرا آتنه مبادرت صره‌سنده ایکن مملکتنه دعوت وَ حکومت مرکزیه نزدنده علیهنده اقامهٔ تهمت اولندی . فی‌الحقیقه محکوم اولدیغی جزای اعدامدن عفو اولنمش ایسه‌ده بر جزای نقدی اعطاسنه محکوم علیه اولمشدر . فقط بو وقوعاتدن طولایی دونمایه گوندرلمدی .

§

پاوزانیاس کندی اراده‌سیله اردویه گیدرك اوراده پلانلرینی اوقدر ظاهر بر صورتده اجرایه باشلادی که طوغریسی بو حرکتی ذکاوتیله اصلا متناسب دگلدی . چونکه وطننه مخصوص اولان عاداتی تمامیله ترك ایتدکدن بشقه صورت معیشتی

وَ حتی قیافتی بیله تبدیل ایلدی . دائره‌سی بر حکمدارڭ دائره‌سی بولنده تنظیم اولنمش ایدی . سفره‌سنده ایران عادتی اوزره اسراف وزینت اورتبه مبذول ایدی که مسافرلری طعامك ختامنه قدر تحمل ایتمگه قدرتیاب اوله‌مازلردی . حضورینه گیرمك آرزوسنده بولنانلرڭ دخولنی انواع موانع ایله تصعیب ایدر ایدی . ویردیگی جوابلر کبر وعظمتی وَامرلر ظلم وشدتی معان ایدی . اسپارطه‌یه عودت ایتمك ایستمیوردی . محل اقامتی تروآ (اسکی استانبول) اراضیسی داخلنده کائن قولونه شهری ایدی . ایشته گرك وطننه وَ گرك نفسنه ایراث مضرت ایده‌جك اولان پلانلرینی بوراده تصوّر ایتمکده ایدی . لاکده‌دمونیالیلر بو ایشلردن تمامیله خبردار اولدقلرندن مشار الیهڭ نزدینه بر مکتوب خفیی حامل اوله‌رق بر سفیر ارسال ایلدیلر . مکتوب اسپارطه‌لیلره مخصوص برشیوه‌ده تحریر ایدلمش وَشو مألده بولنمش ایدی : « پاوزانیاس مملکتنه عودت ایتمز ایسه علیهنده حکم اعدام ویریله‌جکدر »

بوخبر پاوزانیاسه او قدر تأثیر ایتدی که وقتیله اولدیغی گبی استعمال نقود ونفوذ ایله برتهلکهٔ قریبه‌دن تخلیص گریبان ایتمك امیدیله درحال اسپارطه‌یه عودت ایلدی . فقط مملکتنه مواصلتیله برابر اوفورلر کندیسنی او آنده محبسه القا ایلدیلر . زیرا قوانین مملکت حکمنجه اوفورلر حکمدار حقنده دخی بومعاملەیی اجرایه مقتدر ایدیلر . (چونکه اسپارطه‌ده حکومت اصل افورلرك النده اوله‌رق قرالارك ایسه یالکز براسمی وار ایدی) فی‌الحقیقه پاوزانیاس سایهٔ درایتنده آز بر زمان ظرفنده تکرار محبسدن قورتلغه موفق اولمش ایسه‌ده حقنده ایدیلان شبهه‌لری اصلا ازاله ایده‌مامشدر .

افکار عمومیه کندیسنك دائما ایران حکمداریله متفق بولندیغی اعتقادنده ثابت ایدی . لاکه‌ده مونیاده هلوتلر تسمیه اولنان برصنف خلق واردرکه جم غفیر ایله لاکه‌ده مونیالیلرك تارلالرنده زراعت ایله اشتغال وکوله‌لره مخصوص اولان خدماتی ایفا ایدرلر .

براز وقت مرورنده یاوزانیاس حقنده ، هلوتلره وعد حریتله کندیلرینی اختلاله تشویق ایلدیگی روایت اولنمغه باشلادی . لکن کندیسنه اسناد اولنان جنا- یاتدن هیچ بریسی اثبات اولنه‌بیله‌جك درجه‌ده معین دگلدی . بوندن بشقه اورتبـه شرف وشهرته مالك برذات علیهنه یالکز برشبهه وَیا برخبر ضعیف اوزرینه قیام ایتمك دخی موافق عدل وحکمت عد اولنمدیغندن مسئله کندی کندینـه دها زیاده کسب وضوح ایدنجـه‌یه قدر صـبر ایدلمك دها مناسب اولدیغنـه قرار ویرلدی .

§

بوصرده شویله بروقعه ظهوره گلدی : پاوزانیاس وقتیـله زیاده‌سـیله شایان تقبیح برمیل پیـدا ایتمش اولدیغی آرکیلوسـلی (تسالیا داخلنـده برشهردر) بردلی قانلی‌یه آرنابازوسه تسلیم ایتمك اوزره برمکتوب ویرمش ایدی . دلی قانلی مکتوبده بلکه کندیسنه دائر برشی سـویلنمشدر شبهه‌سنه دوشدی . زیرا

او وقته قدر پاوزانیاسه بو یولده خدمت ایفا ایدنلردن هیچ بریسی عودت ایتمامش ایدی . بناءً علیه مهری فك ایله باغلری چوزدکدن صکره مکتوبك مندرجاتندن ؛ اومکتوبی محلنه تسلیم ایتدیگی تقدیرده کندیسنك دخی دنیایه وداع ایتمسی لازم گلدیگنه مطلع اولدی . بناءً علیه آرکیلوسلی مکتوبی مرسل الیهه بدل افورلره تسلیم ایلدی .

لاکهده مونیالیلرك بو ایشده اتخاذ ایتدکلری تدابیر شایان دقتدر . چونکه بومعلومات اوزرینه دخی پاوزانیاسی توقیفه قرار ویرمدیلر . نه‌زمان پاوزانیاس اهانتی کندیسی افشا ایلرسه اوزمان حقندن گلمگی مرجح گوردیلر . بونك اوزرینه اجراسنی مقتضی گوردکلری پلانی شخص مرقوم ایله مذاکره ایتدیلر : تناروده (بوگونکی ماتاپان قصبه‌سی) آلتجا ایدن جانیلری هرنوع تعرضه قارشی حمایه ایدن برمعبد وار ایدی . بناءً علیه آرکیلوسلی بومعبده التجا ایله مذبح اوزرینه قعود ایلدی .

مذبحك یقیننده درین برخندق حفر ایدلدی که ایچنده اختفا ایدنلر آرکیلوسلی ایله ایدیلان مکالمه‌یی تمامیله ایشیده بیلیرلر ایدی . افورلردن برقاچی بوخندقك ایچنه صاقلاندی . پاوزانیاس دلی قانلینك معبده التجا ایلدیگنی استماع ایتدکده فرط تلاش وهیجان ایله اورایه شتاب ایدرك فی الحقیقه دلی‌قانلی‌یی مذبح اوزرنده وعبادت ایدر بروضعده بولمغله بویله بردنبره معبده التجایه قرار ویرمسنك سببنی سؤال ایتدی . دلی‌قانلی مکتوبدن کشف ایلدیگی اسراری بلاتردد بیان ایتمسی اوزرینه پاوزانیاس بسبتون شاشیره‌رق ایشی بشقه طرفلره اعلان و بووجهله کندیسنه شمدی یه‌قدر پك‌چوق ایلیکلر ایتمش اولان برآدمه اهانت ایتمسنی و کندیسنك اوبابده‌کی قصورینی عفوایله بولندیغی حال اضطرابدن قورتارمسنی رجایه و بوکا مقابل کندیسنی بیوك برمکافات ایله احیا ایده‌جکنی تأمینه باشلادی .

§

افورلر پاوزانیاسك سویلدیگی سوزلری کاملاً ایشتدیلر. لکن بوراده برشی یاپمیوب کندیسنی شهر ایچنده تحت توقیفه آلمغی مرجح گوردیلر. بونلر شهره مواصلت ایتمش ایدیلرکه پاوزانیاس دخی اعتقادنجه دلی‌قانلی بی سکوته اقناع ایتدکدن صکره لاکه‌ده مونیایه عودت ایلدی. تمام مشار الیه گرفت اوله‌جغی وقت ایشی کندیسنه بیلدیرمگه‌میال اولدیغی طوروحالی افهام‌ایدن برافورك مهیای توقیف بولندیغنی تفرس‌ایتمگله درحال فراره‌مباشرت وکندیسنی توقیف ایدنلردن برقاچ خطوه اوزاقلقده بولندیغی حالده (حالکیه فوس) (تیمورخانه) تسمیه اولنان (مینه‌روا) معبدینه التجایه مسارعت ایلدی.

افورلر پاوزانیاسك اورادن چیقه‌مامسی ایچون درحال معبدك قپولرینی اوردیردیلر. واوزری آچیق اولدیغی تقدیرده دها چابوق تلف‌اوله‌جغی ملاحظه ایله سقف معبدی دخی قالدیردیلر.

روایته نظراً پاوزانیاسك والده‌سی او زمان

هنوز بر حیات بولنیور ایدی. مومی الیها اوغلنك جنایتنی ایشتدیگی زمان عملدن ساقط بر اختیار قادین اولدیغی حالده پاوزانیاسك فرارینی منع ایچون قپولری اورمك اوزره طاش گوتورن شهر خلقنك ایلك قافله‌سنه التحاق ایله دیواره قونلمق اوزره یوکلنمش اولدیغی برطاشی گوتوروب الیله دیواره وضع ایلمشدر .

ایشته وقتیله قوماندان اوله‌رق فوق العاده بر شهرت قزانمش اولان بوآدمك خاتمهٔ عمری بو یولده واقع اولمشدر . کندیسنی نیم میت حالنده اوله‌رق معبددن اخراج ایلدیلرکه براز صکره تسلیم روح ایتمشدر . بعضلری نعشنك خائنان وطنه مخصوص اولان مقبره‌یه دفنی رأینده بولندیلر ایسه‌ده اکثریت بو رأیك خلافنه اجتهاد ایلسندن وفات ایتدیگی محلك قربنده تهیه ایتدکلری برمزاره دفن ایتدیلر.

دلفی معبدنده هاتف الغیبك وقوع بولان بر

اخطاری اوزرینه مؤخراً مدفندن چیقاریلهرق تسلیم روح ایلدیگی یره گومولمشدر .

....

لیزاندر .

بو ذات دخی لاکهده مونیا اهالیسندندر . کندیسی بیوك برنام براقمش ایسهده بو نامی شجاعت وغیرتندن زیاده یاوری طالعی سایهسنده احراز اتمشدر . پلو پونزلیلر علیهنده یگرمی آلتی سنهدن بری محارب بولنان آتینهلیلری قطعی برمیدان محاربهسیله کاملاً پریشان ایدن ذات بودر . بویله برفعل عظیمك اجراسی بو قیراطده بولنان برآدمه نصل نصیب اولدیغنی ادراکدن عاجزم !

چونکه مظفریتی کندی عسکرینك شجاعتی ویا کندیسنك فوق العاده فطانتی دگل بلکه دشمنلرینك احوال سفاهتپرورانهلری نتیجهسی اولهرق غیر منتظم

حرکتی تأمین ایتمشدر . دشمنلری قوماندانلرینك
اوامری خلافنده گمیلری ترك ایله قره یه چیقه‌رق
طاغلره، بایرلره طاغلمش اولدقلرندن نهایت کارده
اسپارطه‌لیلرك دست انتقامنه دوشمشلردر . بونك
نتیجه‌سی ایسه آتینه‌لیلرك اسپارطه‌لیلره تسلیمی اولمشدر .

لیزاندر اوته‌دن بری راحت طورماز و برطاقم
تشبثاته متصدی برآدم ایدی . بو مظفریت کندیسنی
برقات دها مغرور وجرأت پرور ایتمسندن یالکز
لیزاندرك یوزندن اسپارطه‌لیلر سائر اقوام یونانیه‌نك
عموماً منفوری اولدیلر؛ چونکه لاکه‌ده مونیالیلر
حربدن اوّل آتینه‌لیلره هیچ بریولده خصومت
مخصوصه‌لری اولمیوب اعلان حرب ایتمه‌لرینه سبب
اولان حال ایسه هر شیئی ازمکده بولنان آتینه‌لیلرك
دعوای متحکمانه‌لرینه برحد تعیین ایتمك مقصدندن
عبارت اولدیغنی ادعا ایتمشلر ایدی . لکن لیزاندر
اغوس نهری اوزرنده دشمن دونتماسنی ضبط ایلدیگی
زمان بتون نظر دقتنی حکومات سائره‌نك جمله‌سنی

تحت تحكمنه آلمغـه عنف ایله ایلرویه آتدیغی هر خطوده كندی نامنی لاكه‌ده مونیالیلرك نامی آرقه‌ـ سنده ستر ایتمكه چالیشیر ایدی . آتینه‌لیلره طرفدار اوله‌رق كیمی بولدیسـه جمله‌ً برطرف ایتدكـدن صكره مملكت ایچنده اردونك باش قوماندانلغی استحصال وَاداره‌ٔ حكومت منحصراً اللرنده بولنمق اوزره اون كیشـدن عبارت برهیئت حكومت تشـكیل وَفقط بوماموریته یالكز كندیسـیله بینلرنده حقوق قدیمه موجود اولان وَیاخود شخصنه هر حالده صدق ایله ادای خدمت وَحصر اطاعت وعبودیت ایده‌جكنه دائر قسم ایلینلری تعیین ایلدی .

§

ایشته بووجهله لاكه‌ده مونیایه تابع اولان كافهٔ بلادده (اون كشیلر) حكومت مطلقـه‌سی تأسس ایده‌رك لیزاندر دخی كافـهٔ امور حـكومتی یالكز بر اشارت ایله اداره ایلردی . ارتكاب ایلدیكی جنایات وَافعال ذمیمه‌نك جمله‌سنی تعداد ایله اصحاب مطالعه‌نی

بیزار ایتمامك ایچون سیاسته مثال اوله‌رق بوراده یالکز شو وقعه‌یی حکایه ایله اکتفا ایده‌جکم: آسیادن مظفر اوله‌رق عودت وطاسوس جزیره‌سنه عزیمت ایلمش ایدی . بر برلرندن الك زیاده متنفر اولانلرك یکدیکریله عقد مواخات ایله محبتلرنده ثبات ومتانت ایتمه‌لری هوسات بشریه مقتضیاتندن ایمش کبی طاسوس حکومتی دخی آتینه حکومتنه قارشو فوق . العاده بر اطاعت وصداقت کوسترمش ایدی . اسپارته بوسببله ایرانده ر . بو حکومتی کاملاً محو ایتمك آرزوسنده بولنیور ایدی . لکن طاسوسلر کندیسنك منویاتنه واقف اولوب عندلرنده قیمت واهمیتی اولان شیلری امین بر محله نقل ایدرك هر بری بر طرفه طاغیلیر ملاحظه‌سیله تصوراتی اخفاده غایتله اعتنا ایلدی . (بو بحثك تمه‌سی ثیوسك اثرنده اکسك بولندیغی جهتله یالکز او پارچه‌سی او عصر مؤرخلرندن پولیه‌نوسك « دسایس حربیه » نامنده‌کی اثرندن بالاقتباس معترضه داخله اوله‌رق حکایه اولندی .)

« طاسوس ایلری هر كوالك معبدینه دعوت
« وَ اوراده كندیلرینه خطاباً غایت موالاتكارانه
« بر نطق ایراد ایلدی . كندیلرینه عفو عمومی
« اعلان وَكچمش اولان شیلری تماميله فراموش
« ایلدیگنی افاده ایله قورقولرینی ازالهیه غیرت وَافاداتنك
« مقارن حقیقت اولدیغنی اثبات معرضنده دخی
« اوراده كی معبودك شهادتنی دعوت ایلدی . حاضر
« اولانلره بو وعد وتأمینلر تماميله قناعت بخش اولدیغی
« گبی مقدما قورقولرندن اختفا ایتمش اولانلر دخی كسب
« امنیتله میدانه چیقمغه باشلادیلر . لكن آره‌دن برقاچ
« گون كچر كچمز لیزاندر معیتنه قتل عام اشارتنی
« ویرمكله اوقدر وعدلر وَیمینلر ایتمش اولمقله برابر بنه
عموم جزیره خلقنی اعدام ایتدیردی »

§

گرك بو معاملهٔ عهد شكنانه وخونریزانه‌سی
وَگرك بوكا مماثل اولان سائر برچوق افعال سیئه‌سی
لاكه‌ده مونیالیلری اون كشیلر حكومتی رفع ایتمگه

تشویق ایلدی . بوتشبث لیزاندرك فوق الغایه حدتنه طوقنمغله لاکه‌ده مونیـا قراللرینی برطرف ایتمـك عزمنه دوشدی . لکن وطنداشلرینك اوّلا معبود. لردن استعلام ایتمکسزین هیچ برشیئه تشبث ایتمامك عادات قدیمـه‌لرندن بولنمسنه مبنی لیزاندر دخی اوّلا معبـودلری ، یعنی معبـدلرده اخبار غیبیـه‌یه مأمور اولان کاهنه‌لری کندیسیله متفق ایتمك لزومنی درك ایله الڭ اوّل دلفی معبدنده بولنان کاهنـلری رشوت ایله قزانمغه تشبث ایلدی . فقط بوراده برشیئه موفق اوله‌مامغله (دودونا) کاهنلرینه مراجعت ایتدی . بوراده دخی روی التفات گورمدیگی جهتله آفریقا . لیلری دها قولای قزانمـق امیدیله (مشـتری‌یه) برنذری اولدیغنی بهانه ایده‌رك آفریقایه متوجهاً یوله چیقدی . لکن مشتری معبـدینك کهنه‌سی کندیسنه مأمول اولمـاز بر اویون اویناديلر . چونکه تکلیف ایتدیگی رشوتی قبول ایتمدکدن ماعدا لاکه‌ده مونیایه سفیرلر ارسالیله ، کهنه‌یی رشوت ایله اغفاله تصدّی

ایلسندن طولانی حقنده بث شکوی ایلدیلر . بناء
علیه لاکهدهمونیاده علیهنــه اقامهٔ دعوی اولندیسهده
محبّانك تأثیر نفوذیله برائتنــه حکم اولنهرق حرب
اوزرنده بولنان (اورقومیالیلره) معاونت ایتمك اوزره
یوله چیقـاردیلر . بومحاربه اثناسـنده (تب) لیلر
کندیسنی هالیارتوس موقعی قربنده تلف ایتمشلردر .

بوآدمی نه قدر واضح برحق ایله اعدام ایتمـك
ممکن بولنمش اولدیغی وفاتندنصکره خانهسنده ظهور
ایدن بربیاننامهدن آکلاشـلدی . مومی الیـه بو-
بیاننامهده لاکهدهمونیالیلره قراللری برطرف ایدهرك
کنـدیسنی عموم محـاربانده باش قوماندان تعیـین
ایتمهلرینی توصیه وَ بیاناتنی رشوتایله قزانغق امیدنده
بولندیغی معبودلر لساندن صادر اولمش یولده، یعنی
هاتفی برلسـان ایله کوسـتریـیور ایدی . (اسپارطه
قوانینی برشخصك برثروت عظمایه مالك اولمسنی منع
ایتـدیگی جهتـله لیزاندرك خانهسـنده ظهور ایدن

کابتـلی نقود وجواهراتی ایران حکمدارندن صـورت خفیه‌ده آلدیغی هدایا اولسی ملحوظدر .)

§

ایران والیلرندن فارنا بازوسك لیزاندره اوینا - دیغی بر اویونی بوراده سـکوت ایله کچمـك جائز دگلدر . لیزاندر حربده دونتمـا قوماندانی صفتیـله محـاربه‌ده بولندیغی اثنـاده پك چـوق خونریزانه وطمعکارانه معاملات ذمته‌ده بولنمش اولدیغندن شاید وضداشـلری افعال واقعه‌سندن خبردار اولورلر دیه غایتله اندیشه ایتمکده ایدی . بناءً علیه فارنابازوسدن افورلره خطـاباً کندی حقنـده برشهادتنامه اعطا ورونده اثنای حربده قواعد موضوعه‌یه توفیقاً اتخاذ تدابیر ومتفقینه حسن معـامله ایلدیگنی تمهید ایتمسی استرحام ورشوت کلامیه مقامنده دخی « فارنابازوسك سوزلرینـه لاکه‌ده مونیـاده پك بیـوك براهمیت ویرجگنی » اتیان ایلمش ایدی .

فارناباروس رجاسنی کمال ممنونیتله اسعاف ایده جگنی بیان ایله ایستدیگی گبی انواع مدائح واثنه ایله مملو برمکتوب تحریر ایدرك لیزاندره ارائه ایلدی. لیزاندر مکتوبی اوقودقدن صکره درجهٔ نهایه‌ده ممنون اوله‌رق تشکرلر ایلدی . فقط مکتوب ظرفنه قونوبده مهرلنه‌جگی زمان فارنابازوس ظرفك درونه او مکتوبك شکل و قطعه‌سنده اوّلجه حاضرلنمش اولدیغی بردیگر مکتوبی مهارت چیره دستانه‌ایله‌وضع ایلدی . بومکتوبده لیزاندرك دنائتی، طمعی، ارتکابی. غدارلغی، وعدم صداقتی علی‌التفصیل دلائل لازمه‌سیله بیان اولنمش ایدی . لیزاندر مملکتنه عودتنده سرکارده بولنان ذواته افعال و حرکاتنه دائر ایستدیگی صورتده ادارهٔ لسان ایلدکدن صکره افاداتنك مقارن صدق اولدیغنی اثبات معرضنده دخی فارنابازوسك مکتوبنی میدانه قویدی . افورلر لیزاندری برقاعده طیشاری چیقاردقدن صکره مکتوبی فتح وقرائت ایلدیلر . وبعدالقرائه لیزاندری

جاب ایله کندیسنه‌ده ارائه ایلدیلر . ایشته بو وجهله
مومی الیه خلاف مأمول کندی کندیسنك
مدعیسی اولدی .

- - •-• - -

آلسبیادس

آلسبیادس آتینه‌لی قلینیاسك اوغلی ایدی .
بو آدمك اوزرنده قدرت فاطره گویا خوارق متضاده‌نك نه‌درجه‌لره قدر چهره نما اوله‌بیله‌جگنی تجربه
ایتمك ایسته‌مش گبی گوریتیور ایدی . زیرا مؤرخین
وعموم تراجم احوال کتابلری مشار الیهك گرك
اخلاق حسنه‌ده وگرك اخلاق سیئه‌ده کافهٔ امثالی
گیروده براقمش اولدیغنی لسان اتحاد ایله نقل
ایتمکده در .

دنیانك اك مشهور برشهرنده تولد ایتمش
وممالکتنك اك گزیده برعائله‌سندن وجوده گلمش
ایدی . کندیله هم سن بولنانلرك عمومندن بالاتر
برملاحت سیمایه مالك اولدیغی گبی هایشه واقف

وَهر مشكلده اعطای نصیحته قادر بردلی قانلی ایدی.
بوخصیصه‌لری ایسه بالآخره براً وَ بحراً قوماندان
نصب اولندیغی زمان ارائه ایلدی . خطابتده
او درجه‌ده قوّتی وار ایدی كه هرنه زمان مواجههٔ
ناسده برنطق ایراد ایلیه‌جك اولسه خلقی دمبسته
وحیران ایلر ایدی . زیرا صداسنك آهنكی بردر.
جه‌لرده جاذبه‌لی ایدی كه آكّا مجلوب اولمامق قابل
دكل ایدی . ایجاب احواله كوره كرك خانه‌سنده
سفره باشنده وَ كرك خارجده مجد، سخی، محب
وَ زینتپرور كورنمك معتادی ایدی . لقردی سویلكه
میّال اولوب اقوالیله هركسی كندیسنه جلب وَاحوال
حاضره‌دن استفاده ایلر ایدی. اگر صرف مساعی‌یه
محتاج برایشی اولمیوب‌ده استراحته وقتی مساعد
بولنور ایسه اوزمانده اورتبه مسرف، سفیه وَاكلنجه‌یه
طویمز كورینور ایدی‌كه كندیسنی مشاهده ایدنلر
بوكبی طبایع وَخواص متضادّه‌نك شخص واحدده

نصل اجتماع ایتمش اولدیغنه باملاحظه دوچار حیرت
اولورلر ایدی .

§

تربیهٔ ابتدائیه‌سنی اوکی پدری اولان بریقلسك
خانه‌سنده آلدیغی گبی ایّام شبابنده دخی سقراطدن
اکتساب علوم ایتمش ویونانستانده او زمان اڭ زیاده
صاحب یسار اولان هیپونیوسك کریمه‌سیله ازدواج
ایتمش ایدی . فی الحقیقه مشار الیه قوهٔ مخیله‌سیله
بودار فناده برسعادت تصوّر ایتمش اولسه ایدی .
طالعك حقنده رایگان قیلدیغی سعادت درجه‌سنده
برسعادت تصوّر ایتمگه مقتدر اوله‌ماز ایدی .

آلسیبیادسك دخی عهد جوانیسنده عادت
یونانیه اوزره اطرافنی برچوق عاشقلر احاطه ایتمش
وافلاطونك [ضیافت] نام اثرنده ذکر ایتدیگنه گوره
سقراط دخی مشار الیهك اجلهٔ عشاقندن بولنمش
ایدی . زیرا افلاطون ذکر اولنان اثرنده آلسیبیادسك
لساننده اوله‌رق کندیسنك « برکیجه سقراط ایله

بر بتاقده یاتمش وَ ایرتسی گونی پدرینك قوینده یاتمش بر اولاد حسیله اویاتمش اولدیغنی » حکایه ایدیور (!) مؤخراً آلسیبیادس سنی آلدیغی وقت کندیسیده بر چوق کنجلره عاشق اوله‌رق آنلرله اولان مناسباتنده ذوق وصفا پرده‌سی آلتنده بعض معاملات مستکره‌ده بولنمشدر . بو ذاتك دها بیوك وَ دها مهم بعض افعالی نظر دقتی جلب ایتمامش اولسه ایدی احوال مذکوره حقنده دها بر چوق مثاللر ایراد ایده‌بیلیردم .

§

پلوپونز سفرلری اثناسنده مشارالیهك نفوذ و نصایحی آتینه‌لیلر اوزرینه او رتبه تأثیر ایلدی که خلق سیراکوزلیلره اعلان حرب وَ کندیسنی عموم اردویه باش قوماندان نصب ایلدیلر . فقط باش قوماندانلق وظیفه‌سنه اشتراك ایتمك اوزره رفاقتنه نیسیاس وَ لاماخوس نامنده ایکی ذاتیده مشاور تعیین ایتدیلر. تدارکات حربیه ایله اشتغال اولندیغی

اثناده بر حادثهٔ غریبه وقوعه گلدی . دونما دکزه چیقمازدن اوّل آنتوسیدس نام ذاتك خانه‌سنك قپوسی اوکنده بولنان و بومناسبتله (آنتوسیدس ستونی) تسمیه اولنان دیرکدن ماعدا آتینه داخلنده نه‌قدر (هرمس) ستونی وارایسه برگیجه ایچنده جمله‌سی هدم ایدلمش ایدی . بو فعل نالایقك بر فرقهٔ فساد طرفندن اجرا اولندیغنه و بنابرین بر فعل خصوصی اولمیوب مطلقا اداره علیهنده اجرا ایدلمش برنمایش بولندیغنه اصلا شبهه یوق ایدی (بعض مؤرخلرك ادعاسنه گوره بو ایش بش اون سرخوش دلیقانلینك بر فعل ناهموارندن بشقه برشی دگلمش) اهالیٔ مملکت بو حالی بر انقلاب ظهورینه و آنی متعاقب خلقك تکرار گرفتار اسارت اولمسنه علامت مقامنده تلقی ایدرك فوق‌العاده دوچار خوف وتلاش اولدی . بو وقعه‌نك کافهٔ احوال مخصوصه‌سی السبیادسك توافر شهرتنی انتاج ایلیور ایدی . زیرا آلسبیادس مفطور اولدیغی درایت فائقه‌یه، حائز اولدیغی نفوذ

وَ اقتــدار فوق العادهنك انضمامی سایهســنده افراد
اهالیدن هیچ برینــك یابه‌میه‌جنی ایشــلری اجرایه
مقتدر ایدی .

مشــار الیه مجبــول اولدیغی خاصهٔ سخاوت ایله
بك چــوق طرفدار پیــدا ایتمش اولدیغی گبی
(فوروم) ده مواجهــهٔ نامــده ایراد ایلدیگی
نطقــلر ایله دخی بك چوق قلبــلری تسخــیر ایتمگه
موفق اولمش ایدی . بناءً علیــه مشار الیــه هرنه
زمان مواجههٔ نامــه گلسه کافهٔ انظارك کندیســنه
متوجه بولنمسنك وَکندیســیله اعتبار واقتدار خصو-
صلرنده کیمسه‌نك رقابت ایده‌مامسنك حکمتی بوایدی .
ایشته کندیسنه هرنوع افعال محسنه مأمول اولندیغی
گبی مفید اوله بیله‌جك قدر مضر اوله بیلمسی دخی
استبعاد اولنمامسندن بوجهتله‌ده کندیسندن قورقیلیور
ایدی . ناموسی علیهنــده سوزلر سویلندی . گویا
مشــار الیه خانه‌ســنده خفیاً بعض مراسم دینیه‌ده
بولنــور ایمش . بوایســه آتینه‌ده جنایاتدن معــدود

اولدیغی گبی اویله برفعل، دینی اولمقدن زیاده برطاقم سیاسی مقصدلره محمول اولور ایدی .

§

خصماسی بو جنایتی پك چوق دفعه وجاهاً بیان ایدیلر . لکن انجابات زمان کندیسنی اردونك باشنه دعوت ایدییوردی . آلسبیادس وطنداشلرینك افکار واخلاقنی پك گوزل طانیدیغی جهتله بالاده ذکر اولنان اسناداتی اهمیتسز گورمدی . بناءً علیه اهالی یه کندیسی هنوز حضورلرنده ایکن کندیسنی تحت استنطاق ومحاکمه یه آلملرینی وغیابنده کندیسنه اسناد جنایت ایتمك ایستیان دشمنلرینك اقوالی محض افترا اوله جغنی بیان ایلمش ایسه ده دشمنلری اوصره ده کندیسنی ایسته‌کاری گبی اتهام ایده‌میه . جکلرینی بیلدکاری جهتله ایشی علی حاله ترك ایله عزیمتندن صکره دها زیاده برقوتله علیهنده ترتیب دام تزویر ایتمگی مرجح گوردیلر . بوقرارلرنده ثبات دخی ایتدیلر . زیرا السبیادسك سچلیا طوپراغنه

آیاق باصمش اولدیغی تحقیقاً بیلدکاری زمان اهالیلرده قارشی ارتکاب کیرودده بولنمقله کندیسنی اتهام وعلیهنه اقامهٔ دعوی ایلدیلر. بودعوا اوزرینه آتینه حکومتی مخصوص برمباشر ارسالیله مملکتـه عودت ایتمسنی وحضور محکمه‌ده جواب ویرمسنی کندیسـنه تبلیغ ایلدی. مشار الیه موفقیتلی برسفر اجراسی ایچون الك قوتلی امیدلرده بولندیغی حالده بنه دعوته اجابت ایتمکه قرار ویرهرك کندیسنی آتینه‌یه ایصـال ایتمك اوزره اوچ کورکلی برسـفینه‌یه راکب اولدی. بو سفینه ایله آشاغی ایتالیاده کائن (متوریوم) لمانه مواصلت ایتمش ایدی. اثنای راهده وطنداشلرینك اکابر ناس حقنـده علی العاده نه درجـه‌ده ظالمانه وبیرحمـانه معـامله ایده گلدکلرینی ملاحظـه ایتمکله ظهـوری محقق اولان فورطنـه‌نك اوکندن وقت وار ایکن صـاوشمغی دها منـاسب کوردی. بناءً علیه خفیاً فراره قرار ویرهرك اوّلا (الیسه) وآندن صکره (تب) شهرینه التجـا ایلدی. لکن

بوزایه مواصلتنده علیهنده آتینه محکمهٔ کبراسی طر-
فندن حکم اعدام اعطا اولنمسندن اموال واملاکنك
دخی مصادره وضبط ایدلمش اولدیغنی استخبار ایلدی.

عادت مرعیه وجهله اهالی، (اومولپید)
کاهنلرینی، السبیادسه لعنت خوان اولمغه اجبار
ایلمش وبو تلعینانی اخفاد واخلافه دخی اخبار
ایچون جملهٔ تلعینیه برمرمر دیرکه حك ایدیله‌رك
برمیدانه رکز ایدلمش ایدی .

بونك اوزرینه آلسبیادس لاکه‌ده مونیایه عزیمت
ایتدی . بورادن (کندی افاده‌سنجه) وطنیله
دکل دشمنلریله محاربه‌یه باشلادی . مشار الیه
دیمش ایدی‌که « بنم دشمنلرم حکومتك دخی دشمنلر-
« یدر . زیرا پك قولای آکلاشیله‌جنی اوزره
« وطننه خدمات مهمه ادا ایتمك اقتدارینی حائز
« اولدیغنی بیلدکاری حالده سلامت مملکتدن زیاده
« کندی حسیات انتقام پروراندلرینه خدمتله، بنی
« مملکتمدن طرد واجلا ایتدیردیلر . »

مشار الیهك اخطار ونصیحتی اوزرینه لاكه‌ده مونیالیلر ایران حكمداریله عقد رابطهٔ اتفاق ایلدكدن صكره آتیقا قطعه‌سی داخلنده كائن (دكلئا) قلعه‌سنی ضبط وتحكیم و درونـنه دائمی برقوّهٔ محافظه اقامه ایده‌رك آتینـه شهرینی هرطرفدن محاصره ایلدیلر . ینه مشار الیهك توسطی سایه‌سنده اوزمانه قدر آتینه‌لیلرك متفق بولنمش اولان (ایونیا) لیلر دخی لاكه‌ده مونیالیلرك طرفنه كچمكله اسپارطه‌لیلر قوهٔ حربیه‌جه آتینه‌لیلره فائق برحاله گلدیلر .

§

بوقدر خدمات سیاسیه‌سیله برابر آلسبیادس لاكه‌ده مونیالیلرك محبتنی قزانه‌مدقدن بشقه بالعكس دور اندیشان مملكت مشار الیهك اقتدار ونفوذجه نصل برداهیهٔ روزگار اولدیغنی بیلدكاری جهتله كندیسندن آن بآن احترازلرینی آرتیرمقده ایدیلر . چونكه آلسبیادسك برگون اولوب قلبنده مركوز اولان حسیات وطنپرورانه‌سی اویانوبده كندیلرینی

ترك ایدەرك مسقط رأسنه رجعت ایلیه بیلمسی احتمالی ذهنلرینی دائمی صورتده اشغال ایتمکده ایدی. بناءً علیه کندیسنی دفع ایچون یالکز بر فرصت مناسبه‌یه منتظر ایدیلر. حال بوکه آلسبیادس لاکه‌ده مونیالیلرك ذهننده اولان بو ملاحظه‌نك پك چابوق فرقنه واردی. چونکه درجهٔ فوق العادده برفکر دقیقه مالك اولان برذاتی دام اغفاله دوشورمك آسان دکل ایدی. باخصوص علیهنه اویله بردام اغفال ترتیبیله اشتغال ایدلدیکنی حس ایلدیکی حالده انی غفلتده بولمق هیچ ممکن اوله‌مازدی. بنابرین آلسبیادس کونك برنده لاکه‌ده مونیایی ترك ایله ایران حکمداری دارانك جنراللرندن (تیسافرنس)ك نزدینه عزیمت و آز برمدت ایچنده مشارالیهك حسن توجهنی جاب ایلدی. لکن سچلیاده‌کی سفرلرنده عدم موفقیته دوچار اولان آتینه‌لیلرك قوتی کتدکجه کسب ضعف و لاکه‌ده مونیالیلرك کوندن کونه تزاید ایلدیکنی کورمکله اعزّ احبابندن برذات

وساطتیله ساموسده (سیسام جزیرهسی) براردو ایله برابر بولنان اکابردن (پیزاندر) ه مملکتنه عودت اتمك آرزوسنده اولدیغنی اخبار ایتدی .

ابتدا پیزانده مراجعت ایدیشنك برحکمتی وار ایدی ؛ چونکه پیزاندر کندیسنك مسلك سیاسیاتده مشارکی ایدی . یعنی مشار الیه دخی تحکم عموم طرفداری اولیهرق حقوق وامتیازات زادگانك برنجی مدافعلرندن ایدی . مع مافیه رجاسی بوراده مثمر اولمدی . بو صرهده لیکوسك اوغلی ترازیبول مشار الیهك تکرار اردویه قبول اولنمسی ایچون آتینه حکومتی نزدنده التماسات معقوله سرد ایتدکله آلسیبیادس، برهتورلق رتبهسیله ساموسده بولنان اردویه داخل اولدی . براز صکره ترامنهسی نام ذات دخی کندیسنی التماس ایلدیکندن آتینه اهالیسنك برقرار یله مشار الیهك وطنه عودتنه مساعده وعهدهسنه دخی ترازیبول ایله ترامنهسك حائز اولدقلری مأموریتلرك عینی بر مأموریت توجیه اولندی .

بو اوچ ذاتك ادارهٔ ماهرانه‌سی آلتنده احوال حربیه‌ده اوقدر موفقیت گورلدی که براز اوّل مظفر صفتیله فوق العاده بر نفوذ اجرا ایتمش اولان لاکه‌ده‌مونیالیلر تتردمگه وَ طالب صلح اولمغه باشلادیلر . زیرا براً بش وَ بحراً اوچ محاربه غائب ایتدکاری گبی دگر محاربه‌لرنده ایکی یوز قطعه اوچ کورکلی سفینه ضایع ایتمشلر ایدی‌که بونلرك جمله‌سی دشمن النه کچمش ایدی .

آلسیبیادس رفیقلرینك معاونتیله ایونیا وَ (هاسه‌پونت) قطعه‌لریله آسیا سواحلنده کائن برچوق یونان شهرلرینی استرداد ایلدی . بونلرك بعضیلرینی حرباً ضبط ایتمگه مجبور اولدی . کذلك آلدقلری اسرایه رفقله معامله ایتمك مشار الیهك جملهٔ وصایاسندن بولندیغی جهتله بو خصوص دخی برچوق شهرلرك آتینه حکومتنه انتقال ایتمسنه وسیله اولدی . بوقدر مظفریتلردن صکره غنائم کلیه وَ زنگین بر اردو ایله آتینه‌یه عودت ایلدیلر .

§

مظفر اولان اردویی استقبال ایچون پیره یه قدر
شد رحال ایتمامش همان بر آتینه‌لی قالمامش ایدی .
فقط عموماً خلق آلسبیادسی تکرار گورمکه مشتاق
اولمسندن یالکز کندیسی گلمش گبی هرکس آنك
بولندیغی سفینه‌یه تهاجم گوسترمش ایدی . چونکه اهالی
اوّلکی عدم موفقیتله مؤخراً حصوله گلان مظفریتلرك
هر ایکیسی‌ده مشار الیهك فقدانیله موجودیتندن
ایلری گلدیگنه قناعت حاصل ایتمشلر ایدی .
سچلیاده‌کی ضایعات ایله لاکه‌ده مونیالیلر قارشیسنده‌کی
هزیمتلرینك تهمتی کندی کندیلرینه عطف ایله
جزای مایلیقلری اولدیغنی اعتراف ایدیورلر ایدی .
طوغری ایدی یا ! بویله بر وطنداش فطینی وطندن
نیچون طرد ایتمشلر ایدی ؟ ذاتاً اهالیده بویله برفکر
ندامت گتیرمك ایچون میدانده پك چوق سببلر
موجود ایدی . زیرا آلسبیادس قوماندانی درعهده
ایدر ایتمز دشمن نه قره‌ده وَ نه‌ده دکزده محافظهٔ
موازنته امکان بوله بیلیور ایدی . کندیسیله برابر

ترازیبولوس وَ ترامنه‌سی دخی اردویه قوماندا ایتمش ایکن ینه آلسبیادس قرهیه آیاق باصدیغی وقت اوجمّ غفیر یالکز مشار الیهك عقبنده گیدرك کندیسنه آلتوندن وَ پولاددن مصنوع تاج ظفرلر تقدیم ایدییورلر ایدی. برشرف که، آ کّا منحصراً (اولیمپیاد) اویونلرنده احراز ظفر ایدنلر مظهر اوله‌بیلیر ایدی. مشار الیه گوزلری اشك مسرتله طولمش اولدیغی حالده وطنداشلرینك علامت حسن توجهی اولان بو تقدمه‌لری قبول ایله برابر بو صرهده کچمش اولان ایّام کدرآلودی دخی تخطر ایلدی. بناءً علیه شهره مواصلتنده اهالی‌یی اطرافنه جمع ایله ایراد ایتدیگی نطقده حضّارك عموماً گوزلرندن سرشك ندامت آقتمش وَ قلوب سامعینی وقتیله کندیسنك وطندن نفینه باعث اولانلر علیهنده غیظ و عداوت ایله مالی ایتمشدر. فی الحقیقه او منظره‌یی رأی العین گورمش اولانلر او آنده گوز یاشی آقتقده اولان اهالینك وقتیله مشار الیهك علیهنده حکم اعدام اعطاسنده

بولنمش اولان یته او خاق اولدیغنه احتمال ویرەمز
ایدی . حکومت طرفندن مصادره اولنان اموال
و املاکی اعاده اولنـدیغی گبی وقتیله علیهنـه لعنت
خوان اولان یته او (او مولپید) لر تلعینات سابقه‌یی
گری آلدیلر . وَ لعنتی ناطق اولان جمله‌نڭ محکوك
بولندیغی ستونلری دخی دکزه آتدیلر .

§

بونکله برابر آلسبیادس بو نعمت ومسرتدن اوزون
بر مدت مستفید اوله‌مدی . کندیسـنه فوق العاده
بر صـورتده ابراز حرمت و اعتبـار ایله گرك وقت
حضر وَ گرك زمان سفرڭ کافهٔ خصوصات مهمه‌سی
ید کفایتنه توديع اولندی . مشـار الیه کندیسـنه
معاون اوله‌رق ترازیبول ایله ترامنه‌سك ویرلمسی
طاب ایتمش اولمسـندن بو آرزوسـنه دخی موافقت
اولندی . بونك اوزرینه دوننما ایله آسـیا سواحلنه
باد بانکشـای عزیمت اولوب، فقط (ستیه) موقعی
پیشگاهنده آرزو اولنـدیغی درجه‌ده نائل موفقیت

اوله‌مامغله تکرار افکار عمومیه نزدنده منفور اولمشدر.
زیرا کندیسی هر نه دیلرسه اجرایه مقتدر اولدیغنه
بر اعتقاد عمومی حاصل اولمش ایدی . بناءً علیه
بتون موفقیتسزلکلرك سببی کندیسنه عطف اولندی.
اهالینك فکرینه گوره مشار الیه عدم موفقیته دوچار
اولمق ایچون یا بدخواهانه ویاخود مسامحه‌کارانه
حرکت ایتمش اولمق لازم گلیور ایدی . بو دفعه‌ده
دخی ینه بو فکر غلبه ایتدی . ایران حکمدارندن
رشوت آلدیغی ایچون سیمه‌یی ضبطه غیرت ایتمامش
اولدیغی بیان و بو صورتله کندیسی اتهام اولندی .
(سیمه ازمیر ساحلنده‌در) بو ذاتك بدبختلغنه باشلیجه
برسبب وار ایسه اوده ذکا و اقتدارینه دائر عندالناس
بر اعتقاد حاصل اولمش اولمسی ایدی . فی الحقیقه
خلق کندیسنی سوه‌یور ایدی . بونکله برابر ثروت
و اقبال مشار الیهه باعث غرور اولورده قلبنده
حکومت مطلقه حسیاتنی ایقاظ ایلر دیه اندیشه‌ده
بولنیلور ایدی. ایشته بوگبی حالات وظنون آتینه‌لیلری

مشار الیهی عزل ایله یرینه بر دیگرینك نصبی امرنده تشویق ایلدی . (مشار الیهك یرینه قونون باش قوماندان تعیین اولندی) آلسبیادس بو خبری آنجـه مملکتنه عودته اصلا هوس ایتمیه‌رك همان (پافتیا) یه (گلیبولی جوارنده‌در) عزیمت وَاوراده بورنی ، بیزانت وَ نئونتیقوس نامنده‌کی اوچ موقعی تحکیم ایلدکدن صکره بر اردو جمع ایده‌رك او وقتـه قدر الینوزلرك دوچار تعرضی اولمیان (تراکیا) اراضیسنه ـ غالبا یونانلیلری صویمقدن ایسه بار بار عد اولنان تراکیالیلری صویمغی مرجح گوردیگی ایچون ـ تعرض ایتدی . بو تعرضاتی ایسـه شان واقتدارینی برقاتدها تزیید وَتراکیانك بعض حکمدارلری نزدنده عظیم بر موقع اعتبار احراز ایتمسنی انتاج ایلدی .

§

معمافیه آلسبیادس وطننه اولان محبتنی برطرف ایده‌مزایدی . آتینه قوماندانی فیلوکلس ، دوشمانیله

(اغوس) نهری جوارنده وَلا کەدەمونیا قوماندانی
لیزاندرك اردوگاهی قربنده توقف ایتدیگی اثناده
لاکەدەمونیالیلر ایران حکمدارندن معاونت نقدیه یه
مظهر اولدقلرندن آتینەلیلرك اسلحه وسفائنندن غیری
برشیلری بولنمامق جهتیله لیزاندرك یلانی سفری
ممکن اولدیغی مرتبەده تمدید ایتمك ایدی . بوکا
دوردن واقف اولان آلسیبیادس آتینەلیلرك نزدینه
عزیمتله دونما قوماندانی فیلوکلسه دیدیکه : « بنم
نصیحتمه اتباع ایدرایسەڭ لیزاندری یامحاربه ایتمکه
وَیاخود صلح استرحامنه مجبور ایدەبیلیرسڭ .
لاکەدەمونیالیلر دکزده اولدیغندن زیاده قرەده قوتلی
بولندقلری جهتله محاربه یه هوس ایتمیورلر . » فیلوکلس بو
نصیحتده مندمج اولان حقیقتی بك گوزل ادراك ایتمش
ایسەده آلسیبیادسڭ سوزیله حرکت ایتمکه قرار ویرەمز
ایدی . آلسیبیادسی تکرار اردویه قبول ایدەجك اولسه ،
اردوده کندیسنڭ اعتباری زائل اولور وَ آندن ماعدا
ترتیب اولنان یلاندن نتائج موفقیت حاصل اولسه

دخی جمله‌سی آلسبیادسه وقوعبولاجق سوء نتایجك ایسه منحصراً کندیسنه اسناد اولنه‌جغنی محقق بیلیرایدی . سوزینك تأثیرینی گوره‌مامسی اوزرینه آلسبیادس عودته مجبور اولدی . فقط مفارقت ایدرکن فیلوکلسه دیدی‌که : « هرنه قدر وطنك مظفر اولمسنی آرزو ایتمیور ایسه‌کده ینه سکا اکیداً تنبیه ایدرم‌که دونتمایی دائما دشمنك یقیننده بولندیرمغه چالش ؛ زیرا عسکرمزك عدم انضباط واطاعتی لیزاندره، اوردومزی برضربه‌ده محو ایچون وسیله ویره‌بیلیر . » فی الحقیقه دیدیگی گلدی چیقدی . زیرا لیزاندر آتینه دونتماسی افرادینك قره‌یه چیقه‌رق غارات ایله مشغول اولدقلرینی وگمیلرك عسکردن خالی بولندیغنی جاسوسلری معرفتیله استخبار ایدرایتمز فرصتی فوت ایتمیه‌رك برضربهٔ قطعیه ایله سفره نهایت ویردی .

§

آلسبیادس آتینه‌لیلرك مغلوبیتندن صکره حوالیٔ

مذکورده امنیت اوزره بولنه‌میه‌جغنی تفکر ایله اوراده
حال و شانی خفی طوته‌بیله جگنی امید ایده‌رك
پروپونتیسك (شمدیکی مرمره دکزی) او بریاقه‌سنده
واقع ترکیا قطعه‌سنك قلبگاهنه قدر چکلدی .
مشارالیه بو فکرنده آلدانمشیدی؛ زیرا ترکیالیلر
کندیسنك یاننده مبالغ کلیه بولندیغنك پك چابوق
فرقنه وارمه‌لریله وجودینی عالمدن قالدیره‌رق
پاره‌لرینی دست غارتلرینه کچیرمك امانه دوشمش
اولدقلرندن آلسیبادس مالکنی اوراده فدا ایتدکدن
صکره کوچ حال ایله تخلیص جان ایده‌بیلدی .
لاکه‌دمونیالیلرك تحکمی سببیله یونانستان داخلنده
دخی امنیت اوزره بولنه‌میه‌جغنی بیلدیکی جهتله
آسیا طرفنه کچه‌رك فارناباز وسك (ایرانك لیدیا،
ایونیا، وفریغیا قطعه‌لری والیسی اولان حریف)
یاننه کیتدی . مالك اولدیغی اطوار نزاکتپرورانه ایله
فارنابازوسی کندیسنه بردرجه‌ده مجلوب ایتدی که
موی الیهك اك ایلری کلان دوستلری صره‌سنه

چكدكدن بشقه كنديسندن هديه اوله‌رق فريغيا داخلنده اولوب سنوی اللی تالان ايراد كتيرر (غرنيوم) نام قلعه‌يه نائل اولدی . آلسبيادس هرنه‌قدر بوراده هرنوع اسباب استراحته نائل اولديسه‌ده ينه راحت ايده‌ميور ايدی . زيرا آتينه‌نك مغلوب وَبناءً عليه لاكده‌مونياليلره مجبور اطاعت اولمشی كنديسنی داغدار ايليور ايدی . بوجهتله كافهٔ افكاری برنقطه‌يه متوجه ايدی . او ايسه وطننك تحكم دشمندن استخلاصی ايدی . لكن ايران حكمدارينك معاونتی اولمدقجه بوتصورينی موقع اجرايه كتيرمكده امكان كوره‌مديكندن اوّلا حكمدار مشارالیهی اقناع لازم كليور ايدی . بركرّه حكمدار مشارالیه‌ايله ملاقاته نائل اولديغی صورتده تشبثنده موفق چيقه‌جغنه امين ايدی . چونكه ايران شاهنك برادری خسروك لاكده‌مونياليلر ايله خفياً اتفاق ايدرك مشار اليه عليهنده اعلان حرب امانده بولنديغنی كشف اتمش ايدی . بناءً عليه بوخصوصی

حکمداره افشا ایده جك اولدیغی حالده اوآنده مظهر حسن نظری اوله جغنده اصلا شبهه سی یوق ایدی .

§

آلسبیادس بو فکرلر ایله اشتغال ایدرك فارنابازوسدن حکمدارك نزدینه کیتمك ایچون رخصت تشبثنده اوله طورسون قریتیاس ایله آتینه نك سائر حاکملری آسیاده بولنان لیزاندره اعزام ایتدکاری معتمد آدملر وساطتیله «آلسبیادسك وجودی دنیادن قالقمدقجه لیزاندرك آتینه ده وضع ایلدیکی ترتیبات اداره دوام ایده میوب بوزیله جقدر؛ بناءً علیه ترتیبات متخذه نك بقاسی آرزوسنده ایسه آلسبیادسی تعقیب ایتمك اقتضا ایلدیکنی» بیلدیردیلر . لاکه ده مونیالی بواشعار اوزرینه فارنابازوس نزدنده تبلیغات مصرانه ومؤثره اجراسنه قرار و یره رك فارنابازوسه شو خبری ارسال ایلدی :

« آلسبیادس حیاً ویا میتةً کندیلرینه تسلیم

« ایدلمیه‌جك اولور ایسه لاکده‌مونیالیلر ایران
« حکمدار یله قرارلشدیرمش اولدقلری احکام
« صلحیه‌نك هیچ برینه رعایت ایتمیه‌جکلردر » بوتبلیغ
والی یه فوق العاده تأثیر ایتمکله حکمدار متبوعنك
شان وشوکتنه ایراث خلل ایتمکدن ایسه برودستی
فدا ایلمگی ترجیح ایده‌رك اوصره‌ده حکمدارك نزدینه
گیتمك ایچون حاضرلنمقده اولان وَفریغیاده اقامت ایدن
آلسبیادسك و جودینی عالمدن قالدیرمق مأموریتیله
سیزامیترسی وَباکئوسی نامنده ایکی آدمی فریغیایه
اعزام ایلدی. گیدن حریفلر آلسبیادسك قومشوسی
اولان اهالی یه مشارالیهی قتل ایچون امر خفی
ویرمشلر ایسه‌ده النده قلیچ اوله‌رق آلسبیادسه هجوم
ایتمگه هیچ کیمسه‌ده جسارت یوق ایدی. بناءً علیه
کندی قوتلریله مغلوب ایده‌میه‌جکلری برآدمی
آتش قوتیله مغلوب ومحو ایتمك ایچون گیجه وقتی
مشارالیهك یتوتت ایتدیگی محلك اطرافنه اوطون
ییغه‌رق اشعال ایلدیلر. علولرك چاتردیسی آلسبیادسی

اویاندیرمغله مشار الیه همان یاتدیغی یردن فرلایوب
علی العجله معتمدلرندن اولوب هیچ بر وقت یانندن آیرلمامش
اولان بر (آرقادیا) لینك قیصـه خنجرینی آله‌رق
یانندهکیلره آرقه‌سـندن کله‌لرینی امر ایلدکدن صکره
البسه‌سنی علولنمش اولان آتش ییغنلرینه القا و بو
صورتله لهیب بلایه غایه‌ایله سالماً خارجه چیقدی ایسه‌ده
بو هنگامه‌یه دوردن نگران اولان باربارلر مشار الیهك
تخلیص جان ایتـدیکنی گورمه‌لریله اوزرینـه اوق
یاغـدیره‌رق تلف و سر مقطوعنی دخی فارنابوزوسـه
ایصال ایلدیلر .

اوته‌دن بری کندیسنك قاپاتمه‌سی بولنان بر قادین
(مؤرخ آتنه‌ئوسـك روایتنه گوره آلسبیادسـك
قاپاتمه‌سـنك اسمی تئودوتا ایدی . پلوتارخك قولنجه
لایسك والده‌سی تیاندریا ایدی) جسدینی کندی
لباسیله سـتر ایدرك کندیسـنی حیاً احراق ایتمـك
ایستدکاری او آتشك ایچنه القا ایله یاقمشدر . ایشته

آلسبیادسی تخمیناً قرق یاشنده اولدیغی حالده بوصورتله ترك حیات ایلدی .

§

مؤرخینك اکثریسی آلسبیادسك اخلاقنی الوان مظلمه ایله تصویر ایدرلر . لکن هر حالده شایان وثوق اوچ مؤرخ واردرکه مشارالیهك مدایحنی آوردهٔ زبان ایتمکله اعلان فخر ایدییورلر . بونلردن برنجیسی توسیدیدسدرکه مشارالیه ایله معاصر بولنمشدر . ایکنجیسی براز صکره دنیایه گلان وفقط مشارالیهی یقندن طانییان اصحاب فضائل ایله ملاقی اولان تئوپومپوس و اوچنجیسی دخی تیمهئوسدر . تئوپومپوس ایله تیمهئوس علی العموم پك چوق کیمسه‌لرك ثناسنده بولنمقلری حالده فوق العاده اولهرق آلسبیادسك ستایشنده اتفاق ایتمشلردر .

مشارالیهك شان و اقتدارینی بیلدیره‌جك اولان و بالاده ذکر اولنان کافهٔ خصوصاتی اثبات ایلدکدن صکره علاوةً دییورلرکه :

« مشار الیه صورت معیشتجه هر مملکتدن
« پارلاق بولنان آتینه‌ده دنیایه گله‌رك اورادہ اقران
« و امثالنه هر خصوصده تفوق ایلدی . آتینه‌دن
« نفی اولندقده تب شهرینه گیده‌رك اوراده مقبول
« اولان تعلیملره وَ سائره‌یه هوس ایتمکله گرك
« مهارت وَ گرك زور آورلك جهتلریله گنجلرك
« هیچ بری کندیسنه مسابقت ایده‌مدی . ینه
« آلسبیادس لاکه‌ده مونیایه عزیمتنده گرك ملبوسات
« وَ گرك مأکولات خصوصلرنده درجهٔ نهایه‌ده
« سادگی و تصرف ایله مألوف اولان وَ بو صورتله
« محرومیتاره آلیشان اسپارطه‌لیلرك صورت معیشتنه
« بر درجه‌ده تقلید ایلدی‌که طوغمه بیومه اسپارطه
« لیلرك عمومنه ملبوسات و ماکولات خصوصنده‌کی
« امساکیله تفوّق ایلدی . آندن صکره عشرت
« و سفاهته مکب اولان تراکیلرك یاننده بولندیغی
« اثناده بوایکی شیده اهالیء مذکوره‌یه تفوق
« ایتدی . هوسلری آوجیلغه وَ شرقیونه مخصوص

« كيف افزا بر معيشتده منحصر اولان ايرانليلرك
« يانده دخی آنلرك معيشتنه بر وجهله تقليد اطوار
« ايلدی كه هر كس كنديسنه نظر حيرتله باقار
« ايدی . ايشته بو خاصه‌لر صورت عموميه‌ده كند-
« يسنی اقران وامثالنه فائق وهر كس نزدنده
« محبوب وممتاز قيلمقده ايدی . »

مشار اليه ايچون بوقدر تفصيلات كافيدر . دها
بشقه ذواتدن بحث ايتمكلكم ايجاب ايدييور .

. . . .

ترازيبولوس

ترازيبولوس آتينه‌لی ليقوسك اوغلی ايدی .
مساعدات طالعندن صرف نظر ايله بو ذاتك يالكز
اخلاق فاضله وخصائص عاليه‌سنی محاكمه ايده‌جك
اولور ايسه‌م كنديسنه كانجه‌يه قدر ترجمهٔ حاللرينی
يازديغم ذوات آره‌سنده درجهٔ اولی ده طوتمغه لزوم

گوزیرم . هله شوندن تماميله امینم که ثبات عزم .
متانت اخلاق . علوّ جناب . استقامت اطوار وَحب
وطن خصوصلرنده ذوات سالف الذکاردن هیچ بری
مشار الیه ایله مسابقت ایده‌من . چونکه وطنلرینی
ایدیء متغلبه‌دن قورتارمغه چالیشانلر پك چوق
اولدیغی حالده موفق اولنلرك عددی پك قلیلدر .
ترازیبولوس ایسه وطنی اوتوز نفر متغلبه‌نك مظالم
وتضییقاتندن تخلیصه موفق اولمشدر . اگرچه
حسن اخلاق وخواصجه کندی مرتبه‌سنه هیچ بر
کیمسه واصل اولهمامش ایسه‌ده ینه ـ نه یولده
اولدیغی ادرا کدن عاجز اولدیغم ـ بعضلری واردرکه
کندیسندن زیده مشهور اولمشلردر . مثلا پلوپونز
سفرنده آلسیبیادس اردوده بولندیغی زمانلرده دخی
پك چوق موفقیاته مظهر اولمش وَ باخصوص
آلسیبیادس هر موفقیتی ترازیبولوسك معاونتیله احراز
ایتمش اولدیغی حالده ینه آلسیبیادسك برخصه‌
مخصوصه‌سندن ناشی موفقیاتك شان وشرفی آلسیبیادسه

عطف اولنمشدر . مع مافیه بوکبی موفقیتلری باش
قوماندان یالکز کندیسنه مال ایتمیه‌رك بر قسمنی
قوماندا ایتدیکی افراد عسکریه‌یه و بر قسمنی دخی
یاوری طالعه عطف ایتمك لازم کلیر . چونکه
کرمیٔ حرب حالنده آزتق قوماندانك تدابیر
عاقلانه‌سی دکل بلکه افراد عسکریه‌نك حدت
وثباتی استحصال مظفریته باعث اولور . بونك ایچون
عادی برنفر و عادت تخت قوماندانلك قزاندیغی شاندن
بر قسمنی کندیلری ایچون طلب ایتدکلری وقت تمامیله
حقلیدر . هله بعض کره مساعدهٔ طالعك بر
محاربه‌ده ماهر بر قوماندانلدن زیاده ایش کورمش
اولدیغی ادعا ایدیلیر ایسه خطا ایدلمش اولماز . ایمدی
او فعل عالینك (یعنی وطنك استخلاصی) بسبتون
ترازیبوله‌سنه عائد بر شرف اولدیغی تحقق ایدر .
زیرا لاکده‌ده مونیالیدرك نصب ایتدکلری اوتوز نفر
حاکم آتینه‌یی ظلم وتعدی زنجیرلریله تضییق ایدیورلر
ایدی . آتینه اهالیسنده سفرده مقتول اولمیانلر

اکثریت اوزره یاقتل اولنمش ویاخود وطنلرندن اجلا
ایدلمش وَ اکثریسنڭ املاك واموالی مصادره
ایدیلەرك لاکەدەمونیالیلر تقسیم قلنمش ایدی .
ایشته بو احوال آرەسندە ذکر اولنان حاکملره
اعلان حرب ایدنلرڭ برنجیسی وَ حتی یگانەسی
ترازیبولوس ایدی .

§

مشار الیه ، آتیقا قطعەسی داخلندە بولنان
مواقع مستحکمەدن فیله موقعنه فرار ایلدیگی زمان
بتون معیتی اوتوز کشیدن عبارت بولنیور ایدی . ایشته
آتیقالیلر خلاص ونجاتلرینی بو اوتوز کشیدن امید
ایدییورلر ایدی . دنیانڭ الڭ مشهور بر حکومتنڭ
آزادی واستقلالی بو فرقهٔ صغیرەیه مستند بولنیور
ایدی . بدایتده آتینه حاکملری بو فرقهٔ قلیلەیه نظر
استحقار ایله باقمشلر ایدی . ایشته بو نظر استحقاردرکه
حقیقت حالده حقارت ایدنلرڭ ادبارینی وَ حقارت

گورنلرك اقبال استقبالی موجب اولمشدر . چونکه
حاکملر فرقهٔ مذکوره افرادینك قلت مقدارینه
باقه‌رق تعقیبده ابراز تکاسل ایتدکاری حالده
برطرفدن ترازیبولوس استعداد ایده‌رك موجودینه
تقویت ویرمك ایچون وقت قزانمش اولدی . بو
کیفیت ایسه شو مثالك حقیقتنی لایقیله حفظه بزی
دعوت ایدر : « محاربه‌ده الك عادی بر خصوصی
بیله نظر مسامحه ایله گورمك جائز دگلدر . » کذا
شو مثلی دخی اخطار ایدر : « احتیاطی آلدن
براقیانك آناسی آغلامامش » بونکله برابر ترازیبو.
لوسك جمع قوت خصوصی پك ده آرزوسنه موافق
صورتده گتیرور ایدی . چونکه او زمانلرده دخی
ارباب فکر وذکا استقلال ایچون ایش گورمکدن
زیاده لافزنلك ایله وقت گچیرمگی اعتیاد ایتمش
ایدی . (خطبادن دموستن آتینه‌لیلر حقنده بو
سوزی پك چوق کره سویلمشدر) ترازیبولوس
براز قوت طوپلادقدن صکره پیره‌ئوس قطعه‌سنه

عزیمتله اوراده موقتاً موقعنی تحکیم ایلدی . آتینه حاکملری موقع مذکور اوزرینه ایکی دفعه تعرضه جسارت ایتمشلر ایسه‌ده ایکی دفعه‌سنده دخی مغلوب و پریشان اوله‌رق سلاحلرینی و احمال و اثقالنی ترک ایله شهره فرار ایلمشلردر . تراز یبولوس بو وقایعات جمله‌سنده فرط مهارت وجسارت ایله حرکت ایلدی . زیرا مشار الیه بر همشهرینك دیگرینی صیانت ایتمسی و جائب حیتدن اولدیغنی بیان ایله فراریلر علیهنده هرگونه تعدّی‌یی منع ایلدی . بناءً علیه آنجق ایلك هجومی اجرا ایدنلر آره‌سنده یره‌دلیلر بولندیغی گبی تلف اولانلرك صویولمسی منع اولندی . یالگز احتیاج بولندیغی جهتله تلف اولانلرك اسلحه‌سنی وبرده اوزرنده ترك ایتمش اولدقلری ارزاق آلدی . ایکنجی محاربه‌ده حاکملرك برنجیسی اولان قریتیاس تمام ترازیبولوسك مواجهه‌سنده محاربه ایتمکده ایکن تلف ایدلدی .

§

قریتیاس بو صورتله تلف اولدقدن صکره لاکده‌ده‌مونیا حکمداری پاوزانیاس آتینه‌لیلره معاونته گیررك شرائط آتیه ایله ترازیبولوسله آتینه‌لیلر آره‌سنده عقد صلحه موفق اولدی : « اهالی حقنده تعدیاته « جرأت ایتمش اولان اوتوز حاکم ایله مؤخراً انتخاب « اولنان اون نفر پره‌تور مملکتدن تبعید اولنه‌جق « کیسه‌نك اموال و املاکی مصادره ایدلیه‌جك ـ اداره « حکومت اوته‌کی گبی ایدی‌ء اهالی‌یه تودیع اولنه‌جق »

ترازیبولوس عقد صلحدن صکره قزاندیغی شان و اعتبار سایه‌سنده وقتیله بر تهمتده بولنمش اولانلر علیهنده بر شکایت ویا مجازات اقامه ویا ترتیبی خصوصلرینی قطعیاً منع ایدر بر قانون وضع ایتمکله خلقی یکدیگرینه قارشی نفاق و عداوتدن قورتارمسندن بین الاهالی شان و شرفی بر قات‌دها اعلا ایلدی .
(بو قانون عفو عمومی قانونی اولوب الان بعض عصیانلردن صکره اوروپاده موقع فعله قونمقده‌در) بو قانونه (آمنیستی) عفو عمومی نامی ویرلدی .

مشار الیه قانون مذکورڭ یالکز وضعی دکل موقع فعله قونمسنی تأمین ایچون فوق الغایه ابراز غیرت ایتمشدر . کندیسیله برابر منفاده بولنمش اولانلرڭ اسکی دشمنلریله بارشمش اولدقلری حالده تکرار آنلرڭ قتلنه تصدی ایتمکده بولندقلرینی مشاهده ایدن ترازیبولوس قانون مذکور الندہ اولدیغی حالده عفو عمومیسنی اعلان وَ بو وجهله هر نوع مخاصمات وتجاوزاتی منع ایله ابراز عدل واحسان ایلدی .

§

آتینه اهالیسی مشار الیه‌ه خدمات مشکورہ‌سنه مکافاةً ایکی زیتون دالندن یاپلمش بر تاج شرف اهدا ایلدیلر . بوتاجی مشار الیه بعض اسلافی کبی جبراً استحصال ایتمیوب اهالینڭ نشانهٔ محبتی اولەرق قزانمش بولندیغی جهتله ایقاظ حسد ایتمدکدن بشقه مشار الیهڭ شرف وحیثیتنڭ بر قاتدها اعتلاسنه باعث اولدی . بوخصوصده یونانستانڭ حکمای

سعه‌سندن پیتاقوسـك حركتی پك عاقلانه ایدی .
میدیالی اهالیسی هدیه اولەرق كندیسنه بر قاچ بیك
دونم اراضی ویرمك استدكارنده مشارالیه پیتاقوس
رد ایله « رجا ایدرم بكا بر چوق كشینك حسدینی
موجب اولەجق وَ بر چوق كیمسەنك حرص وطمعنی
ایقاظ ایلیەجـك برهدیه ویرمیكز ! بن هم قنعتك
قناعتنی وهمده سزك عنایتكزی اثبات ایچون یوز دونم
اراضی قبول ایده‌جكم . » دیمشدی .

فی الحقیقه شوراسی محققدركه قیمةً ناچیز اولان
هـدیه‌لر اوزون بر مدت المزده قالدیغی حالده قیمت
مادیه‌سی بیـوك اولان هدایا بر مدت صكره المزدن
آلنـیر . ترازیبولوس هدیةً تقدیم اولنـان تاج ایله
خشنود اولەرق بشـقه هیچ برشی آرزو ایتمدیگی گبی
تقدمهٔ مذكوره‌دن طولانی هركسـدن زیاده مظهر
شان وحیثیت اولدیغنه اعتقاد حاصل ایلدی .

مشار الیه مؤخراً بردونما ایله كالیكیا ساحلنه

عزیمت ایتمشیدی . او اثناده برگون نو بجیلرڭ اثر مسامحه‌سی اوله‌رق بار بارلر بردنبره شهردن چیقوب هجوم ایتدکاری صره‌ده چادرنده مقتول اولمشدر .

- •-• -

قونون

آتینه‌لی قونون پلوپونز سفری اثناسنده خدمت حکومته داخل اوله‌رق آتینه‌لیاره پك چوق خدمات حسنه ابراز ایلمشدر . زیرا مشار الیه عساکر بریه‌یه باش قوماندانلق ایتدیگی گبی مؤخراً دخی دونتما قوماندانی اولدیغنده فوق‌العاده افعال قهرمانانه اجرا ایلدی . اهالی کندیسنه فوق‌العاده برشرف واعتبار ویرمك ایچون عموم آطه‌لرڭ اداره‌سنی ید استقلالنه تفویض ایلمشیدی . مشار الیه بو اقتداره نائل اولدقدن صکره لاکه‌ده‌مونیالیلرڭ مستملکاتندن بولنان (فره) جزیره‌سنی (مسینا کورفزی داخلنده در) ضبط ایلدی .

قونون پلوپونز سفينه‌لرینك نهایتده، یعنی ایراندر، اغوس نهری كنارنده آتینه اردوسنی مغلوب و پریشان ایلدیكی زمانده دخی قوماندان بولنیوردی . فقط او صره‌ده اردوگاهده موجود بولنمسندن آتینه‌لیلرك مغلوب اولمق احتمالی برقاتده‌ها تحقق ایتمش ایدی . زیرا قونون قواعد فن حربه زیاده‌سیله آشنا وخدمات حربیه‌ده فوق‌العاده غیور ومقدم برذات ایدی بناءً علیه كندیسی اردوده بولنمش اولسه ایدی آتینه‌لیلری اویله بر پریشانلغه دوچار ایتمك ممكن اولمماز ایدی .

§

مغلوبیت مذكوره‌دن صكره قونون فوق‌الغایه خطرناك برحالده بولنمش ایكن مشارالیه كندی ذاتی امنیتده بولندیره‌جق بر ملجاءً آرامغه بدل بالعكس آتینه شهرینك لاكه‌دمونیالیلر طرفندن محاصره ایدلمش اولدیغنی استخبار ایتمسی اوزرینه همشهریلرینی قورتارمق وسائطنی تحری یه شتاب ایلدی . بونك

ایچون ایران حکمدارینڭ اقرباسندن وَ لیدیا ایله ایپونیا قطعه‌لرینڭ والیسی بولنان فارنا بازوسڭ نزدینه عزیمت وَ برچوق مخاطرات ومشاقی گوزه آلدیره‌رق والینڭ دوستلری آره‌سنده برموقع مهم احرازینه غیرت ایلدی .

لاکه‌ده‌مونیالیلرڭ، آتینه‌لیلری مغلوب ایلدکدن صکره اردشیر ایله عقد ایلدکلری اتفاقی الڭ زیاده تیسافرنسڭ تشویق وتحریکی اوزرینه نقض ایده‌رك ایران حکمدارینڭ دوستی ایکن اوصره‌ده لاکه‌ده‌مونیالیلرڭ متفقی اولمش اولان (آکزیلاوسی) قوماندانلق ایله آسیایه اعزام ایتمه‌لریله فارنا باروس باش قوماندان صفتیله لاکه‌ده‌مونیالیلرڭ مقابله‌سنه گوندرلدی . لکن حقیقت حالده باش قوماندانلق وظائفی قونونڭ عهده‌سنده اوله‌رق کافهٔ اموری مشار الیه اداره ایلیور ایدی . مشار الیه دشمن باش قوماندانڭ گوزنده بردیکن اوله‌رق برچوق تصورلرینی عقیم براقیور ایدی . ذاتاً شوراسی هرکسجه

معلومدرکه ایران اردوسنده قونون بولنمامش اولسه ایدی اکزیلاوس ایران حکمدارینك الندن آسیانك توروس طاغلرینه قدر اولان قسمنی مطلقا آلیرایدی. فی‌الحقیقه مؤخراً بئوسیالیلر ایله آتینه‌لیلر متفقاً لاکه‌ده‌مونیالیلره اعلان حرب ایتمه‌لری اوزرینه اکزیلاوس مملکتنه جاغرلدیسه‌ده قونون ینه ایران قوماندانلرینك نزدنده قاله‌رق آنلره پك بیوك خدمتلر ایفا ایتمشدر.

§

تیسافرنس ایران حکمداری علیهنده افکار خائنانه وفساد پرورانه‌ده بولنمقده اولدیغی حالده — بوکا هرکس احتمال ویرمه‌یله — اردشیرك بالذات کندیسی اصلا اینانمز ایدی. زیرا تیسافرنسك کندیسی وظیفه‌سنی اونتمش اولدیغی برزمانده کندیسنه ایفا ایتمش اولدیغی خدمات مهمه وکثیره‌یی حکمدار لایق اولدیغی مرتبه‌ده تقدیر ایلمکده ایدی.

چونکه برادری خسرود غلبه ایتمسی تیسافرنسک غیرتی سایه‌سنده اولدیغنی فراموش ایتمامش اولدیغندن موما الیه علیهنده سویلنان سوزلره درحال اعتقاد ایتمسنه اصلا تعجب ایدلمه‌مایدر . بناء علیه فارنابازوس تیسافرنسدن شکایت ایچون قونونی ایران حکمدارینک نزدینه گوندرمکله مشار الیه مقر سلطنته مواصلتنده عادت ایرانیان اوزره طوغریی کیلیارق (حکمدارک یاور اکرمی) تیتر اوستسانت نزدینه عزیمتله حکمدار ایله ملاقات آرزوسنده بولندیغنی عرض ایلدی . زیرا بوذاته مراجعت ایتمکسزین حکمدار ایله فرد آفریده ملاقات ایده‌مزایدی . کیلیارق کندیسنه دیدی که : « ملاقاتکزده برمانع یوقدر . یالکز کندیسیله بالذات گورشمکمی ، یوقسه ایشکزی تحریراً عرض ایتمکمی ایستیورسکز ؛ زیرا حکمدارک حضورینه مثول ایتدیککز وقت سز یونانیلرک προσκυνεῖν (آیاق اوپمك) دیدیککز بر رسمی اجرا ایتمك لازم گلیر . اگر بونی اجرا کوچ‌کزه گیتدیگی حالده

مقصدكز هرنه ایسه حكمدار ایله بالذات ملاقات ایتمش گبی معروضات ایلهده حاصل ایده بیلیرسكز .

بوكا جواباً قونون دیدیكه : « ذات حكمداری یه هرنوع آثار تعظیم و احترامی ایفا ایتمك اصلا گوجه گلمز . فقط انچندن نشأت ایتدیگم مملكتك عاداتنه اتباع ایتمیوبده باربارلرك عاداتنه تبعیت ایدهجك اولورسهم وطنمی تحقیر ایتمش اولورم . خصوصیله كه وطنمك حكومتی شمدی یه قدر اقوام سائرهنك قانونلرینه اتباعه دكل كندی قوانینی اقوام سائرهیه قبول ایتدیرمكه آلشمش برحكومتدر . »

بونك اوزرینه مقاصدینی حكمداره تحریراً عرض ایتمكه قرار ویردی .

§

اردشیر اوراق معروضهیی مطالعه ایتدكدن صكره قونونك شكایاتنه بردرجهده اهمیت ویردی كه همان تیسافرنسی خائن حكومت اولمق اوزره اعلان

ایدەرك لاکەدەمونیالیلر علیهندە برسفر آچلمسنی وَ قونونه دخی اردو ایچون بر دفتردار تعیین ایتمسنی امر ایلدی .

قونون بوخصوصده کندیسنك دائرۂ اقتداری داخلندە اولمدیغنی وَ معیتندە بولنان کیمسەلرك اخلاقنه دها زیادە واقف بر ذاتە تفویضی لازم گلەجگنی بیان وَ بونکله برابر ایشك فارنابازوسه حواله اولنمسنی توصیه ایتدی . بونك اوزرینه حکمداردن برچوق هدایای گرانبها آلدقدن صکره گلەجك موسم صیفده دگزدە حاکم اوله بیلمك ایچون قبرسلیلرله فنیکەلیلر وَ سائر حکومات بحریه نزدندە حکمدارك امریله سفائن حربیه انشا ایتدیرمك مأموریتیله ساحل بحره اعزام اولندی .

بو ایشدە کندیسنك آرزوسی اوزرینه فارنابازوس کندیسنه معاون نصب اولندی . لاکەدەمونیالیلر بوحاله واقف اولنجه جدیتله چالشمغه باشلادیلر .

زیرا یالکز بر بار بارلر ایله محاربه اولندیغی زمانه نسبةً بو حالده ایشك دها شدتله ظهور ایده جگنی دوشنمکده ایدیلر . جوز وماهر بر باش قوماندان حکمدار ایرانك اردوسی باشنده بولنوب آنلر ایله محاربه ایده جك ایدی . بر قوماندان که کندیسنه نه درایت وخدعه ایله وَ نه ده کثرت عسکر ایله غلبه قابلدی . ایشته لاکه ده مونیالیلر بوکبی فکرلرله اشتغال ایده رك جسیم بردونما ترتیب وَ بیراندرك قوماندا سی آلتنده اوله رق سوق ایتدیلر .

قونون بو دونمایه قنیدوس موقعی (آناطولی شبه جزیره سنك جنوب غربیسنده بر بروندر) آچیقلرنده تصادفله دهشتلی بر محاربه دن صکره مذکور دونمایی مغلوب و بر خیلی سفینه ضبط وَ برقاچنی دخی غرق ایلدی . بو مظفریت یالکز آتینه لیلرك دگل حتی لاکه ده مونیالیلرك زیر اداره سنده بولنان اقوامك اعادهٔ استقلالنه باعث اولدی . قونون دونماسیله

برابر وطنی اولان آتینه ساحلنه عزیمت وَ وقتیله شهرك وَ ایمانك اطرافنده بولنوب لیزاندر طرفندن هدم وتخریب اولنان سوزلری تکرار انشا ایتدیردکدن صکره فارناباز وسدن احسان اولنەرق آلمش اولدیغی الّلی تالانی دخی همشهریلری آره‌سنده تقسیم ایلدی.

§

بو ذات ابنای بشردن پك چوغنك بولنمش اولدیغی احواله مطابق حرکتده بولندی ؛ ادباردن زیاده اقبالده دوچار غفلت اولدی . زیرا پلوپونز-لیلرك دونماسنی پریشان ایلمکله وطننه ایدیلان حقارتك انتقامنی تمامیله آلمش اولدیغنه اعتقا ایده‌رك نائلیتی مشکوك وَبلکه ناقابل برطاقم مقاصد عالیه‌یی تعقیبه باشلادی . بونکله برابر شایان تقبیح وَ یاخود دنیات وجداننه دال اوله‌جق هیچ بر حرکتده بولنمدی . کندیسی حکمدار ایرانك قوت وشوکتنی

توسیع ایتمکدن زیاده وطننك مکنتنی تزیید ایتمك املنده ایدی .

مشار الیه قنیدوسده وقوع بولان محاربهٔ بحریه ایله یالکز بازبارلر عندنده دکل عموم حکومات یونانیه نزدنده دخی پك بیوك بر شرف واعتباره مظهر اولدی . بناءً علیه بو شرفدن استفاده ایله ایونیا وآقولیا قطعه‌لرینی تکرار آتینه‌یه قزاندیرمق ایچون تشبثات خفیه‌ده بولندی ایسه‌ده کیفیت یکده دائرهٔ کتمانده قالمدیغی جهتله (سارد) والیسی تیرابازوس ، قونونی مهم بر ایش ایله حکمدار نزدینه اعزام بهانه‌سیله یاننه دعوت ایلدی . قونون دعوته اجابتده اصلا تردد ایتمیه‌رك والیٔ مومی الیهك نزدنده اثبات وجود ایتدیگنده محبسه القا اولنمش وَبرخیلی مدت اوراده قالمشدر .

مؤخراً حکمدارك نزدینه گوندریله‌رك اوراده اتهام وتلف ایدلدیگی بعض مؤرخین طرفندن

روایت اولنمش ایسه‌ده ایران مؤرخلرندن الک زیاده
شایان اعتماد اولان دینونك روایتنه گوره مشارالیه
محبسدن فرار ایتمش وفراری تیرا باز وسلك انضمام
رأییله اولوب اولمدیغی مشکوك بولنمشدر .

کتابخانهٔ ابوالضیا

ویانه سفارتنامه‌سی

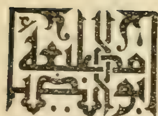
(احمد رسمی افندینکدر)

برنجی طبعی

قسطنطنیه

۱۳۰٤

مطبعهٔ ابوالضیا

﴿ ويانه سفارتنامه‌سی ﴾

(احمد رسمی افندینکدر)

بسم الله الرّحمن الرّحیم

حمد موفور، وَثنای نامحصور، خداوند جهان آفرینه لایقدرکه پرتو سفارت ونبوّت ایله عالمی منوّر وَتوراث سلاطین رأفت آیین معدلت کستر ایله سکان روی زمینی الطاف حمایت وعاطفته مظهر ایلمشدر.

بعد ذالك ۱۱۷۱ سنه‌سی سفر المظفرینك اون آلتنجی گوننده واقع جلوس همایون میمنت عنوان جناب سلطان مصطفی خان ثالث تبشیری سفارتیله نمچه دولتی جانبنه مأمور اولان الحاج احمد رسمی بندەلرینك تقریریدرکه بعونه سبحانه سنۀ مزبوره

ربیع الاوّلینك یگرمیسنده « بارك الله فی السبت والخمیس » اثرنفیسنه اقتداءً پنجشنبه گونی استانبولدن حرکت وسکز گونده ادرنه‌یه واریلوب حسب الاقتضا آنده اوچ گون اقامتدنصکره ادرنه‌یه آلتی ساعت بعدی اولوب جنّت مکان سلطان سلیمان وزراسندن مصطفی پاشا نام صاحب الخیره منسوب و « حسنهٔ ابدیّه » تاریخیله مورّخ ومشیّد ونهر مریچ اوزرینه ممهّد اولان جسر مصطفی پاشادن مرور وقصبه‌سنده یتوتت اولنمشدر . قصبهٔ مزبورده سلطان سلیمان حلاثلندن خصکی سلطان جامعی وعمارت وادواتی موجود وقپو آغاسی نظارتنده اولان اوقافدن معدود اولوب عمارتنده روز بروز طبخی مشروط ومعین اولان طعامدن اهل بلده وابنای سبیل ایکی یوز اللی سنه‌دن برو حصّه‌مند انعام جمیل ایکن عهدقریبده بعض عوارض واهیه حلولی ومتولّیلر سببی ایله انقطاع نعمت مرسومدن ناشی اهالیٔ قصبه‌نك محزون ومغموم اولدقلری معلوم اولمشدر .

مصطفی پاشادن بش گونده قلبه‌یه وآندنخی آلتی
گونده صوفیه‌یه واریلوب شهرکوبنده برف وبارانه مصا-
دفه‌دن ناشی نیشده اوچ گون قرار وایکرمی سکزنجی
گونی (موراوه) نهری مروروگاهنه ابتدار اولندی. نهر
مذکورك جسری اولمیوب (احق) تعبیر اولنور کچت
ایله مروره احتیاج مقرر وا کثر اطرافی منجمد بولنوب
کچت استعمالی نامیسر اولدیغنه بناءً امکان مساعد اولنجه
درت گون دخی آنده اقامت اقتضا وار بعین ایچنده
اربعین چقارده‌ق قرق گون تمامی اولان جمادی الاولی
غره‌سنده بلغراد دالجهاده وصول ودخول صورتلری
رونما اولمشدر. بلغرادده اون اوچ گون اقامت
اثناسنده (زمن) ضابطندن (وارادین) قومندانی وسا-
طتیله اوسك جنرالنه قدومز اخبار وبحدن استقبالمزه
مأمور ومعین اولان ترجمان ومهماندار زمنه وآندن
بلغراده گلوب مأموریتمزدن محظوظیت اظهاری
ضمننده سلام وکلام ابلاغندن صکره مروریمز ایچون
زمن جانبنده عادت اوزره آماده قلدقلری سال

اجزاسی ممكن اولميه‌جق و بوز اوزرندن مرور متعذر
اوله‌جق مرتبه (ساوه) نهری نیم پخته منجمد اولمغن
وقت وحاله گوره پیاده قایق مرور ایده‌جك قدر
برجدول آچلق وجمادی‌الاولینك اون بشنجی گونی
عبور اولنمق اوزره بلغراد والیسی وزیر مکرّم ابراهیم
پاشا حضورنده قول وقرار اولندقدنصکره وجه محرّر
اوزره ایکی طرفدن تکلّف ایله بوز قیریله‌رق جدول
معهود صورت پذیر وساوه نهری میانه نشان نصب
وزمان معیّنده استقبالمزه مأمور اولان ترجمان ایله
زمن قومندانی برمنقّش ومزیّن قایق ایله نشانه
گلوب وبوچاکرلری دخی بلغرادده معتاد اولان
آلای واحتشام ایله ساوه ساحلنه بعدالنزول
بلغراد دفترداری ایله معاً برقایغه سوار ونشان یرینه
یناشوب بلغراد دفترداری بوبنده‌لرینی آلتمش نفر
توابع ولواحق ایله زمن قومندانینه تسلیم ویدندن
تمسّك اخذیله وظیفه‌سی اولان رسمی تمیم ایلدی .
ساوه‌نك اوته کنارنده کندومز واتباعمز ایچون هنطولر

وَعربه‌لر ایله ایکی بیراق عسکرلری آماده اولمغن
طوپلر آتلق عقبنده عربه‌لره سوار وَساوه ساحلندن
ایکی ساعت مسافه‌سی اولان زمن قصبه‌سنده مهیّا
ایلدکلری قوناقده قرار اولندی . آنده یدی گون
اقامت وَ اتمام لوازم مسافرت اولندقدنصکره معیّتمزه
مأمور اولان ایکی ترجمان وَایکی مهماندار وَطبیب
وآلتمش قدر نفراتیله برقپودان یاڭزه دوشوب تعیینات
مستوفی وَ اکرامات منتها ایله قصبه‌دن قصبه‌یه گونده
اوچر، بشر ساعت گیده‌رك وَاوچ گونده بر آرامش
واستراحت ایده‌رك اون گونده (اوسك) قلعه‌سنه
وارلدی . قلعهٔ مذکوره (دراوه) نهرینڭ طونه‌یه
منصب اولدیغی محلدن ایکی ساعت یوقارووده دراوه
نهری کنارنده بیره گومَلش بر حصن حصیندر .
قارشوسنده ینه نهر مذکور کنارنده [شانص] نامنده
بر کوچك حصار وَ بوسنه حدودینه تقریباً یگرمی
ساعت مسافه ایله جانب شرقی وغربیسنده مکاتف

واروشلری واردر . نهر مذكوردن اچقلر ایله
چلوب اوته طرفی غایت بطاق وَصولاق محللر
اولمغن بر ساعت چكر دور ودراز جسرلر گورلمشدر .
اوسكدن اون بش گونده استونی بلغراده وارلدی .
جانب غربیسنده واقع بر بیوك گول كنارنده
اعتباردن ساقط اطرافی وحلزار بر اسكی حصاردر.
استونی بلغرادن سكز گونده [یانق] نام قلعه‌یه
وارلدی . قلعهٔ مذكوره (رابه) وَ(رابچه) نام نهرلر
میاننده وطونه قربنده واقع اطرافی متعدد آطه‌لر
وَطابیه‌لر ایله استحكام بولمش بر متین قلعه‌در . بوندن
دخی [آلتون بورق] [۱] نام شهره آلتی گونده وارلدی.
شهر مذكور بر نهرك اوزرنده طوپراقدن شرانپو ایله
احاطه اولنمش بر بلده اولوب درونده قرالیچه‌نك
مكلّف ذخیره انبارلری وَدگرمانلری گورلمشدر .
نهر مذكور مجارستان ایله نمچه سنجاغندن عبارت اولان

[۱] بو شهر آلمانیاده‌كی ساقس آلتنبورغ دوقه‌لغنك
غیری بر قصبه‌جق اولمق ملحوظدر .

(آغوشتریا) میانی فاصلدر. بوندن دخی درت گونده
بچه ایکی ساعت اولوب بچك محله‌سی منزله‌سنده
اولان (غشوه‌كت) نام قصبه‌یه غرّهٔ رجبده وصول
میسّر اولوب آنده اوچ گون اقامت وَ معیتزده مأمور
اولان باش ترجمان وساطتیله چاسار طرفندن خوش
آمده دائر سلام وکلام جریانی ضمننده بچه دخولمز
صورتلرینه نظام ویرلمشدر.

رجب شریفك اوچنجی گونی غشوه‌كتدن آلای
وعنوان ایله بچه عزیمت وبچ قربنده واقع کوپری
باشنده چاسارطرفندن سرکاتبی نامنه برترجمان ایله بر
بیراق سواری عسکرقرشولایوب مرتّب آلای ایله بچ
قلعه‌سی ایچندن مرور وَ بچ قلعه‌سنك جانب شمالیسنده
(لئوپولدوس) جزیره‌سی واروشنده طونه‌یه وَ بچ
قلعه‌سنه مشرف اولوب اڭه‌دنبرو ایلچیلر ایچون
مهیّا قلنه گلان قونغه نزول اولندی . بچه دخولمز
ایّامی نوروز ونوبهاره مصادفه وَ (برآنده برق)

قرالینك [۱] اهتمام تامله قرالیچه‌نك خاص ملکی اولان
چه ایالتنه توجهی زمانی وَبچ طرفندن دخی عسکر
تسییری اوانی اولوب براده برق قرالنك بودفعه
بچه کلمك خوفنده اولملرندن ناشی تدارك خارجیه‌دن
بشقه لات ومنات مثللو اصنامدن استمداد واستنصار
وَهرگون اعتقادلرینه گوره مظنّهٔ اجابت اولان
کنیساره اولاد واعوانلریله ماشیاً گیدوب براده
برقك مغلوبیتی حقنده تضرع ودعایه اشتغال وابتدار
وَنامهٔ همایون تاقیسنه وقتلری اولمامق اوزره اعتذار
اولنمغله غرهٔ شعبانه‌دك تأخیر اختیار اولنوب غرهٔ
شعبانده چاسارك باش وکیلی طرفندن کندویه
مخصوص اولان آلتی بارگیرلی هنطوایله دعوتجیسی
وَاستقباله مأمور بر بیراق عسکری وَخواص اتباعمز
ایچون آلتی رأس اگرلی، بساطلی آتلری گلوب وقت
معیننده آلایله هنطوه سوار وَباش وکیلی خانه‌سنه

[۱] یعنی پروسیا قرالی بیوك فردریق که اوتاریخده
هنوز (براندن بورغ) غراف دوقه‌سی ایدی .

رفتار اولندی. بنك طاشنده وَ نردبان باشلرنده طرف طرف متعین آدملری قرشـولیه‌رق رجال ونسـوان ایله طولمش باش وکیـلی اولدیغی اوطـه‌یه وار یلوب بزی گورنجه اوتوردیغی صندلیه‌دن قیـام وَ بزم ایچون اعداد اولنمش صندلی اوزره قعوده اشـارتله احترام ایلدی . بعد القعود ایلچیلگه وَ دوسـتلغه دائر حال وخاطر سؤالنه متعلق مصـاحبته شروع وَطبله‌لر ایله متنوّع میـوه‌لر وَشکرلمه‌لر ایرادندن صـکره قهـوه‌لر

وَشربتلر ایچلوب عنایتلو صاحب دولت [۱] افندیمز حضرتلرینك مکتوب عالیلری ابلاغ وَچاساره نامهٔ همایون ایصا لی گونی تعیین اولنمغله واردیغمز هیئتـده عودت اولندی. اوچ گوندنصکره صورت مذکورده چاساریچه‌نك [۲] باش وکیلی طرفندن دخی دعوتجی ایله‌هنطولر وَآتلر قارشوجیلرگلوب آ کادخی وجه‌محرر

[۱] یعنی صدر اعظم .

[۲] ماریا ترازا

اوزره مکتوب سعادت اسلوب ولی النعمی ابلاغ واعطا
دنصکره رسم مودت اجرا اولندی .

ماه شعبانك اونجی گونی بنه وجه مشروح اوزره
چاسار طرفندن دعوتجی ایله کندی هنطوی ومعهوداتلر
وقارشوجیلر گلوب آلایله چاسار سراینه وارلدقده کذلك
بنك طاشنده ونردبان باشنده قرشوجیلر ملاقاتدن صکره
تشریفاتجی نامنه بر آدملری گلوب اوگومزه دوشوب
چاسار دیوانخانه‌سی قربنده بر اوطه ده توقیف
واستیذان ایلدکدنصکره قپوجیلر کتخداسی منزله‌سنده
بر آدملری گلوب دیوانخانه قپوسنی کشاد وبزی بلا
تکلف یدی نفر خواص اتباعله ایچرویه ادخال
وایراد ایلدی . نامهٔ همایون دیوان افندیسی یدنده
اوطه‌نك اطرافی رجال ونسوان ایله طولمش دیوانخانه‌یه
گیریلوب دیوانخانه نهایتنده طول وعرضی تخمیناً
بشر ذراع وقدی برقدمه عجم قالیچه‌سیله دوشنمش
بر صفه اوزرنده صاری دیبا ایله اورتلمش بر صندلی

يانڹده چاسار سياه قطيفه‌دن مصنوع الماسلی لباسله آياق اوزره طوروب صفه‌نڭ كنارينه واصل وَ «حالا شرفبخشای سرير سلطنت عثمانی اولان شوكتلو مهابتلو پادشاه عالمپناه افندمز حضرتلرينڭ جلوس همايونلری اخبارينی متضمن سز دوستلرينه نامهٔ بشارت علامه‌لريدر» ديديگمزده چاسار اشارتيله نامهٔ همايون يانڹده آماده اولان سرير اوزره وضع اولنوب ترجمان خلاصهٔ تقريرمزی چاساره افهام وَ چاسار جواب ويرمك اوزره يانڹده طوران باش وكيله اشارت ايلدكده باش وكيل ترجمانه جلوس همايون حضرت جهانداريدن وَ كندولره نامهٔ بشارت نموديله ايلچی گوندرلمكه عنايت بيورلديغندن محظوظ وممنون اولدقلريله جلوس ميمنت مقرونلرين تبريك ايلدكلری مفهومنی ترجمانه تلقين وَ ترجمان دخی بو بندلرينه تفهيم وتبيين ايليوب بو صورتده رجعت وَ اوچ گوندن صكره هيئت مذكورده ينه محلّ مزبورده چاساره بچه‌يه دخی ابلاغ نامهٔ همايونله اتمام رسم سفارت اولندی.

قرالیچه‌نك نصف اسفلی مائی زمینلی برفستان
زرّین باف ایله محفوف وَصدرندن یوقاروسی بعض
بورنجق مقوله‌سی استار شفاف ایله ملفوف اولوب
گردنی بر سیاه شبکی حوتوز ایله آرایده وَفرقی
الماسلی خفیفچه تارپوش ایله پوشیده واللری
درسکلرینه‌دك گودری الدیون ایله مستور وسرّه‌سی
اوزره معقود وَیدنده دستخوشلری قبلندن اولان
یلپازه موجود اولوب حجابندن و جناتی حمرتماب
ولباتی مظهر تدافع و اضطراب گورلمشدر . وجه
محرّر اوزره باش وکیللره وَچاسار و چاسار یچه‌یه
بولشدیغمز گونده کندو آشجیلریمز مطبوخاتیله
قوناغمزده بزه ضیافت ترتیب وَهر برنده رئیس -
الکتابلری نامنه اولانلر ایله اعیان دولتلری گلوب
کندولر کندولره مخصوص طعاملر احضار وَبزم
طعاملردن دخی تناول ایله استبشار ایدرلر ایدی .
بوندن صکره قوناغمزده آرام وَقرار وَقوناغمزی
محافظه ایچون آلتمش قدر نفراتله درت گونده برکرّه

تبدیل اولنمق طریقه‌سی اوزره بر قپودان تعیین
وَاراده اولنان مسیرلره کتمك ایچون هرگون قوناغمزده
موجود اولمق اوزره بر هنطو تعیین اولنوب خاطر
خواهمزه رعایت صورتلری ارائت اولندی . بو
منوال اوزره درت آی بچده مکث واقامتز اثناسنده
علی الاتصال براندهبرق طرفنه عسکر تسییرندن وَبچه
گلور ملاحظه‌سیله بچ قلعه‌سی درونده ذخائر
ادخارندن وَواروشلرینه عسکر یرلشدرمك دغدغه‌
لرندن خالی اولماملری مؤدیٔ تشویش فکر وضمیر
وَجاذبهٔ شوق آستانهٔ علیه دامن‌گیر اولمغن بر مدّت
دخی اقامت جائز ایکن بعض اعذار وعوارضی درمیان
ایده‌رك استیذان وَآنلر دخی بر مقدار تردد وتعللدن
صکره رخصت ورضایی اعلان ایلیوب طونه ایله
کلمك اوزره یدی عدد (جام) تعبیر اولنور سفینه
استحضارینه شروع حلولنده نامهٔ همایون جوابلری
آلنمغه مباشرت وَنامهٔ همایون ابلاغ اولنان صورتلرده

ينه آلايله ابتدا چاساره واريلوب مقـام اولنده قائماً
ملاقات وَ اتمام رسوم سفارت اولنمغله عودته رخصت
داعيه سنده اولديغمز تقرير اولنـدقده ينه باش وكيل
ترجمـان وساطتيله سـفارت وحركاتمزدن محظـوظ
اولدقلرين وَان شـاءالله تعالى آستانهٔ سـعادته چهره
سالق ايله مشرف اولديغمزده موالات مصـالحه يه كمال
مرتبه رعايت اوزره اولدقلرين افاده ايلمز رجاسنده
ايدكلرين افهام ايده رك يانـنده حاضر اولان نامه لرى
باش وكيـل وساطتيـله طرفمزه اعطـا اولندى . بو
صورتده اوچ گوندنصكره چاسار بچه دنخى جواب
نامه اخـذيله متعاقب باش وكيـلر طرفندن بشـقه
دعوت واظهـار مراسم محظوظيت اولنه رق برمقدار
چاسار وچاسـار بچه طرفلرندن وَ برمقـدارى كندو
يانلرندن اولمق اوزره برر آلتون زنجير ايله اوانئ سيمه
متعلق بعض هدايا عرضى ضمننده مكتوبلرين اعطا
وَقصور وكسوردن استعفا ايلديلر .

بو منوال اوزره ایشلر تمام اولنجه اواخر شهر شوالده معیتمزه مأمور مهماندار وَ ترجمان وَ نفرات وَ قپودانله احضار اولنان سفینه‌لره سوار وَ اوتوز بش گونده بلغراده کلمك اوزره قول وقرار اولندی .

ویانه‌دن حرکت

بوصورتده شوّالك یگرمی بشنجی جمعه ایرتسی گونی بچدن قالقلوب طونه کنارلرنده خام بورق وَ تبن وَ مجار قراللغی تاجنی حفظه مخصوص اولان (بوژون) نام حصارلردن کچیلوب بش گونده (قومران) نام قلعه‌یه کلنمشدر . قومران شیت نام بر بیوك جزیره‌نك جانب شرقیسنده واقع اطرافی طونه وَ (داغ) نام نهرلر ایله احاطه اولنمش قلعه‌سی ایکی قات وَخندقی عریض وعمیق وَطونه صویی ایله مملوادوات واعتباردن خالی برحصن مستحکم وعالیدر . ایکی گوندنصکره اوسترغون نام‌قلعهٔ مشهوره اوگندن مرور اولنمشدر . اوسترغون پشته اوزرنده برمختصر

قلعـه اولوب طونه کنـارنده واقع آشاغی قلعـه‌سی محصـور ومحدود وَایکی طرفنـده اوزنجـه واروشی موجوددر .

بچدن حرکتمزك سـکزنجی گونی ذات بساتین واشجار قرا وقصباتدن گذار اولنوب بودینده قرار اولندی. بودین قلعه‌سی طونه ساحلندن توفنك منزلی برصرت اوزرنده جنوبدن شماله ممتد اولمش برطولانی قلعه‌در . چوقلق متانت وتعمیرینه التفـات اولنمیوب هیئت قدیمه‌سنده قلمشدر. جانب جنوبیسنده قرالیچه‌نك مجارستان قراللغنه متهیئ اولان (یوزه پوس) [۱]

[۱] ایکنجی ژوزەف نامیـله مؤخراً یکرمی دزت یاشنده آلمانیا ایمپراطوری اولان ذاتدرکه کرك معالئ افکار وکرك محاسن افعال وآثاری حیثیله هابسـبورغ خاندانی ایچنده تك کلانلردندر .

مشارالیه پروس فردریقك آوسـتریالیه قارشی اجرا ایتدیکی محاربات اثناسـنده که (محاربهٔ هفتسـاله) دیه مشهوردر ، ۱۷٦۵ سنه‌سنده ایمپراطور اولمش ایدی .

مشارالیهك سربستئ افکاری حقنده مضبوط اولان

نام اوغلو ایچون برسرای بناسنه شروع اولنوب (برانده برق) سفرلری غائله‌سیله هنوز تمام اولمامشدر. قلعهٔ مذکوره‌نك طونه ساحلنده یارم ساعت چکر

امثال تاریخیه‌دندر که ایمپراطورلق صندلیسنه قعود ایتدیکی صره‌ده پاپا بولنان آلتنجی پیوس ــ چونکه آوستریا ایمپراطورلرینه اوتاریخده هنوز روما ایمپراطوری نامی و پرلسندن وبالخصوص بوخاندان (آپوستولیق) یعنی رسالت عیسویه عنوان روحانیسیله دخی دول نصاری آره‌سنده مجلل اولمسندن تاج حکمداریسنی تقدیس مقصدیله ــ مشار الیهی رومایه دعوت ایتمش ایدی. ایمپراطور ژوزف ایسه حین صباوتنده کیجه‌لری تبدیل قیافتله خوابکاهنه کیروب سماوی پرلسان ایله کندیسنی اخافه ایدن برجزویت پاپاسنی رفیق وهمسنی اولان مجار بکزاده‌لرندن برچوجقله برابر اوطه‌سنك پنجره‌سندن سوقاغه آتدیغی تاریخدن بری رهبانیتك وراهبلرك شدتله علیهنده بولندرق نه آنلرك روحانیتنی ونده پاپانی طانیدیغی جهتله جلهٔ آتیه‌دن عبارت برجوابنامه تحریر وارسال ایتمشدر.

« ویانه‌نك رومایه مسافه‌سی نه ایسه رومانك ویانه‌یه مسافه‌سیده اوقدردر » پاپا بوجواب اوزرینه « طاغ یورومزسه ابدال یورر » مثلنه تطبیق افعال ایله بالذات ویانه‌یه عزیمت ایتمشدر. لاطابع

طـولانی معمور ومکلّف واروشی اولوب واروش مذکورده‌ده گوزلجه ایلیجه‌لر گورلمشدر. بودین قرشوسنده (پشته) نام بر معمورجه قصبه واردر . اصلنده برج باروسی اولوب شمدی برجلری اعتباردن ساقطدر . بودیندن حرکتدن صکره ایکی اوچ گونده برآرامش وقرار وَطونه کنارلرنده قصبات وقرادن گذار اولنه‌رق یگرمی ایکی گونده (وارادینه) وارلدی . قلعهٔ مز بوره اصـلنده یالچین قیـادن بر یوکسـك پشـته اوزرنده اولوب الحـالة هذه طونه سـاحلنه متصل آشـاغی قلعه نامنه بر سور وَاطرافنده متعدد طابیه وخنـدقلر ایله کمال مرتبـه استحکام ویرلمش وَقرشوسنده برشانص بناسنه مباشرت اولنمش برحصن معمور ومعتنادر. وارادیندن بش گونده زمنه گلنوب بلغراد والیسی وزیرمکرّم حسـن پاشا حضرتلریله بعدالمخابره آخرذی‌القعده‌ده بلغراده مرور صـورتنه نظام ویرلمشـدر . مرور ریمز ایچون برطرفی یشل وَ برطرفی سیاه بویه ایله بویانمش بری برینه متصل

ایکی شقلی بر سال احضار وساوه‌نك حاق وسطنده
قیام وقرار ویرلدکدن صکره بو بنده‌لری معیتزه
مأمور اولان ترجمان وزمن قومندانیله بیله بر قایغه
راکب وبلغراد دفترداری دخی بلغراددن بر مکلف
(نورقتیه) سوار اولوب وقت معینده ایکی طرفدن
برابر سال مذکوره چقلوب سلام وکلام مراسمی
اجرا وشربت وقهوه اکراملری ایفا اولندقدن صکره
زمن قومندانی بوقوللرین بلغراد دفتردارینه تسلیم
وایلچیلگمزدن خشنودلغه دائر اوصافی تعداد ایده‌رك
مقدما ویردیگی تمسکی استرداد ایلدی . بعونه سبحانه
وتعالی بوصورتده بلغراده وصول وآنده ایکی گون
مکثدنصکره اصلنده سوار اولدیغمز چاملر ایله غرۀ
ذی‌الحجة‌الشریفه‌ده روسچوغه طوغری عزیمت
واول گون حصارجق اوکندن گذار واواکیجه سمندره
قلعه‌سی کنارنده بیتوتت وقرار اولنمشدر . سمندره
قلعه‌سی اقل متیقن دریتوز یللق بنا ایکن سور و برو-
جنه وهن وخلل سریان ایتمامش واسلامبول قلعه‌سی

رسمنده اوتوز قدر عالی قله‌لر ایله احاطـه اولنمش
وایکی قات حصار وخندق ایله استحکام ویرلمش طونه
کنارنده گوریلان قلعه‌لرین احسن وامتنی اولمق اوزره
اعتبار واعتنایه شایان برگوزل قلعه اولوب قدیمدن
قالمه جامع وحمامی ایچنده موجود ایکن آطه‌سنه‌سی
فتحنـه مامور اولانلر فیمابعد مأوای کفار اولمامق
ملاحظه‌سیله جسـور وابواب وقله‌لرینـك طبقات
وسقوفنه دائر اولان اخشابی احراق ایلرندن ناشی
قابل سـکنی اولمقدن چیقوب اطرافی چامورلی یرلر
اولمغله قیش گونلرنده کوپریسز درونه دخول وخروج
متعذر اولدیغنه بناء ضابطان واهالیسی درون قلعه‌یه
گیردمیوب طشره‌سنده مسکن اتخاذ ایتمشلردر. بو نقیدن
بوندن غیری حصار اولمامغله محلّ اقتضاده حصارجق
وقولار وحسن پاشا پلنغه‌سی اهالیسی بو قلعه‌یه تحصّن
وتجمّع ایده گلمك عادت اولوب ادنی عنایت ایله
جسور وابوابی تعمیر وقابل سکنی اولمق نفعی مستلزم
ایدوکی بعض قابل خطاب اولان اهالیسی تقریرندن

معلوم اولمشدر . بوندن صکره احرام وگوگرجنلك نام یلنغه‌لر یانندن وآطه قلعه‌سی گردابندن فتح‌الاسلامه مرور وآندن ودین قلعه‌سی پیشگاهندن عبور اولنوب راهوه ونیکبولی وزشتوی شهرلری گوریله‌رك اون گونده روسچوغه وصول میسّر وآنده عید وقربان سنتلری اجراسی مقدّر اولمشدر . بوندنصکره ماه ذی‌الحجه‌نك اون دردنجی گونی روسچقدن منزل سوار وورازغراد وآندن شمنی‌یه وآندن قرین آباده آندن یانبولی‌یه آندنخی قرق کلیسایه وآندنخی برغوسه وچورلی وسلوری‌یه اوغره‌یه‌رق اواخر ذی‌الحجهٔ شریفه‌ده آستانهٔ سعادت اشیانه‌یه وصول ودخول میسّر اولمشدر .

[تفصیل ممالك نمچه]

نو بنوا امکانی مرتبه اطلاع احوال مسالك وحدود فوائد سفارتدن معدود اولدیغنه بناءً نمچه مملکتنك بعض اوضاع واطواری بیانه جسارت اولنمشدر: نمچه

مملكتی هر بری حكومت وَ سكّه‌سنده مستقل طقوز
قراللغه وَ اوچ درت دوقه‌لغه منقسم اولوب جمله‌سی
ملك موروثلری اولمق وَ بر طرفدن عزل و نصب
قبول ایتماملك وَجهی اوزره متصرّ فلردر .

طقوزقرال اصحاب اختیار معناسنه (القطور) اسمیله
مرسوم اولمغین ایچلرندن بری جمله‌نك مختار وسرگرده‌سی
معناسنه ایمپراطور اولمق لازم گلدكده بوجمله‌نك اتفاق
و انتخابیله اوله گلمك قواعد دولتلرندن اولوب بو صو-
رتده ایمپراطورلغه اختیار ایلدكلری كمسنه‌یه جمله‌سی
شرع وقانونلرینه موافق اولان اموردە اطاعت وَاسم
جامع ایله (ایمپریو) تعبیر اولنان مملكتلرنده حادث
اولان غوائل دفعنده هر بری حالنه گوره عسكر
ایله امداد واعانت ایلمك اوزره متعهّد ومنقادلرایكن
محصولات مملكتلرندن ایمپراطوره سنه‌ده ایكشر
(طوغاندن) غیری برحبّه ویرملك عادتلری اولدیغی
بینلرنده مشهوردر . ذكر اولنان القطورلرك اوچی
پاپاس وَقصوری صاحب سیفدر . وَ طقوز قراللغك

اوچی (رنو) ایالتی داخلنده ماغونجه وقولونیه تره‌س
سنجاقلری اولوب باپاسـلغله موسوم اولان القطـور
اوّل وثانی وثالث حکمنده‌در . دردنجیسی چه آیالتی
اولوب القطور رابع نامیله حالا روما ایمپراطوریچه‌سی
وآغوشتریا دوقه‌سی ومجار قرالیچه‌سی اولان (ماریه
ترزه) تصرّفنده‌در . بشنجی‌سی باویره ایالتی اولوب
القطور خامس تصرّفنده‌در .

یوز اللیٔ ایکی تاریخی اثناسنده بلغرادی دولت
علیّه‌یه ویرن آلتنجی قارلوس مرد اولدقـده مدّت
مدیده‌دن برو ایمپراطـورلر بونك منسـوب اولدیغی
آغوشـتریا خاندانـندن اوله گلمش ایکن وارث
مذکـری قالمدیغنـدن ناشی قزی ماریه ترزه‌یه
اعتبار اولنمیـوب القطورلرك جمـله‌سی ایمپراطورلغه
خواهشـگر اولملری ضمننده ایچلرندن ذکر اولنـان
باویره ایالتی قرالی بولنـان قارلوس بلغرادی ویروب
مرد اولان آلتنجی قارلوسك قرنداشی قزینی آغوش
ازدواجه چکمش بولنغـله ایمپراطورلغه القطورلقدن

اربابندن اولمدیغندن بشقه بنات و بنیندن حالا اون
اوچ اولادی اولوب لیل و نهار فرانچشقو ایله ترفه
وتنعمه دزگار وَ اولادلرینی مالك اولدقلری دیاردن
بلا مزاحمه حصّه‌دار ایلك نخبهٔ افکارلری اولدیغندن
بشقه بروجه محرّر مملکتی چه ایالتی ایله آغوشتریا
سنجاغنه محصور اولوب چه ایالتی براننده برق
غائله‌سیله برقاچ سنه‌دن برو پریشان وَعوائد اصلیه‌سنه
خلل و تدنیّ سریان ایلدیکندن غیری اصلنده
مدّخر خزینه‌لری اولمیوب سفرلر وقوعنده لابد
همجوارلری اولان دیار و کنائسدن استدانه‌یه
محتاج اولدقلری وَ حالا دیون وافره‌یه ابتلا ایله اهل
وظائفلرینك بر مقدارینی تنزیل وَ بر مقدارینی الغا
مثللو چاره جولغه متصدی ایدکلری کندو
تقریرلرندن مستفاد اولمشدر. مجار قراللغی هرنه قدر
صورت ظاهرده ماریه ترزه‌نك قوة الظهری
وَآب روی مملکتی گورینور ایسه‌ده مجارستان
اصلنده دولت علیه حدودینه مجاور وَ مجار اهالیسی

نمچه‌لودن متنافر اولمغله راقچی اوغلی وَ توکلی
مثللو مجار اعیانی طرف دولت علیه‌یه التجا
ایله نیجه کرّه جنك وجدال استمرارینه باعث اولدقلری
عندلرنده هویدا اولمغن بوغائله‌یی دفع ایچون ماریه‌نك
پدری سابق الذکر آلتنجی قارلوس مجارستانی اون بشر
یگرمیشر کوی آیروب مجار بگزاده‌لرینه زعامت
وَاوجاقلق مثللو توزیع وتفویض اتمکن محصوللرندن
قرالیچه‌نك حصه‌سی اولمیوب سفرلر وقوعنده عسکر
وَآقچه ایله بعض مرتبه امداد واعانت خصوصی
کندو مروتلرینه حواله ایده کلدکاری وجبر وقهره
دائر معامله‌دن اجتناب اوزره اولدقلری متواتردر .

بلی! قرالیچه‌نك دخی بعض محللرده خاص مثللو
عقار وقراسی اولمغله آنك محصولاتی کندویه عائد
وَکندو انبارنده ادّخار ایدوب وقتنده زیاده بها ایله
فروخت وتجارت مسلکنه سالکدر . حتی بوگونه
خاصلرینك وَجه ایالتنك محصولاتی ثمن غالی ایله
رایج اولمق ایچون مجارستاندن بچه ذخیره کلمك

ممنوعاتدن اولوب مجارستان اهالیسی کندو محصوللرین
کندی ولایتلرنده صاتمغـه مجبور وَجابجا محصوللری
زیاده اولوب دیارلرنده بها ایتمدیگندن افلاق و بغدانه
سمت اولان محللردن طونه ایله اسـتانبوله گتورمگه
خواهشـگر اولدقلری معـلوم اولمشدر . ایالتـلرك
سکزنجیسی بلا طنات سنجـاغی اولوب القطور ثامن
تصرفنـدهدر . طقوزنجیسی هـانورا ایالتی دیمکله
معروف وَحالا انگلتره قرالی جورجونك ملك مورثی
اولمغله قائممقام ایله ضبط ایده گلمشدر . ذکر اولنان
الطقورالقلردن بشـقه صاوویه سنجاغی مفرز دوقهلق
اولوب حالا سردنیا قرالی حکمندهدر . هسـه سنجاغی
دخی مستقل دوقهلق وَاسوابیا ایالتی بشقه برجمهوز
تصرفندهدر .

بو تفصیلدن نمچه مملکتنك کثرت شرکاسی آشکار
وَ ایمپراطوریچـهنك حکمی جاری اولدیغی ایالتـنك
هیئتی وَدولت علیّهٔ ابدی القرار ه حیز نسبتی کالشمس
فی وسط النهار بدیداردر .

بونقریردن ایالتلرینك عدم وسعتی وایرادلرینك
قلّتی مستبان ومفهوم ایکن اظهار عجز واضطرار ایتمیوب
تدابیر ملکیه‌لری تمشیتندن مقتضی اولان اموالی قندن
تدارك ایدرلر؟ سؤالنه شویله جواب ویریلور :
بونلر هرنه قدر اصحاب تنعّم وترفه گورینورلر ایسه
دولتلرینك احوالی غایتده مضبوط ومربوط اولوب
ایراد تحصیلنده حیله وخدعه اجراسنه فکرلرین
اعمال ومصارف واخراجات بابنده اسرافدن
مجانبت ایله امساك وتصرّف دقایقنه رعایتده اهمال
اتمزلر. مثلا دولت علیّه تجّارندن غیری بجه متاع
گتوون فرانچه وانگلتره بازرکانلرندن یوزده اوتوز
غروش گمرك وبر اوکوزدن درت بش آلتون باج
آلمق واکثر مأکولاتك بیع وشراسنده مداخله‌لری
اولوب خمر ودخان مثللو حوایج عامّه‌دن اصل
ثمنی قدر رسم آلمق وغروب شمسدنصکره واروش
وقلعه قپولرندن ایچرو گیرمك اراده‌سنده اولانلرك
اغنیا وفقراسندن آقچه‌دوشورمك و(قومدیه) دیدکاری

خیالخانه‌لرینـه قرال وَقرالیچه‌یه وارنجه صغار وکباری
هر کیجه جمع وَحاضر اولمق مهمات بلده‌لرندن اولمغن
هر کسك طبقه ومقدارینه گوره جلب درهم ودینار
ایلك مثللو مکوس و مکروهاتلرینك غایتی اولمیوب
دولت علیّه‌دن غیری دول نصارا ایلچیلرینه برحبّه
ویرمزلر. الحالة هذه براندەبرق ایله مشاجره ومغا-
لبه‌لری کیفیّتی‌شویله فهم اولنورکه: برانده برق ایمپرا-
طورلق ایله توفیر ملکه دائر اولان امنیه‌سن تحصیلدن
غیری فکرده اولمیوب لیـل ونهار هزار حیـله ایله
عسکر تربیـه‌سی وَاعمال واداره‌سی حالتـلرنده بذل
تاب وتوان بالنفس ملاحم ومهالکیه اقتحام ایله میدا-
نده‌صاحب اقدام وجولاندر. بونلرده جنك وخصو-
مت وَ توسیع مملکت داعیه‌سی برطرف اولوب مجرّد
بالضروره دفع صائل ملاحظه‌سـیله مدافعه قیدنده
اولدقلرندن غیری معـین ومددکارلری اولان فرانچه
و مسقو دولتلری خاطر ایچون عسـکرلرین مهلکه‌یه
اوغراتمیوب [اوزاقدن مرحبا ای آیی قرداش] مأ‌لیله

امرار ایام و بالکه قرالیچه‌نك دولتی برکشته اولدیغی صورتده کندولره مجاور ومناسب اولان محللردن حصه‌مند اولمق رجاسنی اغتنام ایدرلر. بوصورتده برانده برق غالب اولمق جانبی راجح وواضح ایکن ابن خلدون مقدمه‌سنده مسطور اولدیغی اوزره «دولت مستجده‌نك دولت مستقره اوزرینه غلبهٔ کلیه‌سی طول زمان وتکرر طوارق ملوانه موقوف اولمغین» فی‌الحقیقه براندبرغك ایام استدراجی ممتد اولور ایسه خصماسن استیصال ایلمك قواعد حکمیهٔ مجربه‌دن خارج دکلدر.

وصف بچ

بچ قلعه‌سی برفضای مستویده طونه نهرینك برشقی کنارنده سوری تخمیناً اون آلتی ذراع قطر دائره‌سی مشی معتدل ایله یکرمی دقیقه، خندقی عریض وعمیق برمتوسط قلعه‌در. درونی دردر بشر قات کارکیر بنالر وبیوك کنیسالر ایله طوبطلودر. خانه‌لری اکثریا کرا ایله ایجار واستیجار اولنه‌گلوب برخانه ایچنده بش آلتی آدم اولاد وعیالیله

اولورلر. قلعه ایچنده شادروان مثلاو صولری و بعض مهمات ایچون میدانلری واردر. اگرچه قلعه بیوك وپك متین دیه‌جك مرتبه‌ده دگلدر. اما اطرافنده باغلی وباغچه‌لی مکلف خانه‌لری واردر. واروشلرینك اطرافی یکپاره خندق کسلمش وطرف طرف در وازه‌لر ایله طوتلمشدر. جانب غربیسنده قلعه‌دن برساعت مسافه ایله آلامان طاغی نامنه قدّی یارم ساعت جنوبدن شماله ممتد اولمش برجبل واردر. طونه نهری بو طاغك جانب شمالیسندن ظهور وبچ قلعه‌سنك جانب شمالیسنه طوغری مروری حالنده اصابع خمسه صورتنده بش شقه منقسم اولوب برشقی بچ قلعه‌سنه مماس اوله‌رق جریان ایتدیکن قلعه‌نك شمال طرفنده اولان قپوسنه بیوك کپری ایله گیریلور وشماله طوغری گیدلدکده طونه‌یی درت یرده جسر ایله کچمکه محتاج اولوب بوصورتده طونه‌نك جداولی میاننده بیوك آطه‌لر حادث وا کثریسی اورمانلر ایله طولودر. قلعه‌نك جانب جنوبیسنده (وین) نامنه برنهر مختصر واردر.

او طرفده اولان وار وشه‌لر ایله فنای قلعه میانی فاصله‌در . وَ بو نهر قلعه‌نك جانب شرقیسنده اولان خندقلره او غرایوب طونه‌یه منصب اولور . قلعه وَواروشلرینك سکّانی کثرت اوزره اولوب بیع وشرالری دولتلرینه‌دائر تجارت حیله‌لرینه منوط اولمغین هرشیلری بهالیدر. قلعه‌نك جانب شرقیسنده قلعه‌دن یارم‌ساعت بعد ایله (حسن بلده) مغاسنه (اشتات قوت) [۱] نامنه اطرافی طونه ایله احاطه اولنمش طول وعرضی برر ساعت برمسیره‌لری واردر. اکثر مواضعی خدایی نابت اشجار وَ بعض محلّلرنده قصده مقارن فضای خالیه‌سی واردر. میری قورولرندن اولمغین بهار ایامی قپولری آچیلوب اغنیاسی جنوب جانبنه وسوقه‌سی شمال طرفنه مأذون اولوب بینلرنده حاجز یوق‌ایکن بری برلرینه اختلاط ومزاحمه ایتمزلر . بوندن غیری شمال و جنوب طرفنده مکلّف قرال سرایلری وَ باغچه‌لری واردر. کبار واغنیاسی موسملریله بو باغچه‌لره

[۱] آلمانجه (اشتاد) شهر یعنی معموره و (غود) کوزل معنالرینه‌دردر .

تفرجـه مأذونلردر . اما لیســنك اعیان و اغنیاسی قوشلوغه‌دك اویورلر . ظهر وقتی طعامه اوتوروب ایکندویه یقین یمکدن فارغ اولدقلری کبی هنطولره بنوب اوچر بشر ذکر اولنان مسیره‌لره گیدرلر . اخشامه دك طولانوب وقت غروبده درون قلعه‌ده واقع (اوپاره وقومدیه) تعبیر اولنان خیالخانه‌یه حاضر اولورلر . ساعت اوچده خیالخانه‌دن چیقوب قپولری اوکنده فانوسلر وهر کسـك یدنده بال موملری فروزان اوله‌رق بر برلرینه مسامرت و مصاحبته گیدرلر . وکیجه طعامنه اوتوروب صباحه‌دك بر برلرینك خانه‌سنده وزوقاقلرده گزرلر . مانع ومزاحم ونزاع وغوغایه‌دائر ایشلری یوقدر . متصل بیشه واندیشه‌لری بومقوله لهو ولعبه مقصور اولمغن برانده برق وسائر معارضلری مدافعه‌سندن نمرتبه مستقر ایدکلری واضحدر .

فی صفر الخیر سنه ١١٧٢

تم

(صاحب تقریرك طرز املا وافاده‌سی محافظه اولنمشدر)

مطبعهٔ ابو الضیا

كتابخانهٔ ابوالضيا

ترقيات علميه و مدنيه

اثر

احمد راسم

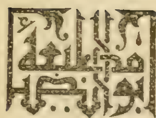
برنجی طبعی

معارف عموميه نظارت جليله سنك رخصتيله

قسطنطينيه

١٣٠٤

مطبعهٔ ابوالضيا

ترقيات علميه ومدنيه

شروع مقصد

چينليلر

— ١ —

[چينك مدنيت قديمه‌سى]

اقوام اوليهٔ بشريه‌نك جمله‌سى كنديلرينى قديم گوسترمگى ايسترلر . فوق العاده دينه‌جك بر قدم آنلر ايچون بر شرف نامتناهى حالنه گيرييور . بو مقوله‌دن اوله‌رق چين ايمپراطورلغنك تحت تابعيتنده اولان اهالى كندى سلاله‌لرينك سكسان ويا خود يوز بيك سنه‌دنبرى پايدار اولدقلرينى ادعا ايدرلر . تاريخ نقطهٔ

نظرنده چینیلرك بوادعالری واهی اولوب لكن درتبیك سنه‌یه قریب بر زمانه‌دك موجود اولدقلری قرین ثبوتدر . اوزماندن بوزمانه قدر اطوار واخلاق مایه‌لرینی دکیشدیرمین بوملتك نصل تشكل ایتدیكی حقنده معلومات مفقوددر . چینیلر علی العموم اهل زراعت وصناعت اولوب لكن اسرار ربانیه ودینیه اوزرینه معلوماتلری پك آزدر . تاریخ میلاددن یكرمی اوچ عصر اوّل چینده اجرای سلطنت ایدن (چون) نام ایمپراطور . بش وظیفهٔ مقدّسه طانیتدیرمشدر . وظائف خمسهٔ مذكوره . بابا . اولاد ، حكمدار ، تبعه واختیارلرله كنجلر اوزرینه وَبرده ازواج ایله محبانه دائردر .

۲

[قونفوسیوس وچین جمعیاتی]

چینیلرك بوآنه قدر غائب ایتمدكاری اطوار واخلاق مایه‌لرینی محافظه ایتملرینه برآدم باعث اولمشدر . بوآدم « قونفوسیوس » نامیله بنام اولان

حکمدر . بو آدمك یاپدیغی کتاب امپراطورلقده عادتا بر کتاب نازل حکمنده اولوب وظائف اهالی ایله اشتغال ایتمك ویاخود ادیب کچنمك ایستیانلرك نقطهٔ حرکت وغایهٔ وصوللریدر . مأمورت توجیهنده وده‌ها سائر خصوصانده بوکتابدن امتحان ایدرلر . قونفوسیوس هرنه قدر واضع قانون دگل ایدیسه‌ده اهالی‌یه عقل وحکمت تدریس ایتمشدر . مومی الیه دیيورکه « اجداد کرامزك طوتدقلری اخلاق قدر « مساعد برشی یوقدر . بوطریق متبوع ایله تابع « پدرله اولاد، زوج وزوجه بیننده تشکیل مناسباته « یاردیم ایدن اوچ قانون اصلی‌یی بیلمك وبش « فضیلت عالیه‌یی اجرا ایلمکدن عبارتدرکه فضائل « مذکوره‌دن برنجیسی، انسانیت ایکنجیسی عدالت، « اوچنجیسی عرف وعادات ملیه‌یه اویغوق، « دردنجیسی استقامت، بشنجی صداقت وحسن « اعتقاددر . »

چینده هرنوع میوه، سبزه وحبوبات اکیلور .

پاموق. ایپك. کنویردن ماعدا برطاق کوکاردن
وَدها سائر شیلردن قماش نسج ایدیلور.

معدنلری ایشلتمك. طوغرامه‌جیلق. چوم‌
ملکجیلك، بورسان اعمالی. کاغد اورایه مخصوص
کیدر. وَصنایعك اکثریسی چینلیلرده موجود در
چینلیلرك ادبیاتی. درت بیك سنه اوّله قدر رجوع
ایدر. پوصله. باروت وطباعت اختراعات صینیه‌
دندر. چینلیلرك یازیلری idéographie یعنی تحریر
فکر صورتنده اشارات ایله افهام مرامه واسطه
اولان اصول اوزرینه‌در.

٢

[مصریلر]

قطعهٔ مصریه مدنیت بشریه‌نك جلوه‌گاه اولدیغی
محللردندر. صنایع، مقانیك، هندسه، فن هیئت
مصرده بر ورشیاب ترقی اولمشدر. [هیه روغلیف]
خطلری اوزمانده مصریلرك قوللاندیغی خطوطدندر.

بوخط معابدو مبانی ٔ تذکاریه‌اوزرینه حك ایدلمش برطاقم مرسّماتدن عبارتدر . خطوط مذکوره بعضاً برصدایی بعضاده برشیئی بیان ایدردی . برزمان صکره اقوام جدیده ایچون بوخطلر مجهول قالدیغی حالده فرانسه‌لی موسیو (شامپیون) طرفندن اوقونمشدر . مصریلرك رسمده‌کی مهارتلری آثار عتیقه میاننده حالا رنکلری صولمامش مرسّمات مصریه کورولنکه آکلاشیلور .
فن حك‌ده مهارتلری دخی یونانیلره رقابت ایده‌جك درجه‌ده ایدی . فن معماری مصرلك الك بیوك ترقیاتنی کوستر . تب شهرینك معبدلری (قارناق) صالونلری . پیرامیدلر (اهراملر) لابیرنتلر ، بیوك اسفنکسلر ، موریس بحیره‌سی ایله صوبندلری وجودلری اسکی مصریلرك حامیٔ فن معماری اولدیغنی ارائه‌یه کافیدر . مصرده‌کی مومیالر دخی شمدی بر هدف حیرت اولمقده‌در . قوم ساعتلری دخی اختراعات مصریه‌دندر . ینه مصریلردن (هی‌پاتی‌یا) نام ذات (آره‌ئومترو) دنیلان آلتی ایلك دفعه اولهرق اختراع ایتمشدر .

-- ۳ --

[آثوریانیلر]

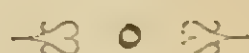
آثوریالیلر علی العموم صابئه دیننده اولدقلری ایچون علم هیئتده اقوام سائره‌نك پیشواسی اولمشلردر . بو ملتك بدایع کشفیاتی میاننده‌کی برجلر ایله بر دائره‌یی اوچیوز آلتمش درجه‌یه و درجه‌نك آلتمش دقیقه‌یه تقسیمی ، خسوف قمرك حسابی ، اصول وزن و مساحه و سکه تحویلاتی ایله برابر ییلدیزلرله تفأل اولدی . منسوجات حریریه و سائره آثوریالیلرده فوق العاده ترقی ایتمش اولوب بوندن ماعدا . چوملکجیلك . حك . نقر . مجوهرجیلك دخی اوج اعلای ترقی‌یه واصل اولمشیدی .

-- ٤ --

[فنیکه‌لیلر قارتاچیانیلر]

فنیکه‌لیلر ، سیاحت بحریه‌یی ترقیات عالیه‌یه قدر ایصال ایتمشلر و تجارت بحریه‌نك مؤسسی اولمشلردر .

ینه بو عصرده یعنی میلاد عیسی (ع . م) دن درت بش عصر اول قارتاجیالیلر آفریقانڭ سواحل غربیه‌سنی کشف ایتمشلردر . فنیکه‌لیلرڭ اختراعات مشهوره‌لرندن بری صنایعده فوق العاده بر اهمیتی حائز اولان (جام) اولوب تاریخ کشفی (١٥٦٠) سنه‌سنه قدر ارتقا ایدر .

[ملت موسویه]

تاریخڭ اطلاعی دائره‌سنده اوله‌رق بنی اسرائیل ترقیات علمیه وفنیه‌یه هیچ چالشمامشلردر .

[ایرانیلر]

ایرانیلرڭ مآثر اقداماتندن اوله‌رق ترقیات علومه هیچ برشی قارشمامش کبیدر . (آقبتان) سرایلری پرسه پولیس مبانیٔ تذکاریه‌سی کبی آثار باقیه ایرانیلرڭده فن معماریده ایلرویه کیتمش اولدیغی

گوستریبور . حکمداراندن (کیخسرو) یوسته اصولنك موجدیدر .

-ﷺ ۷ ﷺ-

[اسکی یونانیلر]

یونانیلر . اقوام شرقیه‌دن حرف وصنایع وَ بعض معلومات مختصره وَالفبا اصولنده یازی یازمق وَآنلرك اصول دینیه‌لرینی اخذ ایتمشلر ایدی . بونکده سببی یونانیلرله اقوام شرقیه بیننده مخابرات وتجارت واقع اولوردی . بناءً علیه علم ومعرفتك حامیسی اولدرق اوقلجه یونانستانده برفرقه آیرلدی . یونان راهبلرینك وظیفه‌لری آیین دین ایله اشتغال اولوب هرکس شخص حقیقت ایچون برحق مساوی‌یه مالك ایدی . ایشته بوحال یونانیلرده فکر بشرك توسعنه وسرعت واستقلالنه میدان آچیوردی .

یونان علماسی دها طوغریسی فیلسوفلری یاپدقلری پلانك عظمتی قارشوسنده مبهوت قالدیلر . چونکه

طبیعت بشریه وآلهیه‌یه‌قدر انفاذ فکر ایتمك ومنشأ
جهان‌ایله جنس بشرك ابتدای انتشارینی آکلامق
وبتون طبیعتی یالکز برماده‌یه وآثار جهانی برقانونه
تنزیل ایتمك برقاعدهٔ ادب ایچنده بالجمله وظائف
اخلاق ایله سرّ حقیقی سعادتی ممتزج گورمك آرزو-
سنده بولندیلر. بوجهتله کشف حقایق ایده‌جکلری
یرده [سیستمه‌لر] دستور وقاعده‌لر اختراعنه‌قالقشدیلر.
آنلر خیالاته طالوب تدقیق آثار ایتمدیلر. مع مافیه
یونانستانده هندسه‌ایله فن هیئت تدریس اولنوردی.

میلاد عیسی علیه‌السلامدن درت عصر اوّل
گلمش اولان یونان فیلسوفلرندن (ده موقریت) کافهٔ
آثار جهانه اجسام بسیطه‌نك حرکت وامتزاجلرینك
نتیجه‌سی گبی نظر ایدوب بونلرك‌ده برشکل معین
وثابت تحتنده اولدیغنی وبردفع اوّلی‌یی اخذ ایدرك
قالدقلرینی بیان ایدردی. بورادن هرذره‌ده تخالف
ایدوب یالکز برکتلهٔ محکمه‌ده باقی قالان برمقدار
حرکت خروج ایدییور (طالس دومیات) نامیله

فوق العاده شهرت‌مالك اولان ذات، خسوفلرله الکتر. یسیته‌نك دلك وتماسدن حاصل اولدیغنی کشف ایتمشدر.

ینه یونان فیلسوفلرندن فیثاغور نام ذات جهانك برآهنـك منتظم ایله اداره اولنـدیغنی وَ بو آهنگك خواص عددیه‌سی بالجمله قواعدی میدانه قویه‌جغنی بیان ایدردی. بوندن مقصدی، هر برآثارعالمك قوانین عمومیه ومنتظمه‌یه مربوط بولنـدیغنی افهام ایدی. اشته بوایکی فیلسوفك افکارنده [ده قارت] وَ [نیوتون] گبی مهرهٔ عالم علومك افکاری ممتزجـدر. کرّات جدوالی اختراع ایدن بوذات عالی قدردر.

فیثاغور برمدت اجرا ایتدیکی مطالعات عمیقه وصحیحه‌سـنك نتیجه‌سی اوله‌رق اصـول حقیقیٔ عالمی وَاجرام سماویه‌نك مواقع حقیقیه‌سنی چیقارمشدر. مومی الیه بومعلوماتك جمله‌سنی یونانیلره گوسترمشدی. لکن بوفکر عموم طرفـدن قبول اولنمیـوب یالگز (فیثاغوریون) مکتبنده قالمشدر.

(فیثاغوریّون) مکتبی یونانستان کبیرك هرطرفنه

یتیشدی . بومکتبدن حقوق بشریه‌نك مدافعلری ایله واضع قانونلر یتشمشدر : بومکتب یونانستانك طاعون ذی حیاتی اولان ظلمه‌نك اثر خیانتلریله تخریب ایدلمشدر . بوظلمه‌دن بریسی بومکتبله برابر ایچنده‌کی شاگردانی یاقمش و تاریخ انسانیتده برلکه براقشدر .

لسان خصوصنده یونانیلر پك آشاغیده قالدیلر زیرا لسانلرینی اصلاح ایده‌جکلرینه برطاقم جناسلره بوغدیلر . بواملك زمانلرده یتیشان اعاظم بشردن بریسی سقراطدر . مومی الیه اوزمانلرده مرعی الاجرا اولان فلسفه‌یه سوفسطائیه‌لرله مجادله‌لر ایدرك انجلابخش اولمشدر . سقراط ذکاوت بشریه‌نك متحمل اوله‌جغی شیلرله اوغراشلمسنی تنسیب ایدردی .

سقراط . ذکاوت بشریه‌نك حال صباوتنده گهواره زیب وجود اولمش دهات بشردن اولوب اوزمانلر تعدد آلهه‌یی قبول ایدن افکار ضلالت پرورانه‌یه قارشو وحدت الهیه‌یی اعلان ایلدیکی و سوفسطائیه‌لره قارشو اجرا ایتدیکی اعتراضلر سببیله

بالدیران اوقی زهری ایچه‌رك زندان ایچنده ترك ،
دغدغهٔ عالم ایلمشدر . سقراط . نمونهٔ عقل وکیاست
اولدرق اذهانده خاطره‌لر براقمشدر .

یونانستانك هرطرفنده آچیلان مکاتب اربابی رقابت
جویانه بر حالده چالیشدیلر . اول زمانلرده یتیشان
دهاتدن بریسی ده افلاطوندر . افلاطون سقراطك
شاگردلرندندر . علوم وفنونك ترقیسی خصوصنده
وذکاوتنك فوق العاده‌لگی حقنده پك چوق روایاته
سبب اولمشدر .

بودورده یعنی اسکندر کبیرك استیلاسندن اوّل
فن طبابت مستثنا اولدیغی حالده علوم موجوده‌نك
جمله‌سی اوزرنده فلسفه اجرای حکم ایدییوردی .
بقراطك آثاری بو وقتده فلسفه‌نك نه درجه‌لره
قدر ایلرولدیگنی بزه ارائه ایدر . علوم ریاضیه
طالس وفیثاغورثك مکتبلرنده فوق العاده بر اهتمامله
تدریس اولنمشدر . اوّللری تدریسلری شرق

مكتبلرنده كى رياضيه‌دن ايلرو گيتمه‌مدى . فقط مگره افلاطونك مكتبلرنده بو حدود چيلهرك ايچه مسائل حل ايدلمشدر .

افلاطونك علوم رياضيه‌ده كى همتى مكعبلرك تضعيفى اولوب شاگردلريده مقطع مخروطيلرى وَ بونلرك خواصنى كشف ايتمشلردر .

يونانستانده علوم وفنونك ترقيسى علوم سياسيه‌نك ترقيسنى موجب اولمدى .

بو آرالق (آريستو) نامياه شهرت فوق العاده صاحبى اولان بر حكيم ظهور ايتدى . بو ذات افلاطونك شاگردى ايدى . آتنه‌ده كندى نامنه بر مكتب كشاد ايتدى . بو مكتبده علوم موجوده تدريس ايدلدكدن ماعدا اصول فلسفه فصاحت وشعره تطبيقاً اوقونوردى .

مقطع مخروطيلرك نظرياتى وَ آنلرى استعمال ايتمك اصولى بشقه‌جه منخيلرك كشفى ايچون ده ميدان

آجدی . آرشیمد ، قطـع زائدك برمربعه معادل ایدلمسی اصولیله بر کره‌نك سطحنی مسـاحه ایتدیگی بولدی . بوندن ماعدا محیط دائره ایله قطر بیننده‌کی نسبتی بولان آرشیمددر . ایشـته بونده حسـاب تخمینی‌ی اخراج ایتـدی . بوندن ماعدا آرشیمده جر اثقال عالینك موجدی گبی نظر ایتمك لازمدر . مانیـوه‌لا نظریاتی ، موازنت میـاه نظریسی هپ آرشیمدك اثر ذکاوتیـدر . کندی نامنی حامل اولان بورغو ایله مرایای محرقـه‌سی ماکنه عالمنـده‌کی مهارتنی گوسترر .

علم جبرك آثار اوّلیه‌سنی اسکندریه مکتبلرنده گوره بیلـیرز . لکن بو علم بوگونکی گبی اشاراتی ، اصول مخصوصه‌یی ، عملیات فنیه‌یی حاوی دکل ایدی . قیم عمومیه حروف ایله گوستریلوردی .

اسـکندر کبیرك آثوریایه قدر ایتدیگی فتوحات اثناسـنده کلدانیلردن آلوب آرسـتویه یوللادیغی رصدات یونانسـتانده علم هیئتك ترقیسـنی موجب

اولدی . (هيپارق) نام ذات بو بابده پك چوق
آثار ذكا گوسترمشدر . هيپارقدن صكره علم هيئتده .
آرشيمدن صكره هندسه و مقانيكده آرتق بر زمان
گشقياته تصادف اولنميور . تاريخ نباتات ايله معادن
آرسطودن صكره شورادهبوراده غايت مختصر صورتده
اوقونديرلدی . تشريح فنی پك آغر بر يولده تدوين
ايديلوردی . چونكه زمانك تعصبی نعشلرك آچلمسنی
منع ايدردی . هيپارقك طبابتی يالكز ملاحظات
و مطالعاتدن عبارت ايدی . حكمت طبيعيه بوزمانده
توسع ايتمدی . يالكز برقاچ ساده معلوماتی حاوی
ايدی . مبحث المايعات ايله مبحث البصر حكمتك موادّ
حاضرهسی ايدی .

زراعت بو زمانده پك آز ترقی ايتمشدی . بو
ترقی باباسلرك گوستردكاری برقاچ آلتدن عبارت
ايدی . فقط او زمانلرده يتيشان حكمادن (پلين)
نام ذات تاريخ طبيعی تدوين ايدهرك بونك درونده
ذكاوت بشريهنك فوق العادهلكنی گوسترمشدر .

یونانستانك مؤخراً اوغرادیغی حال تدنی وزوال آرەسندە بیلە یینە فلسفەیە وَ مکاتبە فوق العادە حرمت اولنوردی . آقادەمی، مدرسە، ابنیهٔ عالیە ئەپیکورك باغچەلری درت صنف فلسفەنك منشائی اولدیلر .

آقادەمی‌یی افلاطون یاپمشدر . [۱] آقادەمیدە دیگر فیلسوفلرك افکاری موقع تذکرە قونیلەرق تعاطیء افکار ایدیلوردی . او وقتدنبری علم کلام تدوین ایدیلەرك حتی آریستوتك بونلر اوزرینە مؤلفاتی واردر . منطق دخی بو زماندە تدریس ایدیلوردی .

آریستو، یاپدیغی منطقدە براهینی (قیاس) شکلنە تابع برصورەدە دلائلە تحویل وَ بعدە بالجملە قضایایی درت قسمە تقسیم ایلیەرك یازمشدرکە بو اقسام اربعە اوچر اوچر آلنەرق قضایانك مرکبات ممکنەسی

[۱] آقادەمی لفظی حقندە مجموعهٔ عاجزانەمدە ایضاحات مکملە اعطا قلنمشدر . للطابع

میانـده نتیجه بخش اولان قیاسـلر جوابه موافق کانلر ایدی . بو واسـطه ایله بر دلیلك طوغری یاغنـه وَیا اگری یانگنه حکم ایدیلوردی . لکن برشرط ایله که بو دلیـل هانکی ترکیبه داخلدر اونی بیلملی . تفکر ، نوعاً قواعد فنیه‌یه تابع ایدی .

آریستونك بو فکری بورایه قدر اهمیتسز وَفائده‌سز دیه تلقی اولنمشدر . لکن بالکه ایلروده بوقاعده قبول اولنور .

آریسـتویه گوره هر نوع فضائل ایکی فنالق آره‌سنه موضوع اولوب بو ایکی فنالقدن بریسی خطاء دیگری افراطدر . حکیم مومی الیهك زمانه طوغری اولان ادوارده ایکی طریق دیگر دها ظهور ایتد . یکه بونلر اخلاقه استناداً افکاری تقسیم ایتدیلر . حتی نفوذلرینی مکتبلرندن خارجه‌قدر اجرا ایلدیلر . لکن بونکله برابر اعتقـادات باطلهٔ یونانیـه‌یی محو و بطال ایتدیلر .

طریقت سوفسطائیه . سعادت وفضیلتی هر نوع

شهـوت و کدر وَ هوساتی ، ضعف دن عاری اولان ارواحـه حصر ایدوب آنجـق فضیلتـك حقیقت و سیئات حقیقیه اولیوب آنجق اضطرابات اولدیغنی آڭلاتدیلر . آنلر انسـانك بودرجه‌یه قـدر صعود ایده‌جکلرینی امید ایدرلردی .

یونانیلر یالکز کلدانیـلر وَ مصریلردن ریاضیات ، هندسه ، مقانیك ، علم نجومی اقتباس ایتمشلر وَ آنلرك اوزرینه بك چوق چالیشوب خیلی تعدیلات دخی اجرا ایتمشـلردر . مع مافیـه طبابت وَعلم نباتاتك منبعی یونانستاندر .

شعری فوق‌العاده ایلرولدوب [ئه‌پیك] دنیلان منظومه‌لرله مرثیه‌لر ، اودلر ، تراجدیالر ، قومدیالر دخی بو سـایه‌ده کسب ترقی ایتمشدر . فصاحت ، محاکم ، تاریخ وَعلم حقوق دخی یونانستانه شرف بخش اوله‌جق ترقیاتدندر . شمدیکی اوروپالیلر ، فن معماری یی فن نقری ، یونانیلره تبعیـةً ایجاد ایدیـورلر . رسم ، موسـیقی دخی اساساً یونانسـتانده حائز کمال اولمش

صنایع نفیسه‌دندر. هیکلتراشلقده (فیدیاس) کبی برماهر یتیشمشدر. تاریخ میلاددن (۷۱۳) سنه اول (بولارق) نامنده بر یونانی بویالی رسم اصولنی میدانه قویمشدر. جهانده، ایلك کتبخانه تشکیل ایدن (پی زاستراس) نام ظالمدر. [۱]

یونانستانده ظهور ایدن حکما وعلما
وصنعتکاران مشهوره. وسائره،

۱ آرشیلوق (شاعر) ۲ (سافو) شاعر ۳ (آلسه) شاعر، عقلای سبعه‌دن ٤ سولون واضع قانون ٥ تالس ایونی مکتبی دنیلان مکتب مشهورك بانیسی وعقلای سبعه‌نك برنجیسی وفن

[۱] احتمال که اوروپا قطعه‌سنده ایلك کتابخانه‌یی پی راستراس تشکیل اتمشدر. یوقسه جهانده ایلك اول کتابخانه تأسیس ایدن [سوزیستریس] نام مصر حکمداریدر. حتی بو کتابخانه‌نك قپوسنه [خزینهٔ ادویهٔ الروح] عبارەسنی نقش ایتدیرمش ایدی. للطابع ابو الضیا

هیئت علماسندندر . کسوف شمسک ۶۰۱ گونده اولدیغنی کشف ایتمشدر . (۶) (آنیقزومانذر) هیئت شناس و جغرافیا علماسندندر [*] (۷) فیثاغور فیلسوف وهندسه شناس ۸ (ئه‌زوب) مشهور کابی برقصه پرداز ۹ (پندار) شاعر ۱۰ (آشیل) تراجدی موجدی ۱۱ (سوفوقل) فاجعه نویسان شعرانك الك برنجیسیدر ۱۲ (آریستوفان) شاعر مضحك ، (هرودوت) شیخ المورخین (توسیدید) مؤرخ (قزه نوفون) فیلسوف ، مؤرخ درلر . (متون) ریاضی اولوب فن هیئتده (دورمذهب) دنیانی اون طقوز سنه‌یی کشف ایتمشدر .

بقراط — مجیئ طبابتدر — (پریقاس) کندی نامیله یاد اولنان بردور ترقی بانیسیدر — آناقزاغور — آتنه‌ده فلسفه‌یی ایلك تأسیس ایدندر — سقراط — فیلسوف — آریستیب — (سیرونائیك)

[*] دومی اینه (قاران سوز) ایله برکرهٔ مسطحه یاپوب تساویٔ لیل ونهاری تحویل شمسی حساب ایتمشدر .

مکتب مشهورینك بانیسی وَ کابیسونك اك زیاده صاحب نزاهت اولانیدر .

فیدیاس — مشهور هیکلتراش — پولیقنوت — رسام مشهور — دەموستن — خطیب مشهور .

اوقلید — مشهور هندسه شناس — آرشمید — مشهور هندسه شناس اولوب مرایای محرقه‌سی وما یعاتده‌کی قانونی وَ بورغوسی ایله شهرت فوق‌العاده قزانمشدر .

-۸-

[روما‌لیلر]

روما‌لیلر علوم وفنون وَسائرده‌ده یونانیلرله قیاس قبول ایده‌جك درجه‌ده ایلرولمامشلر ایسه‌ده حقوق کتابلری بوگونکی محاکمه یك چوق یاردیم ایتمکده وَطرق عسکریه ایله کوپریلر وَسائر انشاآت عسکریه وَامور نافعه خصوصنده پك بیوك برنمونه اولمقده‌در. بوندن بشقه امور ادارهٔ دولت گبی درسلر دخی براقمشلردر . رومادهایلك صوقناللریله مبانی تذکاریه‌ی

وَمكاتب سائره‌يي ياپان (تاركن) نام ذاتدر . سزارك امريله (سوزى ژدن) نامنده برعالم رياضى گونشك حركتى اوزرينه سنه‌يى تنظيم ايلمشدر .

حماملر رومادە ياپلمشدر . روماليلردن (چيچه‌رون) وَ (قيصر) وَغولوالى (هورتن سيوس) محاكمى اعلا ايتديلر . (ويرژيل) (هوراس) دخى شعرى احيا ايلديلر .

-ꕥ ٩ ꕥ-

[عربلر]

عربلر ، يونان حكماسندن آريستونك آثارينى ترجمه ايدرك علم هيئت ، فن بصر ، وَاقسام سائرهٔ طب ايله برابر علوم سائره‌نك ترقيسنه چالشديلر وَاپنجه اكمال ايتديلر . علم جبر ، عربلرك ذكاوت وفطانتلرى سايه‌سنده اقطار عالمه ياييلمشدر . لكن اكسير تحريسى كنديلرينى پك چوق يورمشدر . اگر عربلر اكسير تحريسندن اوّل علوم سائره‌نك ترقيسنه بذل همت ايديدليلر مجدد مدنيت وترقيات اولورلردى . لكن بونلرك بوتحريلرى

دخی فائده‌دن خالی قالمیوب اووقتـه‌قدر اجزاجیلق
ایله قاریشدیریلان رملی تفریق ایتدیلر .

بغـداده بنا ایدیلن رصـدخانه‌لرده بردرجه
نصف‌النهـار حساب ایدلمش و بوندن بطلمیـوس
جدوللری تصحیح اولنوب تساویٔ لیل ونهار و محرك
شمسینك ماثلیتی وسنهٔ شمسیه ایله سنهٔ عادیه‌نك تفا .
ضـلی حسـاب ایدلمش و بعض آلات رصـدیه ایله
سمرقندده بر رصدخانه انشا ایدلمشدر .

عربلر فن طبده پك ایلرویه گیدوب حتی حکیم
مشهور ابن سـینانك کتب طبیه‌سی یقین وقته قدر
استعمال اولنمقده ایدی . اولاد عرب فن معماری یی
هرنه‌قدر یونانیلردن اخذ ایتمشـلر ایسه‌ده بوکونکی
کونده کندی اسملریله مشهور بر اصولك وجودینـه
میدان آچمشـلردر . صنایع و زراعت محیر العقـول
دینه‌جـك درجه‌ده کسب ترقی ایدوب غرناطـه
و والانس شهرلرنده حالا عربلرك محصول ذکالری اولان
اصول سقی استعمال اولنمقده‌در .

فن موسیقی . دخی عربلرك مدنیتی اثناسنده اوج علیایه وارمشدر . ادبیات وشعره گلنجه فصاحت و بلاغت خصوصنده کندیلرینه تقدم ایدر بر مات گورولمامشدر .

عربلرك اختراعات صناعیه‌لرندن بری ده یل دگرمنلریدر .

حیف که بردنبره جهانی پرتو مدنیتله شعشعه‌دار ایدن مات عرب صکره‌لری بردنبره اعماق ظلمته دوشمشدر . مدنیت اوّلیه وترقیات عتیقه‌لرندن شمدیلر یالکز اذهان اسلامیتده بر خاطرهٔ منیره قالمشدر . صدهزار تأسف !

شو زایه قدر مطالعه ایتدیگمز اجمال ترقیات ملل یالکز بر فکر خصوصی‌دن عبارتدر . بوندنصکره مطالعه ایده‌جگمز عمومیت اعتباریله اولوب بونده‌ده بعض نقاط مهمه گوریله‌جکدر .

۱

[مدنیت وترقیات اولیه‌دن طباعتك ایجادینه قدر]

غرب بلرك انقلاب اخیرلرندن صکره، ضیای معرفت غربه انتقال ایتدیکندن بوندن صکره‌کی مطالعاتمز دخی بالطبع غربه منحصر قاله‌جقدر. غربده، بوزمانلرده حکمفرما اولان تعصب واعتقادات باطله اهالی‌یی پاپالرك اسیر ومنقادی ایتمش اولدیغندن وروماننك استیلالری دخی عالمی قورقوتمقده بولند- یغندن بالطبع علوم ومعارف بردنبره چهره نمای ظهور اولمدی. محاربات متعدده معارفك استیلاسنه سد چکمشیدی. بوندن ماعدا قراللرك رقابتی بتون غربی برمیدان محاربه‌یه دوندرمشیدی.

بو آرالق مشهور (ژوستینین) ك ال یازیسیله برنظامنامه‌سی بولنوب بونکله بعض گونا تبدلات اجرا ایدلدی. ایچیتالیلر وآلمانلر بحرسفیدده تجارت کمیلرینی یوروتمکه وشرق ایله ائتلاف وتجارته

باشلادیلر . او وقتلر فن سیاسیات ایله قوانین حاضره‌
اقونومی پولیتیق یوق ایدی .
عربلردن ترجمه ایدیلن کتابلرله آریستونك کیم
اولدیغی وفلسفه‌سنك نه ایدوکی آکلاشیلوب تکمیل
مکتبلرده اوقوتدیرلدی . اشته غرب بو زماندن
اعتباراً ساحهٔ حقایقه خطوه‌لر آتمغه باشلادی . بعض
کیمیا کتابلریله تشریح اوزرینه مطالعات اورته‌لقده
دونمکه وهندسه وجبر کبی کتابلر دخی بعض محافل
خصوصیه‌ده اوقونمغه باشلادی . نهایت فن هیئته
عائد بعض حسابات وترصدات ایله برابر فن مقالیك
آسیاده‌کی قوتنی بولمغه ابتدا ایلدی . ایلك حاصلاتی
جنوبی اوروپاده باش کوستردی . یل دکرمنلری‌
چینی خانه‌لر یاپیلدی . مساحهٔ زمان اصولی اکمال
ایدیلوب چینیلرك اثر اختراعی اولان پوصله اوروپاده
رواج بولدی . ومقناطیسك قطبه طوغری توجه
ایتدیکی آکلاشلدی . پوصله ایله تجارت بحریه
ایلرولدی . کیمیا کرك بری بارودی بولدی .

ایتالیاده، لسان اون درد نجی عصر میلادی یه طوغری حدّ کماله واروب دانت گبی پترارك گبی مهرهٔ لسان یتیشدی .

٢

[طباعتك ایجادندن صكره لری]

ترقیات حاضره نك وسیلهٔ اعتلاسی اولان فن عالیٔ طباعت ١٤٣٦ سنهٔ میلادیه سنه طوغری ماینسلی غوتنبرغ نام ذات طرفندن ایجاد اولنمشدر. بووقته قدر ال یازیسیله بر علم اوزرینه آنجق برقاچ نسخه بولنور کن طباعتك ایجادندن صكره نسخه لر تكثر ایتمگه باشلادی. اوقلید . آرشمید . و بیوفانت . بقراط و آریستوتك حیوانات کتابلری اذهان غربیونده هندسه و علم حکمت ترقیاتنی تهیئه ایلدی .

علم جبرك اصطلاحاتی وضع ایدیلوب معادلات بحثنك اساسی قورولدی . صورحلیه تعمیق و بوندن ماعدا ایکنجی واوچنجی درجه معادله لرك حللری تأمین ایدلدی .

لغارتمه میدان ظهوره چیقدی . حساباتك تسهیلی بونکله تأیید ایدلدی . برطرفدن [غالیله] قوانین سقوطی کشف ایدرکن برطرفدنده حرکت منتظمهٔ متزایده نك نظریاتنی وجوده آتیلان برطاشك رسم ایتدیکی منحنی یی حساب ایتمکی بولدی .

قوپرنیق ، هیئت مسائلرینی دوزلتدی . سیاراتك حرکتلرینی طانیتدیردی . کپلر کبی برصاحب دها سیاراتك محرکلریله جاذبهٔ سماویه یی کشف ایلدی .

غالیله ، رصداتی . فن هیئته تطبیق ایدرك انظار فنیونه برلشقه سما کوستردی . کونشك اوزرنده کوردیکی لکه لرله دور شمسی یی وآنك قراکلغنی بولدی . زهره بیلدیزینك صفحاتنی وژوپیترك اطرافنده بولنان درت پیکی ارائه ایلدی .

حرکات رقاصیه واساطتیله مساحهٔ زمان اصولنی بولان وسقوط اجسام قوانینی حساب ایلین غالیله در .

هر هانکی برحرکتك اولورسه اولسون نظریء

ریاضیه‌سنی بولان غالیله اولوب کپلر دخی حساباتنی تنظیم ایلمشدر .

ثقلت هوا وجریان دم غالیله‌نك مکتبنده تعیین ایدلدی . تناسب پرکاری دخی غالیله‌نك اختراعاتندندر .

تاریخ طبیعی، کیمیا، طب، فن جراحی اعتقادات باطله ایله برابر ترقی ایلدی .

بو دور اثناسنده (ژسنر) وَ (آغریقولا) گبی ایکی ذات ظهور ایدوب بونلرك آثارنده معلومات فنیه تعصبات زمانه‌دن صیرلمش اولدیغی حالده گوریلوردی . (برنار دوپالیسی) نام ذات دخی طاش اوجاقلریله جبالك ترکیباتی وَ بو ترکیباتك حیوانات مائیه انقاضیله اولدیغنی وَ انقلابات عتیقه کردینی ارائه ایدن آثاری وَ تبخر وساطتیله صولرك تصعد سمایه عروج ایتدکلرینی وَصکره تراب یاغمور حالنده گلدکلرینی . بعضاده چی اولدقلرینی بوندن بشقه چشمه‌لرك، نهرلرك وَایرماقلرك نه ایچون دائما سیراب

قالدقلرینی گوستردی واثبات ایلدی. (ژان رەی) دە
هوانك ترکیباتنی گوستروب فن کیمیانی احیا ایتدی.

ایتالیادە شعر، موسیقی، رسم، فن نقر درجهٔ
نهایەیە واردی. انگلتردەدە (شکسپیر) ودها سائر
دهاة ادب ادبیاتی اعلا ایتدیلر.

علم کلام ایلە صرفك اهمیتی آ کلاشلدی.
فن تحلیل میدانە چیقدی. امم غربیەنك اکثریسی
طالدقلری عالم وحشتدن اویانغە باشلادیلر. حریت
افکار دعوالری سرمایهٔ بحث ومقال اولدی.

فلسفە تعمم ایلدی. لکن هر درلو علوم وفنونی
لایتجه یازمق مودە حکمنه گیردی.

اون آلتنجی عصر میلادی اوچ بیوك ذات
ایلە مشرف اولدی. آنلردە غالیلە، باقون، دەقارتدر.
باقون، طبیعتی مطالعه ایتمك اصولنی، ملاحظات
تجارب وحسابات دنیلان اوچ اصلی گوستردی.
غالیلە جهان معرفتی کشفیات واختراعات نیر دسیلە
پرتوزار ایلدی. کندی نامیلە آچیلان مکتبدە

هر نوع تعصبدن عاری علوم اوقوندی . غالباً یالکز ریاضیات و حکمت اوزرینه اختراعاته موفق اولمشدر .

دقارته کانجه مومی الیه الک برنجی حکمادندر . دیـوپتریك (Dioptrique) قانونلرینك تطبیقاتنی ارائه ایتـدی . وَ ریاضیاتدن هندسـهٔ جلیه دنیلان برشعبهٔ عالیه‌نك احداثنه سبب اولدی .

قریسـتوف قولومب نامنـده بر ذات آمریقایی کشف ایدوب انظاره بریکی دنیا دها کوسترمشدر .

۳

[دقارتدن فرانسه جمهوریتنك تشکلنه قدر .]

مسائل مهمهٔ مدنیه‌دن اولان قوانین بو زمانده اهالی‌یه نیم سربستی ویره‌جك قدر کشایش پیدا ایلمشدر . فرانسه، اسپانیا مجارستان ، بوهمیا مقدما حائز اولدیغی سربستی‌یی برزمان غائب ایتـدیکی حالده ینه احراز ایلمشدر . شمدیکی اوروپا ملتلرینك الک صلحپرورانه برصورتده یشایانلرندن اولان ایسوچ دولتی دخی حق سربستیٔ عمومی تصدیقه مجبور اولمشدر .

قرون وحشیتك بقایای منحوسه‌سندن اولان اعتقادات باطله کیتدکجه کسب ضعف ایتمکه وَ اخلاق مال بواش یواش وحشتدن حمیته انقلاب ایلمکه باشلادی. لکن اوروپاده کمال شدتله حکم ایتمکده اولان «دسپوتیزم» تأثیرینی بردرلو غائب ایتمدی. یالکز اوطون یغنلریله احراق انسان مسئلهٔ ظالمانه‌سی قالقدی.

(اوترخت) معاهدهٔ صلحیه‌سندن صکره افکار عمومیه کسب سکون ایتدکله اوزمان موجود اولان دهاة بشرك جمله‌سی ذکای فطریلرینی سیاسیات وتصرفات مالیه وعمومیه اوزینه حصر ایتدیلر. (ژان دوولایت) لر فلسفه‌ده (استووارت) اهمیتلر وَ باخصوص فرانسه اقونومیستلری سیاسیات ایله علم ثروت ملی ایلرویه کتوردیلر.

موسیو (لوق) نامنده برذات حدود ذکای بشری تحدید وَدها ایوسی ذکای انسانینك متحمل اولدیغی حقایق ایله شمول ایده بیله‌جکی موادّی تعیین ایتدی.

بو اصول بوندن صکره بالجمله حکمانك نقطهٔ حرکتی اولدی . بوندن بشقه بو اصول هم سیاسیاته وهم اخلاقه وهمده علم ثروته تطبیق ایدلدی . بو ترقیات فکریه علوم سائره نك ترقیاتی اکمال ایدلمك ایچون لازمکلن قواعد وتجاربك ترقیسی وتفتیش وقایع دخی پیش نظره آلندی .

آلمانیاده بردیگر صاحب دها یکی بر مسلکك اساسنی اکمال ایلیوردی . ذکای خارق العاده‌سی ثمره‌سی اوله‌رق وجوده گتوردیگی مسلکی هم عصری اولانلر قبول ایتدی . بوذات [لیبنچ] ایدی . فلسفه‌نك ترقیات متزایده‌سی ظلمات جهل وتعصبی اوروپا آفاق غربیه‌سندن طاغیتدی . اسقوچیاده فلسفه مکتبلری تأسیس ایدلدی .

انکلتره‌ده (قوانی) (بولنغ بروق) فرانسه‌ده (بایل) (فونته‌نل) (وولتر) (مونتسکیو) وبونلرك پیروانندن تشکل ایدن بر مکتب حقیقتك لهنده اوله‌رق مجادلاته قویولدیلر . استعمال ایتدکلری سلاح هنر، فکر، فلسفه ایدی .

مزاحکارانه مقالاتدن طوتکده هر نه درلو صورتده یازلمق ممکن ایسه اودرجه‌یه قدر توسیع ذهن یولنده چالیشدیلر. صنعت جلیلهٔ طباعت هر برنقطه‌یه یایلهرق تکثر کتبه یاردیم اتمکده وهر درلو علم ومعارفك رواجنه سببیت ویرمکده ایدی. حقوق عمومیهٔ انسانیه غربده آکلاشلدی. اخلاق حسنهٔ بشریه کسب کمال ایتدی. هرملتدن حکیم، فیلسوفلر یتشدی. علم جبر هندسه‌یه تطبیق اولنوب آزدسی چوق کچمه‌دن بوترقی‌یی برکشف آخر دها تعقیب ایلدی. بوکشف، برکمیت متحوله‌نك تزاید ویا تناقصنی ظهور ایدن مناسباتی وبومناسباتله اوکمیت متحوله‌یی بولمق ایدی. بوکشف لیبنچ ایله نیوتونه منحصردر.

جر اثقال عالی واسع وعمیق برعلم حالنه کیردی. اجسام بربرلرینه چارپدیغی وقت اوراده حکم ایدن قانون ایودن ایویه توضیح ایدلدی.

هویکن. دائره ایچنده حرکاتی کشف ایتدی.

بونکله برابر برمنحنینك عناصری هانکی دائره‌یه منسوب اوله‌جق بونی تعیین ایتدی . نیوتون بوایکی قاعده‌یی برلشدیره‌رك حرکت اشکال منحنیه‌یی استخراج و بوقاعده‌یی کپلر قانونلرینه تطبیق ایلدی .

نیوتون جاذبهٔ عمومیه قانونلرینی کشف ایتدی . جهانی اداره وتمشیه ایدن قدرت عظیمه‌نك ماهیت محیرالعقولی آکلاشلدی .

موازنت وحرکات اجسامه عائد قوانین کشف اولنورکن (دالامبر) بر برلریله شرائط مخصوصه ایله مربوط اولان وهرقنغی برقوت ایله اولورسه اولسون متحرك بولنان برطاقم نقاطك حرکتنی تعیین ، بعده هر قاعده‌یی برشکل ثابت تحتنده اولان اشکاله تطبیق ایلدی . دها صکره‌لری اجسامه آلاستیسیته‌یه نهایت مایعیه‌یه قدر بوقاعده توسیع ایدلدی . بوکشفیاتك جمله‌سی علوم ریاضیه‌یه عائددر . آلات رصدیه‌نك ممکن مرتبه اصلاحیله حساباتك تمیزی اجرا ایدلدی . صوتك نقلی اولچولدی . انتقال ضیانك آنی اولمدیغی

بیلنوب سرعتی تعیین اولندی. وَمواقع ظاهریه کواکب ظاهره چیقوب تحلیل ضیا وطیف شمس مسئله‌لری توسع وَعلائم سما توضیح ایلدی. وَالوانك حصولی وازاله‌سی اجرا ایدلدی.

الکتریسیته، یالکز دلك ایدلمش اجسامك بعض اجسام خفیفه‌یی جزب ایتمسیله قالیوب توسیع اولندی. صاعقه‌نك ماهیتی آکلاشلدی. فرانقلن طرفندن سپر صاعقه (پاراتونر) دیکرلری طرفندن ده میزان رطوبت میزان هوا، میزان حرارت ایجاد اولندی. علم احوال سما نامنده دیگر برعلم چیقدی.

علم کیمیا دخی توسع ایتدی. آثار (تبلوریه) حساباته تطبیق ایدلدی.

کره‌نك خارجی وَداخلی مطالعه ایتمك انسانلر ایچون مهم برمسئله شکلنه کیردی. دکز صویی ایله میاه ارضیه وَوولقانلر برر برر نظر بشردن کچدی. فن حکمتده (مخلیة الهوا) نامیله مشهور اولان آلت (اوتودوکرمیه) نام آلمانیالی طرفندن ایجاد ایدلمشدر.

معدنیات ، نباتات ، حیوانات اجناس متعدده یه تقسیم اولندی . طبیعیون افرادی خواص معینه‌لری اوزرینه تقسیم ایتمکی اصول اتخاذ ایلدیلر .

تحلیل کیمیوی سایه‌سنده موادك ماهیتی اکلا . شلدی . وموادِ اوچ زمرهٔ عظیمه‌یه تفریق اولندی . تاریخ توسع اجسام عضویه یعنی حیوانات . نباتات ایله آنلرك تغذیه‌سی وحاصلاتی وتعضولرینك تفصیلاتی ، اقسام مختلفه‌لرینك تشریحی ، اقسام مذکوره‌نك وظائفی اخلاق حیوانات تاریخی ، اغذیهٔ بشریه ایچون صنایعده نه صورتله استعمال اولندقلرینك تاریخی آنلرك اسکانلریچون لازم کان وسائط برر برر تکمیل ایدلدی . بونلردن ماعدا حیواناتی ضبط ایتمك ، دشمنلرندن وقایه ایلك اصولیله . حیواناتك جمعیاتی میدانه چیقدی . حیوانات ونباتاتك انسان ایله اولان مناسباتی مطالعه اولندی .

تشریح انسانی ترقی ایلدی .

دوران دم اوّلجه معلوم ایدی . لکن بوزمانده

مواقع ادعیه طانلدی . فیسیولوژی مطلوب اولان
درجه‌یه گتورولدی . علوم سائره‌نك ترقیسیله برابر
فن معمارینك علم موازنت ونظریات سیالاته تطبیقاً
کرك قبه انشاسنده وکرکسه بشقه درلو اصول
معماریه‌ده کسب ترقی ایتدیگی وصولر ایچون
بندلر وقناللرك صورت مستحسنه‌ده انشا ایلدیگی
وصنایع کیمویه‌نك اصول جدیده‌یی تزیین وتوسیع
واسکی اصولدن چیقوب بر بشقه هیئت کسب ایلدیگی
گوریلور . بونلرله برابر کیمیا ، علم نباتات وتاریخ
طبیعینك اقونومی فنی اوزرینه واحتیاجات متعدده‌یه
مخصوص اولان زرع نباتات ایله صنایع غدائیه
برضیای ترقی نشر ایدوب حیوانات اهلیه‌نك محافظه
وتکثیری ایچون دخی وسائط سائره بولدیغی وبونوع
حیواناتك اجناسنی اکمال ایتمك وحاصلاتی اصلاح
ایلمك طریقلرینی دخی گوستردیگی وحاصلات ترا .
بیه‌نك محافظه‌سیله تدارکی لزومنی واصولنی میدانه
چیقاردیغی مشهود اولور .

فن جراحی، اجزاجیلق، فن تشریح ایله کیمیانك گوستردیگی طرق ثلثـه اوزرینه یکیدن برفن اوله‌رق ترقی ایتمشدر. عملیات نقطهٔ نظرنده یالکز فن اوله‌رق قبول اولنان طبابت نظریات سخیفه‌دن قورتیلوب شهراه اعتلایه گیردیگی و یالکز تجربه‌یه بناءً اولدیغی و وسائط عملیه‌سنی تکثیر ایلدیگی دخی گوریلور.

فنونك ترقیاتی خصوصنده حساباتك نه‌درجه‌یه قدر فائده‌سی اولدیغی آکلاشیلدی. تاریخ طبیعینك اکمالنه آلات جویّه وخرده‌بین ومقـانیك بحثلری پك چوق یاردیم ایتمشـدر. کیمیا دخی بوبابده پك چوق معـلومات منیره‌نك نشر ضیا ایتمسنه مسـاعد بولنمشدر. حتی (لاووآزیه) نام ذات فن کیمـیانی احیا ایدرجه‌سنه اصلاح ایتمشدر.

کلهم صنایع قسمنه:

بوزمانده یتیشن صنایع نفیسه لوحه‌لری ایجـه شعشعه‌لی ایدیلر. فن موسیقی نوعما برفن صره‌سـنه گیردی. لکن درحال اجسـام متصوته‌نك عـدد

اهتزازینی حساب ایتمك وَ بونکله اهتزازات هوائیه‌یی بولمق اصوللری میدانه چیقدی .

صنعت ترسیم ایتالیاده ، فلاندرده ، اسپانیاده ، فرانسه‌ده ترقی ایتمش ایسه‌ده ایتالیاده دها زیاده شعشعه پاش اولمشدر . چونکه رافائللر . قاراشلر ظهور ایتمشدر .

ادبیات . هم ایتالیاده همده فرانسه‌ده فوق‌الحد ایلر و کیتورلمشدر . تراجدی یازمق صنعتی فرانسه‌ده (قورنه‌ی) (راسین) (وولتر) کبی دهاة ادبك النده ایدی . قومدیا یازمق (قورنه‌ی) کبی مضحکه پردازان ادبه براغلمشیدی . (قوندورسه‌لر وآنسیقلوپدی) مؤلفلری اولان دالامبر . دیدرو ایله ذوات سائره بو عصره زینت بخش اولان دهاتدندر . بونلردن ماعدا ینه بو عصرك مشاهیر رجالندن مونتسکیو . مشهور بوفون . وَ کودیه وَ (قابانی) ایله ایتالیانی مشهور آلفیه‌ری . وانکلترده‌ده (پوپ) (ادیسون)

اسوچرهده (ژنو) وآمريقاده واشنغتون نامذات يتشمشدر . [١]

بودورك ابتداسنده آلمانياده ، انكلترهده ادبيات دوزلمگه باشلادى . فلسفه وعلوم سائرهنك ترقيسى ادبياته عظيم مدار اولدى .

٤

[عصر جديد عقلا وفضلا وحكماسى .]

عصر حاضر ميلادينك باشلانجندن بوآنه قدر اولان ترقيات آشاغيده (بدايع كشفيات واختراعات بشريه عنوانى) تحتنده گوريله‌جك اولان ترقياتك اكمالى ديمك اوله‌جغى جهتله اورادهكى اجمال، ترقيات

[١] ژان ژاق روسو ايسه بوعصرك نوعى شخصنده منحصرم وادبيات وفلسفه‌ده امثالى نادر براديب حكيمى ايدى . آمريقاده دخى بوعصرده فرانقلن نظريات ادبيه وحكميه‌ده اولان قوتنى عمليانه تطبيق ايتمش وعوامك سعادت ورفاهيتنى موجب اوله‌جق وسائلى خلقه تفهيمه چالشمش برحكيم صاحب اجتهاددر . للطابع

بشریه ایچون الڭ بیوك بر نمونه‌در . بوراده یالکز مشاهیر عصردن بحث ایده‌جکز .

عصر حاضرده انکلتره‌ده ظهور ایدن شعراء وادبادن اسقوچیالی (بورن) (قوویر) (ووردس وورت) ایرلاندالی (موز) (شاه‌ی) (والترسقوط) ایله رومانجیلردن (غود وه‌ن) (آن) (ادجه‌وورت) مؤرخیندن (میت فورد) وَ حکمادن (دوغال) وَ خطبادن (بورق) سیاسیات اوزرینه خامه‌ران اولان ادبادن (ژه‌رص) کیمیا گراندن (پرییه‌ستلی) و (قوانديج) امنیت لامبه‌سنی اختراع ایدن (هرمفرای داوی) وحکمت شناساندن (وی‌ویان) وَ فن هیئت علماسندن وَ حاقهٔ زحلی مطالعه ایدن (هرشل) چیقمشلردر . بونلردن ماعدا ۱۸۱۲ سنه‌سنده ژورژاسته فانسون برلوقوموتیف انشا ایتمشدر . ۱۸۱۳ (بلاقه) نامنده برذات (رای) لرڭ قایمی ثقالتیله عربه‌لری یوروتمك اصولنی بولدی . استه فنسونك قرداشلری لوقوموتیف اصولنڭ اکمالنه

بدأ ايتمشلر ايسه‌ده فرانسه‌لی (سه‌گن) نام ذات (بورولی قزغانی) چیقاره‌رق شمندوفری اکمال ایلمشدر . ایلك یاپیلان شمندوفر لیور پولدن مانچستره قدردر .

تلغراف آلکتریقینك تجاربی (اورستد) نام ذاتی بو یولده اقداماته سوق ایتمشدر . اون‌سکزنجی عصرك اختراعاتنه فرانسزلر طرفندن سببیت ویریلان (غالوانو پلاستی) (فوطوغرافیا) ایله باویرالی (سنه فلدر) نام ذات طرفندن اختراع ایدیلن لیطوغرافیا صنعتنی علاوه اتمك لازمدر .

آلمانیالیلر مشهور اوچ فیلسوف یتشدیرمشلردر . برنجیسی (فیخت) ایکنجیسی (شه‌لنغ) اوچنجیسی (هژه‌ل)در . مؤرخیندن (قلوسی) (ژان دومولر) وعلم لسان علماسندن (آلکساندر دوهومبولد) بوعصره شرف ویرن ذواتدندر . آلمانیا شعراسندن (گوته) وَ (شیلر) گبی دهاة ادب ایله طبیعوندن (کیل) هومبولد چیقمشدر . یقین زمانده دخی (بوخنه‌ر) نام ذات یتیشمشدر .

اسوچره‌ده (بنه‌دیق دوسوسور) نامنده بر عالم طبیعت، آوستریاده (هورمایر) نامنده بر مؤرخ چیقمش وروس ادبیاتی فوق‌العاده ترقی ایدوب اینجه ادبیلر دخی یتیشمشدر. اسوچره فنیوندن (برزه‌لیوس) نام ذات ایله ایتالیاده فن منافع الروح علماسندن (سپاللان زانی) والکتریق اوزرینه خدمات منبره‌سی اولوب متحرك الکتریقك کاشفی اولان (غالوانی) ظهور ایلمشدر . فن طبده (هوموپاتی) عننك مؤسسی (ساقسون هانه‌مان) دخی شرف بخش اعصار اوله‌جق نوادردندر . بودورده هرشالك هیئته دائر آثاریله (به سل) ك قوزموغرافیالری وگیلیومك (سما) نامنده‌که کتابی ترقیات فنیه‌یه پك چوق یاردیم ایتمشدر .

اون سکزنجی عصر میلادی یه اثملری شرف بخش اوله‌جق فیلسوفلردن انگلتره‌لی (هربراسپنسر) (بن) (مودسلهی) (باجهوت) (استانلی) هم فیلسوف وهم طبیعیوندن اولان ذواتدن دخی

مذهب مشهور صاحبی (داروەن) وعلم الارض علماسندن (لیەل) (آنترو پولوژی) علماسندن (ئەوان) و (لوبوق) وعلم اللسان علماسندن (ماقس مولر) (اصلی المانیدر) نامذاتلرله پك چوق ادبا وعلماء صنایع نفیسەدە (هون) و (میاله) وموسیقی شناسلاندن (بالف) وآلمانیا مشاهیر فیلسوفلرندن (هەژدل) شاکردلرندن (ترمایر) (فوئر باخ) (ماقس استیرنر) (شوپن هوئر) هرمان (فیخت) نام ذاتلر چیقمشدر . بوذواتدن ماعدا روسیەدە پك چوق مؤرخ وادبا وهولاندا. بلچیقا واسوچره واسپانیادە فوق العادە درام. رومان. والحاصل آثار ادبیه یازان ذوات یتیشمشدر .

فرانسزلردن دخی لامنه. سنت بوف، آلفرددوموسه لاهارپ. لامارتین وویقتورهوغو سن بون، امیل زولا، پدرفرزند دومالر، لیتره گبی ارباب ادب ایله کندی نامنه منسوب الکتریقدە برقانون کشف ایدن (آمپر) ومشهور هیئت شناس (آراغو) وسیاسیوندن مشهور (تیەر) یتشمشدر .

شوزمانده یتیشان دهاة بشرك جمله‌سنی بورایه یازمق ایچون آیروجه بیوك برجلد یازمق لازم کلوب انلرك ترجمهٔ حاللریله کشفیات متنوعه‌سی اوزرینه‌ده بیان ملاحظه ایتمك لازم گلیرسه آرتق برذات ایچون برقاچ جلد کتاب طولدیرمق لازمدر .

-- ◆ --

بدایع کشفیات واختراعات بشریه

اشبو سرلوحه تحتنده ترقیات علمیه ومدنیه‌یه دائر ویره‌جکمز معلومات . معلومات عامیه ماقبلاندندر بوکبی کشفیات واختراعاتك مفصلاً آثارشمسی شوکتابك حجمیله متناسب اولمیه‌جغی جهتله ایجاز واختصاره لزوم گورولدی . مع مافیه ایضاحات ممکنه‌دنده صرف نظر اولنمیه‌جقدر .

١ — تیپوغرافیا یعنی صنعت طباعت — حك — ایطوغرافیا — فوطوغرافیا — استه‌رد ئوتیوب . کاغد ترقیات بشریه‌نك اکالنه وسیلهٔ مطلقه اولمشدر .

طباعت سایه‌سنده نوع بشر ترقیات حاضره‌سنی الی ما. شاالله ایلرولته‌جکنی آکلامشدر. بو صنعتك موجد ومخترعی و بو اختراعی ایله انسانیتك مابه الافتخاری اولان مایانسلی غوتنبرغ نام ذاتدر.

چینلیلرك ادعالرینه گوره آنلر تاریخ میلاددن اوچ یوز سنه اوّل الواح وساطتیله طبع اصولنی بیلیورلرمش. مصریلر و یونانیلر ورومایلر دخی. حرفلری ترس وقبارق اوله‌رق حك ایدرك ارقام ومكاتب وسائر روایات تاریخیه ودینیه‌یی طبع ایدرلرمش. بونلردن ماعدا فینیكه‌لیلر بابلونیالیلر احجاری حك خصوصنده پك ایلرویه گیتمشلردر. رومالیلرده چوجقلر. فیل دیشینه اویولمش حرفلری اوقومق وقفس واری قطع ایدلمش صحیفه‌لری یازمقله تدریس ایدیلورلردی.

غوتنبرغ صنعت طباعتی ایجاد ایتمه‌دن اوّل استرازبورغ شهرنده (آندره دریچن) نامنده بریسیله‌مشارکت ایدوب بونلر اووقت ذی‌قیم احجاری

یونتمق وَآینه‌لره جلاویرمك ایله اشتغال ایدرلردی .
بعـده (آندره دریچن) ك قرداشـلریله عقـد
شرکت ایده‌رك چالشمشـلر وَحتی ۱٤٤٠ سنه‌سـنده
(اکسـلاشاپل) شهرنده اجرا ایدیلن بر پنـایرده
حروف متحرکه ایله یاپیـلان کتب مطبـوعه‌یی ال
یازیسیله دیه صاتمشلردر . بعده دیریچن وفات ایدوب
غوتنبرغـده استـراز بورغ شهرنده بوشرکتدن
طولایی اولان دعواسنی غائب ایتدیکندن (مایانس)
شهرینه عودت ایتمش وَاورادده (فاوست) نامنده
زنگین برقیومجی ایله برلشوب وَ برابرلرینه برحسن خط
ماهرانه‌یه مالك اولان (پیه‌رشوفر) نامنده برذاتی آلوب
اجرا آته باشلادی . صنعت طباعت اوراده بو اوچ ذاتك
النده پرورش بولدی . فی الواقع مطبعه‌جیلغك برچوق
زمان غوتنبرغ طرفـدن احداث اولنمش ایدوکنه
دائر روایات وظنیات دوران ایتمس ایسـه‌ده بونلرك
جمله‌سی شـو یقین زمانده محو وزائل اولمشـدر .
غوتنبرغ ١٤٦٥ سنه‌سنده نانپارده‌یه محتـاج قالدیغی

مثبتدر . زنگین رفقاسی مومی الیهدن بوشرفی نزع ایتمك حرصنه دوشمشلردر . حالبوکه پیه - رشوفرك اوغلی ژان شوفر نام ذاتك ایمپراطور (ماقسیمیانه) تقدیم ایتدیگی (تیت لیو) ك دیباجه کلیاتنده بر فقره یازمشدرکه اوده (١٤٥٠ سنه سنده مایانسده صنعت طباعتی ایجاد ایدن ژان غوتنبرغ اولوب ژان فاوستك سرمایهسی و پیهرشهفرك مساعیسیله اکمال اولنمشدر) عبارهسیدر. ایشته بو عباره غوتنبرغك طباعت حاضره نك مخترعی اولدیغی کوستریور.

اوّلجه یالکز مایانسده ایشلنلکده اولان مطبعهلر صکرهلری استراز بورغ، روما، وندیك ده دخی آچیلمغه باشلادی . فرانسهده ایلك باصیلان کتابك تاریخی ١٤٧٠ وَ انکلترهده باصیلان کتابك تاریخی ١٤٧٤ در .

صنعت طباعت دخی بدایت ظهورنده بعض مشکلاته تصادف ایتمش ایسهده صکرهلری بو نوع رقیبلردن قورتولمشدر . اون دردنجی لوئی کندی الیله کتاب باصارمش .

١٧٩٠ سنه قدر قوللی ماکنه‌لر قوللانیلوردی . بوزمانده انگلیز مشهور نیقولسون جرخلی ماکنه‌لر ایجاد ایلمشدر . اوللری کاغد اوزرینه رسم باصمق مجهول ایکن صکرلری یعنی ١٤٥٢ ده او خصوص دخی طباعته تطبیق اولنه‌رق تعمیم ایلمشدر . قالای وَ صکره‌لری باقر اوزرینه یاپیلورکن دخی صکره چلیکدن اعمال اولنمشدر .

(لیطوغرافیا) تسمیه اولنان صنعتك موجدی (پراغ) شهرنده ١٧٧١ ده تولد ایتمش اولان (آلواسنفلدر) نام ذاتدر . لیطوغرافیا صنعتی بزم طاش باصمه‌سی دیدیگمز اولوب بونده الڭ زیاده اهمیتلی وظیفه‌یی اجرا ایدن تاثیرات کیمیویه‌در . سنفلدر صنعتی ایجاد ایتدکدنصکره برزمان باویراقرالنك مظهر توجهی اولمش وَ ١٨٣٤ ده وفات ایلمشدر .

بوصنعتك ایجادندن برقاچ سنه صکره (فوطوغرافیا) نامیله برصنعت اذهان بشری دوچار تعجب ایدی . بوصنعت دخی تأثیرات کیمیویه ایله ضیای

شمسینك تأثیراتی تطبیق اولنەرق میدانه چیقمشدر .
فوطوغرافیانك موجدلری ایکی ذاتدر . بریسی
(داگر) نامیله یاد اولنوب دیگری ایسه (ژوزف
دونیه‌پس) در . (ژوزف دونیه‌پس) ثروتنك برقسمنی
وَعمرینك یگرمی سنه‌سنی بو صنعت اغورنده صرف
ایتمش ایکن نهایت موفق اولمقسزین ١٨٣٣ ده وفات
ایلمشدر .

(نیه‌پس) ضیانك تأثیرات کیمیویه‌سنی طانیمش
وَحتی حجرهٔ مظلمه وساطتیله مرتسماتنك قویه ایدیله
جگنی دخی بیلمش‌در. ولکن (نیه‌پس) دائما رچنه‌لی
موادّ استعمال ایتمکده اولدیغی حالده ١٨٢٩ سنه‌سنده
(داگر)ه ویردیگی کاغدلرندن صکره (داگر) رچنه‌لی
موادیرینه (ایود) استعمال ایتمش وَ بونکده سببی
ایودك تأثیرات ضیائیه‌یی تسریع ایلسی بولنمشدر .

نیه پسك وفاتندن صکره داگر تحریاته مبادرت
ایدوب نهایت نائل مرام اولمش وَ یاپدیغی شیلر درت
بش دقیقه‌ده ضیا قوتیله موجودات خارجیه‌یی الك

دقیق تفصیلاتنه وارنجه گوسترمشدر. لکن بو یاپیلان
شیلرك مکمل اولمدیغندن ١٨٤١ سنه‌سنده (قلوده)
نامنده بر ذات مواد مسترعه‌یی وموسیو (فیزو) دخی
ضیا وساطتیله بوزیلان معمولاتی محافظه ایتمك
طریقنی بولدی . (شوالیه) نامنده بر ذات دخی فوطو-
غرافیا مرسماتنی غالوانو پلاستی ایله اورتمك اصولی
اختراع ایتمشدر . اوّللری یاپیلان رسملر الواح معدنیه
اوزرینه اولورکن صکره‌لری (تالبو) نام ذاتك همتیله
کاغد اوزرینه آلنمشدر . نهایت بو اصولدهده قرار
ایدیلوب ١٨٤٧ ده جام اوزرینه آلنمش وبوندن
چیقان بر (قلیشه) یعنی قالب ایله پك چوق نسخه‌لر
یاپیلمش ویاپلمقده بولنمشدر .

مواد متحرکه‌نك رسملرینی آلمق ایچون بر تأثیر
سریعه مالك اولان (قولودیون) ك استعمالی دخی
صکره‌دن واقعدر . موسیو (داگر) (١٨٥١) ده
وفات ایتمشدر .

بر سطح مستوی اوزرنده مرسم بولنان وهمان

بربرلرینه مشابه اولان ایکی شیئی قباریق کوسترمکه مستعد اولمق اوزره فوطوغرافیانك تاریخ ایجادی اثنالرنده برآلت دها ایجاد اولنمشدرکه اوده (استهره ئوسقوپ) دنیلان آلتدر. بوآلتی ایجاد ایدن انکلیز حکمت شناسانندن (ویستون) نام ذات وبونی اکمال ایدن دخی (بروستر) نام ذکیدر.

امم قدیمه، کاغد یرینه پاپیروس دنیلان نباتی استعمال ایدرلردی. بونبات نیل سواحلنده کثرتله تنبت ایدر. بشنجی عصر میلادی‌یه قدر بونبات استعمال اولنوب آسیای صغراده صکره‌لری (پارشمن) ترشه ایجاد اولنمش وبودری اوّلا رومایه چیچه‌رون طرفندن ادخال ایدلمشدر. کاغدك محل ایجادی شرقدر. چینلیلر وژاپونیالیلر ایپك ایله پرنج صمانندن کاغد اعمال ایدرلر. صکره‌لری عربلر بونك اوزرینه اوغراشمشلر ونهایت اون ایکنجی عصر میلادیده یچاورادن اعمال ایده‌بیلمشلردر.

-۲-

[محرکلر]

محرّکلری مطالعه ایتمك ترقیات بشریه‌نك نه درکه‌لردن نه درجه‌لره قدر اعتلا ایتدیگنی گوستر . ازمنـۀ عتیقه‌ده قوللانیـلان محرّکلر ، اسرا ، اوکوز مرکب وَیاخـود بارگیر ایدی . بغدای وَسـائره اوگوتمك ایچون صکره‌لری قوللی دگرمنلر ایجاد اولنمش وَبو دگرمنلردن هرخانه‌ده بر دانه موجود اولوب یا برمرکب وَیا بر استر ایله اداره‌ایدلمکده بولنمش‌ایدی . (پومپه‌ئی) خرابه‌لرنده فرونجی دکانلریله ایلك دگرمنلر بولنمقده‌در . صکره‌لری صو دگرمنلری ایجاد اولنمش وَحتی بونوع دگرمنلر اوغوستك زمان سلطنتنده‌روماده دخی بولنمشـدر . یل دگرمنـلرینه گلنجـه بونلرده عربلرك محصول ذکالری اولوب قوای طبیعیـه‌دن استفاده یولنی گوستر . برچوق زمان ، بویولده‌کی محرّکلر ترقیدن بری قالدی . بونکده سببی اهالینك اسرایه ایش گوردیرملری ایدی . مع مافیه اسکی

مصريلر مانيوه‌لا ، ديشلي چرخلر وَمقره‌لر استعمالنى بيلدكارى گبى آرشيمد نام ذاتك دخى ويده‌لرى ترقيات صناعيهٔ عتيقه‌دندر . آرشيمدك ويده‌سى آز عميق اولان صولرى يوقارويه آلمغه مستعددر .

بو گونكى گونده مستعمل اولان بخارلى ماكنه‌لرك استعمالى پك اسكى دگلدر. فى الواقع بعض ذاتلر بخارك الاستيسته‌سنى ارسطاليس، افلاطون گبى حكماى قديمه‌نكده بيلديگنه قانع اوليورلرسه‌ده بوجهتده‌كى فكرلرندن برشى الده بولنمديغندن بونلردن قطع نظر اولنوب ١٦١٥ سنه‌سنه طوغرى يعنى (سالومون دوقوس) ناميله برذاتك بخارك الاستيسيته‌سنى بيلديگنه وَ بو يولده بعض تجارب نافعه‌ده بولنمسنه حصر دقت ايدلم . هرنه قدر (ريشليو) بونى زندانلرده اولديرمش ايسه‌ده مومى اليه (وات) (دەنى پاپن) گبى مخترعلرك سرمايهٔ اختراعنى تدارك ايلمشدر.

شمدى اصل بخار ماكنه‌سنى تجهيز ايدن (دەنى پاپن) نام ذاته انتقال ايتمه‌دن اوّل بعض

تفصیلاته لزوم گورولمشدر : معلومدرکه هوا برثقلتی حائزدر . فقط غالیله و (توریچللی)(بلز)(پاسقال) وَ (اوتو دوگریقك) تجربه‌لرینه‌قدر صویك جاذبه طولومبه‌لرنده یوقاری یه صعودی بردرلو آکلاشیله‌میوردی . حتی صـیویك صعودی خـلایه نفرتدن ایلرو کلور دیرلر ایدی . لکن غالیله وَشاگردی توریچیللینك تجربه . لرندن صکره ، برقیونك ایچنه موضوع اولان طلومبه بوری سنك کنارنده بولنان صولرك اوزرینه اجرای تضییق ایدن هوا صویك ینه مذکور بورو نك درونه گیرمسنه وَحتی بردرجه‌یه کلدکده موازنت کسب ایتمسنه وَبو موازنتك ده بوروده بولنان ستون مائك ثقلت هوایه موازن کلمسنه منوط اولدیغی آکلاشلدی.

اوتو دوگریقك ماغده بوزغ کرهلری نامیله حکمت طبیعیه‌ده معلوم اولان کرهلری تضییق هوا خصوصنده یاپیلان تجاربك پارلاغیدر .

گالهلم دهنی پاپنه :

(دهنی پاپن) ١٦٥٠ سنه‌سنه طوغری (بلوا)ده

لهواره زيب وجود اولمشدر . مومى اليه تضييق هوادن استفاده ايتمك ايچون صورت متعاقبه‌ده خلا حاصل ايدن برماكنه ياپمسنى دوشوندى . برده آلت ياپدى . بوماكنه ساده معدنى براسطوانه‌دن عبارت اولوب آلتى برسوپاپ وساطتيله قپالى وايچنده تماماً جدار اسطوانه‌يه تماس ايدر بر (پيستون) ايشلر ايدى . مومى اليه بوپيستونك آلتنده باروود ياقوب اسطوانه‌نك ايچنده بولنان هوا ، بارودك پاتلامسى اثناسنده سوپاپدن خارجه قاچاردى . بوحالده (خلا) حاصل اولمشيدى . درحال تضييق هوا پيستونه تأثير ايدوب آنى اسطوانه‌نك ايچنه طوغرى سوردى . لكن ماكنه‌نك ايچندن هوانك بتون بتون كيتديكنى قبول ايتاملى .

پاپنك هرزمان ياپديغى آلت برپيستون ايله برده اسطوانه‌دن عبارت ايدى . يالكز صكره‌لرى باروود يرينه برمقدار صوقونولوب آنيده آتشه عرض ايدرك تبخير ايدردى . نهايت انكلتره‌لى (نيوقومن) نام

ذاتك دخی همتیله ایچرووده قالان هوانك بتون بتون خارجه چیقمسی اجرا ایدلدی .

نهایت برکون بویله برماکنه انشا ایدن برذاتك گوزی اوکنده پیستونك برقاچ دفعه آشاغی یوقاری کیدوب کلدیکی گورولدی .

بوندن صکره برچوق ذوات بونك اوزرینه حصر مرام ایتمش ایسه‌لرده نهایت (وات) نامنده اسقوچیالی برذات بوماکنه‌ده برده (ماتقه) علاوه ایتمشدر . صکره‌لری برطاقم اصلاحات دها گوردرك ثابت بخار ماکنه‌سی اکمال اولندی . بوثابت ماکنه‌یی متحرك ایتمك ایستدیلر واپورلر ، بونك برتطبیقی اوله‌رق میدانه کلدی . ایلك واپور یاپان موسیو (په‌ریه) نامنده برذاتدر . ترقیات حاضره بزه یاندن چرخلی دومندن چرخلی واپورلر گوسترمکده‌در .

شمندوفرلره کلنجه آنلرك‌ده موجدی ژورژ استه فنسون نامنده برذاتدر . اوغلی روبر استه‌فنسونك دخی اقدامات متوالیه‌سی انکلتره‌یی شمندوفر مقرّی

ایتمشدر . لکن فرانسه‌لی مارق‌سه‌کنك قزغانی دخی شمندوفرلرك اکمالنه خاتمه چکمشدر .

بخارلی ماکنه‌لر لوقوموتیفلر حقنده تفصیلات ممکنه‌یی ویرمك مطلقا رسمسز اوله‌جغی جهتله یالکز تخطری موجب اولمق ایچون یازلدی .

لوقوموتیفلردن ماعدا . (لوقوموبیل) دنیان وزراعت خصوصنده پك چوق استعمال اولنان برآلت دها واردر . بو آلتك مقرّ ایجادی آمریقادر .

بومحرکلردن ماعدا پك چوق محرکلر دها اولوب آنلرك‌ده محل استعماللری مختلفدر .

آلت دقیقه

(قادران سولر) یعنی (بسیطهٔ شمس) دنیان آلتلرك زمان اختراعی ازمنهٔ عتیقه‌ده‌در . بوآلت برستوندن عبارتدرکه کونشك افق اوزرنده‌کی ارتفاعنی کولکه ایله کوسترر وبوندن ماعدا حقیقی اولان وقت

ظهری، دخی ارائه ایدر . تبدّل مواسمی وسنه‌لرڭ اوزونلغنی دخی بیلدیرر . بوآلتده اولان ستون، محور ارضی‌یه عموداً مائلدر . بناءً علیه گونڭ اقسام سفیله‌سنی دخی اشعار ایلر . اسکی مصریلرڭ قوللاندقلری هیکللر دخی بوخدمتی ایفا ایدردی . یونانستانده یاپیلان برنجی قادران صولر آنیقزه‌ماندر طرفندن اولوب تاریخی دخی ودلات عیسی علیه السلامدن ۴۰۰ سنه اوّلدر .

فی الحقیقه قادران سولر ساعات یومیه‌لری اشعار . لری خطادن سالم اولمدیغی جهتله اخیراً صو وقوم ساعتلرینه مراجعت اولنمشدر . صکره‌لری پروانه‌لی بر چرخ وساطتیله دیشلی برچرخ حرکته قونولوب بونڭ اوزرینه‌ده صو ساعتندن قطره قطره دوشر وبو واسطه ایله برده (ایگنه) ایشلدیلوردی .

وزنلی ساعتلرڭ تاریخ ایجادلری ؛ طقوزنجی واونجی عصر میلادی‌یه قدر ارتقا ایدر . اوللری صو وساطتیله ساعت ایشلتدیرملك معتاد ایکن اخیراً

ساعتك اوزرنده بولنان صو قابلری یرینه دیشلی چرخلر علاوه وصکره ساعتلرك سهولتله طاشینماسی ایچون برده (یای) زیاده قلنمشدر. اونیدنجی عصرده غالیله رقاصی کشف ایتمش وبونی ساعتجیلکده قوللانان (هویکنده) نام ذات اولمشدر .

قرونومترو دنیلان ساعتلرك دخی ایجادی نیوتون نام حکیمك ثمرهٔ مساعیسیله (هاریسون) نام ماکینستك محصول اقدامیدر. پوصلهیه کلنجه بونك محل اختراعی اصل چیندر . لکن صورت استعمالی اوروپالیلر طرفندن تعمیم ایدلمشدر .

جامك محل اختراعی فنیکه اولدیغی بالمناسبه بیان اولنمشیدی . رومالیلر ایمپراطورلق اثناسنده بو اعمالات ایله پك چوق اوغراشمش ایسهلرده ایمپرا-طورلغك اضمحلالندن صکره بوصنعت اولاد عربه انتقال ایلمشدر . آیینهنك ایجادی دخی اون اوچنجی عصر میلادی‌یه مصادفدر . اسکیلرك دور بینلری یالکز اوزون بوریلردن عبارت ایدی .

جاملرك انحناسندن استفاده ایدن (روژه باقون) نام ذاتدر . مومی الیه دوربینلری وتلسقوپلری ایجاد ایتمدیسه آنلرك ایجادی ایچون برمحل مخصوص تهیئه ایلمشدر .

پك زیاده مقعر جامدن معمول اولان عدسه‌لر طبیعیون ایچون عادی میقرسقوپلر یرینه کچدی . صکره‌لری برخرده‌بین مرکب تشکیلی اصولی دوشو- نولدی . بواصولك موجدلری دخی شوش اولوب لکن غالیله‌نك بونی اصلاح ایلدیکی مصدقدر . (آقروماتیك) یعنی عدیم اللون میقروسقوپلری یاپان دخی (دولون) نام انکلیزدر .

دوربینلرك ایجادی میقروسقوپك ایجادندن برقاچ سنه صکره‌در . تصادف بودوربینلرك اختراعنی حصوله کتورمشدر . رصدلرك تاریخ ظهوری دخی (هرشل) ایله برابر یعنی ۱۷۵۹ سنه‌سندندر .

ایلك شمعدان یاپان انکلتره قراللرندن (فلیب) نام قرالدر . ازمنهٔ عتیقه‌ده دکز فنارلری موجود

ايدى حتى اسكندريه فناري بوجنسدن برفناردر .
دكز فنارلرينك نه‌قدر فائده‌سى اولديغى مستغنئ
بياندر . بونلرك ايچنده برمحور اوزرنده دونان برلامبه
اولوب بولامبه‌نك ضياسى برطاقم آيينه‌لر وساطتيله .
عكس ايتديرلمكده‌در . اوّللرى ياغ صكره‌لرى غاز
ايله بوفنارلر تنوير ايتدلمكده ايكن شمديلرى الكتريقلى
فنارلر ايجاد اولنمشدر .

تضييق هواىٔ اولچمك ايچون توريچلينك وَ بلز
پاسقالك تجربه‌لرى پك نافع اولمشدر . بو ايكى ذاتك
تجربه‌لرى سايه‌سنده بارومترو يعنى ميزان الهوا ميدانه
چيقمشدر . شمديلرى چناقلى بارومترو . سيفونلى
بارومترو وَ هاله (فورتن) بارومترو‌سى استعمال
اولنمقده‌در . ميزان الحراره دخى بارومتروىى تعقيب
ايتمشدر . بونى ايلك دفعه اولمق اوزره موقع اجرايه
قويان هولانداللى (قورنه‌ليوس دوبل) نام ذاتدر .
موسيو (دوبل) ك اختراعى برطاقم اهل حكمتك
دخى نظر تصحيحلرندن كچه‌رك بوگونكى كمالى بولمشدر .

مشهور ترمومترولر سانتیغراد ، رو ئومور ، فاهرنهایت در .

سمانك ایچنه طوغری صعود ایتمکله عالمی حیرتده براقان بالونلر ۱۷۸۳ سنه‌سی اثناسنده (مونغولفیه) برادرلر طرفندن موضع معاینه‌یه وضع ایدلمشدر . بالونلرك محسّناتی یقین زمانده آکلاشلمش اوله‌رق حتی پاریس محاصره‌سنده متوفی غامبتا بالون ایله صعود ایدرك (مدافعهٔ ملیه) یی اعلان ایتمك ایچون پاریسدن خروج ایتمشدر .

الکتریقیت وتطبیقاتی

الکتریقك ماهیّتی بعض اجسامك دلك وتماسه اوغرادیغی حالده بعض اجسام خفیفه‌یی جذب ایتمکدر . بونی ایلك دفعه مطالعه ایدن یونان حکماسندن (طالس دومیلت) در . بوقاعدهٔ اوّلیه برچوق زمان مستور قالدیغی حالده انگلتره قرالیچه‌سی

الیزابتك دوقتوری (کیلیوم ژیلبر) طرفندن
(١٦٠٣) سنه‌سنده بر دها موقع اجرایه قونیله‌رق
بوقاعده توسیع ایدلمش وَ (اوتودوکریق) طرفندن‌ده
ایدیلان اقدام سایه‌سنده ساده بر الکتریق ماکنه‌-
سی یاپیلوب شرارهٔ الکتریقیّه‌سی استحصال اولنمش
وَ (غره‌ی) وَ (وهلر) نام‌ذاتلرده سیّالهٔ الکتریقیه‌نك
مسافات بعیده‌یه انتشاری ممکن اوله‌جغنی اکلا-
مشلردر . فرانسه‌لی (دوفای) لك تجربه‌سی دخی
الکتریقیّت ساکنه‌نك اساسنی قورمشدر . لاید
شیشه‌لری نامیله فن حکمتده مشهور اولان شیشه‌لر
الکتریقك جمع وادخاری ایچون گوزل بر واسطه‌اولوب
بوشیشه‌نك‌ده ایلك اساسنی بولان موسنبروئك نام
ذاتدر [١] لایدشیشه‌لری بریکمش اولان الکتریقك

[١] بوندن ایکی‌سنه اول بدایع کشفیات واختراعات
بشریه نامیله یازوب ایکی جزئی نشر اولنان وایکنجی
جزئی الکتریقیت ساکنه اولان رساله‌ده بوماده حقنده
تفصیلات ممکنه ویرمشیدم . — لمحرره

آثارینی کوسترمك ایچون پك مناسبدر. فرانسز راهب (نوله) وانکلترەدە (وایستون) نام ذاتلر الکتریقیت ساکنەنك حصولی ایچون بیوك ماکنەلر یاپمشلردر. الکتریقك سیوری اوجلردن جریانی قاعدەسیله صاعقەنك دە الکتریق جنسندن اولدیغنی آکلایان مشهور (فرانقلن) پاراتونری ایجاد ایلمشدر. ١٧٩١ سنەسندە بولونیادە تشریح معلمی اولان (غالوانی) نام ذات الکتریقك بردە سیار ومتحرك قسمی اولدیغنی بیان ایتمشدر. غالوانی نك الکتریقیت متحرکەنك صورت حصولی خصوصندە سرد ایتدیکی رأیی (ووالطا) نامندە برذات بکنەمیەرك جرح ایتمش ونهایت کندی نامیله یاد اولنان بر (پیل) ایجاد ایلمشدر. ووالطادن صکرە نیقولسون، دانیل، بونزن الخ نام ذاتلر دخی برر پیل یاپەرق الکتریقیت متحرکەیی توسیع ایتمشلردر. بوزمانلردە موجود اولەرق هوائی برتلغراف وار ایدی. الکتریقیت ساکنەنك توسعیله (غردی) تلغراف الکتریقینك اساس اوّلنی

بولدی . پیل وساطتیله نقل الکتریق اصولنی
ایلك بولان مونیخلی (سومرنك) نام ذاتدر .
نهایت الامر (اورستد) (آمپر) (شلنغ)
(فرانسوا آراغو) نام ذاتلر الکتریق خصوصنده
پك چوق تجربه‌لره قیام ایتدیلر . (ستانهل) مونیخده
(وایستون) لوندرده ده ایکنه‌لی تلغرافلری یاپدیلر .
لکن (مورس) نام ذاتك یازی یازان ماکنه‌سی
اك مکملیدر . صکره‌لری (هوگ) اك حرف باصان
ماکنه‌سی دخی چیقمشدر . (مقناطیسیت الکتر-
یقیه)دن دخی آلات ادوات تلغرافیه یاپلمشدر . تلغراف
تللری علی العموم ایکی درلو اولوب بری بحری ، دیگری
بری در . الکتریقلی ساعتلر دخی الکتریقك
تطبیقاتندندر . چاك وَ غالوانوپلاستی وَ اوزاقدن
مکالمه ایتمك ایچون قوللانیلان (تله‌فون) وَ اك
کوچوك صدالری استماع ایتمك قوللانیلان (میقروفون)
دخی تطبیقات فوق العادهٔ الکتریقیه‌دندر . تنویر
الکتریقی علی العموم قبول اولنوب دکز فارلری اعمالنده

وَتیاترولرده قوللانلمقده‌در . الکتریق لامبه‌لری زمانمزده اسفار بحریه‌ده دخی قوللانیلوب هله توربیدو واپورلرنده فوق‌العاده فائده‌سی گورولمشدر . الکتریق وساطتیله قوتك مسافهٔ بعیده‌یه ارسالی مسئله‌سی نوع بشرك قوای طبیعیه‌دنده استفاده‌سنی آسان قیلوب شمدوفر وَواپور تحریك ایتمك گبی خدماتده صورت استعمالی دخی میسر اولورایسه چوق کچمه‌دن بزه بخاری اونوتدیره‌جقدر . الکتریقیت فن طبه دخی بك چوق خدمات ابراز ایتمکده‌در .

بك چوق زمان مرور ایتمکسزین الکتریقیتك صنایع وفنونك جمله‌سنه داخل اوله‌جغی امید اولنمقده‌در .

بشرك اقدامات اعجازکارانه‌سندن بری‌ده قناللر وَتونللرله کوپریلر انشاسیدر .

سیاحات بحریهٔ صناعیه وقناللر کشادی قدیمدن بری معلومدر . حتی مصریلرك اسکندریه‌یی

(ماروئیس) کولیله الصاق ایتمك ایچون اولان تشبثلری بوکا دلیلدر . سویش قنالی وَ (مونت سەنی) تونلی جهانده معروف اولان قنال وَتونللرك الك برنجیسیدر . کرۂ ارضك هرطرفنده موجود اولان کوپریلر ترقیات بشریه‌یی ارائه‌یه بر دلیل اولوب اصل شایان دقت اولان کوپری (کهل) کوپریسیدر . بوکوپری (رن) نهری اوزرنده‌در . عجائب سبعۂ عالمدن معدود اولان بابیلونیاده‌کی معلق باغچه‌لرله رودوس فناری و اهرام مصریه و بعلبك سرایلری وسائره انسانلرك مأثر صناعیه‌لرینه بر بر برهان تاریخی‌در .

تمّ

مطبعۂ ابوالضیا

كتابخانهٔ ابو الضيا

تشكل جهان

حقنده

فكر اجمالى

اثر

احمد راسم

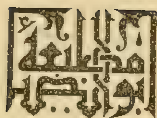
بشنجى طبعى

معارف عموميه نظارت جليله سنك رخصتيله

قسطنطينيه

١٣٠٤

مطبعهٔ ابو الضيا

تشکل جهان

مقدمات

۱

جهان نه‌در ؟

جهان، اوزرنده بولندیغمز طوپراق، بزه حرارت وضیا ویرن گونش وکیجه‌لین بزی خفیف ضیالر ایچنده براقان آی، وینه کیجه اثناسنده سمایه متصل گبی گورینوب خفیف خفیف لمعه نثار اولان یلدزلر وبو یلدزلره بگزه‌دیوب دها یلدیز اولمیان سحاب مضیلر، والحاصل گوکده، یرده وماوراء السماده نه‌قدر اثر ید قدرت وار ایسه جمله‌سنك هیئت مجموعه‌سیدر .

جهانه برنظر تدقیق عطف ایلر ایسه‌ك بو اثربانی ملاحت ولطافت مجتمعه‌سی وعظمت وحشمت متحشده‌سی

ایله عقل انسانی یی دوچار وله ایدن بیوك بر ماكنه
گبی بدیدار اولور . بزم بیلدیگمز شو جهانك اولاً
وَبالذات بانیسی وخالقی رب العالمین ، محرّك اصلیسی
اسباب عادیه‌دن اوله‌رق گونش . وقمرله کرهٔ ارض‌ده
بوعالی ماکنه‌نك اقسام تالیه وتابعه‌سندندر .

جهانی تدقیق ایله مشتغل اولان ارباب دها
وذکانك جهان اوزرنده ایکی فکر متفرّقی واردرکه
آنلرده شونلردر : عجبا جهان الی الابد باقی اولمق
اوزره‌می تنظیم ایدلمشدر ؟ وَیاخود بزه مشهود
اولان حرکت ، جهانی بر ورطهٔ خراب واضمحلاله
می سوق ایدییور ؟ ایشته بوایکی مسئلهٔ ذکاوت
فرسا پك گوچ حل اولنه بیلور .

جهان حقنده بیان معلومات ایده‌جك اولان
بو رساله جهانه نسبتله برذرّه نه‌قدر اصغر ایسه
بو رساله‌نك‌ده تعریف جهان حقنده محتوی اولدیغی
معلوماتی اصغر نامتناهیدر . لکن انسانلرك هرشیئك
کُنهنه وارمق ایچون گوستردکلری اقدامات سایه‌سنده

تحصل وترشح ایدن معلومات دقیقه، تدقیق جهان
ایله اشغال فکر ایتمیان دیگر انسانلری دخی بومعلو
ماتدن مستفید ایده جك راده ده اولدیغندن بنده،
جهان حقنده معلوماتی اولمیان ابنای مملکته جهان
نه دیمك اولدیغنی آکلایه بیلدیکم قدر اوگرتمك
ایچون بوکتابی یازدم . ومن الله التوفیق .

-- ٢ --

[کوك]

برچوجغك نظر صاف دلانه سی گوکی کرهٔ
ارضك اوزرینه کریلمش بر پرده، وبعض نظرده
تپه مزده برقبهٔ عظمی گبی گورور .

گوك، گرك عظمت خارجیه سی وگرکسه ایچنده
حرکت ایدن گونش وقمر ویلدیزلر گبی اجرام عظیمه
نك گورینیشلری جهتیله بدایت خلقتدن بری انسانلرك
نظر احترام وحیرتنی جاب ایتمشدر . حتی اعتقا-
داتده مقر سعدا اولمق اوزره تلقی ایدلمشدر .

گوك بز بوشلقدرکه نهایتی یوقدر . وحتی براز زماندن بری (نامتناهی) لفظی گوکك بوشلغی ایچون علم اولمشدر .

٣

[ضیا]

ستاده مشهودمز اولان مائیلگی تعریف ایتمك ایچون بعض مقدمات بیلمهمز لازمدرکه آنلرك برنجیسی ضیادر .

ضیانك نه صورتله تحصل ایتدیگنی ونه صورتله انتشار ایلدیگنی مجملاً آکلاتمق ایچون ایکی جهت نظریهواردر . بونظرینك برنجیسی صدور نظریسی دیگری تلاطم نظریسیدر :

صدور نظریسی، غربده یتیشان عالم ریاضی نیوتونك برفکر مدققانهسیدر . بونظری یه گوره، اجسام منیره هرجهتده وفقط خط مستقیم استقامتنده اولهرق غایتله سریع ومتحرك برطاقم کوچوك گوچوك

جسملر آثار . بو اجسام صغیره‌نك بزم حس بصریمزه چارپمسی ضیانك رؤیتنه سبب مستقلدر .
ایشته صدور نظریسی دیدیکمز جهت نظریه بواولوب هرنه‌قدر جهت مذکوره اوّلجه بك مقبول ایدیسه‌ده صکره علوم حاضره ایله نسبت قبول ایتمز درجه‌ده مباین دوشدیکی جهتله ترك اولنمشدر. بونظری قبول اولنورسه بعض مسائل غامضه ظهور ایدیورکه آنلرده مثلا گونش منیر اولدیغی حالده بونجه سنه‌لر دنبری ضیا نشر ایدیور . بو حالده گونشدن برطاقم کوچوك کوچوك اجسام اطرافه یاییلیور . دیمك که گونشك حجمی هرگون وحتی هرثانیه کوچیلیور . بناءً علیه محركِ ارضك توسعی وسنه‌لرك تطاولی لازم گلیور . بونلردن ماعدا کرهٔ ارض گونشدن مباعدت ایتدکجه ضیا وحرارتی دخی تناقص ایده‌جکندن بریوم خراب محقق عد ایدیلیور . نتیجهٔ کلام بوکبی برطاقم مسائل متعدده‌یه سببیت ویردیکی تطبیقات جهتیله دخی بك گوج گورینیور .

تلاطم نظریه‌سنی ایودن ایویه آڭلامق ایچون بعض معلومات ابتدائیه‌یی گورمه‌مز لازمگلیور. شویله‌که: صدا دیدیگمزشی برجسمڭ اهتزازندن یعنی برجسمی تشکیل ایدن جزوء فردلرڭ تیترەمەسندن حصوله گلیر. شمدی بوجسمڭ دوچار اولدیغی حال اهتزاز او جسمی محیط اولان هوا. صو ویاخود اجسام صلبه‌یه دخی انتقال ایلر. ایشته بو انتقال خاصه‌سی سببیله تا قولاغمزه قدر واصل اولور. قولاغمزده‌دخی طبق او اهتزاز حاصل اولدیغی جهتله صدایی طویارز. شونی دخی شو آرالق سویلیه‌لم‌که کرهٔ ارضی احاطه ایدن وبزم تنفس ایتدیگمز هوا آلتمش کیلومتره‌یه قدردر. بو حالده، بو آلتمش کیلومتره‌نڭ یوقاری ظرفنده ایکی ییلدیز بربریله چارپشسه بز طویمیه‌جغز. چونکه یوقاری طرفده صدایی بزه نقل ایده‌جك برواسطه یوقدر.

کذلك حرارتڭ دخی اجسام حارّه‌نڭ اهتزا. زندن حاصل اولدیغی تصدیق ایدیورلر. بناءً علیه

ضیانك دخی اجسام منیره و مضیئه‌نك اهتزازندن نشئت ایتدیگی قبول اولنیور . شوندن بر نتیجه ظهور ایدییورکه صدا، حرارت، ضیا هپسی اهتزازه تابعدر . لکن بوراده جای نظر بر نقطه وارکه اوده بو اوچ اثر حکمتك بر برینه مشابه اولدقلری در . فقط بو اوچ اثرلرده بینلرندهکی مشابهت مکمل و تمام دگلدر ؛ اختلافلری فوق العاده‌در .

شمدی بو اوچ اثرك بینندهکی اختلافی تعیین ایده‌لم :

اولاً . اجسام متصوته‌نك اهتزازی بالنسبه هم یواش وهمده واسعدر . حال بوکه ضیا ایله حرارتی حاصل ایدن اجسامك اهتزازی غایت سریع و مضیقدر .

ثانیاً صدا . هوادن محروم اولان بریرده انتقال ایتمز . حال بوکه حرارت وضیا هوانك بولنمدیغی محلده انتشار ایدر . لکن اشبو ضیا وحرارت شمسدن کرهٔ ارضه کلنجه‌یه قدر خالی بر طاقم محللردن مرور ایدییور عجبا بو محللرده هوادن بشقه بر ماده

وارمیدر : ایشته بو تلاطم جهت نظریه‌سی تماده غایتله رقیق بر ماده‌نك دها بولندیغنی قبول ایدییورکه اوده (اثیر) در . (اثیر) دیگمزگی غایتله خفیف ورقیق بر سیّاله اولوب گرك فضاده وَگرکسه اجسام متجانسه‌ده منتظماً وَ اجسام غیرمتجانسه‌ده‌ده غیر منتظم صورتده منقسم بولنور .

شو رایه قدر درج ایدیلان معلوماتدن ضیانك صورت حصولی آکلاشیلور . لکن ضیانك ماهیت واساسی مجهولدر .

-- ٤ --

[تحلیل ضیا]

ضیا صورت ظاهره‌ده گوزمزه بیاض وَیاخود صارمتراق گبی گورینور ، لکن بیاض ضیانك عجبا یالکز اولدیغنه یعنی بسیط اولوب مرکب اولمدیغنه حکم ایده بیلورمی‌یز : اوّل امرده ضیانك بسیط اولدیغی خاطره گلور ایسه‌ده اگر بر خط شعاعی بللور بر منشورڭ ایچندن امرار ایتدیره‌جك اولور

ایسه‌ك او وقت ضیانك تحالی ایتدیگنی، یعنی الوان سبعه تعبیر اولنان مور، ماوی، یشیل، صاری، ترنجی قرمزی رنكلره آیرلدیغنی گوریرز. ایشته بو عملیاته تحلیل ضیا وَ بو الوان سبعه‌نك ممتزج بولندیغی لوحه‌یه‌ده (طیف شمسی) نامی ویریلور.

اجسامك جمله‌سی ضیایی بلع ایدر. مثلا بعض اجسام واردر که الوان سبعه‌دن یالکز یشیل بلع ایدر. اوجهتله اوجسم گوزمزه یشیل گورینور. بعض اجسام‌ده واردر که یالکز مائی یی بلع ایدر ایشته او جسم گوزمزه مائی گورینور. وقس علیه‌البواقی. شونی‌ده نظردن دور طوتمیه‌لم که سیاه، رنك دگلدر. زیرا بر جسم الوان سبعه‌دن هیچ برینی بلع ایتمز ایسه سیاه گورینور وَ الوان سبعه‌نك جمله‌سنی بلع ایدر ایسه بیاض گورینور. ایشته بوقاروده سمانك مائیلگی نه‌در؟ مسئله‌سنی بوراده حل ایده بیلورز. سمانك مائیلگی تحالی ضیادن نشئت ایتمه برشیدر. دیمك که سمانك بزه مائی گورینان محلنده ضیا تحالی

ایدوب اوراده بولنان مادەلرده مائی رنگی بلع ایتدیـ
کلرندن اورایی مائی گوریورز .

۵

[ضیانك سرعتی]

ضیانك سرعتی فوق العاده‌در . ضیا گونشدن کرهٔ ارضه (۸) دقیقه‌ده واصل اولیور. حال بوکه ساعتده ۱۲۰ کیلومتره مسافه قطع ایدن برسرعت قطاری کرهٔ ارضدن شمسه آنجق ۱۷۰ نجی عصرده گیده‌بیلور .

٦

[نجوم]

دنیاده نجومی بیلیان آدم همان یوق گبیدر . چونکه گیجه آنلرك بعضیلری تپه‌مزده یعنی سماده کندیلرینه مخصوص اولان ضیالریله پارلارلر .

یلدزلر علی العموم ایکی قسمه منقسم اولوب برینه ثابته دیگرینه سیاره نامی ویرلمشدر . ثابته‌لرك هرنه‌قدر حرکتلری وار ایسه‌ده بزم ایچون حرکتلری

غیر مرئی بولنغندن بو وجهله معنون اولمشلردر . سیّاره‌لرك ایسه حرکتلری بزجه مرئی در .
سیاره‌لرك عددی اون ایکی در . آنلرده عطارد، زهره، ارض، مریخ، وستا، ژونون، سه‌رەس، پالالاس، مشتری، زحل، اورانوس‌در . شوراده گوریورزکه کرهٔ ارضده بر ییلدزدر . بناءً علیه دیگر ییلدزلرده بزم دنیامز گبی دنیا اولدیغنه ایناغه‌مز لازمدر .
سیّاراتك اکثریسی پیك دنیان ویاخود سیارات ثانیه نامی ویریلن دیگر ییلدزلره مالکدرکه بو پیکلر دیگر سیارات وکواکبك گونش اطرافنده بر محرك قطع ناقصی تشکیل ایتمك اوزره دوران ایتدکلری گبی آنلرده سیاره‌لرینك اطرافنده بر محرك قطع ناقصی تشکیل ایتمك اوزره دونر . وهمده آنلرله برابر گونشك اطرافنده دونر . قمر بزم کرهٔ ارضك پیکیدر . بوندن ماعدا مشترینك واورانوسك اطرافنده متعدد پیکلر واردر .
ییلدزلرك بر نوعی دها واردرکه آنلرده قویروقلی

ییلدزلردر. بونلر ایکی قسمدن عبارتدر. بری قویروق ودیگر (نوات) دیدکاری محلدر. نوات اڭ پارلاق اولان محل اولوب اوزاسی عادتا بر ییلدز گبیدر. لکن قویروقلری دها ییلدز اوله‌جق برطاقم مواددن واَبخرهٔ سائره‌دن عبارتدر.

قویروقلی ییلدزلرڭ ظهوری اثناسنده برطاقم اعتقادات باطله عوامڭ ورد زبانی اولور ایسه‌ده بوگبی اجرامڭ بزه بر خارقهٔ سمائیه اولمقدن بشقه تأثیری یوقدر. قویروقلی ییلدزلرڭ بردها عودت ایده‌جکلری زمانی ایلك دفعه اوله‌رق حساب ایدن ذات (هالەی) نامنده بر هیئت شناسدر.

یوقاروده تعداد ایتدیکمز ییلدزلردن ماعدا برده شهاب ثاقبلر واردرکه هرنه‌قدر بونلر ییلدزدن معدود دگل ایسه‌ده ترکیبات جهتیله آنلرڭ عینی اولدقلری جهتله بزجه سقوط نجوم تعبیرینڭ فنجه نەیه دلالت ایلدیگنی آڭلاتەلم. شهاب ثاقبلر احتمالکه بعض سیارات عتیقه‌نڭ تحللندن نشئت

ایدییور . بونلر اوصیاردن آیریلور آیرلماز طبیعی کندیلرینه مخصوص برجاذبه‌لری اولمیجه برسرعت فوق‌العاده ایله سقوط ایده‌رك برمحله نزول ایلیور . ایشته هوای نسیمی ایچنده برسرعت فوق‌العاده ایله گیدن برجسمده طبیعی برحرارت حاصل اوله‌جغی جهتیله حرارت قرمزی درجه‌یه انتقال ایدوب گوزومزه برمادهٔ آتشین گورینیور . کرهٔ ارضك اوزرینه بوگبی شهابلرك پارچه‌لرندن دوشدیگی چوقدر . حتی برکره رومایه و برکره ده سلانیك طرفلرینه و بوندن بری ۲۲ و دیگری ۱۰ سنه مقدم بوطرفلره عادتا یاغموركبی دوشمشدر. بونلرك تركیبات کمیویه‌سنده علی‌العموم کوکرد ، باقر گبی مواد اشتعالیه چوقدر . براز یوقارده بحث ایتدیگمز قویروقلی یلدزلرك قویروقلری دخی بزه پارلاق گورینور . وصورت ظاهرده صاپ برنسنه گبی برمنظره ارائه ایدر ایسه بوقویروقلرك اوزونلغی ملیونلرجه فرسخدر . بوقویروقلرك مضاعفی بیله واردر .

قویروقلی ییلدزلر برقاچ دانه اولیوب حتی
هیئت شناس مشهور (کپلر) ه گوره قویروقلی
ییلدزلر جوق ستاده اوقدر چوقدرکه بحر محیطده‌کی
مخلوقات مائیه‌یه تشبیه اولنه‌بیلور .

ییلدزلرك انواع مختلفه‌سنی مطالعه ایدرکن الڭ
اوّل برشیئی یازمه‌من لازم گلیردیکه بز آنی تأخیر
ایتدك . اوده سحب مضیئه‌در . سحاب مضیئلر لسان
عوامده صمان اوغریسی نامنی آلان وَسماده نورانی
برقوشاق گبی گورینان برکتله‌درکه انظار تجسمزده
بیاض وَسود رنکنده گورینور وگویا اومحلده بیاض
وکوچوك ومختلف الشکل لکه‌لر بولنیورمش گبی بولنور .

ایلك دفعه اوله‌رق انظار بشره گورینان سحاب
مضی (آندرون) نام سحاب مضیدر . بو سحاب
١٦١٢ سنه‌سنده (سیمون ماریوس) نام ذات
طرفندن کشف اولنمشدر . هیئت شناس مذکور
سحاب مضینك ضیاسنی بوینوزدن معمول بر ورقك
آره‌سندن گورینان برشمعك ضیاسنه بکزتمشدر .

(١٦٥٦) سنه‌سنده (هویکن) نام ذات دخی (اوریـیون) برجنده کائن بیوك سحاب مضی‌یی گورمشدر . (هویکن) بوسحاب مضیئنك محلی (اوریـیون) برجنده‌کی (سیف) لك ایچنده بیان ایدوب وصور ظاهریه‌سنی اولدقچه شاعرانه برصورتده توصیف ایلمشدر .

اون یدنجی عصر میلادیده امید برونه سیاحت ایدن (لاقای) نام ذات سحائب مضیئه‌دن برقاچ دانه دها کشف ایتمشدر . وَ ١٧٩٠ سنه‌سنك نهایتنه طوغری (١٠٢) دانه‌قدر تعداد اولنمشدر .

ایشته بوسنه اثناسنده مهرهٔ علم هیئتدن هرشل نام ذات ظهور ایتدی . بوذات هیئت شناس ١٧٨٦ سنه‌سنده نشر ایلدیکی (شرائط فلسفیه) نام کتابنده بیك‌قدر سحاب مضی حقنده برجدول ارائه ایلمشدر . اوچ سنه‌صکره . هیئت شناسان حاضره‌نك نظر تحجبنی جلب ایده‌جك درجه‌ده وَاولکی جدولدن دها واسع اولمق اوزره برجدول دها نشر ایتمش

وَ ۱۸۰۲ ده یکی اوتوز شرطیله بشیوز سحاب مضی دها بیان ایلشدر .

شو تفصیلات مسروده‌دن سحاب مضیلرك برقاچ محلی ایله اعداد ممکنه‌سی آکلاشلدی ایسه‌ده کندیلرینك نه اولدیغی آکلاشلمدی . سحاب مضیلر علی العموم ، سماالچنه سرپیلمش برطاقم ییلدز بیغنلریدر . فی الحقیقه هرشل ، قوتلی رصدلر استعمال ایتدکجه سحاب مضیلرکده ییلدز بیغینی اولدیغنی آکلار ایدی ؛ لکن سحاب مضیلرك جمله‌سی‌ده ییلدز بیغینی میدر ؟ خیر !

(سپکتروسقوپ) یعنی تحلیل طیف آلتی دنیلن آلت ایله بونوع سحابلر معاینه اولندقجه کورولمشدرکه بو سحاب مضیلرك کیمیسی (کهکشان کبی) ییلدز بیغینی اولوب کیمیسی‌ده حقیقی بلوط وَ بخار بیغینی‌در . ایشته بوصوك بیغنلر اصل سحاب مضیلردر.

سحاب مضیلرك صورت ظاهره‌لری پك مختلفدر بوعصرك هیئت شناسلرندن (آراغو) نام ذاتك

دیدیکی گبی روزکارك اوکنـه دوشن سحابلرنه‌رنك،
نه‌شکل اخذ ایدرسه بوسحـابلرك رنکی. طوری‌ده
بونلر گبی مختـلف اولوب یالکز بونلرك بعضـیلرنده
نوات (مضیئه) (پارلاق چکردك) کورولمکده‌در .

اینشه بو نوات (مضیئه) مراکز جاذبه اولیور
وآننك اطرافنده بولنـان مواد بخاریه یواش یواش
تکاثف ایدیـور . بزده دها یکی یکی جهـانلرك
تشکلنی کور ییورز .

۲ — لاپلاس نام ذاتك تشـکل جهان حقنـده
و بالخاصه مسالك شمسیه‌نك تشکلی خصوصنده فرضیسی .

یوقاروکی ماده‌ده دیمش ایدك که سحائب مضیئه
تکاثف ایدرك یکی یکی برطاقم مسـالك شمسیه‌لرك،
دها طوغریسی عالملرك وجودبولسنه میدان آچیور .
بوحالده شوده قبول اولنه‌بیلورکه بزم بولندیغمز مسالك
شمسیه‌ده اوللری بیوك بر بخار بیغینی ایمش .

اینشه لاپلاسك تشکل جهان حقنده‌کی نظریسنك
نقطهٔ حرکتی بونقطه‌در. لاپلاس بو بابده ایکی قاعدهٔ

میخانیکیه عرض ایدییور. برنجیسی: یاغمورله ایصلانمش بر یولده عربه ایله گزلسه وعربه نك حرکتی ده نه قدر بطی اولسه تکرلکلرك جهت حرکته طوغری بر طاقم چامور پارچه لری آتدیغی گوریلور. ایشته بر قاعدهٔ میخانیکیه وار درکه بو قاعده شو وجهله افاده اولنه بیلیر: بر جسم کندی اوزرنده بر حرکت کافیه ایله دوران ایتسه کندیسی ایله برابر اولان ویاخود کندیسنه آز مربوطیتی بولنان مواد سائره دخی آیریله رق وجهت حرکت اوزره اوله رق ایلرویه آتیلور. بو قاعده برنجی قاعده در.

گله لم ایکنجی قاعده یه:

دائما محرکنی تعقیب ایدرك سماده حرکت ایدن بر جسم دائما کندی اوزرنده دوران ایدر. بونکده مثالی طوپك آغزندن چیقان گله نك هم حرکت خروجیه سنی محافظه وهمده کندی اطرافنده دور اتمسیدر. شمدی بو ایکی قاعدهٔ میخانیکیه یی تطبیق ایده لم وبو تطبیقمز ایچون سماده کندی اطرافنده دور ایدن

بیوك بر سحاب مضی فرض ایلیه‌لم . بو کتله‌ء بخار
اثنای دورانده حائز اولدیغی حرارتی هر جهتدن
غائب ایدر . حکمت طبیعیه‌یه واقف اولانلر عندنده
مسلّمدرکه تبرّده میّال اولان اجسامك جمله‌سنده
برتکاثف واقع اولور . کتله صیقیشوب حجم اولیسنی
تنقیص ایلر . فقط ینه میخانیکده جاری اولان بر
قاعده حکمنجه حرکت گیتدکجه سرعت کسب ایدر .
بناءً علیه یوقاروده دیدیگمز سحاب مضینك اطرافی
تبرد ایتدکجه حرکتی کسب سرعت ایدوب عربه
تکرلگنك جهت حرکته طوغری چامور فرلاتدیغی
گبی بو سحاب مضیده بر طاقم موادّی فضا درونه
آتار . سحاب مضیدن قالان پارچه گونش اولور .
وقالان پارچه‌لرده سیّارات اولور .

عجبا بو سیّارات نره‌یه طوغری گیده‌جکلر ؟
گونشه گوره طوس طوغری حرکت ایده‌جك .
بوندن بشقه برشی یوقدر .

۷

[یلدزلرك ترکیباتی]

شو برقاچ سنه ایچنده اسمی یوقارووده سبقت ایدن بر (سپکتروسقوپ) آلتی ایجاد اولنمشدرکه بز بو آلته (آلات طیف) نامنی ویره بیلورز . بو آلت منشور مثالی شکلنده کسلمش و جامدن معمول بر سیستهم اولوب لکن وضعیت وصورت حرکتی پك منتظمدر . بو جام سیستهملك آره سندن بر شعاعه نظر اولندقده یوقارووده دیدیگمز وجهله ضیانك یدی رنگه آیرلدیغنی گوریرز . طیفی تشکیل ایدن الوان پك صولوقدر . شمدی علولئ منبعنده بر مادهٔ کیمویه . مثلا کرچ علاوه ایتسهك طیفك ایچنده غایتله طار ولکن پارلاق بر طاقم چیزگیلر دها مشهودمز اولورکه گرك عددلری وگرکسه رنکلری جهتیله علوه علاوه اولنان مادّه‌یی اعلان ایدر . شمدی علولئ ایچنه مواد سائره دها قوینلم عینی نتیجه استحصال اولنور .

شو نتیجه‌دن آ کلاشیلیورکه (آلت طیف) برجسمك ترکیباتنه گیرن دیگر برجسمی موضحاً آ کلاتیور . بو آلت معادن خصوصنده پك زیاده خدمتلر اجرا ایتمکده‌در . حتی برقاچ سنه ظرفنده بللی اولمیان برطاقم معادن سائره‌یی دخی میدانه وضوحه چیقارمشدر .

آلت طیف کندیسندن پك اوزاقده اولان مواد مضیئه‌نك ترکیباتی دخی بیان ایدیور . بو حالده بو آلت ییلدیزلرك ترکیباتنی بزه خبر ویره بیلورمی ؟

لکن بو آلتی ییلدیزلره تطبیق ایتمه‌دن اول شورا سنی ده آ کلایه‌لم که یوقاریده بر ماده‌یی علولك بولندیغی محله ادخال ایدرك طیفده حاصل اولان چیزگیلر ایله آ کلایوردق . شمدیده بو ماده‌یی اوعلوه ادخال ایتمدن آ کلایه‌لم . فقط بونك ایچون ده علولك بو ماده‌یی حاوی اولان برهوا ایله محاط اولمسی لازمدر . اووقت مشهودمز اولورکه حاصل اولان چیزگیلر رنکلرینی غائب ایدوب سیاه اولور . فقط

اوسیاه چیزگیلرڭ بولنمسی وَاحرازایتدکلری موقع علوی محاط اولان مادّه‌نڭ طبیعتی بزه اڭلا- تمغه کافیدر .

گونش ندر؟ بزه قارشو اجراایتدیگی حرکتلره نظراً بو یلدزده فوق‌العاده برحرارت واردر . بناء علیه. حاوی وحامل اولدیغی مادّه‌لرڭ اکثریسی قسماً بخاره منقلب اولمش وَ گونشڭ اطرافنده مختلط برهوا تشکیل ایتمشدر .

علوی سکتروسقوپ ایله معاینه ایتدیگمز گبی گونشی دخی معاینه ایدر ایسه‌ڭ طیفنده برچوق سیاه چیزگیلر مشهودمز اولورکه بونکله شمسڭ هواسنی تحلیل ایتمش اولور وَ بو سببله شمسڭ ترکیباتنی قسماً اڭلامش بولنورز. ایشته بو وجهله شمسڭ درونده بقر. قورشون. قلای. آنتیمون. کلس. والحاصل کرهٔ ارض اوزرنده بولنان معادنڭ اکثریسی موجود اولدیغی آڭلاشیلور .

آلت طیف یلدزلر حقنده‌ده تطبیق اولنوب

بونلرده برطاقم معادن جدیده کشف اولنمشدرکه بومعدنلر حالا کیمیا گرانك مجهولیدر .

بوزایه‌قدر مطالعه ایتدیگمز مادەلر گونش و یلدزلره دائر برطاقم مقدمات ایدی : بوندن صکره بزم تابع اولدیغمز مسلك شمسی نه‌در بونی آکلایهلم .

-- ٨ --

[بزم جهانمز]

فرض ایدیگزکه کندیمز فکراً اقوام اولیه بشریه‌دن ایمشمز . بوحالده اقوام مذکوره‌نك کندی اطرافلرینی محیط اولان اشیانك گورینشلرندن حس ایتدکلری حسیاتی دخی بلا مزاحم بزم دخی حس ایتمه‌مزه رضا داده اولهلم . آنلرجه ارض بالذات فکرلرینك ایره‌مدیگی مسافه‌یه قدر کسب امتداد ایدن برسطح مستوی گبی تلقی ایدلدکده گونش ، آی وکواکب ، تنویر ایتملک ایچون عادی قندیل مقامنده ایدی .

مستوی فرض اولنان ترابك جسامتی. سطح ارض اوزرنده تبدیل محل ایتدکجه وآنك اراضیء عظیمه‌سنی گشت وگذار ایدرك حدود جهانی آگلامغه باشلادقجه اهالیء قدیمه‌نك ذهنلرنده بیوملگه یوز طوتدی. فقط آره‌سی چوق گچمه‌دن: بو یولده یعنی جسامت ارض خصوصنده تعمیق فکر ایدنلر. ارضك هر استقامتده نامتناهی صورتده امتداد ایده‌میه‌جگنی آگلادیلر. آنلر هر گون گونشك منتظماً بر جهتدن طلوع ایدوب جهت متقابله‌ده غروب ایتدیگنی گوروورلردی. گونشك طوپراقدن شرقه چیقارکی گورونديگی نقطهٔ افق دائما عینی محلده قالان، بر ناظر ایچون بر دکل ایدی: بعضاً ییلدزلرك بو نقطهٔ انفلاق گوندن گونه شماله طوغری توجه ایدر بعضاًده ینه گوندن گونه جنوبه طوغری تبدیل محل ایلردی. بونك گبی گونشك نقطهٔ غروبی دخی بر طاقم تبدلات عرض ایدر ایدی.

آی دخی گونش گبی شرقدن طلوع ایدرك

غربده غروب ایدر و برطاقی وگوندن گونه تخالف ایتمش اوزره تبدل محل ارائه ایلردی .

کواکب میانندهده برطاقلری مشهود اولوردیکه آنلرده گونش و آی کبی غروب وطلوع ایدردی ولکن بوایکی کوکب اصلی وعظیمده مشهود اولان احوالك ضدی اولهرق هرکوکب . کرهٔ ارضك برنقطه سندن هروقت ترصدایدنك شرطیله . افقك غیر نقطه سندن طلوع ویاخود غیر نقطه سنده غروب ایدردی . بوندن ماعدا . غروب وطلوع متوالی عرض ایدن کواکبك هیأت مجموعه سی نظر اعتباره آلندقلرنده بوطلوع وغروبك . دائرهٔ افق اوزرنده فرق اوقدر درجه‌ده اجرا اولندقلری مشهود اولوردی . شویله که : کرهٔ ارضك مرئی اولان قسمنك هر طرفندن برلشمش کبی گورونديکی بو دائره‌نك نصف غربیسنده غروب ونصف شرقیسنده طلوع واقع اولوردی .

شرقدن طلوع ایدن کوکبلرك . اوقجه غربده

غروب ايدوب گوزدن نهان اولان كواكبك عينى اولديغنده اشتباه اوقنازدى . بناءً عليه بو يلدزلر غروب و طلوعى ما بيننده گذران ايدن مدت اثناسنده . كرهٔ ارضك آنتدن چكدكلرى عيان اولوردى . بونك نتيجه‌سى اولدرق آنلرجه شو معلومات اخذ اولنيوردى‌كه كرهٔ ارض يلدزلرك انتها بولديغى مسافه‌يه قدر امتداد ايتميورمش . بو حالده بو مسافه‌ده وكرهٔ ارضك اطرافنده بو يلدزلرك سياحات متعددهٔ يوميه‌لرينى اكمال ايتمك اوزره سربست بر معبر وار ايمش .

ايشته كرهٔ ارضك بو مسافهٔ محدوده‌سى بيلنمسى . كواكبك حركاتى حقنده ايديلان ترصدات مدققانه سايه‌سنده كرهٔ ارضك سطحى مستوى اوليوب مدور اولديغى ميدانه چيقمشدر .

اقسام مختلفهٔ ارضى بولنق تشبثله ايديلان بونجه گشت و گذارلر بو مدورلگى اثبات ايدوب و يواش يواش كرهٔ ارضك گاه شكلنده اولديغنه قناعت حاصل

وَ بوندن بشقه اوله‌رقده ارضك هيچ بر مدار استنادی اولمقسزين معلقده بولنديغنی تصديق ايتديرمشدر .

اوزرنده بولنديغمز وَ بر عطف نظرده اقسام ممكنهٔ صغيره‌سندن بريسنی گورديگمز كرهٔ ارض . بزم جثه‌مزه نظراً جسامت فوق العاده‌يی حائزدر . اوّل امرده ، گونش آی وَكواكب كره‌لك يانده بزه كوچك گورينورلر ايسه‌ده بزآنلری صورت ظاهره‌ده نقطهٔ نظرندن قبول ايتديگمز جهتله كواكبی لامبه‌لرمزك شعله‌لرينه وَياخود شهرلرك سوقاقلرينی تنوير ايدن غاز فانورلرينه بگزه‌ديرز . ايشته بو جهتدن اولان برحكم اوّليه اتباعاً دركه گونش بر فيچی‌دن آنجق بيوكدر دنيلمشدر . يونانيلر ايسه بو بابده بر از منصفانه طورانه‌رق گونشك (پهلوپونزيا) قدر اولديغنی سويلمشلردر .

شو تفصيلات مسروده‌انچنده بروهم عجيب واركه وهم مذكوری علم چوق زمانلدنبری محوه چالشمش وَموفق دخی اولمشدر . نظر تدقيقمز اوكنده موضوع

بولنان هرهانگی برماده اولورسه اولسون بزه برصورت ظاهره عرض ایدرکه اوصورت ماده‌نك بیوکلگی وماده ایله بزم آره‌مزده اولان مسافه‌نك مقداریله متناسبدر. اگر بوماده‌یه طوقونه‌ماز ویاخود هرهانگی بر واسطه ایله اولورسه اولسون آکا ایریشه‌مز ایسه‌ك بزه اولان مسافه‌سی مجهولمز اولور. بو حالده بزده آنك جسامت حقیقه‌سی اوزرینه یالان یا گاش بر طاقم تمهیداتده وحکمده بولنورز. گونش وقمر ویلدزلر ایچون فرض اوله‌رق تعیین ایتدیگمز مسافه آنلرك مسافهٔ حقیقه‌لرینه نسبتله اوقدرکه کواکب مذکوره‌نك حجملری برنسبت عظیمه‌ده کوچولمش دیمکدر. بزی کواکبدن آیران مسافه‌نك بیوکلگنی تعیین ویاخود تقدیر ایتمك ایچون گیتدکجه کسب صحت ایدن برطاقم وسائط دوشونیلوب موقع عملیاته قونولدقچه، کواکب مذکوره‌نك جسامتی اوزرینه وقتیله ذهاب اولنان افکار باطله کسب صافیت ایتمکه وبزه نسبتله فوق العاده بیوك اولان کرهٔ

ارضـك . بالعكس افلاكی طولدیران نجوم متعدده
یاننده نهایت درجه‌ده کوچوك قالدیغنی هركس
اوكرنمكه باشلادی .

بوجهتله كرهٔ ارضك عظمت و اهمیتی كیتدكجه
انظار بشرده كوچولدی . برچوق زمانلر جهانك جسم
اصلیسی كبی نظر تدقیقه آلنان طوپراق . مركز عالمدن
بنه خیالی اوله‌رق چیقاریلوب مسلك شمس ایچنده
ایكنجی درجه‌ده بولنان سیاراتدن وكونشك اطرافنده
كندی حركت ذاتیه‌سنی منتظماً اجرا ایدر بر كوكب
اولدیغی آكلاشلمشدر .

سیارات سائره‌نك بولندیغی احوال و شروط
هیئیه لاقیله معاینه اولنور ایسه سطحلرینك عرض
ایتدیكی احوال . آنلرك‌ده كرهٔ ارض كبی مسكون
اولدقلرینی ویا خود اوله بیله‌جكلرینی كوستریور .

بوندن فضله اوله‌رق . سمانك ایچنده هرطرفدن
اشعه‌نثار اولان كواكب ، جسامتلری مختلف برطاقم
كونشلر اولوب آنلرك آره‌سنده‌ده بزم كونشمز الك

بیوکی دکلدر . شوراسی دخی احتماله قریبدرکه بوکونشلرڭ هر بری سیارآتدن مرکب وکندی اطرافنده متحرك برموکب نجمی‌یی حاویدر . بو حالده سیارات مذکورەنڭ بزم مسالك شمسیمزده اولدیغی کبی مسکون اولدقلری دخی طبیعیدر .

شموس مذکورەنڭ جمله‌سی بر برلرندن مسافات عظیمه‌ده بولنوب بزم مسالك شمسیەمزڭ حجمی وجسامتی بومسافاتڭ یاننده هیچ قالور . اوللری بزه فوق العاده بیوك کورینان کونش ، بومسالك شمسی ده برنقطه دیمکدر . آرتق بو جسامت مطلقه‌نڭ ایچنده هر بریمزڭ احراز ایتدیکی موقعلرڭ نه درجه‌ده اولدیغی حکم ایدلسون !

مع مافیه ذکای بشر بو درجه عقل فرسا اولان بیوکلکدن متحیر قالمامشدر . ترصدات صابرانه وتخمینات وتصورات مدققانه . وهر درلو مطالعات وتعمیق افکار قوتیله . اجسام مذکورەنڭ جمیسنڭ حرکتلرینی اداره ایدن قوانینی بر بر تحلیل ایتمکه

قدر وارمشدر . سيارات و كواكب مذكورەدن
برينك نه مقدار مادّەيى حاوى اولديغنى تقديره قدر
موفق اولمشدر . حتى يقين سنەلردە هر بر يلدزك
مركباتنه داخل اولان اجسام بسيطەيى كوسترمك
ايچون مادّەيى دخى حقيقى بر تحليل كيمويەنك تحت
تأثيرندن كچيرمشدر .

~ ۹ ~

[مسلك شمسى]

۱ كونش — كونش ، كرۀ ارضدن برمليون
اوچ يوز بيك دفعه بيوكدر . كنديسى مسلك
شمسينك وسطنه موضوع اولوب او مسلكك افرا.
دينك حركاتنى تنظيم ايدر . كنديسى دخى كندى
اطرافنده متحرك اولوب دورينى تخميناً يكرمى بش
كونده اتمام ايدر .

۲ كرۀ ارض — هر سنه ظرفنده كرۀ ارض،
كونشك اطرافنده بر دائره رسم ايدر . ارضك رسم
ايتديكى دائره پك بيوكدر . بزم كونشدن اولان

اوزاقلغز شو درجه‌ده‌در که اگر بزم کره‌مز گبی اون ایکی بیك کره بر بری اوزرینه وضع اولنه بیلورسه گونشه وصول ممکن اولور. بوندن آکلا‌شیلورکه بو اوزاقلق بزه گونشی کوچوك گوستریور. کره گونشك اطرافنده دوندیگی گبی کندی اطرافنده دخی دونوب بودورینی برگونده اکمال ایدر. کرهٔ ارض گونشه زمان زمان اقسام مختلفه‌سنی گوسترر. اشته بونکچون برطرفده گوندوز، دیگر طرفده گیجه اولور وَ مثلا آمریقاده گوندوز اولورسه بوراده آقشام صولری قرارمغه باشلار، عجبا کره‌نك حرکتی نه‌طرفه‌در؟ گونشك دوندیگی طرفه‌در.

۳ آی — بزی حامل اولان کرهٔ ارض وَ بزه ضیا ویرن گونشدن صکره نظر دقتمزی جلب ایدن کرهٔ قمردر. لکن قمر، مسالك شمسیه‌نك مرکبات بسیطه‌سندندر. حجمی کرهٔ ارضك اللی‌ده بری قدردر. هر نه‌قدر کندیسی همان گونش قدر گورنمکده ایسه‌ده بوگورینیشی بزه زیاده‌سیله قریب

اولديغندن نشـأت ايدر . فى الواقع كرهٔ ارض ايله قمر آره‌سـنه اوتوز كرهٔ ارض قونيلورسـه مسـافه اتمـام ايدلمش اولور . قمر، كرهٔ ارض ايله برابر گونشـك اطرافنده دونر، فقط بوصره‌ده ارضـك ده اطرافنـده دائر اولوب بو دورينى تخمينـاً ۲۷ گونده اتمام ايدر .

٤ سيّارات — سيّارات سائره‌نك جمله‌سى دخى بزم سيّاره‌مز گبى گونشك اطرافنده حركت ايدر، لكن بونلرك محركارى مختلفدر . اشته الك كوچوك محرك رسم ايدنلر صره‌سـيله يازلمشـدر . عطارد، زهره، كرهٔ ارض، مريخ، مشترى، زحل، ئورانوس نپتون . نپتون ايله اورانوس گوز ايله مرئى دگللردر. ييلدزلرك برشكل مختلف اخذ ايدرك برمحلده تجمع ايتمـلرندن (برج) دنيلن اشـكال سماويه ظهور ايتمشـدر . بو ييـلدزلرك جمله‌سى منور اولوب يالكز شمس مضى‌در . سيّاراتك يوقاروده دنيلديگى گبى برطاقم پيكلرى دخى واردر .

مسلك شمسینك جسامتی

بزمله شمسك آره‌سنده مسافه معلومدر . نپتون ایله گونش بینی بزم اوزاقلغمزك اوتوز مثلیدر . وقس علیه‌البواقی .

ایشته مسلك شمسینك اجمالاً بیانی بوقدردر . گلهلم قوانین جهانی اداره و تمشیه ایدن قوای طبیعیه‌نك فنجه مطالعه‌سنه

١٠

[قوانین سما]

کتابك اصل موضوع بحثی اولان مسئله‌یی گوزلجه آڭلامق ایچون بوقاروده‌نبری مجملاً و مختصراً بیان ایتدیگمز معلومات تنویر افکاردن ماعدا بر مقصدی حائز دگلدر . شمدی اصل نظر دقتمزی بو نقطهٔ عالیه اوزرینه صرف ایده‌جگز . آثار قدرتی پیش نظرینه آلان برانسانده وله وحیرت گورولمامسی ممکن اولمدیغی حالده بزده بو آثاری مطالعه و تفحص

ایدرکن البتّه قدرت جلیلهٔ ربانیه‌نك اوکننده کندی عجز بشریمزی ملاحظه ایدرز. برجسمی سماده، یعنی هردرلو مکان استناددن خالی بر محلده طوندرمق ایچون جناب خالق مطلقك نه کبی اعجاز، نه کبی آثار محیر العقول ارائه ایتدیگنی گورمك البته تنویر فکره وَ توفیر ذکایه خدمت ایدر.

لکن بعض افکار کهنه پسندانه واردرکه بونلرك ماهیتی نه‌اولدیغنی آکلامق انسانلرجه ممکن اوله‌مازمش. بو فکری تصدیق ایله برابر برطرفدنده قسماً بو فکره اعتراض ایدرز: قدرت اللهك یالکز سیرایله ذهنمزده موج آور عظمت اولمسیمی یوقسه علی قدر الاستطاعه تدقیق ایله بیئمزده برنور حکمتك لمعان ایتمسیمی اعلادر؟ بو یوللری تدقیق ایدملم. برشیئی سیر ایتمك وَیاخود برشیئه نه‌قدر اعجاز نمادر دیه اوشیئك اساسنی وَیاخود اساسنه دلالت ایده‌جك براهینی بوله‌دن اوّل شاشوب قالمق صرف براعتقاد باطله دوشمك گبیدر. بعض آثار واردرکه ایودن ایویه

تدقیق اولنورسه نتیجه‌سی انسانی حیرتده براقماز . مثلا قوس قزح العاده ینمحوردن صکره واقع اولدیغی حالده سمانك بر گوشه‌سنده بر علائم السما مشهودمز اولسه درحال نظر حیرت و دقتمز اورایه منعطف اولور . و ایچیمزده بو اثر سماوی‌یی بیلیانلر وار ایسه بوکا درلو درلو معنا و یره‌رك ابراز بلاهت ایدرلر. قدمادن بعضیلری بونی جناب حیدرك کمری دیه تلقیب ایدرك اذهان بشری برورطهٔ بواطیل پروره سوق ایتمشلردر. حالبوکه بو اثر دلنشینك ضیانك اووقتلرده سماده بولنان کرات مائیه ایچنده تحللندن نشئت ایتدیگی بوگون فنجه مثبتدر . بز ایچون لازم دکلمیدرکه هپسنده برسر خفی یزدان صاقلی اولان بر اثری تفتیش ایده‌لم ؟ البته لازمدر . بوگونکی گونده فنك ، علومك وحتی اقسام سائرهٔ معرفتك جمله‌سی تدقیق ، تحقیق ، تعمیق دنیلان خاصه‌لرك اثر محصولی دکلمیدر ؟ برماتك مغز با کوردسنی اعتقادات باطله‌نك مقری ایتمك قدر دنیاده

بیوك بر جنایت فرض ایدیله بیلورمی ؟ ایدیلهمز .
چونکه او ملت افرادینی بلاهت و جهالت ایچنده
بشاتمق دیمکدر . هر حالده نه دنیلورسه دنیلسون تنویر
وترغیب معارف اغورنده فدای جان ایدنلر بیوك
نام بر اقورلر .

هر نه حال ایسه مقصده شروع ایدهلم : قوانین
سمائی آڭلامق ایچون اولاً کپلر نام فاضلك قواندینی
آڭلامهلی یز .

۱۱

[کپلر قوانینی]

کپلر نام ذات ۱۵۷۱ سنه‌سی ۲۷ تشرین
ثانیسنده مهد آرای وجود اولمشدر . مومی الیه
اهنك عوالمی اداره ایدن اوچ قانونی بولمش وحتی
بردانه‌سنی بولمق ایچون اون یدی سنه بذل مقدرت
ایتمشدر . کندیسی ۱۶۳۰ سنه‌سی تشرین اوّلنك
اون بشنده وفات ایلمشدر .

کپلرك موضع امتحانه قویدیغی مسئله گونشك

اطرافنده سیر ایدن سیّارات مختلفه‌نك حرکتلرینی برصورت معینه‌ده تعیین وتحدید ایتمك ایدی . بونك ایچون کپلر یالکز (مرّیخ) سیّاره‌سیله اشتغال ایتمش ایدی . کپلرك برنجی قانونی سیّاره‌لرك گونش اطرافنده اثنای دورانلرنده رسم ایتدکلری دائره نه‌در ؟ بونی بیلمك ایدی . کپلر بونك اوزرینه پك چوق مساعی صرف ایلدی . نهایت محرکلرك قطع ناقص اولدیغنی آڭلادی . بناءً علیه کپلرك برنجی قانونی : هرسیّاره‌نك رسم ایتدیگی محرك قطع ناقصدر . جمله‌سی ایله ادا اولنور . قطع ناقص بر منحنیدرکه طول اعظمنك وسطی مرکزاولوب مرکزك ایکی طرفنده ده محرق دنیلن نقطه‌لری حاویدر .

ایکنجی قانونی : گونشی سیّاره‌یه ربط ایدن برخط موهوم هرگون عینی وسعتده برسطح حاصل ایدر .

کپلر بوقوانینی مطالعه ایتدیگی اثنالرده مسالك شمسیه‌نك بروَعینی ماکنه اولدیغنی آڭلادی . وَبو

قانونی جملهسنه تطبیق ایلدی . بوندن صکره
هر سیارهنك حرکت مخصوصهسنی آکلامق هوسنه
دوشوب بونددهده موفق اولدی . یاپدیغی مساعی
سایهسنده سیارهلرك مدت دورانی محرکك اوزونلغنه
وابسته اولدیغنی آکلادی . وبونی اوچنجی قانون
اتخاذ ایدرك وایکی سیاره آرهسنده برمناسبت ریا -
ضیه تحرّی ایلیهرك وبك چوق تدقیقات ومطالعات
عمیقه سایهسنده : « برسیارهنك مدت دورانك
مربعی محرکلرك طولیله مکعبیله متناسبدر » نتیجهسنی
چیقاردی .

ایشته بو اوچ قانون فن هیئتك نظرینی
دکیشدیردی . واوزمانه قدر آثارینی حفظ ایدن سما
بوندن صکره سینهٔ اعجازینی انسانلره آچدی .

— ١٢ —

[نیوتون قانونلری]

نیوتون دخی کپلرك قوانیننی تحقیق ایله اشتغال
ایدرك برطاقم قوانین ونتایج مفیده چیقارمشدر .

نیوتون کپلرڭ ایکی اوّلکی قانونلرینی مطالعه ایدرکن شو نتیجه‌یی چیقاردی :

« هر سیّاره شمسڭ جاذبه‌سنه تابعدر » و بونی اثبات ایلدی بونی کشف ایتدکدنصکره قطع ناقص اولان محرکلرڭ طبیعتی و بو محرکه نظراً گونشڭ وضعنی تدقیق ایله اوغراشدی . سنه‌لرجه دوام ایدن تتبعاتنڭ نتیجه‌سی ؛ هر سیّاره‌یی گونشه طوغری جذب ایدن قوت ، سیّاره گونشدن اوزاقلاشدقجه آزالور و یاقینلاشدقجه چوغالور اولدی و بو قانونی ریاضیه‌یه تطبیق ایدرك ایکی یلدیز بیننده بولنان قوهٔ جاذبه ، مسافه‌نڭ مربعیله معکوساً متناسبدر حالنه صوقدی .

مثلا مسافه یدی دفعه بیوك اولسه قوهٔ جاذبه‌نڭ شدتی قرق سکز دفعه کوچوك اولمق لازمکلیور .

ایشته نیوتونڭ‌ده ایکی قانونی بودر . بو ایکی قانون هر سیّاره‌نڭ حرکتنی تنظیم ایدن قوّتی مصرحاً آکلاتور . نیوتونڭ اوچنجی قانونی دخی

کپلرك اوچنجی قانوننك بر نتیجه‌سیدر . بو قانونی ایودن ایویه فهم ایتمك ایچون (کتله) نه دیمك اولدیغنی بیلمك لازمدر . ایکی جسم عینی کتله‌ده‌در اگر ایکیسیده بردن عینی شرائط تحتنده اوله‌رق برقوته معروض اولدقلری وقت عینی حرکتی حاصل ایدرلرسه . مثلا بر جسم دیگر جسمدن اون دفعه دها زیاده بر کتله‌یه مالك دینلورسه بوحالده‌ده برنجی جسم اون مساوی پارچه‌یه تقسیم اولندیغی وقت اجزانك هربری ایکنجی جسمك کتله‌سنه مساوی دگلمیدر .

شمدی اوچنجی قانونده تعین ایدر. شویله‌که :

اگر متماده بولنان بالجمله سیّارات گونشدن عینی مسافه‌ده اوله‌رق بر دائره اوزرینه تنظیم ایدیلورسه جمله‌سنك گونشه طوغری تمایلاری کتله‌لریله متناسبدر. مثلا زحلك کتله‌سی کرهٔ ارضك کتله‌سندن ۹۲ دفعه بیوك اولدیغندن آنی جذب ایده‌جك قوّت کرهٔ ارضی جذب ایده‌جك قوتدن ۹۲ دفعه بیوك اولملیدر .

۱۳

[سیاراتك حرکتی وآنلرك بیكلری]

(تخمینات متعاقبـه) نامی آلتنـده اوله رق
بر اصول واردیکه بو اصول ایجابنجه هر بر جرم سماوی
بعض احوال معینه و مثبته تحتنده اولدقلری حالده
بر طـاقم ضایعـاته دوچار اولورلر . فقط بو اصـول
اوجرم سماوینك گرك ماضیده وَگرکسـه استقبالده
مسلك شمسی طرفنـدن دوچار اولدیغی تعـدیلات
مختلفه‌یی بیان ایده‌مز .
شمدی یکی بر اصول چیقمشدرکه بو اصول اولاً ،
(اولر) طرفندن اختراع ایدیلوب اخیراً (لاغرانژ)
(لاپلاس) (هامیلتون) (ژاقوبی) و (دهلونای)
گبی مشاهیر عالم هیئت وساطتیله اکمال ایدلمشدر .
شمدی بوراده بو اصول حقنده معلومات ویرمك
برجه ممکنسزدر . لکن شونی سویلیه‌لم که بو اصول
وسـاطتیله بر جرم سماوینك اوغرادیغی ضـایعات
ایکی قسمه آیریله‌بیلور . بونك برنجی قسمی ، برسیاره‌نك

حركتی قطع ناقصیسنی كلیر كچر صورتنده اخلال ایدن بر مدت قصیره ضایعاتی كه بوكا لسان فنده (عدم مساوات دوریه) دیرلر . دیگری ایسه بر مدت مدیده ظرفنده حاصل اولان ضایعات كه بوكاده لسان فنده (عدم مساوات عصریه) دیرلر .

بر مسئلهٔ مهمه

اجرام سماویه نك حركاتنی بر صورت دائمه ده دوچار اختلال ایدن (عدم مساوات عصریه) مسلك شمسینك استقبالی ایچون انسانلره خوف وتلاش ایراث ایده بیلورمی ؟ بوكبی برمسئله نك اهمیتنی تقدیر ایتدیرر . فرض ایده لم كه ارضك اطرافنده رسم ایتدیكی منحنی هرسنه بیوسون وبو عدم مساوات ، عصرلرجه ونامتناهی بر صورتده دوام ایتسون . ارض بو حالده كونشدن تباعد ایده جكی جهتله كره نك اوستنده نه حرارت ، نه ضیا ونه ده حیات قاله جغندن نهایت طوپراق ، كونشك تأثیر جاذبه سندن قورتولور . ارض

اووقت نه اولور: نه اوله جق فضا دیلان او فسحتسرابك گرداب و مهالکی ایچنده سرسریانه طولاشان طوکمش بر لاشه گبی دور ایده جك . فرض ایدهمکه محرك شمس تناقص ایتسون هر وقت اجرا ایتدیگی حرکت تقربیه کندیسنی نهایت شمسك ایچنه آتار .

امدی ارض حقنده سویلدیگمز شو حال سیارات سائره‌نك جمله‌سنه شامل اولور . ایشته بو مسئلهٔ مهمه‌یی نیوتون موقع بحثه قویمش و لاپلاس بوکا جواب ویرمشدر .

لاپلاس ، ۱۷۷۳ سنه‌سنده اجرا ایتدیگی تحقیقات وتتبعات عمیقه سایه‌سنده سیاراتك گونشك اطرافنده رسم ایتدکلری منحنینك اوزونلغنك لایتغیر قالدیغنی اثبات ایلمشدر . صکره‌دن لاپلاسك بو فکری (لاغرانژ) و (پواسون) گبی دهات طرفندن تصدیق ایدلمشدر .

تحرکات

لاپلاس محارك سیاراتك طولنك لایتغیر اولدیغنی

آ گلادیغی زمان عرضنکده بو وجهله لایتغیر اولدیغنی آ گلامق ایستهدی . ١٧٨٤ سنهسنده بو مشکلیده حل ایتدی . محرکلرك عرضنك تغیر ایتدیگنی وَ بو تغیرك مسالك شمس اوزرینه بر تأثیری اولهمیهجغنی و بو تغیر دورینك برچوق عصرلر امتداد ایلدیگنی میدانه چیقاردی . حال حاضرده محرك اراضی کسب انحنا ایلیور . بوندن بشقه یگرمی بیك سنهده انحنا ایلیهجکدر. بودوردن صکره یاصیلا . شهجقدر . الی نهایه بو وجهله دوام ایدهجکدر .

پیکلر

یوقاروده پیك نه دیمك اولدیغنی آ گلاتمش ایدك . شمدیده پیکلرك احوال خصوصیهلری حقنده بعض معلومات ویرهجگز . لکن بزم ایچون الڭ نافع اولان مادّه بزم کندی پیکمزی مطالعه ایتمك اولهجغی جهتله بونك حقنده اعطای معلومات ایدهلم.

اولاً شونی بیلهلم که پیك ارض اولان قمر؛

ارضدن تباعد ایدەرك آنی ترك ویاخود آکا تقرب
ایدەرك آنك اوستنه سقوط ایدەبیلورمی ؟ ویاخود
محرکنك جسامتی اویله تغیرات عصریەیه دوچار
اولمیورمی ؟

حیفاکه حرکت قمره دائر اولان حسابات پك
چوق قاریشیقدر . بونکده سببی قمرک کرهٔ ارضك
جاذبەسنه تابع اولدیغی جهتله آنك اطرافنده سیر
ایدیيور . بوندن ماعدا قمرک گونشك ضایعات
وتأثیراتنه دخی تابعدر . امدی گونشك بوتأثیری
فوق‌العادەدر . چونکه گونش قمره یقیندر . دیگر
طرفدنده کتلهٔ گونش اولدیغی جهتله بزم سیارەدن
بر دفع شدید اخذ ایدەمدیگندن گونشك تأثیرینه
قارشو بر مدار استناد قوی بولەمیور . بوندن چیقان
نتیجه ایسه قمرک اختلالات عمیقەنك تحت تأثیرندەدر
نتیجەسیدر . لکن مشتری ییلدزینك پیکارینه گلنجه
بونلر قمر گبی دگلدر . چونکه آنلر گونشدن پك
اوزاقدەدر . کذلك مشتریدنده پك اوزاقدر .

عجبا قمر بزه دوشرمی ؟

ایشته بو مسئلهٔ مخوفه ناقابل حلدر . لکن (لاپلاس) بونی برصورت موضحه‌ده گوسترمشدر : قمرك سرعتنك زیاده‌لشمسی کرهٔ ارضك محركنك انحنا- سندن و آزالمسی ایسه یاصیلاشمسندن ایلرو گلیر . بناءً علیه کرهٔ ارضك محركنك انحناسی قمرك سرعت حركتنی و یاصیلاشمسی بطائت حركتنی موجب اولیور . شوحالده قمرك بزم اوزریمزه سقو- طندن قورقمیز . مع مافیه قمرك سرعتی گوندن گونه تزاید ایتمکده‌در . پارس آقادمیسی طرفندن ایدیلن بردعوت اوزرینه بومسئله‌یی حل ایده‌جك هیئت شناسلر میدانه چیقمش ایسه‌ده برفائده گورولمامشدر . حتی (دەلونای)ك حل ایتدیگی مسئله دخی بوآقا- ده‌می‌ده تعمیق اولنه‌رق لاپلاسك نظریسی بیله رد ایدلمشدر . نتیجه : هانگی هیئت شناسه بوسؤال ایدلسه مومی الیهدن : بن بیلم : جوابندن ماعدا برجواب آلنه‌ماز .

۱٤

[یلدزلر عادی کونشدر]

خیالی اوله‌رق بر یلدزك اوزرینه گیدهم وممالك شمسیه‌یه نظر ایدهم . بزه گوره عظیم وضیادار کورینان گونش. عادی بر نقطهٔ مضیئه‌یه منقلب اولور . گرك گوزله وگرك دوربینله باقسه‌ق عادی بر یلدزك وجاهتنی عرض ایدر. احتمالکه الڭ قوتلی بر تلسقوپ ایله باقه‌جق اولور ایسه‌ك مشتری یلدزینی گوره بیلیرزکه بو یلدز کرهٔ ارضدن بیك دردیوز دفعه بیوکدر . کندی کره‌مزه کلنجه وجوددن بیله شبهه ایتمیز . ایشته تفصیلات مسروده‌دن آڭلاشیلیرکه سماده سرپیلمش گبی طوران یلدزلر عادی گونش اولوب اطرافنده کرهٔ ارضلر. آیلر دوران ایتمکده‌در . هر کوکب بر جهانڭ مرکزی اولوب برچوق عوالم بو سمانڭ اعماق قدرتنه یایلمشدر .

بومعلومات فرضی دکلدر . تلسقوپلرله ایدیلان معاینه‌لرڭ نتیجه‌سی گوکده برطاقم کواکب مضاعفه‌نڭ

بولندیغی معلومدر . بزجه مشهود اولان ۱۲۰۰۰۰۰
یلدیزدن ۳۰۰۰ ی کواکب مضاعفه‌در . بوندن
ماعدا ۳۰ دانه قدر مثلث یلدیزلر طانیلیورکه آنلرڭ
بری گونش دیگری ارض ودها دیگری پیك در .

-- ۱۵ --

[عوالم نصل محو اولیور]

بك چوق عصرلردنبری گونشڭ حرارت
وضیاسی حس اولنور مرتبه‌ده تناقص ایتمیور . فقط
بر گون گله‌جك که بو تناقص بر صورت معینه‌ده
کندینی میدانه چیقاره‌جقدر وَ اغدیه‌نڭ فقداننده
نطولانی مسالك شمسیده ادامهٔ حیاته مؤکل اولان
بوکانون انطفا بوله‌جق . اووقت کرهٔ ارضڭ اوزری
حتی خط استوا طرفلری بیله شمال بوزلریله محاط
بولنه‌جق . گوندوز وَاقالیم معتدله محواوله‌جق. نهایت
جهانڭ اوزرنده یالگز زمان حکمران قاله‌جقدر .

استقبالڭ بزم مسالك شمسیزه صاقلادیغی بو
داهیه‌یه بزدن اوّل بك چوق مسالکلر دوچار

اولمشـدر . بعضاً بر یـلدز الی الابد غائب اولور .
ایشته بو بر گونشدر ، انطفا بولمش برجهاندرکه خراب
اولمش در . بعض یلدزلر ضیالرینی غائب ایدرلر . بونلر
منطقی اولمغه باشلامش گونشلر ، ظلماته قاووشـه جق
جهانلردر. بو عوالمك نهایتنی بزه کیم حکایه ایده جك؟
بحر محیط سماده غرق و نابدید اولان بو مواکب
عظیمه نك اکدارینی بزه کیم نقل ایلیـه جك ؟
(بو فضای نامتناهیلرك سـکوت ابدیسی بنی دوچار
دهشت ایلیور .)

١٦

[عوالم غیر مرئیه]

بزه مرئی اولان بو عوالمك اوته سنده بشقه عالملر
دها واردرکه بزه اولان مسـافه لرینك بیوکلگندن
گوزمزه گورنمیورلر . دنیاده ، سمایه سرپیان سحاب
مضیلرك عددینی کیم تعداد اتمکه جسارت ایده بیلیر؟
بو سحابلرك بر برلریله اشـتراك ایدرك عوالم جدیدهٔ

سائره‌نك تشكلنه خدمت ايتدكلرينی كيم انكار ايده‌بيلور ؟

حكمای غربيه‌نك سرافرازاندن پاسقال نام حكيم ديوركه :

« بزم نظرمز بو نقطه‌ده توقف ايدرسه قوهٔ
« خياليه‌مز اوته طرفه كچر : نظرمز جهانی
« آڭلامقدن زياده تشكل ايتدكلرينی معاينه ايتمكله
« يورولور . گوزمزه گورينان بو عوالمك جمله‌سی
« طبيعتك بوفضای بيكرانی ايچنده همان مرئی اولان
« بر طاقم چيزگيلردن عبارتدر . هيچ بر فكر بوكا
« ياقلاشه‌ماز . مسافات غير متخيله‌نك فوقنده اوله‌رق
« بز كندی معلوماتمزی اعظام ايتدك . بز حقايق
« اشيابهاسنه اوله‌رق ذراتی توليد ايلدك . بو بر كرهٔ
« نامتناهيدر . مركزی هر يرده‌در . محيطی هيچ بر
« يرده يوقدر . »

تشكل جهان

۱

[نامتناهی ، ابدیت]

تشکل جهان حقنده بوندن بویله یازه‌جغمز ماده‌لرك مدخلی اوله‌رق برطاقم مواد عرض ایده-جکزکه آنلرك الك برنجیسی نامتناهی وابدیت کلمه‌لریدر. نامتناهی دیمك اوجی بوجی بولنمـاز دیمکدر . فکر بشر نامتناهی یی آکلامق خصوصنده پك زیاده دوچار صعوبت اولور ایسه‌ده اگر تعمیق ایدیله‌جك اولورسه نامتناهی یی آکلامق محدودیتی آکلامق قدر قولای اولور :

هرگون اوزرینـه طیانوب سوقاقده گزمکده اولدیغکز دکنك ویاخود باستونك اوزرینـه بر-باستون دها علاوه ایدك وبوعلاوه‌کزی ذهناً اجرایه

باشلایك ! باستونك طولی گیتدكجه زیاده‌لشه‌جگی جهتله سزده علاوه گزی زیاده‌لشدیرك. نهایت باستون بیویه بیویه مثلا یگرمی بیك كیلو مترو اولسون بو یگرمی بیك كیلو مترو اوزرینه یگرمی بیك كیلومترو دها والخ آخره ضم ایدك . عجبا سزك اوگكزه حائل چیقارمی؟ خیر چیقماز! ولوكه بر ییلدز باستونه مصادف اولسون بر از صبر ایدك بو كوكب سماوی سرعتیله شمدی باستونك اوگندن گیدر. سز ینه علاوه گزه دوام ایدیگز . بعض جهلانك دیدكاری گبی جهان بر دیوار ایله محاط ایمش بز فكراً بو باستونی او دیواردن ده چیریرز. البتّه آنك اوته‌سنده ده برشی واردر. ینه دوام ایدرز اگر بو دیوار نامتناهی قالین ایسه اووقت بزم مسئله‌مزده حل اولمش اولور. چونكه بزده نامتناهی‌یی آرایورز الحاصل نامتناهی موجوددر. نامتناهی جهات اربعه‌ده موجوددر .

گله‌لم ابدیته . ابدیتده نامتناهینك عینیدر . نامتناهی مسافه‌ده اولدیغی گبی ابدیتده زمانده

نامتناهی دیمکدر . ابدیتی ساعت ایله آکلاده لم :
مثلا بر ساعتده باقدیغمز زمان ثانیه ، دقیقه ، ساعتلر
بر برینی تعقیب ایدرلر . بو ساعاتی تمدید ایده جك اولور
ایسه گز گونلر آیلر سنه لر عصرلر وملیونلرجه وملیار .
لرجه دورلر حصوله گلیرکه بونلرك نهایتی بولمق ممکن
دکلدر . ایشته زماندن تشکل ایدن نامتناهی یه ده
ابدیت دیرلر .

[مادهٔ نامتناهی : اثیر]

مقدماتده اثیر حقنده بعض معلومات ویرمش
ایدك . بوراده تفصیلاتنی ویره جکز . دنیاده ودها
ایوسی نامتناهیلك ایچنده هیچ برمحل یوقدرکه خالی
اولسون . جمله سیده مالیدر . اجسام صلبه ومایعه
و (غازیه) دن مجرد اولان برفضاده مطلق دیگر برجسم
واردرکه او اثیردر . اثیر اوقدر رقیق اوقدر منبسط
درکه اجسامك جمله سندن مرور ایدر . الحاصل اثیر

حقنده ویره جگمز معلوماتك الڭ مجملی، اثیر برسیّاله دركه نهایت درجه رقیق، طوتولماز، كورونمز طار - تماز وَنامتناهی یی املا ایتمشدر. لكن بوقدر رقیق اولدیغی ایچون معدومیتنه حكم ایتمامیدر.

الكتریقیتك شمشك وَیلدیرم حالنده حصوله كلمسی وَ كونشدن ضیانك بزه‌قدر كلمسی وَ بوندن ماعدا حرارت وعطریاتك انتشاری اثیرڭ وجودیله‌در. الحاصل اثیر فن نقطهٔ نظرنده جهانك سیّالهٔ حیاتیّه‌سیدر. بوقدر رقیق اولان برسیّاله طبیعی حركت ایچنده اوله‌جقدر. لكن بوقدر جسیم اولان برسیّاله برحركت ایله متحرّك اولورسه اولاً اجزاء فردیه‌سی بربرلریله تصادم ایدوب صكره‌لری برمحورڭ اطرافنده برحركت دوریه اخذ ایدر. عجبا نامتنا - هینك مركزی نره‌ده‌در؟ نامتناهینك هر یرده برمركزی واردر.

~ ۳ ~

[ذرات ـ اجزاء فردیه ـ اجسام]

سماده تشكل ایدن اجسامك جمله‌سی برقانونه

تابعدر : بر مرکز جاذبه کندیسنی محیط اولان عناصری اطرافنه جذب ایدر . بناءً علیه بر ذرّه‌نك تشکلی ایله بر یلدزك تشکلی بیننده هیچ بر فرق یوقدر . یالکز یلدز ذرّاتی جمع ایدر . ذرّاتده اثیرك اجزاء ناقابل الوزنی اطرافنه طوپلار .

اجزاء فردیه دخی ذرّاتك بر یره گلمسندن تحصل ایتمشدر . بناءً علیه اجسام دخی اجزاء فردیه وذرّاتك برقوهٔ التصاقیه ایله میدانه گلمسندن بشقه بر شی دگلدر . عجبا ذرات نصل اولورده تشکل ایدر ؟ شوراسنی اکلایه‌لم :

اثیرله مالی اولان بر جسامت فوق العاده‌نك هر قنغی برنقطه‌سنده اولورایسه اولسون بر مرکز جاذبه ظهور ایدر . بو مرکز جاذبه‌نك یاننده بریکن اثیر تکاثف ایدر. بو تکاثفك نتیجه‌سی اوله‌رق غیر قابل الوزن اولان برجسم، قابل الوزن بر حاله گلیر . و ماده‌نك اقسام نامتناهیه‌سندن اولان ذره وجوده گلیر .

ایشته فن نقطهٔ نظرنده ذره وجزؤ فرد وجسمك تعریفلری بونلردن عبارتدر .

-- ٤ --

[سحاب مضیلرك مبدأ وتشکلی]

مقدمه‌ده سحاب مضیلرك احوال متفرعه‌سی اوزرینه وحتی تشکل جهان اوزرینه لاپلاسك فکرینی دخی ویرمشیدك . بوراده‌کی مطالعه‌مز دخی سحاب مضیلرك مبدائی ایله تشکل حقنده‌در .

ماده تشکل ایدن ذرات اول امرده بر حال اغتشاشده بولنورکه بونلرك وجودندن بیله شبهه‌ تمیز لکن کندیلری ماده اولدقلری ایچون نوتونك کشفنه مقتدر اولدیغی قانونه یعنی جاذبه قانونه تابع اولور . وبوجهتله بربرلرینی جذب ایدر . ذراتك بووجهله بربرلرینه تقرب ایتدکلری وقت نامتناهینك ظلمتی ایچنده سودلی بروجاهت عرض ایدرکه بونلر هم فوسفورلنور وهمده مرئی اولور . ایشته دائما تحوله باغلی اولان بوصورت برسحاب مضیدر . دها

ایوسی یکیدن تشـکل ایده‌جك یکی بر عالمك موادّ اوّلیه‌سیدر .

فضاده بولنان بالجمله مجمع سیالات جاذبه قانونی نتیجه‌سی اوله‌رق برشکل مدور اخذ ایدر . اللرمزی یه‌قادیغمز وقت پارمقلرمزدن آقان صـولرك وشبنملرك اخذ ایتدکلری مدوریّت بو بابده اڭ بیوك برشاهددر.

فضـاده بر برلرینی جذب ایدن ذرات یالکز جذب ایتمکله قالمیـوب بر برلریله برلشـه‌رك بر فعل کیمیوی حصـوله کتورر . یعنی ترکب ایدر . ایشته بو ترکب‌دنده اجزاء فردیه حصـوله گلیر . عجبـا بوقدر تحولات ایچون نه‌قدر مدت لازمدر؟ بوراریی تشریح ایده‌میز .

[سحاب مضیلرك فضاده موازنه‌لری]

مقدّمهٔ تشـکله گلمش اولان بر سحـاب مضی یعنی ذراتی بر یره اجتماع ایتمش بر هیئت سماده نه صورتله طوریور؟ اگر معلّق ایسه بر یرده مربوط

اولمسی، اگر سیار ایسه دیگر بر سحاب مضی‌یه قاریشمسی لازمگلیورکه برنجی حالده سحاب مضی بر یره کیتمیوب یرنده قالمسی وَ ایکنجی حالده عدمدن چیقوب برهرج ومرجه گیرمسی لازم گلیور. حالبوکه سماده اولان حال آهنك بونك ضدّینی اثبات ایلیور. یعنی سحاب مضیلر یرلرنده وَ بر برلریله قاریشمدقلری حالده تشکل ایدییور. شمدی بزه لازم اولان بو مسئله‌یی تشریح ایتمکدر. بزم مسالك شمسیه‌مزی تشکیل ایدن ظقسان بوقدر ییلدز یالکز گونشك اطرافنده دونه‌رك برهرج مرج حصوله گتورمیور. دیمك که گونش بونلرك مرکز جاذبه‌سی اولیور. بو حالده فضاده تشکل ایدن سحاب مضیلرده کندیلرینه مخصوص بر مرکز جاذبه بولوب آنك اطرافنده حرکت دوریه‌لرینی اجرا ایدییور. وَهرج ومرجدن مصون بولنیور.

٦

[جهان نامتناهیمی؟ نامحدودمی ؟]

ملاحظات وترصدات متوالیه ایله مثبتدرکه جهان

برصره سحاب مضیلردن وَدها ایوسی گونش وَسیارا تدن عبارت بك چوق جهانلردن مرکبدر . بوحالده جهان نامتناهیدر . لکن هرکسك معلومیدرکه برعدد نامتناهی هردرلو تزایددن مجرّددر . چونکه برعدد نامتناهی‌یه برعدد دها علاوه ایتمك اوعدد نامتناهی‌یه زیاده قیلنان عددك نقصان اولمسنه وابسته اولدیغندن بوحالده او عدد نامتناهی دگلدر. فقط سما ایودن ابویه مطالعه اولنورسه گوریلورکه شو زمانده بیله تشکل ایتمك اوزره اوله‌رق برچوق سحاب مضیلر واردر . بناءً علیه دمنجك جهان حقنده نامتناهی دیدیگمز بوراده اساسسز دوشیور . جهان نامتناهی اولمینجه محدود اولمسی لازم گلیرکه بوده ناقابلدر . زیرا برشیئك محدود اولمسی ایچون اوشیئك برده تزایده احتمالی اولمامسی لازم گلیر . حالبوکه جهان هرگون تزاید اوزره‌در .

(نتیجهٔ کلام جهان مادّهٔ محدوددر ؛ فقط تزایدی جهتیله نامحدوددر . چونکه برمبدائی حاویدر)

۷

[سحاب مضیلرك كندى اطرافلرنده دورلرى ونتیجه‌سى]

(اثیر) ایله مالى اولان فضاده طاغنیق برسحاب مضى تشکل ایتدیگى وقت بوسحابك اجزاء فردیه سى بربرلریله ایتدکلرى جذب قانونى نتیجه‌سى اوله‌رق برشکل مدور اخذ ایدنجه‌یه قدر بریرده تجمع ایتمگه تمایل ایدر . بوفعل اول گویا سحاب مضینك مرکز ثقالتنه برقوۀ یگانه اجراى تأثیر ایدوب اوراده برتکاثف عمومى حصوله گتورور گبى در . لکن عالم مشهور لاپلاسك قولنه گوره برمتحرك ومتجانس اجزاء فردیه‌دن مرکب اولان برکتله‌ده تحصل ایدن حرکت تکاثفیه برمحور عمودى اطرافنده دیگر برحرکت دورانیه حاصل ایدر. بوحالده برسحاب مضى‌ده دیگر سیارات گبى برحرکت محوریه وبرده حرکت انتقالیه ایله متحرك بولنور .

بوحرکتلرك نتیجه‌سنى عرض ایده‌لم مى ؟ برکتلهٔ سیاله کندى اوزرنده دونرسه بوحرکت اثناسنده

حاصل اولوب (قوهٔ عن المرکزیه) دنیانن قوت کتلهٔ مذکوره نك خط استوا طرفلرینی شیشیروب قطب طرفلرینی یاصسیلاتور. ایشته بزم کره مزده بووجهله در و بوحرکتنك ده نتیجه سی اوله رق تشکل ایدن جسم برقطع ناقص دورانی اولور .

٨

[حلقه لرك تشکیلی]

مقدماتده زحل یلدیزینك اطرافنده برده حلقه اولدیغنی گورمشیدك . بوراده ده بونوع حلقه لرك نه صورتله تشکل ایتدیگنی گوره جگز: بونکچون:

اولاً شونی بیلملی لازمدرکه سحاب مضیلری تشکیل ایدن اجزاء فردیه نك جمله سی ایکی قوته تابعدر . بوقوتلرك برنجیسی قوهٔ الی المرکزیه درکه جزؤ فردلری مرکزه طوغری جذب ایدر دیگری قوهٔ عن المرکزیه درکه جزؤ فردلری محور دورانی یه عمود براستقامته گتورمك ایچون ایچرودن طیشاری یه طوغری اجرای تأثیر ایلر. یعنی اولکیسی

جزؤفردلری بریرده طوتمغه، دیگری ده جزؤ فردلری اوسحاب مضیدن آییرمغه خادمدر. ایشـته بو ایکی قوّت خط استواده بر استقامت متخالفه‌ده حرکت ایتمیوب بینلرنده بر زاویه تشکیل ایتدکارندن قطبلرك باصیق اولمسنه سبب ویریبور.

اگر بو ایکی قوّت خط اسـتواده بر برلرینـه مخـالف جهتده بولنورلرسـه بونلردن چیقـان قوّهٔ محصله، خط اسـتوایه قاریشان وَمرکزدن کچن بر اسـتقامت حاصل ایدر. بوندن چیقـان نتیجه اگر قوّهٔ عن المرکزیه غالب گلیرسـه جزؤ فرد مرکزدن اوزاقلاشور. واگر قوّهٔ الی المرکزیه غالب گلیرسه جزؤ فرد مرکزه تقرّب ایدر.

بو تفصیلاتی ایوجه حفظ ایده‌لم.

هر بر جهانك تشکلنده حکم ایدن فعل تکاثف نظر اعتباره آلدیغمز برسحاب مضیده‌ده دوام ایدرسه باقه‌لم اوراده نه‌لر ظهور ایدر. سحاب مضیلرك ایلك تشکلی حالنده حرکت دورانیه تزاید ایده‌جگی جهتله

قوّهٔ عن المرکزیه دخی تزاید ایدر . فقط خط استوا طرفلرنده بو قوّت الی المرکزیه‌یه مقابل گلدیگندن دها زیاده تزاید ایده‌جك اولورسه موازنتی اخلال ایدوب نهایت درجه‌لرده خط استوا طرفلرنده بولنان اجزاء فردیه قوّهٔ الی المرکزیه‌دن قورتولور . بو حالده شو نتیجه استحصال اولنورکه سحاب مضی‌یی تشکیل ایدن اجزاء فردیه‌دن بر قسمی فضاده بر منطقه دها تشکیل ایدر . لکن بو تشکل ایدن منطقه اصل سحابك اطرافنده بر حلقه اولور . صکره بو عملیات طبیعیه تعاقب ایدرك بر چوق حلقه‌لر تشکلنه سبب اولور . وَ بو حلقه‌لر سحاب مضینك اطرافنده حرکت ایدر .

٩

[بو حلقه‌لرك پیکه تحول ایتملری]

بو ماده‌ده حاصل اولان بر حلقه‌یی نظر اعتباره آلالم . مرور اعصار ایله بو حلقه‌ده نه گبی آثار حاصل

اولور : اگر قارئین بو قاروده‌لری دیدیگمز قانون تشکلی اونوتمه‌دیلر ایسه بو تحولی گوزلجه آکلارلر .

ایشته بو قانون سببیله تشکل ایدن حلقه‌نك ایچنده متعدد نقاط اجتماعیه حاصل اولور . بو فعل او حلقه‌یی مختلف اقسامه آییرر . نقاط مذکوره اوزرنده حاصل اولان تکاثف آنلری مدور قیلار . وآنلره یواش یواش برشکل شبه کری ویرر . تحصل ایدن بو پارچه‌لرك جمله‌سی اصل یلدزك مرکزی اطرافنده‌کی حرکتی محافظه ایدر . لکن بونلرك حرکتی اوّلجه یواش اجرا اولنورسه‌ده صکره زیاده‌لشیر . ایشته بو وجهله حصوله گلان نقاط اجتماعیه اوّلکی بیوك یلدزك یاننده دیگر بر یلدز شکلنه گیرر . نصلکه بزم کره‌نك اطرافنده آی پیك ایسه او سحاب مضیئك یاننده‌ده بو نقطه‌لر او یله‌جه پیك اولورلر .

لکن پیکلر او وقتلر فوق العاده حرارتلی وحتی حال ذوبانده اولدقلرندن برکتلهٔ مشعشعه هیئتنده

گوزینور ایسه‌ده طبیعی اوله‌رق خارجلرنده برده تبرد حاصل اولدیغندن پیکك اوزرنده اوكجه‌دن اینجه صکره‌لری گیتدکجه قالینلاشور قشرلر حاصل اولور. کرهٔ ارضده گورینان طوپراقلر دخی بویله حاصل اولمشدر.

١٠

[گونش، شبه کوکبلر]

هر نه قدر گونش بزه گوزه الڭ پارلاق وَالڭ زیاده ضیادار برجرم سماوی ایسه‌ده تشکلات خصوصیه‌سی حقنده‌کی معلومات دخی اوقدر مظلم، اوقدرمغلقدر. شمدیلر جاری اولان علوم رسمیه گونشی مظلم بریووارلاق کبی نظر اعتباره آلوب یالکز اطرافی محیط اولان هوای شمسینڭ آتش ناك اولدیغنی بیان وَبو هوای شمسی یه‌ده (فوتوسفر) اسمنی اعطا ایدییور. بونلردن ماعدا علوم حاضره فوتوسفر ایله اصل نوات شمسی بیننده بزم بلوطلره مشابه اوله‌رق برهوای وسطی اولدیغنی قبول ایدییور. گونشڭ

اوزرنده بولنان لكه‌لر بعضا شبه ظلمز وَ بعضاً شبه ظللی وَبعضاده سیاه قعرینی گوسترمکسزین گوزیکیور .
گونش بیوك بركره اولوب فقط مشتعل وَ مواد اشتعالیه ایله مملودر . گونشك نواتی بیاض درجهٔ حرارته قدر مسخن اولوب سطحنده غازات طائره یانار
گونشده گورینان لكه‌لر سیّار اولوب بونكله برابر تحول دخی ایتمكده‌درلر . شمسك دخی ایکی حركتی اولوب بری حركت دورانیه دیگری حركت انتقالیه‌در. حركت دورانیّه‌سی یگرمی بش بچق گوندر .
خلقت جهان اثناسنده جاذبه‌لر آره‌سنده قالمش برطاقم مـوادّ تکونیـه دها واردرکه آنلر حالا حال ذوبانده اولوب حركتلرینك سرعتلری حسبیله اشتعال ایتمكده‌در . بونلر شهاب ثاقب دینلان شبه کوکبلردر.

— ١١ —

[قویروقلی یلدزلر]

هیئت شناس مشهور لاپلاسك قولنجه وَ بوقارو. دنبری دیدیگمزوجهله جهان، یعنی گونش وَسیارات،

بر سحاب مضی‌دن تشکل ایتمشدر . بو سحاب مضی ابتدا کندی اوزرنده کمال سرعتله بر حرکت دورانیه اجرا ایدردی. اخیراً بو سحابك مرکزنده بر تکاثف واقع اولوب اوراده بر نوات تحصل ایتدیکه اشته او گونشك منبعیدر. صکره یوقاروده دیدیگمز وجهله کواکب وَسیارات سائره حصوله گلدی .

قویروقلی ییلدزلره گلنجه، لاپلاس بونلری مسلك شمسیدن خارج فرض ایدییور . بوندن ماعدا قویروقلی ییلدزلره بر گونشدن دیگر گونشه گیدن بر سحاب مضی گبی نظر ایلیور . لکن لاپلاسك بو فکری شایان اعتراضدر . موسیو بریبویه گوره قویروقلی ییلدزلر مسلك شمسیمزك حاصل ایلدیگی سحاب مضینك پارچه‌لری وَاوته‌ده بروده گزن برطاقم بخار ییغنلریدر .

شورایه قدر مطالعه ایتدیگمز معلوماتدن تشکل جهان حقنده اولدقجه اساسلی بر فکر اجمالی آلنور .

تشکل جهان حقنده ویریله‌جك معلوماتی

اقسامه تقسیم ایتمکده مقصدمز صکرددن بو بابده
برزبده یاپیلوب جهانك تأسسی حقنده بر فکر
و مطالعه‌یه مالك اولمیان اخواننزه بو فکر اهمی
قولایجه آکلاتمق ایچون ایدی . بو حالده تشکل
جهانی (لاپلاس) ك رأینه گوره بر دها وَ اجمالاً
ذکر ایده‌لم :

« (لاپلاس) ك تشکل جهان حقنده‌کی فکری
« سماده (قوزمیك) دنیان برماده‌نك تکاثفی در .

« فرض ایده‌لم که جهان خلق اولمه‌دن اوّل
« سماده برسحاب مضی بولنسون وَ بونك حرکت
« دورانیه‌سی غایت بطی اولسون . اشبو حرکت
« دورانیه سببیله سحاب مذکورك وسطنده وَدها
« ایوسی مرکزنده برنقطه حاصل اولورکه آکا
« (نوات) یعنی (چکردك) نامی ویریلور .
« بوچکردك شمدیکی گونشدر . تکاثف دوام ایتدکجه
« بالطبع حرکت دخی تزاید ایده‌جکندن بو تزاید

« حرکت، سحاب مضینك قطبلرینی باصدیروب خط
« استوا طرفلرینی یایمشدر .
« بو آرالق بوخط استوا طرفلرنده بر طاقم
« منطقات بخاریه حاصل اولدیکه بونلر مرکزدن
« مختلف مسافه‌ده ایدی . بو منطقاتدن‌ده آیری
« آیری نوات حاصل اولدی . وَ بو نواتك جمله‌سی
« دخی شمدی گونشك اطرافنده دائر وسائر اولان
« کواکب وسیّارات سائره شکلنه گیردی . یکی
« اولانلرك دخی اطرافنده عینی قاعده جاری
« اولمشدر . »

ایشته بوز بده تشکل جهانك الڭ گوزل بر تعریفیدر .

تم

مطبعهٔ ابو الضیا

کتابخانهٔ ابو الضیا

اطلاق الافکار فی عقد الابکار

مشاهیر معاصرین ادبادن
ادهم پرتو پاشا مرحومك
اثر برگزیده سیدر

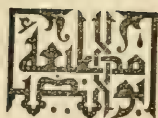
تمثیل ثانی

معارف عمومیه نظارت جلیله سنك رخصتیله

قسطنطنیه

۱۳۰٤

مطبعهٔ ابو الضیا

اطلاق الافکار فی عقد الابکار

دیباجه

بسم الله الرّحمن الرّحیم

ای مغلوب عادت وَمجذوب شهرت اولان ابنای آدم ! تابکی صحایف نظر واستدلالمزی رنك غرضله تلویثـه وَنیجه‌یه‌دك قبـایح اغراض وعاداتمزی نظر واستدلال ایله تغییر وتزیینه چالیشه‌لم! اون طقوزنجی عصر وسایط عدیدهٔ اتصالات ایله عادات وافکاری یکدیگره تقریب وَبو تقریبله افکارك برلشمسنه مقدمهٔ موفقیت ترتیب ایلدی . شمدی‌یه قدر جلائل همت وَمقـاصد خدمتمز وطن وملت دیدیگمز برجزوئه مخصوص ایدی . الآن سـوق طبیعتله عالمك وطن

مشترك اولدیغی وعموم ابنای آدم ابنای وطن
حکمنده بولنوب سعادت وسقامتمز اتحاد واختلافمزله
وجوده گلدیگی لایقیله بیلنه‌رك من بعد توحید افکار
ایله عمومه خدمت اولنمق لازم گلدی .

جهت جامعهٔ جنسیت جمیع ملل بیننده بالطبع
مستلزم انوست ایکن گاه ادیان وعادات وگاه اغراض
سادات ایله دنیانك هر گوشه‌سنه برر درلو تخم معادات
سرپیله‌رك آنلرك ثمره‌سیله دماغ انصاف واعتدال
حالیا افساد واخلال اولنمقده‌در .

بدویتله تعیش افراد انسانیه‌یی انفراد وانقطاعه
ومدنیتله تمکن اتحاد واجتماعه داعی اولوب عالمك
حصول ترقی وکمالی ایسه تلاحق افکار وآثار ایله
وتدنی وزوالی تشتت آراء واعتقادات ایله حیز حصوله
گلدیگی ملل واممك هیئت حاضره‌سندن آ گلاشیلور .

ای عقلای دوران! گلك سزگله بو بین البطلان
طریق تعصب وتشتتی ترکله تحری حق وحقیقت
وادیسنده بی غرضانه اجالهٔ افکار وتصحیح اعتقاد
عوام ایچون بذل بضاعهٔ اقتدار ایلیه‌لم .

وهر بریمز خط استقامتی بولندیغمز نقطه‌دن دائرهٔ تقربه طوغری چکوب نقطهٔ اجتماعی مرکز اتخاذ ایله‌رك وبو تقریبله جوهر پاکیزهٔ انسانیتی اعراض اغراضدن تطهیر ایدرك تعاون وتناصرله مقصد اقصای تامیته گیدملم . اشته بونیت خالصه ایله بوعاجز قلیل البضاعه دسترن براعه اوله‌رق اوّل باوّل امر تناسله کیفیت توسلده‌کی وجوه شتانك احسننی ترجیح یولنده مسموع ومشهودم اولان حال وقالی محکمهٔ وجدانمده بالتدقیق ویردیگم فذلکه‌یی عرضهٔ نظر اولی الالباب ایلدم. درك وازعان وعرض وبیانده‌کی نقصانمك تصحیح واکمالنه بذل نقدینهٔ احسان بیورلمسنی وجرح وابطال طریقنه گیدیلور ایسه ستمزده سود مند خامه ایله بوساحهٔ بیضای بیانه چیقلمسنی نیاز ایلرم والله المستعان .

فی شهر رمضان ١٢٨٦ ادهم پرتو

مقدمه

بو عالمده انسان ایچون فرض وتقدیر اولنان وظایفك الڭ اهم واقدمی بقای شخصیسنه وایکنجی درجه‌ده بقای نوعیسنه خدمتدر، زیرا بو ایکی وظیفه‌نك ایفاسی قید شهوتله جبر طبیعی تحتنده‌در. مثلا جناب نقشساز کائنات طبایع حیواناته آتش اشتهایی مسلط اتمیوبده علت جوع وعطشك دوا. سنی عالل سائره گبی تجربه وتحری یه واسباب تناسل مطلقا تدبیر وتصوره محتاج اوله ایدی مخلوقاتده بقا ممکن اوله‌ماز ایدی، چونکه حیوانات عموماً وانسانلر بعض احوالده بو احتیاجی بیلوب ومقابلنی بوله‌میه‌رق تلف ومضمحل اولمق مقرر ایدی. اشتها دیدیگمز تمایل طبیعی هر جنسه کندو غداسنی بولدیره‌رق بقای شخصی یه مجبوراً خدمت ایتدیردیگی گبی کمال

شور و شغبله اسباب بقای نوعی یه دخی توسله مجبور
ایتمکده‌در . خالقك مقصدی حوصلهٔ امکان مساعد
اولدیغی قدر انواع مخلوقاتك تزایدی اولدیغی بو وا -
سطهٔ اجبارك قوت وعمومیتندن آکلاشیلور . امدی
طبیعتك بو تنبیهنه قارشو هرقنغی مذهب، خلقی تجرّده
دعوت ایدر ایسه عدم اصابتی مرتبهٔ وضوحده
قالور . بوراسی جای نظر دکلدر . اصل موقع بحث
وجدل مدنیتله تعیش ایتمك شانندن اولان جنس
بشرك اسباب تناسله صورت توسلنده اولوب اوده
تاریخلرك یتشه بیلدکاری زماندن عصریمزه دکین
اقطار عالمده اوضاع عدیده ایله اجرا اولنه کلمشدر .
شویله که ناسك قسم اعظمی اکثر اوقاتده نکاح
معروفله تزوّج ایتمکده ایدیسه‌لرده برخیلی اقوامده
بوکیفیتی طرفینجه برنوع مجبوریت آلتنده طوتمیوب
بلکه ذکور ونسوان میلان طبیعیلرینه بالتبعیه
یکدیکریله استدکاری قدر آمیزش ایدرك بعد قضاء
وطر هرکس حال وسبیلنه کیدر وعمومی حاصل

اولان ذرّياتى وطن اولادى تسميه ايدرلر ايدى .
وعصرمزده معروف اولان تعدد زوجات مثللو بعض
ماتدده تعدد زوج جائز ايدى . اشبو انواعك
هر بريسى گاه طبيعت سادهلگيله وگاه مقدّمات
علميه سرديله وگاه صرف اعتقاد اوزرينه اتخاذاولنمش
اولديغى تتبع اخبار اسلاف ايدنلره معلومدر . عقول
وامزجهنك تفاوت واختلافى هركسك قواعدعقليه
ايله برحقيقته وصولنه مانع اولديغنه وزوالّى انسانلر
على الاكثر مغلوب اغراض وعادات اوله گلدكلرينه
بويله ادلهسى طبيعتده موجود عمل واعتقادده بيله
كلمهٔ واحده اوزرينه جمع اولهمدقلرى دليل جليدر.
بز بوعاداتك اوائلنى نقصان مقدّمات علميه واواسطنى
مقتضاى تعصبات دينيه ديهرك، والحاصل حكم زمان
ايله تأويل ايليهرك اصحابنى معذور وبو جهتلرجه
كندومزى وارستهٔ قيد قصور عد ايتمكده ايسهكده
بزدن صكره احوال وافعالمزه امعان نظر ايدنلر عندنده
هنوز جملهٔ سابقهدن تميز ايدهمديكمز تبين ايدر .

زيرا مناسبات عديده ايله الآن يكديكره متناسب ومربوط وبلكه خالط ومخلوط بولنان اوروپا وآسياى صغرا وسواحل آفريقا اهاليسى مخالفت اديان ملا-بسه‌سيله قواعد عقايه‌يى دخى يكديكرى تخطئه بولنده تغيير واستمال وحتى برنجه مسائل اعتقاديه‌يى چكوب چكشديره‌رك هركس زعمنجه كويا حكمتـه توفيقاله طرف ديكرى تزييفه اعتنا ايتمكده‌درلر . مسائل مذكوره‌دن بريسى پوليغامى (كثرت نكاح) ومونوغامى (وحدت نكاح) قضيه‌سى اولوب بو بابده قالاً وقلماً رسيدهٔ كوش تحقيقمز اولان مباحثات ومناظرات اون اوچنجى واون دردنجى عصرك زعم وظنوننه ملحق برطاقم سفسطهٔ ناحق قبيلندن اولمسيله وبو درلو عادات واعتقاداتك تدقيقى قبول واتخاذندن صكره بولنديغنه باقيلور ايسه جمله‌سى تماٸل بعدالوقوع قبيلندن بولنمسيله تماميله شيمهٔ انصاف واعتداله موافق برقول واثق كوريله‌مدى . يالكز خلقتده‌كى عدم مساوات جهتيله هيئت اجتماعيهٔ انسانيه‌ده فعله كتورلمك محال كورنديكندن طولايى مال خوليا قبيلندن

عد اولنان هیئت اجتماعیهٔ افلاطونیه‌ده بومسئله مهما
امکن قاعدهٔ طبیعة توفیقاً موقع بحثه قونلمش وَاوروپا
فیلسوفلرندن بعضیلری دخی اقوام شرقیه‌نك مذهب
ومشربلرینجه تجویز تعدد نکاح ایلدکارینی رجالده قوت
وَنسوانده کثرت ملاحظه‌سیله تاویله‌قدر جسارت ایلمش
ایسه‌لرده اکثریسی حسب العاده خواقین قلوب اولان
خواتین صنم سیماله قربان اچـون حقیقتی قربان
ایلکده اولدقلری گی تقلیده مائل وَتحقیقده متساهل
برنیجه ذوات مستجدة الخصائل دخی (اوروپا افکاریدر)
دیو بو مسئله‌ده ترجیح بلا مرجح قبیلندن اوله‌رق
وحدت نکاحك رجحانه قائل اولمقده‌درلر . اوروپا
اهالیسی حال حاضر ترقی وتربیتی برآیینی قبـولدن
اوّل قزانمش اولسـه‌لر ایدی بی شـبهه خرسـتیان
اولمیوب ارکان واحکامی قواعد عقلیه‌یه دهـا اقرب
وامس بر مذهب اختیار ایدرلر ایدی. علمای افرنجك
دین طبیعیدن ماعدا هیچ بر مذهبی قبـول وتقلیده
تنزل ایلدکلری بو مدّعایه دلیل قویدر .

گورمزمیسکه‌که فوائد وعوائق مادّیه و معنویه

دامنگیر عزیمتلری اولمدیغی حال ومحلده بدرقهٔ علم
وعرفانه تبعیتله طریق مألوف معتقداتی ترك ایدرلر
وهرکس کندو مذهبنك امامی اولوب بالطبع تقلید
وتعصبه محل قالمدیغندن دهری اولمیانلر بیله توحید
باریدن ماعدا محللرده ایشك چیقارینه گیدرلر .
اوروپالولرك هیئت اجتماعیه‌لرنده نسوانك حائز
اولدقلری مقام ناز ونفوذ آنلره دائر خصوصاتده
افکار رجالی تغییر وهیچ اولماز ایسه سوز صاحبلرینه
التزام سکوت ایتدیره‌جك درجه‌ده تأثیر ایلمکده‌در .
مقام محبوبیته نام‌لایم بر قولك قائلی مجالس ومحافلده
بوسلاطین ستم آیین اقالیم جمال طرفلرندن مظهر حقد
وحقارت اوله گلدکاری گبی هرکس محبوبه‌لرینك
جلب قلبنه بالطبع چالشمغه مجبور اولدیغندن آرتق
بو یولده ماحصل بضاعه‌سن بذل وایثاره وسیله
جوی اولان گروه عشاق ذوی الاشواقك هجوم
وهیجانیله مبتلای انواع شماتت اولمق مقرردر .
مشهور برنجی ناپولیونك طائفهٔ نسوانه تمایلی حد
اعتدالده بولندیغی بیله استغراب اولنه‌رق ، حتی مشاهیر

خواتین افرنجیه‌دن برینك (مادام استایل) [۱] برمجلس رسمیده مشار الیهه خطابا «ایا قادینلردن نه صفتلرله موصوفه بولنان نزد شاهانه‌کزده مقبولدر؟» سؤالنه «خانم ولود اولان» جواب مفید ومختصریله اجابت وقادینلرك وظیفهٔ مخصوصه‌سنی اشارت ایلمشدر.

اوروپا قادینلرینه بو حقیقتی بلاتخ سویلمك ناپولیون اولمقلغه مخصوصدر هیهات!

معلوم اوله که احکام طبیعتی کشف ایچون ینه طبیعته مراجعتدن غیری طریق سدید اولمدیغندن بو رساله‌ده مقصد اصلی مسئلهٔ مذکوره‌یی قانون طبیعته مراجعتله حل ایتمك اولوب بو بابده برمنوال مشروح برچوق تزییف واعتراضه تصادف وتصادم اولنمق امر مقرر ایسه‌ده بنده (حقیقت خانمك) عشق وسوداسیله بوداعیهٔ پرداهیه‌یه گرشمگه جسارت وکلمات آتیه ایله اثبات مرامه مبادرت ایلدم.

[۱] فرانسه مالیه ناظری اسو بچره‌لی مشهور نکه‌رك کریمه‌سی برمنشیهٔ مشهوره‌در.

مقصد

س — انسانك اقدم وظايفى بقاى شخصى ونوعيسنه خدمتدر ديورسك بو صورتده تزكيهٔ نفسى ايچون اختيار تجرد وعزلت ايليان مردان باهر العرفانه نه درسك خطاده ميدرلر ؟

ج — بى شك و بالوجوه .

س — عجايب، نه صورتله ؟

ج — خالقك مرادى ترك وتعطيل اوله ايدى كمسه‌يى جهانه گتورمزدى .

س — آنلر ترك و تعطيل اصحابندنميدرلر ؟

ج — وظيفهٔ تناسل وتناصرك تاركى واصل طريق تهذيب اخلاقى گورميوب بويولده گريوهٔ خواب وخيال سالكيدرلر .

س — اصل طريق تهذيب اخلاق ندر ؟

ج — فتواى طبيعتدن آله‌رق هرحالده وجدان صحيح اوزره عمل وحركت ايلمكدر .

س — بقاى شخصى‌يه خدمت فتواسنى طبيعت

جبراً ویرمکده اولدیغنـدن تحرّی ومراجعت لازم دگلسه‌ده بقای نوعیده حال بویله دگلدر .

ج — عینیله بویله‌در .

س — واقعا اسـباب تناسله توسّـل ایچون طبیعتده یالگز بر اشتها وار ایسه‌ده صورت وکیفیتنی تصریح وتعیین ایچون بر علامت یوقدر .

ج — تناسله خدمت وظیفه‌سی طانندقدنصکره بشقه علامت تحریسنه لزوم وارمیدر؟ آرتق امکان مسـاعد اولدیغی قدر ایفای وظیفه ایتمـلی وَامتناع طبیعی ظهورایتمدکجه بلا تعدّی طریق تکثیر تناسله کتمليدر .

س — امتناع طبیعی ندر ؟

ج — حالاً وَمالاً وَموقعاً ایفای وظیفه‌یه‌مقتدر اوله‌مامقدر . عنّین ومجنون وَمفلس ومحبوس گبی .

س — تعدّی ندن عبارتدر ؟

ج — غیرك حقوقنی اضاعه‌در .

س — بو بابده غیرك حقوقی نه مقوله شیلردر؟

ج — بونده نظر ایکیدر: مثلا نفسنی بر رجله تمکین وتزویج ایلیان بر مرئهٔ بالغه زوجنك حقوقی تحتنده اولدیغندن آکا غیر طرفدن رضالی رضاسز تعرض حرامدر. وَبر مرئهٔ ایله تزوّج ایدن رجل بالغ آنك انفاق واکساسیله وظیفهٔ تناسلنك عدم تعطیلنه مجبور بولندیغندن خلافی ممنوعدر.

س — مادامکه مقصد یالکز تناسلدر، بوحالده موجب حرمت قالمیوب اشتراك زوجات جائز اولمق لازم کلور.

ج — بومسئله‌یه جواب ایچون بحثی بر آرالق جهت اخرایه دوندرمك لازم کلدی. معلوم اوله که جناب‌حق انسانه هرحالده بدرقهٔ حقیقت وحقانیت اولمق اوزره کندو حکمتندن برشعله اوله‌رق عقل وتمییز احسان ایلدیکندن کرهٔ ارضك تصرفی مطلقا آکا عائددر. وَبو تصرّف دیدیکمز اشیایی ماوضع لهنه وضع وترتیب وَمحصولات طبیعیه‌یی واسطهٔ عقلله اکمال وتزیید وَالتزام عدل وحقانیتله حقوق

عامّه‌یی تأمین ایلیه‌رك احوال آدم واشکال عالمی شو
گوردیگمز حاله وَ بلکه الی غیرالنهایه برزروهٔ اعلای
کماله ایصالدر. مثلا، دنیاده یالکز برآدم تصوّر اولنسه
بو وظیفهٔ ترتیب واکمال آ کا عائد اوله جغندن دنیا
جمیع مشتملاتیله آنك دست تصرّف واستقلالنه تسلیم
اولنمق وَایکی اولسه‌لر ایکی یه وَاوچ اولسه‌لر اوچه وَکذا
وَکذا تقسیم قلنمق قانون طبیعی مقتضیاتندندر. فقط
هیئت اجتماعیه تزاید ایلدیگندن ملل وامم آراسنه
انقطاع دوشدیگی گبی برملتك بیله کلّ یوم وفیات
وتولداتنه نظراً بهر دقیقه حصهٔ جدیده افراز واحراز
اولنمق لازم گله‌جگی جهتله هیچ بر وقت محلولات
بیانمك وَ بیلنسه‌ده تقسیمدن فراغله تصرفه ال اورلمق
ممکن اوله‌مازدی . وَ برده علم وعملده مساوات
اولمدیغندن قابل وناقابله حصهٔ متساویه اعطاسی
مدنیتك عدم ترقیسنه وَ بلکه کلیاً خرابنه باعث
اولوردی. بناءً علی ذالك عالمدن حصه‌دار تمتع اولمقلق
امتیازینی یالکز آدم بولنمقلقله احرازه جواز ویرلیوب

بر استحقاق شرطی اورطه‌یه قونلدی. اگر بویله اولمیو.
بده هر شیده اشتراك اولنمش اولسه ایدی سعی واجتهاد
اساسیله باطل اولوب عالم بوهیئته گلەمزدی .

انواع استحقاق اوچدر بری طبیعیدر احیای
اموات و (پرده‌میرا وكوپاسیون) گبی، ایكنجیسی نقل
استحقاقدر بیع وفراغ وهبه گبی، اوچنجیسی استحقاق
ارثیدر كه برصاحب استحقاق اولك جزؤ ویا قریبی
بولنقدر: عصبه وذوی الارحام گبی . ایمدی استحقاقات
ارثیه‌نك طوغریجه اصحابنه وصولی یالكز صحت
ومضبوطیت نسبله ممكن اولوب و الا زیدك امـوال
واملاكی عمروك اولادینه كذا وكذا كتمك گبی بیك درلو
حقسزلقلر واقع اولمق مقرردر . بوصورتده قادنلرجه
تعدد ازواجه مساعدهٔ طبیعیه اولمدیغی تبین ایدر .

س — مادامكه برطرف ایچون بالطبع تعدد
ازواجه جواز یوقدر، آرتق مقتضای حقوق انسانیه
مساوات دگلمیدر ؟

ج — حقوقك هر بری بروظیفه‌یه مقابل اولمق

اصول وضع قوانیندن اولوب بوده قانون طبیعیدن آلنمش برمعنادر . بوصورتده حقوقك تعینی دائرهٔ وظایف نسبتجهدر . مادامکه امر تناسلده رجالك وظیفه‌سی وسعی قدر اکمك وَنسوانك وظیفه‌سی حوصلهٔ استعدادی قدر بتورمك اولدیغی بدیهیدر . وَبو ایکی وظیفه آراسنده حقیقةً بون بعید واردر . آرتق مساوات صحبتنه محل یوقدر .

س — بو ایکی وظیفه آراسنده تفاوت نه‌وجهله‌در؟

ج — برمرئهٔ حامل طقوز اون آی حمله وَبر. چوق زمان نفاسله مشغول و معطل طورمق طبیعیدر. رجالده حال بویله اولمیوب اکثریا بلوغندن انحطاطه دکین همانکه هروقت ایفای وظیفه‌یه مستعددر .

س — بوصورتده زوجی طول مدت خسته وغائب بولنان برقادین وظیفهٔ تناسلی تعطیل ایتامك ایچون ولدك نسبی مخفی قالمیه‌جق صورتله دیکر برکمسنه ایله موقتاً تزوج ایتمکده جائز اولمیدر ؟

ج — زوج غائب ایسه کلمك وَخسته ایسه کسب عافیت ایلمك احتمالی بولنمامقدر. زیرا مادامکه

برمرئه ایکی رجله قارشو وظیفهٔ تولید وتناسله بالطبع مقتـدر دگلدر، آرتق آنك ايچون زوجينك جمعی جائز اوله‌ماز .

وَ برده آنفا بیـان اولندیغی وجهله حقـوقدن هربری بر وظیفه‌یه وَوظائفدن هربری برحقه مقابلدر . ایمدی زوجله زوجه آراسنده بالمقابله حقوق ووظایف واردر. زوجك زوجه‌یه قارشو وظیفه‌سی انفاق وَاکسا وَوظیفهٔ تناسـلنی عدم تعطیلدر . وَ بو وظـایفه مقـابل حقوقی ، وظایف مشروحه‌سـنده حکم طبیعی موجبنجه تفریقی ایجـاب ایده‌جك قصوری اولمدقجـه مرئه‌یی تحت مقاوله‌سـنده طوته‌بیلك وَ امور داخلیـهٔ بیتیه‌سنه نظارت ایتدرمـك وَادراك عللوامراض حالنده معاونتنه مظهر اولمقدر. وَزوجه‌نك وظیفـه‌سی زوجنك حقوقی وَحقـوقی زوجينك وظیفه‌سیدر. والحاصل زوجله زوجه عینیله مستأجر واجیر گیبدرلر. ایمدی شرایط مبسوطه‌یی متضمن بر مقاوله‌نك فسخنه ینه شرایط مذکوره‌نك فقدانندن غـیری بر شیٔ سـبب مشروع اوله‌ماز .

فقط ابتدای مقاوله‌ده استمرار مراد اولنمدیغی تصریح
قالنور ایسه بعد قضاء وطر طرفین سربست قالورلر .
شوقدر وارکه تشویش نسب محظورینك دفعی ضمننده
مرئه عـدت بکلمکه وَرجل دخی ولد ظهـور ایتمز
ایسه یالکز عدت مدتنده وَظهور ایدر ایسه بر قاعده
اتفاقیه ضامن قالمق طبیعیدر . خلاصهٔ کلام بوراسی
طرفینك مقاوله‌سـنه تابع بر معنادر . اگر مقاوله‌ده
لاجل التعاون بر بیت تشـکیلی ایچون استمرار مراد
اولنمش، یعنی علی الاطلاق قبول زوجیت قلنمش ایسه
آرتق ادراك علت وَ بردرجه‌یه قدر ضروری غیبوبت
موجب مفارقت اوله‌ماز .

س — بوصورتده نکاحك عقد وحلی طرفینك
اراده و اختیارینه منوط اولمق لازم گلور ؟

ج — واقعا نکاحك عقدی طرفینك ایجاب
وقبولندن عبارت ایسه‌ده حلی عقدك شرائطنه تابعدر.

س — تعدّد زوجاتك برمحظوری دخی (فامیلیا)
تشکیلنده اس الاساس اولان محبت زوجینك بالطبع
عدم حصولندن ناشی اول خاندانك اسباب رفاهیت

ومعموریتی تأسس ایدەمیەرك نهایة الامر کوچیه
حالی تحقق ایتمك وَ بین الاولاد والدەلرینك منافسەسی
اثری اولەرق بجای ائتلاف وجوه اختلاف ظهور
ایدرك بوده بشقەجه اوخاندانك برکشته وپریشان
اولمسنه سبب اولمق خصوصلریدر. بوکا نه دیرسین؟

ج — بو مقدمهٔ فاسده قبول اولنور ایسه آرتق
آکا برچوق نتایج فاسده ترتب ایدر. اوّلا، تشکیل
بیت ایچون لازم اولان محبت دکل بلکه حقوق
طبیعیهٔ زوجیەیه رعایت ومطاوعتدر. زیرا اویله
عاشق ومعشوقه درجەسنده یکدیکره مائل ومستهام
اولان زوجین دائما حقوق ووظایفی یکدیکرینك
آرزوسنه فدا ایتمکه مجبور اولەجقلرندن آنلردن
معاملات ناز ونیازدن بشقه دنیا وآخرته نافع
هیچ برعمل امید اولنەماز. حتی مبادیٔ حال
زوجیت اکثریا بویله اولور، وَ بعداللتیا واللتی عقل،
بخار شهوتدن قورتیلوب حال اعتداله کلدکدنصکره
تدبیر امور بیتیەیه مباشرت اولنور. اشته بورعایت
ومطاوعتده طرفین کندو وظایفنی لایقیله تصوّر

ایله‌لری طبیعی الحصولدر . فامّا بعض ناقصه، انسا ـ
نیت وَ وظـایف انسـانیتی ملاحظه ایده‌میـه‌جك
درجه‌ده اغراض شهوانیه‌یه مغلوب بولنـور ایسـه
بونك حال وشـانی احکام طبیعیه‌دن عد اولنـوب
مقام دلیلده سرد اولنمق لایق دگلدر. بلکه بومقوله
لره هرنه یولدن مناسب ومؤثر گوریلورایسه وظیفه‌لری
اوزرینـه اخطار واجبار لازمدر . اگر انسانلرك
افعالی میزان عقل وحکمته عرض اولنمیه‌رق مجرّد
نفسلرینك میل وانجذابیله مشروع وَیاخود معذور
طوتلمق لازم گلسـه دنیاده جنـایت اسمی بی مسمّا
قالور . ثانیاً اولاده توارث ایده‌جك حقد وحسد
قضیه‌سی دخی آنف البیان مقدّمهٔ مجروحه‌نك تحقق
حالنده توّهم اولنه‌رق بوایسـه حسن تعلیم وتربیه
عندنده ممتنع الحصولدر. زیرا حقوق انسانیه‌دن دها
اخص اولان حقوق اخوّتی درك و ازعان ایده‌میه ـ
جك درجه‌ده علم وتربیتدن عاری براقلان برولددن
هیچ بر وظیفـه‌نك ایفاسی امید اولنـه‌ماز . آرتق
اومقوله‌لر حیوان عدادندن معدود اولوب حاللری

کذلك انسانلره دائر برقانون عمومییه پیش نظر اعتباره آلنمامیدر . وَ بوراسی قضایایٔ مسلمه‌دندرکه هیچ برشرع وقانونده جهل عذر اوله‌ماز . ایمدی تربیت اطفال ایچون مکتبلر تکثیر وَ درسلر توسیع اولنسون یوقسه والده تربیتنه قالان اطفالك وای حالنه ! ثانیاً وجود انسانی اصل وَ مقصود بالذات اولوب مدنیت و بدویت وَ ترقی وتنزل آکا مترتب فرع وصفات قبیلندندر . ایمدی برصفتده نقصانیت ملاحظه‌سیله ذاتدن صرف نظر ایتمك اصلی فرعه فدا ایتمك دکلمیدر ؟ اشته بین البطلان برنتیجه دها.

س — هایدی ارخای عنان قبیلندن اوله‌رق بو قضایانی مسلم طوته‌لم . بوصورتده بررجل کندو زوجه‌سنك دفع ارزو واحتیاجنه کافی اوله‌بیلور ایسه دیکرنیده آلسون وَ الا بریله قالسون ؟

ج — معلوم اوله‌که طبعاً احتیاج دنیلان ارزوی مطلق دکلدر. بلکه تناسله وسیله اولان اشتهای مبر- مدرکه‌حملك وقوعیله‌برابر درجهٔ تقاضادن ساقط اولور. یعنی حامل اولنجیه قدر برمرتبه‌ده اولان آتش اشتها

اطفا اولنه‌ماز ایسه وجودجه بعض علل وامراض
ایراثنه باعث اولمق احتمالی وار ایسه‌ده بعدالحمل
احتیاجات جعلیه درجه‌سنده بیله قالماز . گورمز ـ
میسڭکه حیوانات علی العموم وقت تناسلده ارککلرینی
قبول ایدوب وَ منع کاملی ایله منع اولنسه‌لر هلاك
اولورلر ایکن حامل اولدقلری گبی بالآخره ارککدن
فرار ایدرلر، زیرا ذی تصوّر اولمیان حیواناته گوره
اشتهاسز وقاع ازادر . وَ بعدالحمل اشتهای صادق
طبعاً محالدر .

استطراد

معلوم اوله‌که بومسئله‌ده ایراد اولنان ادلهٔ
واعتراضاتك نظر تدقیق ایله منشائی تحرّی اولنور
ایسه آڭلاشیلورکه هرکس ایجاب واساس نکاح
ووقاعی دفع تقاضای شهوانیه‌دن عبارت گوردیگندندر .
زیرا عموماً رجال کثرت زوجاتی تجدّد وتلذّذ ضمننده
وَنسوان زوجلرینی کندولره تخصیصی ینه داعیهٔ
شهوانیه‌دن عبارت اولان قسقانمق یولنده استرلر .
وَحتی زوجین بیننده مساوات آرایان بعض کیمسه‌لر

دخی بوز عمله اجالهٔ افکار ایتمکده‌درلر . حالبوکه
بونك ایکیسی دخی دائرهٔ حقیقت وحقانیتك خار-
جنده اولمسیله قبول وترویجی بجا دگلدر . مثلا
رجالیتده علاقه‌سی اولیان اصحاب ثروت ویسارك
نکاح وشرا ایله تزوّج وتسرّی ایلدکاری وکندولری
عاقر وعاطل بولنان خواتین دخی زوجلرینك تولید
وتناسله مستعد جاریه‌لری وار ایکن ملاقاتدن مما-
نعت یولنده گزندکاری همان عمومی برحال دنیاه‌جك
قدر کثیر الامثالدر . بو ایسه مایهٔ انسانیی اضاعه
واحکام طبیعتی فاحش صورتله سوء استعمال ایکن
هیچ برعاقل منصف بونلره دائر ایراد مقال ایلمز .
تناکحدن مراد تناسلدر آرتق بررجل دائرهٔ اقتداری
مساعد اولور ایسه هردفعه‌ده وقاعی حمل وتولیده
مستعد برمرئهٔ غیر منکوحه ایله اجرا ایدرسه حقیله
ایفای وظیفه ایدرك مصیب ومثاب اولور . وکذا
وظیفهٔ تناسلی تعطیلدن بشقه برشیئه مقتدر اوله‌میان
رجال الندە اسیر بولنان احرارك دخی نفسنی تخلیص
واهانه تزوبجه اقتداری طبعاً تسلیم اولنور .

نیجه ظالم وبی انصاف واردرکه زوجه وَیاخود
جاریه‌لرینک آب وتاب وطراوتنه خلل کلمامك
ایچون گونا گون اسباب ووسایطله حملی منع ایده‌رك
کیف ما اتفق و اقع اولور ایسه اسقاط و اضاعه
ضمننده بیچاره آنالری اجبار ایدرك بعضا ایکی باشلو
قتل نفسه باعث اولدقلری حالده ینه سیمالرنده اثر
تأثر گورلمز. واویلا ! وَبر نیجه صورتپرستانده طغیان
طبیعتی تغییر حقیقت مرتبه‌سنه قدر گتوروب محبت
غلمانی موانست نسوانه ترجیحاً اختیار وَبو وادیده
نظماً وَنثراً نیجه مغالطهٔ غلیظه ایرادیله وایه‌دار نظر
و استدلال اولمیان برطاقم قلوب ضعیفه اصحابنی کندولره
پیرو ضلال ایتمکده‌درلر. عقل سلیم وَطبع مستقیم
اصحابنه گوره بونك هجنتی بین وَطبعاً وَعقلاً حرمتی
استدلال هیّن اولدیغندن آکا دائر مقدّمات رد
و ابطال سردینه حاجت یوقدر. فقط اعادهٔ ذکرینه
تنزل اولندیغی افادات آتیه‌یی تفهیم ایچوندر. شویله‌که:
اصحاب نظر عندلرنده معلوم و مسلمدرکه گرك اسقاط
جنین بلیه‌سی وَگرك بویله وادیٔ غیر عادیده اجالهٔ

افکار اشتها اولنمسی محافظهٔ افراد واخلاقه دائر
قوانین موجوده ومقتضیه‌نك وضع واجراسنه چندان
قوّت واهمیت ویرلمدیکندندر . حال بوکه بر هیئت
اجتماعیه اجزاسندن بولنان بر فرد جمیع توابعیله
اول هیئتك سرمایهٔ ثروت وسعادتندن معدود اولمق
جهتیله مال وملك وَاولاد وعیالنك رقبهٔ تصرفنك
کندویه اختصاصی مطلق دگلدر . وَبلکه یالکزلق
عالمی گبی نفسنه بیله تصرّفی علی‌الاطلاق اوله‌ماز .
بر آدم سالك ملکنه منسلك خانه وَباغچه وَترلاسنی
اجزاسندن بولندیغی هیئت اجتماعیه‌نك فائدهٔ
عمومیه‌سی قاعده‌سنه تطبیقاً تصرّف ایدر . چونکه
حقوق عامّه‌یه رعایتله حقوق خاصّه حاصل وَعکسی
حالنده حقوق وامنیت اساسیله محو ومضمحل اولور .
شویله که : بر آدم خانه‌سی محله‌نك وضعنه وَنظافت
وطهارتنه والحاصل جیراننك صحت وسلامت ومنفعتنه
اویره‌جك صورتده انشا ایده‌بیلوب یوقسه یالکزلق
عالمی گبی یالکز کندو مراد ومنفعتجه تأسیس وبنا
وَیتشمش بر باغچه وَیا اورمانی ضمننده دها اعظم بر

فائده گوسترمدکجه والحاصل هیئت اجتماعیه‌نك رای
ورضاسنی آلمدقجه قلع و افنا وترلاسنی مرعا ومرعایی
ترلا ایده‌مز. وکذا اولاد وعیالنك تربیت واصلاح
احوالی خصوصنده قانون طبیعیدن ماعدا قواعد
موضوعهٔ ملیه‌یه اتباعه مجبور اولور. زیرا بونلرك
هربرندن هیئت اجتماعیه‌یه عائد فائده واردرکه آنلرك
اضاعه‌سی شرعاً وعقلاً مسئولیتی داعیدر. بوصورتده
برآدم گرك طبیعی وگرك اکتسابی هرنه بضاعه‌یه
مالك ایسه آندن هیئت اجتماعیه‌یه عائد فائده‌یی غیب
اتمیه‌رك تمتع ایده‌بیلوب یوقسه سرمایهٔ ثروت عمومیه‌
یی کندی هوای نفسانیسی ضمننده اسراف وافنایه
مأذون اوله‌ماز. ایمدی محصولاتك اعزوانفعی اولان
جنس انسانك تکثیرینه وآنی ومایه‌سنی اضاعه‌یولنده
بولنان افرادك منع وتحذیرینه چالشمق حسب الولایه
حکومتك اقدم وظایفندن اولماسیله بالاده بسط
وبیان اولنان فسادات وسوء استعمالاتك هربرینی
قویاً وقطعیاً منعه کافی اصول ووسایطله اورته‌دن
قالدیرلمق واجبه‌در .

س — انسانك حیوانات سائره‌دن بوجهتله دخی تمیزی واردر . شویله‌كه جماع ووقاعلری اویله بر زمانه مخصوص اولمیوب علی الدوام تمتع ایتمك استطاعتنده درلر. گرك رجال وگرك نسوان هرزمان وموسمده بولذتله تلذذه بالطبع صالحدرلر. ایمدی قادینلرك ده هرزمان تسكین آتش اشتهایه صلاحیتلری طبیعیدر ؟

ج — جنس بشرك هرزمان تناسله استعدادی، اوّلا تزایدی بغایت مطلوب اولدیغندن وثانیاً تعیشی حیوانات سائره‌گی صرف اعانهٔ طبیعته محتاج اولمیوب تدبیر ایله هرموسمك، یعنی مزاج اطفاله لازم اولان درجهٔ اعتدالك استحصالنه مقتدر بولندیغندندر . بوقسه حمله طبیعتدن حقیقةً تقاضا منقطع اولمشكن مجرّد ذوق سابقی تصوّرله حاصل اولان اشتهای جعلی‌یه خدمت ایچون مایهٔ شریف انسانی‌یی، یعنی نطفه‌یی اضاعه‌یه آلت اولمق ایچون دگلدر.

س — بوصورتده برمرئهٔ حامل ایله مجامعه‌ده غیر جائز اولمق لازمگلور ؟

ج — های های! طبعاً عادتاً ممنوع اولملیدر. زیرا مایهٔ انسانی‌یی اضاعه‌در. وَبو بابده‌کی اسرافه ضرورتدن غیری معذرت یوقدر. چونکه عموم افراد ایچون اول‌قدر تزوج وتسری‌یه استطاعت یوقدر.

اصحاب انصاف اولان برکرّه ملاحظه ایلسونکه نطفه دنیلان مادّه نیجه نیجه دهور و اعصار عوالمده دور وَعناصر وموالیدده سیر ایلمش یعنی، گاه بخار وغبار اولوب گوگه آغمش وَگاه یاغمور وَقار اولوب یره یاغمش والحاصل اوت اولمش، ات اولمش، بعده بزه غدا اوله‌رق بونجه مراتبدن سوزیلوب حالا افق اعلای انسانیتدن باش گوسترمکه برمرتبه قالمش ایکن آنی احتلامه احتمال ویروبده شستهٔ صابون اتلاف ایلك وَیا کندو نفسنك وَیاخود برناقصه‌نك ذوق نفسانیسنه فدا ایتمك جائز اولورمی.

س — ولوسلم بوقاعدهٔ مبسوطه‌یه هرکس تطبیق حرکتله امر تناسله اقتداری قدر سعی مراد ایلسون. مادامکه نفوس موجودهٔ ذکور واناث همانکه یکدیگره مقابل ومساوی خلق اولنمشدر. آرتق

تماماً ایفای وظیفه ایچون متعدد زوجه آلمق برنوع
آخرك حقوقنه تجاوزی مستلزم اوله جغندن امتناع
طبیعی تحتنده دگلمیدر ؟

ج — معلوم اوله که بومسئله اوروپا فیلسوفلری
میاننده نیجه عصرلردنبرو موضوع بحث اولوب هرچند
آیین وعادتلرینه تبعیتله برچوغی کثرت نکاحی ذم
وتزییف بولنده قادینلرجه خوش آینده بعض سوزلر
سویلمش ایسه‌لرده (وولتر) وَ (مونتسکیو) وَدها
بعض عمدهٔ علمای افرنج بوخصوصك سببنی طبیعتده
تحرّی ایلیه‌رك اقالیم حارّه ومعتدله‌ده نفوس اناثك
کثرتیله سرعت بلوغ وانحطاطنی وَرجالك ندرتیله
طبیعتلرنده عشقك غلبه وشدّتنی کثرت نکاحه اسباب
مجبرهٔ طبیعیه‌دن عد وایراد ایلدکلری کتابلرنده مفصلاً
مسطوردر . فقط اشبو سؤاله اوبولده جواب ویرمگه
حاجت گورمدم . یالگز شوراسنی بیان واخطارایلرمکه
بحثمزك ابتداسنده دخی بسط ایلدیگم وجهله عالمك
نعمتی افراد آدمه متساویاً تقسیم اولنمق ممکن وجائز
اوله‌میوب استحقاق شرطی میدانده اولدیغندن

صوری ومعنوی سعی ایله استحقاق قازانمش اولان
ابنای جنسنه اجتنای ثمرهٔ سعینه دسترس اولمقدن
زیاده مشروع وممدوح برشیء اولهماز . مثلا زید
یگرمی بش قیه وعمرو اللی قیه یوك قالدرمق استطا-
عتنده خلق اولندقلری ایچون عمرو زیدك ایکی مثلی
اجرته وبناء علی ذلك زیدك ایکی مثلی نعمته نائل
اولور. وآگا زیده مساوی اولمق ایچون اجرتی ناقص
آلمق ونه ده اجرتی توسیع دائرهٔ رفاهیت وراحتنه صرف
ایتمامك تکلیف اولنه‌بیلور . شوقدر وارکه بنه بالاده
بیان اولنان انواع استحقاقدن خارج اوله‌رق سعه
حالی غصب وسرقت یولنده تحرّی ایدنلر منع وتحذیر
وبالآخره سعیله قازانانلر تقدیر وتحسین اولنمق
اسباب ترقیء مدنیتك برنجیسیدر .

اگر بحثمز شونك بونك منکوحه ویاناموسداریلرینی
جبر صوری ویامعنوی ایله آلمنی ترویج یولنده اولمش
اولسه ایدی بو اعتراض بجا ایدی . حالا که هیئت
اجتماعیه میاننده خلقاً حسنا ومستثنا وخلقاً اعلا
وبالا نیجه نیجه مخدّرات مبتلای عجز واحتیاج

اولدقلری وَ بعضاً معاذالله تعالی صورت نامشروعه ایله
قوّت یومیه‌سنی قازانمق صورتنه مجبور بولندقلری
مشهود ومعلوم ایکن بوملاحظه‌یه محل وارمیدر .
بوقیدر اصحاب ازعانك مطالعه‌سنه حواله وَ برتمثیل
ایله تصویر حاله ابتدار ایدرم :

مثلا جیادت آب وهواسی محصولات متنوّعهٔ
نافعه انباتنه مستعد حالی برتلالی اهل زراعتدن
مقتدر برآدم غیرك حقوقنه بلا تجاوز دست تصرّفنه
آلمق امکانی وار وَقومشولری زرع وتصرّفنه عدیم
الاقتدار ایکن بونك زرعیله فائده قازانمقمی یوقسه
قومشولرك اقتدارسزلغنی تقلید ایله تزیید ثروتدن
کف ید ایلکمی قنغیسی اولادر ملاحظه بیوریله !
وَ برده گرك حسب الاعتقاد وَگرك تقلید طریقیله
وحدت نکاح طرفداری بولنانلرك احوالی موقع
تحقیقه چکیلور ایسه بونلرك حاللری قانارینك تمام
ضد ومقابلی اولدیغی . یعنی هرکس استدیگی قدر
مخالطه ایتدکده کثرت نکاح طرفداراتیله هم حال

بولندقلری آکلاشیلوب وفرقلری یالکز فعللرینك
عدم مشروعیتیله برچوق تجاوزات واتلافاته باعث
اولمق قضیه‌سی ایدوکی تبیین ایدر .

§

لطیفه

قاردینالاردن بری طریق رهبانیته قبل الدخول
حاصل ایتمش اولدیغی ایکی نفر مخدوملرینی دیگر
رفیقلرینه تقدیم ایلدکده بوکیفیت مذهبجه مستغرب
وبلکه مستهجن گوریله‌رك حضار طرفندن همز ولمز
اولندیغنی مومی الیه گوردیگی گبی – ایها الاخوان !
نیچون بنی استهزا وازدرا ایله تخجیل ایدییورسکز؟ والله
جمله‌مز برحالله‌یز . فقط بنم سزدن فرقم زریتمی قبول
ودعوت ایلدیگمدر – جواب صوابیله اول هیئت
غافله‌یی عتاب ایلمشدر .

§

س — بعض کتب ورسائلده کثرت نکاح
نطفه‌یه قات وضعفیت ایراث ایلدیکندن بوکا منهمك

اولان قوم آراسنده امر تناسله تدنی عارض اولدیغی
وَحتی هیئت اسلامیه‌ده‌کی قلت نفوس کیفیتی بوندن
نشأت ایلدیگی ادّعا واثبات اولنمقده‌در. بوگا نه‌درسگز؟

ج — واقعا اویله ادّعالر اولنمش ایسه‌ده هیچ
بروقت اثبات اولنه‌مامشدر . بونك جواب صوابی
شودرکه اوّلا عسکرلك ملت اسلامیه‌یه مخصوص
اولدیغی حالده نیجه سنین واعصاردنبرو داخلی وخارجی
متوالیاً حربله اشتغال اولندیغی نفوسجه حد وقیاسه
کلمز درجه‌لرده تلفاتی مستلزم اولمش وَاولمقده بو -
لنمشدر . ثانیاً یقین زمانلره قدر علت طاعون وَعلل
سائرهٔ گوناگون ممالك اسلامیه‌ده هیچ برتدبیر وتحفظه
راست کلمیه‌رك سیران وسریان ایتمکده اولدیغندن نیجه
نیجه قرا وقصبات بومصائبك صدماتیله خراب اولمش
وَالآن اسباب حفظ صحت وَمالزم مدنیت گرگی گبی
مکمل اولمدیغندن بوتلفات آز چوق ینه دوام ایلکده
بولنمشدر . ثالثاً ابه نامیله برطاقم جهلهٔ نسوان
طبیبالك یولنده خلقك نسوان وصبیانه مسلط اولوب
انواع اجزای حارّه وَعملیات ضارّه ایله خسته‌لری

صوڭ نفسه گتوردكدن صكره نفسه مراجعتله سر-
خباد اوقوتديردرق بيچارهلرڭ سرمايهٔ عمرلرين برباد
ايلكده اولدقلرندن فضله بالتجربه اوگرنمش اولدقلری
اسقاط جنين دوالرينی سكز ياشندهكی صبيهلره
وارنجيهقدر اوگرتدكلرندن اثنای عملياتده آناسيله برابر
غيب اولنان چوجقلر خارج از حساب طوتلديغی
حالده همانكه يالكز بوطريق اتلافله سنوی برقاچ
چوجق غيب ايليان قريه يوقدر . آرتق شهرلر
وخدم وحشم صاحبی خاندانلر ايچنده صورت فجيعهٔ
جانگدازيدهٔ سر زدهٔ وقوع اولان اتلاف واضاعهلر
حدّ عددن خارج ايدوكی معلوم ومسلمدر .

اشته ممالك اسلاميهده نفوسڭ عدم تزايدينڭ
اسباب صحيحهسی بونلر اولوب والا بر ايكی يه مساوی
اولمديغی وزوجهنڭ تعدّديله نطفهنڭ قلت وضعفيتی
زعم باطل ايدوكی جای نظر دگلدر . زيرا رجل
ايچون توقان طبيعی اولمقسزين وقاع امكانی يوقدر .

س — احوال عالم واطوار بنی آدمی نظر
تدقيق وامتحاندن گچورمش وگچورمكده بولنمش اولان

بونجه مشاهیر حکمانك ردّ وابطال ایلمکده اولدقلری
بویله حقسزلغی التزامکز تجبـدن غیری نه‌یی انتاج
ایدر ! وَ بویله تنها رو وادیٔ خیـال اولمق وَجماه‌یه
مخالفتگی برخطای صریحی احتیار ایلمك معقولمیدر؟

ج — تأسف اولنه‌جق احوالدن بریده بودرکه
اهل تقلید طائفهٔ افرنجك انتظام احوالنی گوردکجه
بونك علت موجبه‌سنی تحقیق وتحرّی طرفنی قطعا
خاطره گتورمیه‌رك «کل ماجاء من الحبیب حبیب» مدلو-
لنجه آنلرده گوریلان عادات واعتقاداتك جمیعنه عین
استحسان ایله باقه‌رق عین اصابت گورمکده اولدقلرندن
بیچاره اوروپالولرك سربستیٔ افکاره مالك اولمازدن
اوّل طوتمش وَالآن زیربار اتباعندن کلیاً چیقه‌جق
درجه‌لره گلمامش اولدقـلری احکام دین وَعادات
پیشینی اشته بویله مقام استدلالده ایراد وَمع هذا
حکمای افرنج وحدت نکاح مباحثنده بومدّعیلر
قدر دخی تعصب ایلیوب حق، ناحق برطاقم علل
واسباب تعدادیله شو ایکی شقك دخی طبیعی اولدیغنی
اثبات ایتمکده‌درلر. نته‌کیم زیرده بسط و بیان اولنان

ترجمه‌لر مطالعه‌سندن حقیقت حال تحقق وَ بو سؤال
واعتراض دخی (اصلنی بیلم امّا شاهدم) قولی
گبی اضحوکه قبیلندن اولدیغی تبین ایدر .

مشهور فیلسوف وولترك قولی

«عادات ملیه وَاعتقادات دینیه‌لرینه وقوفز اولمدیغی
جهتله بین الاسلام قادینلر مدت حیاتلرنده اسیر
ومظلوم وَمیراثدن بیله محروم قالدقلری وَ اعتقادلرنجه
جنته دخول استحقاقلری دخی اولمدیغی زعم فاسدیله
مسلمانلر ذم وتقبیح اولنورلر ایدی . حال بوکه حقیقت
حال بو یله دگلدر . بو مدّعایه دلیل قرآنك قادینلر
حقنده اولان دردنجی سوره‌سنده، یعنی سورهٔ نساده
کندولره حصهٔ ارثیه تعیین اولنمشدر. شویله‌که برقز برادر-
ینك آلدیغی میراثك نصفنه نائل اولور. وَ اگر یالکز ورثه
قزلردن عبارت بولنور ایسه بینلرنده متساویاً تقسیم
اولنمق اوزره ترکه‌نك ثلثانی کندولره عائد وَ باقیسی
میتك ورثهٔ عصبیه‌سنه راجعدر . ابوین ایچون دخی
سدس حصهٔ معینه مقرردر . زوجه‌لرك اسارتی بحثی

اول قدر ضعیفدرکه شریعت محمّدیه‌ده برزوجه‌نك اسباب
مشروعه سردیله زوجندن مفارقت طلبنه استحقاقی
واردر . مسلمانلر ایکی قزقرنداشی بردن وَ قرنداش
قزلرینی وَسود قز قرنداشلرینی وَ ربیبه‌لرینی تزوّج
ایده‌مزلر . بوخصوصده رومادن بویولده رخصت
اشترا ایدن خرستیانلردن متین ومدققدرلر .

گاه‌لم (پولیغامی) یعنی کثرت نکاح بحثنه
حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) عصرنده حدّ
وعدّی اولمیان کثرت نکاحی درت ایله تحدید
ایلمشدر . وَمع مافیه درت زوجه‌یی حاللرینه گوره
اداره فوق‌الغایه یسار واقتداره منوط اولدیغندن
بو استحقاقدن متعینان ملتدن غیری استفاده ایدنلر
یوقدر . بوصورتده کثرت نکاح متصلاً تخطئه وتعییب
ایلدیگمز گبی هیئت اسلامیه‌جه برخطا اولمیوب
بلا تحقیق یازلمش بعض کتب ورسائلده بیان اولنديغی
گبی تدنیٔ نفوسلرینه سبب اولدیغی دخی
واقع دگلدر .

ملت یهود، کتابلری موجبنجه (لامخدن) [۱]
برو علی الدوام تعدد نکاح رخصتیله مستفید ایدیلر.
حضرت داود (علیه السلام) ڭ اون سکز زوجه‌سی
اولوب هرچند حضرت سلیمان (علیه السلام) ڭ
یدی یوز زوجه‌سی اولدیغی مروی و محقق ایسه‌ده
حضرت داودڭ سنتنه تطبیقاً پادشاهلر ایچون اون سکز
عددی حد مشروع عد ایتمکه احبار یهود اتفاق
ایلدیلر. یهودیلره کندی شریعتلرینڭ اشبو
رخصتندن مستفید اولمقلغه ادارهٔ اسلامیه رخصت
ویرمز. فقط آفریقا وآسیاده قوهٔ نقدیه هرقوته
غالب بولندیغندن ایچلرندن اهل یسار بو امتیازڭ
اجراسنه فرجه یاب رخصت اولور. (وولترڭ اشبو
افاده‌سنه اساسز دینه‌مز ایسه‌ده هیئت اسلامیه‌نڭ
مقتدا وملجأ مشروعی بولنان سلطنت محقهٔ عثمانیه‌ده
بودرلو تجاوزات هیچ بر وقتده رهین جواز اولمدیغنه

[۱] لامخ قابیلڭ اولادندن اولوب قبل الطوفان معمر
وابتدا بوذات ایکی زوجه ایله همسر اولمشدر.

نظراً ممالك محروسه‌نك گونا گون اسباب اختلال
ايله ايادئ متغلبه‌ده قالديغى زمانلر بلكه برمحلده
شرع وقانوندن غافل برايكى جاهل مبطلك آثار
سوء صنيعه‌لرى اوله‌ق احتمالى واردر) روما امپرا-
طورلرندن برنجى (والانتن) خرستيانلق ادّعاسيله
برابر كندوسنك برنجى زوجه‌سى وَامپراطور (قرا-
تيانك) والده‌سى اولان (سورا) صاغ ايكن
(ژوستين) ايله دخى تزوّج ايلديگى مثبت وحال
واقتدارى متعدد زوجاتك اداره‌سنه كافى بولنديغندن
بوبابده مشار اليه وارستۀ تهمتدر . فرانسه قراللرى
قدماسندن (خونتران) وَ (شربر) وَ (سيژه‌بر)
وَ (شابرق) دخى متعدد قادينلرله تزوج ايلمشدرلر.
بونلردن (غوانترانك) سراينده زوجۀ منكوحۀ
مشروعه‌سى اوله‌رق (وانترانت) وَ (مرقاتر) وَ
(واستروزل) موجود ومتمكن ايديلر. وَ (شابرك)
دخى (مروفايت) وَ (مارقوز) وَ (تؤدوزل)
نامنده اوچ زوجه‌سى وار ايدى . اسكى ژزويتلردن
(نونوت)لك بونلره مانند بوزدن زياده مثبت ومحقق

وقوعاتی کتابنده تغییر و انکار ایلمسی جای استغرابدر. برخیلی وقت بو یولده تحقیقاتی حاوی کتابلر ژزویتلرڭ بقیه‌سی بولنان قصبات و شهرلرده صاتیله‌ماز ایدی . زیرا بونلر معلومات تامه اصحابندن بولنمیان بیچاره اهالی‌یی اغفال ایدرلر ایدی . مومی الیه (نونوتدن) علم وعرفان جهتیله دها ممتاز ومکمل بولنان پاپاس (دانیل) بلا تأویل وتنجیم فرانسه قراللرینڭ کثرت نکاحه دائر حاللرینی صحتی وجه اوزره اقرار واشعار ایلمشدر .

مومی‌الیه دانیـل برنجی (داقـوبر) ڭ اوچ زوجه‌سی اولدیغنی انکار ایتمدیکندن بشقه (تؤدیزل) ویزی قالت نام زوجه‌سی صاغ ایکن (دوتری) نام قادین ایله دخی تزوج ایلدیگنی ومومی الیهانڭ ایسـه زوج سابقی برحیات بولندیغنی بیان وتذکار وبوخصوصده مومی الیه (داقوبر) دایه‌سی قلوترڭ اثرینه گتدیگنی واشبو قاؤترده دیگر اوچ زوجه‌سی دها وار ایکن برادری (قاؤدوبر) ڭ زوجهٔ متروکه‌سنی تنکیح ایلدیگنی علاوهٔ مقال ایلمشـدر . متعدد پاپالر

وَ بعض مجتهدین آیین عیسویه طرفلرندن دخی بعض جهتلرله تعدد نکاحه رخصت ویرلدیکی مسبوقدر .

ازجمله کلیسا تاریخنك محرری (آبه دفلوری) کلیسالرك بوبابده‌که اصول وعاداتنی تحقیق وتصدیق برله شووجهله بیان ایدرکه: «میلادی ۷۲٦ تاریخنده آشاغی آلمانیه‌ده ایکنجی (غره‌غوار) طرفندن خلیفه بولنان (بونفاس) نام راهبك (بررجل قنغی احوالده ایکی زوجه آلمغه مقتدر اولور؟) دیو واقع اولان براستفتاسی اوزرینه مشار الیه پاپا ۱۲ مایس ۷۲٦ تاریخیله یازدیغی جوابنده (اگر برقادین وظیفهٔ زوجیتی ایفایه مقتدر اوله‌میه‌جق برعلتله معلوله بولنور ایسه زوجی دیگرینی عقد وتزویجه مقتدر اولور . فقط خسته‌یه معاونت مقتضیه‌یی ایفا ایتمك اوزرینه لازمدر) دیو بیان ایلمشدر . » اشته بواصول حکمت حکومته موافق اولدیغنه شبهه یوقدر . زیرا تزوّج شانندن اولان اهالی‌یه بو رخصت موجب وسعت وسهولتدر . امّا نه حکمت ونه‌ده حکومت ونه‌ده طبیعته موافق اولان اصول، یکدیگرندن

مفارقت ایدن زوجینك هیچ بریسی من بعد تزوّج ایدەممك عادتیدر. چونکه بومقوله برآدم هیئت اجتماعیەدن منقطع اولمش بر نسل دیمك اولدیغندن بشقه بونلرك تقاضای طبیعتله مجبوراً وَمتصلاً ارتکاب ایدەجکلری خطیأتك مسئولیتی عندالله بو قانونك واضعنه راجع اولەجنی شبهەدن وارستەدر. پاپالرك بومقوله حکم وافتالری دائما حکومت وَافراد تبعەنك وقایهٔ فوائدی یولنده واقع اولمامشدر. اشته بو ایکنجی (غردغوار) سالف الذکر مکتوبی زیلنده حال صباوتنده ولیلری طرفندن کلیسایه نذر ووقف اولنمش صبی وصبیەلری الی آخر العمر تزوّجدن منعی تنبیه ایلمشدر. بو قانون ظالمانه محض جهلدن منبعث ایدوکی آشکاردر. زیرا بو کیفیت نیجه نسللرك انقطاعنه سببیت ویرملك وَهنوز اراده واختیارلری تعین ایتمامش آدملری جبراً مرید اتخاذ ایلمك وَبیچاره چوجقلری کندولردن صدور ایلیان بر نذر قیدیله الی الابد گرفتار اسارت ایتمکدر. بو ایسه حریت انسانیەیی اساساً اخلال وافنا وَدوزوجەسی الله

وانسانيته قارشو حركت عصيانيه‌يه اجترادر .
١٥٣٩ سنهٔ ميلاديه‌سنده هس حكمدارى بولنان
(فايپ) لـڭ پروتستان مذهبنده ايكن متعدد
زوجه‌لرى اولديغى مشهور وبوندن ماعدا بالذات
كسب معارفه ايتمش اولديغى آلمانيا حكمدارلرندن
برينڭ پدرى پروتستان مذهبنده برقز ايله تزوج
ايتمش ايكن قتولك مذهبنده ديگر برينى دخى آلديغى
واوّلكى زوجه‌سنڭ كاكان ابقاسنه پاپا جانبندن
رخصت ويرلديگى كذلك محققدر .

هرچند انكارده اصرار اولنقده ايسه‌ده مشهور
ومتواتردركه انگلتره‌ده مستشار دولت بولنان (قووپر)ـڭ
برخانه‌ده ايكى زوجه‌سى اولوب كمال اتحاد ايله تعيش
ايلدكلرى بونلرڭ اوچنه‌ده موجب شان وشهرت
اولمشدر . مستشار مشار اليهڭ تزويج تعدد نكاح
بحثنده قلمه آلمش اولديغى بر رساله الآن اصحاب
مراقدن برچوق ذوات يدلرنده موجوددر .
بعض ممالكده اتخاذ اولنان قانون موجبنجه قادينلر
متعدد زوجله تزوّجه مأذون اولدقلرينه دائر بعض

مؤلفلرك قولنـه اعتماد اولنمامليدر . رجال ، نسوان اوزرينه قوّام وَصفت غيرتله متصف و بنام اولدقلری حالده هر محـلده واضع قوانين آنلر ایکن بو یله بر اساس اوزرينه وضع قانون ایتمیه‌جکلری بدیهیدر . بو یله طریق مستقیم طبیعته ناموافق خبرلڭ على الاكثر دروغ بیفروغ ایدوکی تحقق ایدر . غايت ما فی الباب اسكی سـياحين بعض ممالكده متصـادف اولدقلری سوء استعمـالاتی قوانين موضوعه مقـامنده گوروب او يله‌جه معلومات و يرمك احتماليده انكار اولنه‌ماز . »

(لمؤلفه) وولتر اشبو بحثـك زیالنده مرأت المؤمنين نام کتابدن روایة سلطان سلیمان وزراسندن بريسنك ايمپراطور شارلكنك خواصندن برينه خطاباً یازمش اولديغی برمكتـوب هزل آمیز ایله بونك جوابنی دخی درج ایلمش اولديغندن مطايبه قصديله ترجمه‌سنه مبادرت قلندی :

« ...... خرستيان ! بنم قطره سنی آغزمه قویمدیغم شرابك سن آیده برفوچیسنی سوزرکن کتاب منزلمزده برجه رهين جـواز اولان درت زوجه ايله تزوّجی

تعییه صلاحیتك وارمیدر؟ بنم یتاقده کچیره‌جکم زماندن زیاده سن تره بزه باشنده تضییع اوقات ایلدیککك حالده عالمه نه‌خیرك اولور؟ بن هیچ اولمزسه متبوع معظمم خدمتیچون سنوی درت چوجق حاصل ایدرم. سن ایسه شو حالکله آنجق برچوجق میدانه کتوره بیلسکده ملاحظه ایله‌که دماغی خمر بخاری ایله مختل ومعالی برمیخور زاده نه‌یه یرار. بالفرض بنم زوجه‌لرمدن ایکیسی نفسا بولندقلری حالده شریعتمزك مساعده‌جه دیگر ایکیسنی استخدام ایتمیه‌یمی؟ سنك یالکز اولان زوجه‌کك حملنك صوك آیلرنده وخسته‌لك ونفساء حالنده نه ایدرسك؟ وقتمی یولی طوتارسك؟ مطلقا عیلی برعطالت ویاخود ارتکاب فواحشه مجبوریت حالنده بولنورسك. اشته ایکی کبائر آراسنده قاله‌جقسککه لامحاله بعدالممات جزای مایلیقه مظهر اوله‌جقسن. مثلا خرستیانلرله متمادیا ایلدیکمز حربده یوز بیك نفر غائب اولسه اشته یوز بیك قادین انفاق واکسایه محتاج قالمش اولور. ایمدی بونلرك معاونتی مقتدرلره واجب دکلمیدر؟

تا که بغداده تمام ویرسونلر. بومباحثه‌یی اخشام مادامامه نقـل ایده‌جکم . مأمول ایدرمکه پك ممنون اولور . گلهلم شرب خمر مسئله‌سنه هرچند خمرك استعمالی عرب مملکتنده فنا ایسـه‌ده آلمانیاده نافع و ممدوح برشیدر . الله اصمارلادیق . »

حکیم مشهور مونتسکیونك قولی

« اقالیم حارّه‌ده طائفهٔ نسـا اکثریا طقوز اون یاشنده بالغه اولدقلرندن دها کندولری عهد صباوتده ایکن والده بولنـدقلری وَسن تمیـیز اولان یگرمی یاشـنده آب وتاب طراوتلری زائل اولوب بتدیگی جهتـله اقالیم مذکورده‌ده جمال وکمال طبیعی جمـع اوله‌ماز. شویله‌که حسن وجمالك سطوت وغلبه‌سی چاغنده خفت طفولیت وَعقل وادراکك کمالی حالنده زوال سطوت صباحت شوایکی حالده دخی قادینلر-جه مانع محکمایت اولدیغنه مبنی بونلرك دائما دائرهٔ تابعیتده قالملری لازم گلمگله اشته احوال مبسوطه اقالیم مذکورده کثرت نکاحی انتاج ایلمکده‌در .

«امّا اقاليم معتدله‌ده لطافت آب وهوادن طولايي طائفهٔ نسوان اقاليم حارّه‌ده‌كي قادينلردن بك چوق زمان زياده وقايهٔ طراوت حسن وآن ايلدكده اولدقلري كبي بلوغلري كج اولمق ملابسه‌سيله چوجوق طوغورملري دخي سنلرينك خيلوجه ايلرولديكي زمانه تصادف ايليكندن همانكه قوجه‌لريله برابر اختيار اولورلر. وچونكه بونلر چوق يشايوب دها زياده كون كورنكلرندن وقت تزوّجلرنده عقل وادراككلري بركمال بولنديغنه بناءً بالطبع زوجلريله آرالرنده برنوع صورت مساوات تحصّل وبوكاده وحدت نكاح قانوني ترتب ايدر. بلاد بارده‌ده حسب الاقتضا اشربهٔ حارّه استعمالي رجالي اعتدال مزاجدن دوشرمكده وقادينلرك ايسه برمقتضاي عفت بوجهتجه دركار اولان پرهيز طبيعيلري رجال اوزرينه تماميت عقل فضيلتلريني دخي انتاج ايلكده در.

« رجالي قوّت وفطانتله ممتاز ايلين استاد چيره‌دست طبيعت قادينلره دخي حسن وآني احسان ايتمشدركه قوّت وفطانتك زواليله آنلرك وسلطنت

حسن و آنك اضمحلالیله بونلرك قدرتلری نهایت بولور . فقط اقالیم حارّه‌ده قادینلرك دبدبهٔ حسن و آنی ریعان شباب زمانی کچمیه‌رك آنکله برابر قرین زوال اولور گیدر .

« اشته اوروپا اقلیمنك طبیعتنه وحدت نکاح وَ آسیاجه کثرت نکاحك قانون اولمسنه سبب صحیح بودر . حتی دین اسلامك آسیاده سهولتله شیوعی وَ اوروپاده بالعکس رواج بوله‌مامسی وَ دین عیسانك اوروپاده تقرریله آسیاده عدم اشتهاری ، والحاصل دین اسلامك چینده تزایدیله نصرانیتك ایلرو گیده‌مامسی جملةً سبب سالف الذکره مبنیدر . عقول بشریه دائما قانون حکمت الهیه‌یه تابع اولوب جمیع احوالده حکم آنك حکمیدر .

« بعض اسباب مخصوصه روما امپراطورلرندن (والانتینه) مملکتنده تعدّد نکاح قانوننك وضعنی تجویز ایتدیرمش ایسه‌ده بزم اقلیمزك طبیعتنه نظراً درکار اولان اعتدالسزلکنه مبنی بوقانون (توئودوس)

وَ (ارقادیوس) وَ (اونوریوس) نام ایمپراطورلر
طرفلرندن لغو اولنمشدر .

هرچند كثرت نكاح عادتی جاری اولان محللرده
تزیید ازواج ثروت و سامانه محتاج ایسه‌ده بویله
محللرده عادت كثرت نكاحی ایجاب ایدن مطلقا
غنادر دنیله‌مز . زیرا اقوام وحشیه‌ده گورلدیگی
گبی بعض كرّه فقر واحتیاج دخی مؤدیٔ كثرت
نكاح اولمقده‌در . مالی مقتدره میاننده كثرت
زوجات لوازم احتشامدن ایسه‌ده اقالیم حارّه‌ده
حوایج بیتیه‌نك قاتی جهتله عیال واولاد اداره‌سی
اسهل اولدیغندن وَزراعت وحراثت والحاصل
مكاسبده نسواندن دخی استعانه اولندیغندن فقرا
طاقمی بیله متعدّد زوجه آله‌بیلورلر .

« اوروپانك مواقع متعدّده‌سنده اجرا اولنان
تحریر نفوسدن آكلاشلدیغنه گوره ذكور واناث
همانكه متساویاً تولد ایلمكده اولوب آسیا وَآفریقا
قطعه‌لرنده‌ایسه بالاخره نفوس اناثك تولّداتی ذكوردن
پك زیاده بولندیغی تحقیق واثبات اولنمشدر . بو

صورتده اوروپاچه وحدت نکاح وَآسیا وَآفریقاده کثرت نکاح مقتضای اقلیمدر .

«اقالیم بارددده ایسه نفوس ذکورك تولداتی اناثدن پك چوق اولدیغندن (لاما) لرك قولنجه کندو مملکتلرنده برقادینك متعدد زوج آلمسنه وجه جواز بودر . فقط بنم ظنمجه گرك زوجه وَ گرك زوجنك تعددینی ایجاب ایده‌جك درجه جنسینك عدم مساواتی هیچ برمملکتده تصوّر اولنه‌ماز . آنجق بوتحقیقدن غرض اتخاذ ازواج متعدده خصوصنده هربر مملکتك وحدت نکاح قانون طبیعیسندن عدولی نفوس رجال ونسوانك کثرت وقلتی نسبتنجه معذور اوله‌بیلور دیمکدر .

« (بانتام) مملکتنده نفوس رجال، نسوانك عشری مرتبه‌سنده اولدیغنه دائر آلنان خبر صحیح ایسه بوکیفیت اورایه مخصوص اوله‌رق کثرت نکاحك علت موجبه‌سی اوله‌بیلور . هرحالده اشبو تفصیلاتدن مقصدم کثرت نکاح عادتنی ترویج وتحسین دیمك اولمیوب یالکز اسباب موجبه‌سنی بیاندن عبارتدر .

« فرانسه‌ده شو عصرك علماسندن بشیوزی متجاوز علامه‌نك تجمعیله تألیف قلنمش اولان [قاموس بحث وتکلم] ده (پولیغامی) یعنی کثرت نکاح لغتنك شرحنده برّی وبحری حیواناتك اکثریسنك وعلی الخصوص هیئت مجتمعه ایله تعیش ایدنلرك دیشیلری متعدد اولوب یالکز قپلان وارسلان وامثالی غایتله وحشی وَ یرتیجی حیواناتله ضعیف وعددی آز اولان بعض حشرات یالکز براش ایله انتعاش ایتمکده اولدقلرینی برتفصیل بیان ایلدکدن صکره، بنی بشرك بو بابده اختیار ایلدکاری عادات واعتقاداتی قانون حکمته توفیق یولنده غرضلی غرضسز برچوق ادله واعتبارات اتیان وایراد ایلمش اولدقلرینه وَصدد بحثز ایسه هیئت اجتماعیهٔ انسانیه‌نك صورت تزوّج وتناسلی تدقیق قضیه‌سی بولندیغنه مبنی حیوانات حقنده اولان تفصیلاتك ترجمه‌سندن صرف نظرله یالکز انسانلرك تناکح وتناسلنه دائر فقره‌لرك بر وجه زیر ترجمه‌سنه ابتدار اولنمشدر :

۰ [آنسقلوپدینك تعدد زوجات حقنده‌کی فقره‌لری]

« معلوم اوله‌که محمدیلر وهندیلرله برچوق اقوام بینلرنده تعدد نکاح مجاز اولوب بونك عکسنه اوله‌رق بعض قوم آره‌سنده‌ده تعدد زوج تجویز اولنمشدر. شق ثانیده تکثر وتناسل وظیفه‌سندن ذهول ایله یالکز داعیهٔ شهوانیه اس الحرکات اتخاذ قلندیغی بدیهی وَبودخی عقل وحکمته بغایت منافیدر . زیرا بررجل متعدد زوجه ایله وظیفهٔ تناسلی ایفایه مقتدر اولوب برقادین ایسه متعدد زوجه قارشو حمل وتولیده مستعد اوله‌مدیغندن ماعدا اختلاط نطفه حملدن انقطاعه باشلوجه سبب اولدیغی فاحشه قادینلرك احوال مجربه‌لرندن ظاهردر . حال بویله ایکن بو طریق ناهمواره کیتمکی (تیبت) وَ (بوتان) ایله (مالابار) وَهندوستانك بعض محللری اهالیسی هیچ برسند عقلی‌یه مستند اولمدیغی حالده اختیار ایتمشلردر.

«بولندیغمز اقالیم متعدله و بارده‌ده نسبت تولدات پیش نظر اعتباره آلنور ایسه جنسینك همانکه

مساواتی وَ بناءً علی ذلك هر بر رجله برمرئه اعطا ایلمش اولدیغی گوریلور .

« اقالیم حارّه‌ده نفوس اناثك تولداتی ارککدن زیاده وَ بلوغلری سرعت جهتیله فوق العاده اولدیغی گبی انحطاطلری پك چابق یعنی یگرمی بش نهایت اوتوز یاشلرنده واقع اولور . ارککلرده ایسه قضیه برعکس اولمغله اشته شو سببلردن طولایی بو اقلیملرده کثرت نکاح طبیعی الحصولدر . حال بوکه اقالیم بارده اهالیسنك طبیعتلرنده غلیان عشق وهوا وَغوران مایهٔ اشتها کچجه قالدیغندن طولایی قادینلرینك لطافت وطراوتلری زمانی دها ممتد وَ بو جهتله اعضا واندامنده تولید وتناسله صالح تمامیت اولمسیله اقالیم حارّه‌ده‌کی دقادینلر گبی بونلرده چوجوق دوشورمك استعدادی دخی پك نادردر . ممالك حارّه‌ده ایسه کانون اشتها پك ارکن اشتعال وچارچابق کسب انطفا ایلدیگنه نظراً اقالیم مذکوره‌ده سائر محصولات مثللو انسان وحیوانات دخی سرعتله درجهٔ کماله واصل وَعلی الخصوص طائفهٔ نسوان یگرمی یاشنده

حال انقطاع و انحطاطه داخل اولدقلرینه مبنی
گوریلان تفاوته مقابل جبر نقصان قبیلندن اوله‌رق
کثرت نکاح طبیعی اولمش اولور . اقالیم بارده
قادینلری ایسه بونلر گبی اولمیوب بلوغ وتزوّجلری
تام وقتنده اولدیغندن اوتوز وَاوتوز بش یاشنده
تروتازه بولندقلرندن اقالیم مذکورده‌ده کثرت نکاح
طبعاً جائز اوله‌ماز . وَکذا هواسی صیجاق اولان
اقلیملرده تولداتك اکثری اناث اولدیغی هواسندن
وَبیوك شهرلرده فساد اخلاقدن نشأت ایدر .
وَهواسی صغوق وَمعتدل محللرله قریه‌لرده تولداتك
علی الاکثر ارکك اولملریده هواسنك صفوت
وَلطافتیله فساد اخلاقك عدم وجودندن حاصل
اولور . شو حالك باشلیجه برسببی دخی هواسی معتدل
اولان اقلیملك رجالی قوّتلی بولندقلری وَبالعکس
اقالیم حاره اهالیسی تأثیر حرارت جهتیله نسوی-
المزاج اولدقلریدر . بوتقدیرجه اقالیم معتدله‌ده
وحدت نکاح طبیعی اولدیغی گبی اقالیم حارّه‌ده کثرت

نکاح امورطبیعیه‌دن اولور. [۱] تاریخ طبیعینك نوع آدم فصلنده بیان اولندیغی وجهله کثرت نکاح روی زمینده موجود اولان کافهٔ اقوام بیننده جاری اولدیغی گبی اقوام وحشیه‌ده بیله واقع ایدی. لکن (پلتون) وسائر بعض مؤلفین بوبابده‌کی تحقیقاتلرینی دها ایلرو گتورەرك اجدادمز اولان (غولوا) وَ (جرمان) قبیله‌لریله بعض ملتلر بینلرنده وحدت نکاح دها معقول ایدیسه‌ده اسکی آتینالولر متعدد زوجه آلمغه قانوناً مأذون وَ بلکه مجبور اولوب حتی سقراطك بیله ایکی قاری آلدیغی مشهوردر. فقط سقراط گبی برحکیم دانایه بونی قبول وَ تجویز چوق گوریلور.

غرضلی سوز

« اقوام متمدنه‌دن اولمیان المانیالولر وحدت نکاح طرفلیسی اولدقلرینی (تاست) نام مؤلف بیان وبونگله برابر بکزاده وَ زنگینلرینك ینه متعدد زوجه آلدقلرینی اثبات ایلمشدر. شو تفصیلاتدن بنی آدمك

[۱] وجودڭ ضعف وقوتنڭ تولدات اوزرینه بووجهله تأثیری طباً بکده مصدق دکلدر. المترجم

ابتـدای خلقتدنبرو متعـدد زوجه آلمق عادتلری
اولدیغنه دائر (آرستو) وَ (تئوفیلیوس) نام حکیملرڭ
بیان وادّعالرینـڭ صدقی آڭلاشلدیغی گبی تألیفی
(والریا نیئوس پی اریئوس) اسم مفروضنه اسـناد
اولـەرق بیڭ آلتیوز سکسان ایکی تاریخنده لوندرده
طبع اولنـان کتابڭ برفصلنـده کثرت نکاح عادتی
قطب شمـالی بوزلری ایچنده مسـکون (اسکیمو)
وَ (قامچاتقا) قبائلی بیننده دخی جاری اولدیغی بیان
اولنمشـدر . وحدت نکاح ایسـه یالکز اوروپانڭ
اقوام متمدنه‌سیله آمریقا وَ سـائر اقالیمه هجرت ایتمش
اولان مهاجرین افرنج بینـده متخذ اولدیغی گبی
خرسـتیان مذهبی دخی بوعادت وقانونی تأییـد
ایلدکده اولدیغنـدن بویله برعفیف مـذهب بوندن
طولایی اقالیم حارّه‌ده دوچار مشکلات اولەرق منتشر
اولەمامقده‌در . اوروپانڭ وحدت نکاح عادتی دین
نصرانیته مبنی اولوب مدنیتی ایسه یقین زمانلرده بدأ
ایلمشدر . بوتقدیرجه مذهب نصرانیت آنجق صغوق
محللره مخصـوص ومنحصراولوب قالور، زیرا بورالرده

اولان ذكورك قوء شهوانيه‌لرنده شدت وغلبه يوقدر .
دين اسلامى كثرت نكاحى مجاز طوته‌رق جنتده بيله
شور انگيز حوريلر وعد ايلديگندن اقاليم حاره‌ده
بودين قولايلق ايله اساسكير اولمش واولقده بولنمشدر.
« (داله‌آما) وَ (شامانزم) مذهبى كه قطب شمالى
وَسبريا اهاليسى بومذهبله متدينديلر، افرادامتى كثرت
نكاحدن منع اتمز . وَحتى تانهايت قطبه وارنجه ممتد
اولان (شامان) و (ساموئيد) وَ (اوسياتق) ملتلرينك
پاپالرى بسليه بلدكارى قدر قارى آله بيلورلر . »

§

اشته (وولتر) وَ (مونتسكيو) وَ (قاموس بحث
وتكلم) مؤلفلرينك كثرت نكاح حقنده‌كى قوللرى
وجه مشروح اوزره تعدد نكاحى تأويل بولنده
اوله‌رق هرچند مومى اليهم تمۀ كلاملرنده داخل
بولندقلرى مذهب وعاداتك ترويجى يولنده بعض
اعتبارات درميان ايلمشلر ايسه‌ده سياق كلاملرندن
اوّلا اساس اعتقاد وعادتلرينه وَثانياً هيئت اجتماعيه‌ـ
لرنده قادينلرك بولنديغى موقع نزاكته رعايت معنالرى

تفهیم اولنمقده‌در . حتی بو بابده سرد وایراد ایلدکلری
اسباب وادله‌نك همانکه جمله‌سی مخیّلات شعریه
قبیلندن اولدیغی تدقیق ایدن اصحاب نظر عندلرنده
بالبداهه ثابت اولور . معلوم اوله‌که هرقوم کندو
بینلرنده پذیرای رسوخ اولان عادات واعتقاداتك
طبعاً طرفداری اولوب نظر واستدلال ایله بوائتلاف
واعتیادك نفوسی آلتندن قولایلقله سلکنوب چیقه‌ماز.
اشته بو « کل حزب بما لدیهم فرحون » سریدرکه
حکما علمای متکلمینه (حسن وقبح شرعیدر عقلی
دگلدر) کلام مستغرب المألی تکلم ایتدرمشدر .
چونکه نقایص اغراض وعاداتدن سالم برعقل کامل
تصوّر اولنه‌مازکه تمییز حقایق آکا تفویض اولنه
بومعنایی اولدقچه ذوق سلیم اصحابنه طاتدرمق
ایچون ازجمله ملل وَاممك یالکز اطعمه والحان
خصوصلرنده کوریلن تخالف وتباین مزاجلرینی
اخطار واتیان وَبوحاله گوره فرق وتمییزی رتبهٔ
اشتباه واشکالده قلان بعض حقیقتلرك میدان ثبوته
کتورلسنه اوته‌دنبرو معلوم ومسلم اولان برطریق

اصابتی دخی عرض وبیان ایلرم . شویله‌که: اشخاص متعدده بینلرنده جهت رجحانی مختلف فیه اولان خصوصلردن قنغیسی مرجح اولدیغنه دائر رأی صحیح آلمق ایچون متخالفیندن هربرینه کندو مدّعاسی برنجی درجه‌ده مصیب عد ایلك اوزره مرتبهٔ ثانیه‌ده قنغی وجه مرجح اولدیغی سویلتدیریلوب بوطرز ایله جمع اولنان آرانك اکثریتنه باقلدیغی گبی حق ثابت اولور . ایمدی بومسئله‌ده دخی اقوام وَیا ادیانی بو اشخاص وَ (پولیغامی وَبیغامی) کثرت نکاح وَ (مونوغامی) وحدت نکاح وَ (پولیغاندری) تعدد زوج مسائلی موادّ متنازع فیها وَاقوام وَیادیانك بوبابلرده‌کی ذهابلری، رأیلری مقامنده طوته‌رق موازنه اولندیغی حالده حقیقت قضیّه حقیله بیلنور .

تنبیه

ایها المسلمین ! قواعد مبسوطه، اتباع احکامیله مظهر سعادت سرمدی اولدیغکز شرع شریف حکمتردیفه مطابق اولدیغندن سزجه عقل ونقل برلشوب عمل واتباعله استفاده‌دن غیری برشی قالماز.

هرچند رخصت شرع شریف درت نکاحله بو رساله -
دهکی رخصت طبیعیهٔ عامّه‌یی تحدید ایلمش ایسه‌ده ،
بو راسی عدلدن عدول اولنامق ایچون اقتدارجه
وسط متناسب گوزه‌دلمك حکمتنه مبنیدر . وحتی
جواریده حد وحصر اولمدیغی بودقیقه‌یی تأیید ایدر .
چونکه بی شبهه جوارینك کثرتی ثروت و اقتدارك
وسعتیله اولور . فقط بو رخصت الهیه‌نك حکمتی تناسل
وتکثر اولدیغنی وَاسقاط جنینه باعث آدمك شرعاً
نصف دیت اعطاسنه مجبوریته باقیلورسه بوفعل
قبحده قتلدن معدود ایدوگنی پیش نظر اعتباره آله‌رق
وَمن بعد عموماً خاندانکزده بومقوله قتل اولاد گبی
اوضاع وحشیانه‌یه فرجهٔ وقوع ویرمیه‌رك همان شریعتك
بو رخصتندن تمتع برله مراد و مقصده ، یعنی منتسب
اولدیغکز هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌نك تکثرینه خدمت
ایدرك ایفای شکر ومحمدت وَعکسیله غضب اللهه مظهر-
یتدن اتقا و مباعدت ایدك . والله الموفق والمرشد

تم

مطبعهٔ ابو الضیا

هرچند رخصت شرعش

ابتـد
اولدیغ
بیان
(والر
اولەر
طبع
قطب
وَ (قا
اولنمشـ
اقوام
اولان
خرسـ
ایلـکد
طولایی
اولەما
نصران
ایلمشد
محللره

